Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

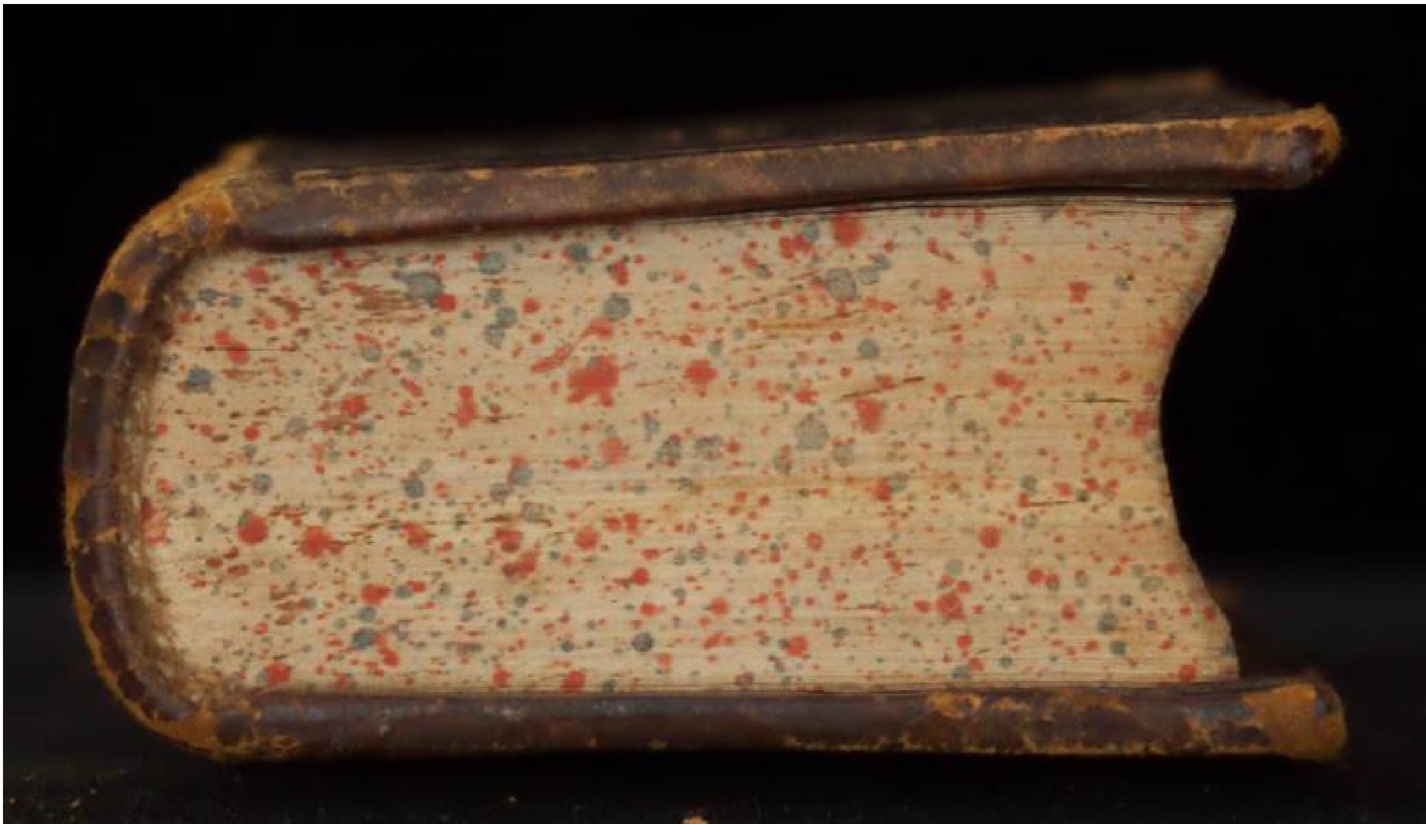

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

[illegible]

[illegible]

KW 224 D 19

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

KONINKLIJKE
BIBLIOTHEEK
'S GRAVENHAGE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

CONTENTA hoc libello.

I.

BRevis Helvetiæ Geographica Deſcriptio, ex Franciſci Guillimanno, Oſvvaldo Molitore, & aliis. Pag. 5

II.

Helvetiæ ſoli natura, ex Henrico Glareano, & aliis. 21

III.

De Fluviis aliquot Helvetiæ. 24

IV.

Ioſiæ Simleri *de Republica Helvetiorum libri duo.* 26

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

V.

Danielis Heremitæ Belgæ *de Helvetiorum, Rætorum, Sedunenſium ſitu, republica & moribus epiſtola ad D. Ferdinandum Gonzagam Mantuæ Ducis fil.* 485

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

I.

BREVIS HELVETIÆ Geographica deſcriptio,

E Franciſco Guillimanno; Oſvvaldo Molitore; & aliis.

HELVETIORVM veteres limites nemo Iulio Cæſare melius circumſcripſit. Ita enim de Orgetorige apud Helvetios, ea tempeſtate facile principe, ad capeſſendum Galliarum imperium populares incitante diſſerit: *Id hoc facilius*, inquit, *eis perſuaſit quod undique loci natura Helvetii contineantur: una ex parte flumine Rheno latiſſimo atque altiſſimo, qui agrum Helvetium à Germanis dividit: altera ex parte Monte Iura altiſſimo, qui eſt inter Sequanos & Helvetios: tertia lacu Lemano & fluvio Rhodano, qui provinciam noſtram ab Helvetiis dividit.* Rhenus enim ex monte Adula, qui pars orientalis ſummarum Alpium ſive S. Gothardi ortus primum curiam Rhætorum permenſus, in lacum deſcendit, qui Brigantinus & Acronius hodie, vulgo de Boden See dicitur. Eum Conſtantiæ egreſſus tribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

paſſuum millibus confectis, alium lacum illabitur, qui Venetus, & Inferior, atque etiam Cellenſis vocatur, quem prope Steyn oppidum Germaniæ egreſſus, per Schaffhuſiam cataractis majoribus confectis, ſolium Cæſaris, hodie Keyſersſtul, Forum Tiberii & Certiacum, hodie Zurzach, devolutus Confluentiam pervenit, ubi Arula in eum ſe exonerat, qui eo loci Rauracos & Helvetios ſeparat;atque hic Rheni curſus Helvetiam à Vindelicis dividit. A Confluentia vero ſecundum Arulam aſcendendo per ſex paſſuum millia ad Vocetium uſque, qui Iuræ principium & pars, qua nempe eum fluvium perſtringit ejuſdemq; montis ſummitate Coloniam uſq; & Rhodani clauſtra infra Genevam, à Rauracis & Sequanis ad ſeptentrionem Helvetia dividitur. Ad occidentem Helvetios contra Allobroges, qui in provincia Romana, dividit Rhodanus, a clauſtris ſcil. Rhodani (Cluſam nominãt,) Genevam uſque: a quo oppido ducta ad objectos montes linea, per eorum dein culmina, ad eum locum quo rurſum coëunt, clauſtrumque illud Rhodani conficiunt, quod Helvetiis Germaniſque olim Am gan ſive ad Saxum, mox corrupte Latinis Agaunum, antiquitus Tarnadæ, nunc

D.Mau

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

D.Mauritius appellatur, Veragrorum ditionis, primo Centrones, poſtea Salaſſos verſus merid. populos abHelvetiis ſeparat, laterïſque meridiani partem. Ab his tum clauſtris dextra Rhodani ripa,apices eorum montium, qui Sanetſch, Gaemuri & Grimſel dicuntur,& Veragros,Sedunos,Viberos ſive totum Valeſianum Epiſcopatũ ab Helvetiis disjungunt, ad Tauriſcos uſque ſive Vranienſes,qui partem pagi Tigurini conſtituunt, & deinceps ad montem Breytenvvald Glaronenſium, qui Epiſcopatus Curienſem & Conſtantienſem dividit, Helvetios à Lepontinis Rhętisque ſegregant,meridiemque univerſum.Denique àMonteBreytenvvald,ad lacũ Rivarium, (vulgo VValen See) tum vero ſecundum fluv. Sietzium, qui è Rivario prope Veſenium effluit,donec Limago miſceatur,& poſtea ſecundum Limagum ad influxum uſque fl.Steynen,qui ex Caſtris in eum labitur;àquo flu.Steynen culminarum eorũ montium qui Sarunetes attingunt,prout ſeſe inflectunt curvantque verſus Rheguſcos uſque ad Stat ſive ſtationem, primum Helvetiorum ad Rhenum ſupra lacum vicum, fine terminoſq; Helvetiæ verſus orientem concludunt:quibus finibus quoque ſ

parantur pagi Tigurini partes, Glaro-na, Termini, Toggenburgenſes & Ab-batiſcellani Conſtantienſis diœceſis, à Caſtrenſibus, Sarunetibus, Verdenber-genſibus, Rheguſcis, Rhætis. Hos anti-quos Helvetiæ limites nominare poſ-ſumus. Nam quæ hodie Helvetiorum nomine continentur, latius patent, re-ceptis in civitatum Helvetiarum aut ſociorum numerũ ex Sequanis Baſilea, ex Germania Scaphuſia & Rottivilla.

Idem Cæſar longitudinem CCXL paſſ. mill. latitudinem CLXXX definit. Quan-tum ad longitudinem calculatio cer-ta; Nam à Stat ubi Helvetia incipit, ad clauſtra Rhodani infra Genevam nu-merantur milliaria Helvetica triginta, ex quibus unumquodque VIII M paſſ. Italicorum confecit, quæ ſi inter ſe compares, rationem numerumque ex-actum reperies. de latitudine res pau-lo implicatior, tamen ſi à montis Iu-ræ culmine ubi Laver aut la Verriere dicitur, lineam ad cacumen Grimſel unde Arulæ Scaturigo maximaq; Hel-vetiæ latitudo, producas, aut fallor, vel millia à Cæſare notata offendes.

Cæſar Helvetiam in quatuor pagos diviſam fuiſſe ſcribit; quorum duos no-minat Vrbigenum & Tigurinũ; quibus alii addunt Aventicenſem & Antuatẽ.

Tigu-

Tigurini pagi limites fuerunt olim ad orientem à Breytenvvald Glaronẽſium ad Stat vicum juxta Acronium: ad ſeptentrionem Rhenus, lacuſque Confluentiam uſque; ad occidentem Arulā ad influxum Limagi, dein Limagus ad monaſterium Vettingam prope Badam, quæ pagi Verbigeni eſt. Dein relicto Limago, montium apices, qui è regione illius monaſterii ad Lortzam fluv. infra Frauvventhal monaſterium Tuginorum, & poſtea inter Artam & Cuſſenacum Suitiorum vicos extenduntur, donec extremum illud cornu, quod inter Gerſariam & Veggisneſt, magnumque lacum alluit, conficiunt; tunc vero lacu trajecto, ad Treib locum Vraniorum, rurſus ea montium culmina qui Vraniam & Silvaniam, Angelbergamque Silvaniorum ſegregant Geſtinum uſq; in receſſibus Vraniorum, qui Limagus, montes Tigurinum & Vrbigenum pagos dividunt contra occidentem. Denique à Geſtino illæ montium ſummitates adBreytenvvald nuncupatum primo, qui Silvanios & Glaronenſes à Rhætis ſeparant, Tigurinum pagum ad meridiem concludũt. Totus hic tractus Conſtantienſis diœceſis eſt, complectiturque Tigurinos, Tuginos, Vranios, Glaronenſes,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Abbatiſcellanos, itemque S. Gallum, Rupertivillam, Terminos, Toggeburgenſes & eam regioné univerſam quæ circa Podamicum eſt & Rhenum, antiquumque Turgovv retinuit nomen.

Vrbigenus pagus, qui hodierna notatione Argovo videtur, is contra Tigurinum limites habet jam dictos: Ab influxu vero Limagi in Arulam ad Vocetium ſe porrigit, ſequiturque eju montis apices ad ortum uſque Siggeris, quo amplexu Rauracos ab Helvetii dividit; Siggeris inde fluxum ſecutus eo dum in ſiniſtrum Arulæ ſe præcipi tat, inter Salodorum & oppidum Viet liſbach, tum vero metam habet Aru lam uſque Munſingam, deinceps ob jectos montes ad meridiem, eorumqu ſummitates inter Vikſonium & Entl buoch, ad Brunicum uſque Silvani rum & poſtea Angelbergam, ad eos d nique montes, qui Vraniorum ſu qui quidem tractus ab ortu Siggeris eoſdem Vraniorum montes Vrbig num ab Aventico ſeparat & occide te. Hujus pagi ut partes diverſæ, ita n mina. Circa Burghdorff oppidum & lodorum, Imburgeden & Burgent à burgis & caſtellis quæ illi parti quentiſſima: prope Emmatiam fl Emmenthal. A Vietliſbach Oltam

que Buchſgovia ab arce Buchſen, & ſimpliciter Govia, Geu. Circa monaſterium Muri, Vaghenthal & libera præfectura, itemque Rusthal ſive vallis Vrſæ. Apud Silvanios infra ſilvam Surichgovia à flu. Surina. Habuit Vrbigenus pagus proprium Epiſcopum, cujus Cathedra Vindoniſſæ.

Ejus ſunt oppida Aquæ Helvetiæ, Bremgarte, Tobinium antiqua. Comitatus Lentzburgiorum, Aquenſium, Habſburgiorum.

Aventicenſis pagi contra Vrbigenum jam terminos poſuimus; verſus meridiem ſeparant Valeſiani montes ab ea gente ſecundum fluviorum derivamenta; his in Arulam aut Sanam, aliis in Lencarum decidentibus. Tum vero montes illi qui à caſtro S. Dionyſii, ſe Minnidurum inter & Loſannam Turaſſum uſque inflectunt, Antuateſque ab eo ſecludunt. A ſeptentrione ejuſdem Iuræ ſummitates ad ortum uſque Siggeris prænominati, Aventicos à Sequanis, Rauracorumque parte dividunt. Hujus ut cæterorum partes plures per varia nomina. Antiquum & ingenitum vocabulum ſolum circa Friburgum retinuit, ubi Aventici ruinæ, ut totius olim Helvetiæ capitis. Regio nominata Vchtland, & lacus

quem

quem hodie à vicino oppido Moratenſem vocant, in antiquis inſtrumentis Vchter See ſive lacus Aventicus. Pars ſuperior hujus pagi in plures valles tributa, unde hæc Haſterthal, Sibenthal, Sanerthal: ab altero latere Vatteverthal, Latine Vallem tranſverſam nominant, Valendis, quæ vallis Angma etiam dicta.

Quæ vero Neocomo ſive Neoburgo Salodorum uſque ſunt, Salgeu antiquitus appellabatur ſive Salengeu, quorum oppidum Salodorum Salenſium. Habuerunt etiam Aventici ſuum Epiſcopum. Oppida antiqua Aventicum, Salodorum, Paterniacum, Minnidurum, Pyreneſca, Ebrodunum, Vrba, Noidenolex, Bramagus vicus. Comitatus Neocomenſis, Strasbergenſis, Arbergenſis, Rotundomontanus, Gruerienſis. Sed Comites de Glana præcipuæ nobilitatis, utpote ab antiquis Burgundiæ Regibus.

Quartum pagum Antuates habuerunt utroque Lemanni latere. Complectitur is Alpes & valles omnes à S. Mauritio Genevam uſque & Rhodanum, qui apud illam urbem lacu egreditur: verſus orientem & Aventicos limites jam collocavimus. A meridie montes illos habet, qui Salaſſos & Cen-

trone

trones Allobrogumque partem ab illis dividunt. Verſus occidentem demum Genevam & Rhodanum uſque dum Iuram attingit, qui Allobroges; tum ipſum Iuram, qui Sequanos ab iis ſepa-rat. Ejus pars quæ dextro Rhodani, qua exitum ducit, Lemannique latere, continetur, poſtquam ducta eo Romana Equitum colonia, Equeſtris dicta, incolæ equeſtres, alteram quoque ripam ſive ſiniſtram complexi, quæ nunc quoq; Chablais dicitur, à Caballo. Amedeus III Sabaudiæ Comes in Ducatum evexit anno 1251, adjuncta Auguſta Salaſſorum. Altera pars ſive ſuperior antiquum nomen retinet, Vaat. Ejus ſunt oppida antiqua Lauſunum vel Lauſodunum, hodie Loſanna, Bibiſcum, Alæ Penne, quam Neapolin aut novam civitatem vocant, ad caput Lemanni, Clarona, Dina, Nevidunum ſive civitas equeſtrium, Comitatus Lauſannenſis.

Hæc antiqua Helvetiæ in quatuor pagos diviſio, poſtea omnis in duas partes diſtributa: unam Allemanni, quę Allemannia, & in Ducatu illius gentis ad Vrſam uſq; & pagi Tigurini terminos: Tigurum enim, Tugium, Vrania & Glarona Allemanniæ Ducatus fuere, ut patet ex veteribus inſtrumentis:

cætera

cætera Burgundi tenuerunt, & Burgundiam minorem dixere.

Hodie quoque omnem Helvetiam in quatuor partes dividũt, Zurichgouvv, VViſliſpurgergouvv, Argouvv & Turgouvv; uti è tabulis Mercatoris videre eſt. Atque hæc in genere de Helvetia dicta ſunto. De diviſione ejuſdem per pagos Simlerus optime dicturus eſt. Nos de ſingulis ex Guillimanno & aliis paucula hic delibabimus, ſecundum illum ordinem pagorum quo in perpetuum fœdus coivere.

Vranii tenent vallem non magnam, hinc ab oriente Criſpalto monte altiſſimo, per quem ad Rhenum anteriorem & Rhætos iter eſt, inde Gotthardo & ſummis Alpibus qua Italiam & meridiem reſpicit in ſemicirculum ſcenamque quaſi concluſam. Eſt autem Vria communitas pagorũ. Inter quos primus, Vetus pagus appellatus, ita pollet ædificiis, atque plateis lapide ſtratis, ut ab oppido nihil differat, niſi quod mœnibus careat. Interjacet mõtibus ut non poſſit niſi difficulter adiri, aut navigio, aut per montem Gotthardi periculoſiſſimum. Viros habet prudentes, acres & vere contemtores vitæ ubi pro juſtitia dimicandum eſt.

Suitia pagorum eſt congeries, ſicut

Vria

Vria, intercluſa montibus, longe tamen quam Vria ſitus amœnioris facilioriſque aditus.

Silvania duplex, Superior & Inferior, nomen ſortita à ſylva interjacente Vndervvalden. Multis pagis abundat, montoſa prorſus, latiſſimis tamen atque fœcundiſſimis pratis. Sylva interjacens appellatur Carna: Superiores Sarnę, vulgo Sarnen, concilium conſtituerunt, eoque univerſæ gentis ſigillum contulerunt; Inferiores Stantii, vulgo Stans. Ad concilia Helvetiorum duos mittunt Legatos, qui tantum ſuffragium poſſunt reddere. In dividendis ſtipendiis vel aliis rebus, ſuperior, quod major eſt, duas portiones ubi inferior unam accipit.

Luceria (ita Oſvvaldus Molitor Lucerinus vocandam cenſet) ſitum obtinet planum collibus à tergo & ſiniſtra circumſeptum. Ab his mœnia ſuſtinentur & turres altiſſimæ. Frontem amplectitur lacus, dextram foſſę aquoſæ cum planitie altiſſima; proſpectant hæ duæ partes montes tam altos, ut nubes videantur tangere. Lacus Vrſam nunc vulgo Ruſam fluvium initio ſtatim oppidi fundit, à quo ipſum oppidum ſcinditur medium. Pontibus tribus & longitudine & quod undique

tectæ

tectæ ſint, conſpicuis mirifice adorna-
tur. Ex his longiſſimus ad ſuperius col-
legium ducentos pene paſſus extendi-
tur. Vnus porro nudus oppidũ quam
breviſſime nectit. Viros edit animi ma-
gnitudine præſtantes, ingenia verc
non pœnitenda. Lacus autem attin-
git quatuor pagos: nam Silvania ab-
eſt à Luceria milliare Germanicum u-
num; Suitia tria, Vria quatuor.

Tigurum urbs antiquiſſima & ſitu
admodum amœno, inter duos monti
culos, ad oram lacus, ubi Limagum
quem infra Claronam excepit, rurſu
effundit; hic lacus limpidiſſimus pate
in longitudinem circiter XXX mill. paſ
ſuum; fluvius autem urbem veluti ir
duas partes dividit, quæ tamen tribu
pontibus conjunguntur. Publica ædi
ficia pulcherrima ſunt, inprimis tem
pla; privata quoque ſplendida, ſed pla
teæ anguſtiores. Ager illius frument
ferax, etiam vitium, præſertim colles
& mons qui ab urbe ad orientem per
tinet pene ad tria milliaria: ſed vinun
acerbius eſt & minus laudatum, qui
uvæ non ſatis maturantur.

Clarona pagus totam ditionem de
nominat; inter montana jacet altiſſi
ma. Ingenia feliciſſima profert. Quip
pe quæ Henricum Glareanum, Aeg
diur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

dium Tſchudum alioſque produxerit. Pleniorem deſcriptionem habes hujus pagi apud Simlerum lib. 1.

Tugium, vulgo Zug, oppidum eſt, cujus frontem cingit lacus, tergum & ſiniſtram monticuli, dextram campi non mediocriter fertiles. Memini me à majoribus audiviſſe, longe quondam fuiſſe amplius, quã ſit hodie, ſed unam ejus partem ob lacum inſidiantem ſubſediſſe (inquit Oſvvaldus Molitor.) Extra muros parum admodum habet imperii. Homines producit mire formoſos & acres. Guillimannus ſcribit, oppidũ ſuperioribus ſeculis priſcæ urbis, ut nunc quoque vocant, mœnibus fuiſſe contentum, paucaque extra eum ambitũ ædificia habuiſſe, excepto burgo: ſed cum an. 1435 duæ plateæ ſubſediſſent, & cum multorũ excidio aquis hauſtæ eſſent; novam quam vocant urbem ædificari cæpiſſe, quæ magnum incrementum poſt bella Inſubriæ accepit; mæniaque & turres additæ.

Berna Helveticarum urbium potentiſſima, propter latam juriſdictionem: ſex enim & viginti habet extra muros conventus: in locum porrecta eſt bene longũ, & ab Arula fere tota concluditur tanquam à foſſa profundiſſima. Ædificia habet mirabiliter extructa; nam

licet tutum circumire ſub porticibus cameratis totam fere urbem etiam pluvioſiſſimo tempore. Templum ornatiſſimũ. Viros alit robuſtos, laborioſos, bello & paci accommodiſſimos. Vniverſa urbs fere è lapide quadro facta eſt, præbente materiam copioſe qui ad imum urbis eſt monte ſectili. Arula autem tam profundum habet alveum, ut locum cui urbs eſt impoſita fere montem fecerit. Dorſum longum eſt ad mille plus minus paſſus, trium platearum, ſed latiſſimarum, per quas ita amnis ab occaſu, nempe Iſthmo, qui continenti adjungitur, immittitur, ut per omnes nõ modo plateas ſed etiam domos meet, omnes ſordes abluens.

Friburgum Berchtoldus IV Zæringiæ Dux condidit: eo quidem ſitu ut cum omnia contra meridiem, orientem & ſeptentrionem prærupta ſint altiſſimis rupibus, latus occidentale profunda foſſa tegeret; qua ratione fiebat, ut cum undique natura muniretur oppidum aliis mœnibus aut propugnaculis non egeret. ditionem externam adjecit, cujus antiqui limites, à Senſa fluvio, ad rivum Maconenſem: & à Villaria, prope Moratum, Plaferam uſque trium ferme horarum circum circa terrarum ſpatio.

Sal-

Salodorum antiquiſſima haud dubio civitas; in majorem minoremque diviſa ponte ſuper Arolam injecto conjungitur; & hæc quidem Epiſcopatus Conſtantienſis, illa Lauſannenſis diœceſis eſt: Comitiis Regum & Imperatorum olim Burgundicis celebrata. Oppidum validiſſimis cinctum eſt mœnibus. quamplurima hic antiquitatis monumenta eruuntur. Ager illius fertiliſſimus eſt, præterquam quod vites maligne tolerat. Taxus hic lætiſſime provenit, è cujus materie optimi arcus conficiuntur.

Baſilea urbs Epiſcopalis præclara & ampla, omnibus modis ita commendabilis ut parem inveniri facile (inquit Oſvvaldus) haud credā: ſitus eſt namque jucundus, longus & oculis mirifice blandiens undique proſpectus: ædificia magnifica, templa atque monaſteria multa, dulciſſimi fontes, cœlum ſaluberrimum, mira omnium rerum exuberantia: Rhenus urbem diſterminans, ponte tamen iterum connexam: homines civiles, Reſpublica optime conſtituta. Et Vniverſitas viris eruditis plena, à qua non mediocrem laudem obtinet apud exteros.

Schaphuſia ſita ad Rhenum in ripa Germanica, Helvetiæ tamē ponte con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

jungitur; ſi turres, mœnia, Rempubl. ſpectes, nova: ſi cultum, vetuſtior. Omnium rerum mire exuberans: & præſertim piſcibus. Sub ea circiter III M paſſuum major Rheni cataractes eſt, magnum naturæ miraculum.

Abbatiſcella pagus, omnibus modis oppidum repræſentans, totam ad ſe attinentem plagam denominat: Situs eſt ad Sintriam, circiter X M paſſ. à Monaſterio Cella. Regionem Guillimannus ita depingit:

Ventum erat Vrnacum, fluvii de nomine vicum.
Hinc ſeſe in vallem demittere molliter Alpes
Excelſæ incipiunt: incluſam more theatri,
Vertice ſic modico colles hinc inde coronant,
Frondibus umbriferis & veſco gramine læti.
In medio vallis montes æquare propinquos
Culmine connitens Abbatis cella laborat.
Sintria quam trepido ſecat agmine. Nec procul inde
Viſuntur priſcæ labētia rudera Clancis,
Perfugium quondam Abbatum & munimen avitum.

Vt vero à diverſis nobilibus, Comitibus, dominiis tota regio in Abbatum poteſtatem venit, ita in varias juriſdictiones

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ctiones communitateſque diviſa & ſeparata fuit, quæ non ſolum ſuam rempublicam, ſua inſignia, vexilla, ſigilla, ſed etiam jura diverſa haberent: ita ſeparati omni ex parte, Abbatiscella, Altſtetten, Troga, Hundivilla, Heriſovia aliique vici; qui tamen poſtea in unam rempublicam convenerunt, quam Rupertus Imp. probavit.

Cæterum Ioan. Henricus Zuiſerus teſtatur, intra veteris Helvetiæ tantum limites ultra ſeptuaginta urbes & oppida numerari, exceptis ſociorũ oppidis & iis quorum mœnia hodie in ruinis jacent, quæ etiam nunc ſuis privilegiis vivunt; unde cuivis facile eſt conjecturam facere, pagorum & vicorum innumerabilem fere multitudinem eſſe.

II.

HELVETIÆ SOLI NATVRA.

Ex Henrico Glareano.

SI vero Helvetiæ quæ ſit natura requiris,
Conditio eſt duplex, terræ natura biformis.
Namque ubi ad Italiam vergit, ſolemque calentem,

Montana eſt, ſed enim ridenti fertilis arvo,
Fontibus irrigua & florentibus optima pratis;
Lucis & Sylvis, pecori gratiſſima tellus.
Phaeacum terras, Corcyrea gramina vincit,
Et longe poſitos alio ſub ſole Britan-(nos.
Sed contra boream, ortumq; obitumq; aſtrorum
Plana jacet campis, fœcundoq; utilis agro:
Frumenti viniq; ferax & divite rure
Collibus apricis, quos pampinus ornat & uva.

Ad quæ *Oſvvaldus Molitor:* Montium Helvetię hi perpetuis nivibus albicant: illi procul aſpicientibus nihil promittunt niſi ſaxa duriſſima, poſtquam inſcenderis, prata pinguiſſima offendis; alii vero & aſpectu ſunt amœni & reipſa. In iis per æſtatem menſes ad ſummum tres paſcuntur cum greges, tum vaccæ, è quibus tanta emolumenta, ut brevi oratione nemo poſſit conſequi. Nam ſerum inde, caſeus, byturum, aliaq; lactaria tanta fiunt copia, ut non tantum Helvetia iis rebus expleatur, ſed finitimæ quoque nationes. Transvehuntur namq; in Sueviam, ultra Iu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ram montem, in Italiam, multaq; alia loca. Atque tam ingens redit pecunia ut vix credi poſſit. Illud mihi compertum, ex viginti vaccis fructum eſſe annuum centum coronatorum, præter ſumtum omnem, quem in familiam, famulos & famulas diſtribuere. Omitto fæturam copioſiſſimam, lac & liquidum & concretum, quæq; ex lacte adhuc alia conficiuntur in quotidianum uſum. Hinc eſt quod tantus populu , in tam anguſto circulo enutritur, quod adeo pauci mendicant. Ager Bernenſis, Friburgēſis, Salodorius, Herogea & Durgea frumento mire exuberant. Colles autem Scaphuſiani, Moretenſes, Aventicenſes, Bretenſes & Thermopolitani vino. Apud Tigurum & Baſileam utrumque non mediocriter creſcit. Sunt & alia inſuper loca per Helvetiam quibus neutrum deeſt, ſed minor copia.

Ioann. Henricus Suizerus: Habet Helvetia ſuas ferri & chalybis optimi fodinas; ſed & argenti venas in montibus Glareanis, aliiſque vicinis repertas fuiſſe conſtat. Vrſa flumen aurum arenis trahit: Idem Emanna minor qui Vrſam influit præſtat, magno argumento in montibus in quibus oriuntur aurum naſci. Sunt qui exiſtiment

eſſe auri venas eo loci, quo thermę Fabarianæ ſcaturiunt, cujus ſatis manifeſta ſigna in petris appareant. Cæterum in Helvetia nullę fere præter ferri ſecturas ſunt: Gens enim militiæ dedita rem metallicam, cujus ignara eſt, negligit: neque patitur peregrinos fodinas facere, ne ſylvæ cæduæ in carbonum uſum cædantur, & paſcua in montibus optima pereant aut vaſtentur, & regione peregrinis repleta, indigenis inde multa & magna incommoda naſcantur.

III.

DE FLVVIIS ALIQVOT Helvetiæ.

DVRAS, cujus apud antiquos nulla mentio, oritur in finibus diœceſeos Curienſis, valle quam Sanct Ioannis vocant, fluit per Doggios (Doggenburger vulgo) & populum quem nominant Durgovv; in Rhenum exit circiter II M paſſuum ſupra Egliſovv opidum ditionis Tigurinæ; ab hoc flu. multa nomina derivantur, ut Durtal, VVintherthur, ſive VVinterdur, & quędam alia.

Limagus veteribus æque ignotus; oritur

oritur apud Glaronenſes, & ibidem vocatur Linthus; ex lacu autem Rivario alius effunditur nomine Magus, qui influit in alterum, atque tum Limagus appellatur.

Poſteaquam autem ab origine circiter X M paſſuum Claronam atque infra eam Caſtra & Marcam duas regiunculas irrigaverit, intrat lacum Tigurinum, & medium urbis tranſiens, curſu circiter CC ſtadiorum confecto primo in Arolam, breviſſimo autem poſt ſpacio in Rhenum influit.

Vrſa hodie Ruſa ex monte quem Furcam appellant oritur; fluitque per loca confragoſa, donec non procul à vetere pago in lacum Lucerinum, hodie Lucerner See, & VValdſtett See ingrediatur, inde Luceriam pertranſiens, & in multos circumductus gyros Arolam intrat non multum ſub Brugis Herogeæ oppidulo.

Arola ex montibus erumpit, unde fluit Rhodanus; per lacum Haſlenſem & Thunum labens, venit Bernam, quam totam pene concludit; alluit Salodorum; curſu longiſſimo deinde confecto, & Ruſa atque Limago acceptis Rheno miſcetur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

IV.

IOSIAE SIMLERI TIGVRINI
De
REPVBLICA
HELVETIORVM

Liber primus.

CVM inter liberas reſpublicas, quæ non unius principis imperio reguntur, noſtra ætate multorum judicio poſt Venetam primas partes teneat Helvetica, ſæpe audivi exteros homines quærentes, quænam ſit hujus reipub. forma ac ratio: quod illis mirum videretur tot populos fœdere facto in unam quaſi civitatem ita brevi potuiſſe coaleſcere, & tot annis in eadem conſtanter & cõcorditer perdurare. Athenienſes enim, quorũ in Græcia celeberrima fuit civitas, ex compluribus populis & oppidis à Theſeo non tantum in unam civitatem, ſed in unam quoque urbem collecti fuerunt. Achæorum autem reſp. quę duodecim conſtabat urbibus, neque diuturna, neque potens fuit, ſed ſub Arato & Philopœmene florẽs, brevi poſt in ſervitutem à Romanis, cum ſua libertate abuteretur, redacta eſt. Iſraëlitarum reſp. poſt Ioſuæ mortem

ſua culpa crebris hoſtium direptionib⁹ expoſita, divinitus quidem excitatis heroicis viris aliquoties liberata fuit, ſed tandem ultro monarcham XII illi populi ſibi elegerunt, ſuæ libertatis pertęſi. Avorum autem memoria cum Friderico Auguſto auctore & principe, Suevicæ urbes fœdus feciſſent, magna initio apud omnes ejus fœderis fama fuit & opinio, verũ bello adverſus Helvetios temere ſuſcepto, & infeliciter geſto, multũ exiſtimationi ejus deceſſit, quam tamen pulſo duce VVirtembergico, & arcibus prędatorũ tota Suevia disjectis, recuperaſſe videbãtur, niſi paulo poſt finito præſcripto tempore fœderis, ita ſtatim in diverſum abiiſſent, ut quos ante hoſtium loco habuerant, iis ut amicis, & veteribus amicis & fœderatis hoſtium pene loco uſi fuiſſent. Ita hominum memoria fœdus illud cœpit, & in nihilum abiit. Cæterum, Helvetiorum plures quidem ſunt populi, & urbes paucæ, una nihilominus eſt civitas, una reſp. De quo tamen à doctis dubitari video: exiſtimant enim apud nos imperii nũllam ſocietatem & conjunctioné eſſe, ideoque unam rempubl. dici non poſſe: ſingulas enim civitates aliarum decretis non aliter obligari, quam ſi ſponte aſſen-

aſſentiantur: ut in pactis ſociorum privatis, atque in eadem republ., quod pluribus placuit, omnes obligat. Nos cum his diſputare nolum⁹, ac ingenue fatemur, ſi exacte ſingula perpendantur, ita ſe rem habere ut ipſi aſſerunt: ſed quoniam unum eſt totius gentis concilium, & communi imperio provincias pleraſq; adminiſtrãt, de pace & bello omnes ſimul ſtatuunt, & prętereà leges & conſuetudines fere eaſdem habent, atq; pactis perpetuis adeo arcte devincti ſunt, ut ſi non ſic una reſpublica, ſaltem quam proxime ad unius reipubl. formam accedant, nos qui rudius de his rebus ſcribimus & loquimur, illam ſocietatem fœderis Helvetici civitatem & rempubl. Helvetiorum nominabimus. Hæc igitur fœderibus perpetuis conſtituta civitas Helvetica, jam ſupra ducentos annos patriam libertatem ſumma concordia & animorum incredibili conſenſu tutata eſt. Quamvis enim ſemel atque iterum (quod in omnibus fere magnis rebuſpub. fieri ſolet) inter ipſos civilia bella exorta ſunt, tamen brevi pace facta, omnium animi ſyncero amore rurſus coaluerunt, & veteri ſtudio patriam libertatem tueri ſemper parati fuerunt. Sunt tamen nonnulli, qui odio ingenti

gen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

gentis Helveticæ, nimis impudenter
narchiam nobis objiciunt, ac majo-
es noſtros, cæſis aut in ordinem re-
lactis nobilibus, ſeſe in hanc liberta-
em præter jus & æquum vendicaſſe
junt: alii etſi agnoſcunt gravibus no-
ilium injuriis & contumeliis majores
oſtros ad arma provocatos eſſe, ipſos
amen juſtæ defenſionis modum ex-
eſſiſſe arbitrantur, ut fere fit animis
crius irritatis. Quare ut & amicorum
dmirationi ex ignoratione rerũ no-
rarum ortæ ſatis facerem, & invido-
um calumnias confutarem, exiſtima-
i me operæ precium facturum, ſi Hel-
eticæ reipub. formam origine ejus
aulo altius repetita deſcriberem.

Helvetia igitur univerſa tribus hodie
artibus conſtat. Nam primum XIII
opuli, quos Itali Cantones, nos noſtra
ngua Ort, pagos nonnulli vertunt, in
nam civitatẽ fœdere perpetuo coie-
int, Tigurũ, Berna, Lucerna, Vria, Sui-
a, Vndervvaldia, Tugium, Glarona,
aſilea, Friburgum, Salodorum, Sca-
huſium, & Abbatiſcella. Secundũ lo-
um tenent horum Socii atq; confœ-
erati; Abbas primum & oppidum S.
alli; deinde Rętorum fœderati popu-
, Epiſcopus Sedunenſis, & tota Vale-
anorum regio, Rotevila, Mulhuſium,

Bipennæ:

Bipennæ. Poſtremo loco ſunt præfecturæ, quæ communi Helveticorũ pagorum imperio reguntur, Turgea, Aquenſis, Rheguſca, Sarunetum, & quæ nomen habet liberæ Provinciæ: item Lugani, Locarnenſes, Mendriſiani, vallis Madiæ incolæ: quibus Bilitionenſes forte etiam adjungere poſſumus, qui trium pagorum imperio parent. Inter confœderatos, urbes & oppida ſunt Tigurum, Berna, Lucerna, Tugium, Baſilea, Friburgum, Salodorum, Scaphuſium, S. Galli oppidũ, Curia Rætorum, Sedunum Valeſianorũ, Rotevila, Mulhuſium, Bipennæ: reliqui populi omnes vicatim ſuas regiones incolunt. Cęterum non omnes intra ipſam Helvetiam & hos limites qui apud Cæſarẽ leguntur, manent: nam ex tredecim Helveticę civitatis pagis, Baſilea Rauracorum eſt, Scaphuſium ultra Rhenum ſolo Germanico jacet: Glaronenſium quoq; pars Rhętis, & Vriorum Leponttiis quorundam judicio adnumeranda eſt: ex ſociis autem pręter S. Galli abbatem & opidum, atq; Bipennes, reliqui omnes extra veteris Helvetiæ limites poſiti ſunt: Ræti primum veterem regionem & nomen ſervantes: deinde Valeſiani qui veteribus Viberi, Seduni, & Veragri fuerunt: Rotevila in Ger-

mania

mania eſt: Mulhuſium in Sequanis jacet. Porro ex præfecturis Rheguſci & Sarunetes Rhæticæ nationis ſunt: ſed Luganenſes, Locarnenſes, Mendriſii, & Madiæ vallis incolæ atque Bilitionii, in Lepontiis ſunt, Italicæ originis & linguæ: reliquæ præfectura in ipſa Helvetia jacent. Cæterum, non omnes pagi imperium æquale in has provincias habent: ſed cum diverſo tempore fœderi acceſſerint, diverſa quoque ſunt pagorum jura. Turgeis imperant ſeptem vetuſtiores Helvetiorum pagi; ſunt autē hi: Tigurum, Lucerna, Vria, Suitia, Vndervvaldia, Tugium & Glarona: tres autē alii pagi, Berna, Friburgum, & Salodorum, ſua quoq; jura illic habent, in cauſis rerum capitalium. Etenim præfectura imperii (ut vocant) & judicium rerum capitalium oppignoratum antea civibus Conſtantienſibus, bello Suevico inter pacis conditiones Helvetiis conceſſum eſt, ideoque ex æquo ad illos pagos qui bellum geſſerunt pertinet. Præterea iidem ſeptem pagi Badæ, Sarunetibus, Rheguſcis, & VI horum in libera Provincia imperant: porro in Badenſis præfecturæ ſocietate Bernenſes, & in Rheguſcorum Abbatiſcellani ab illis admiſſi ſunt: atque quatuor Italicis præfecturis pagi omnes,

omnes, Abbatiſcellanis exceptis, ex æquo imperant; Bilitionum paret Vriis, Suitiis & Vndervvaldiis. Atq; hic quidem ſtatus eſt Helveticæ civitatis noſtra ætate: deinceps ordine exponam tempus, cauſam, & conditiones præcipuas fœderis Helvetici, & qua conditione ac jure ante fœdus ſinguli pagi fuerint, quæ denique bella fœdus initum conſecuta ſint.

Tres primi pagi Helvetiæ.

PRimi omnium fœdus fecerunt Vrii, Suitii, & Vndervvaldii, anno à Chriſto nato M CCC VIII. Hi populi nominantur ſylveſtres, aut vallium civitates, vulgo die dry Lãnder, (item die dry VValdſtett) quibus aliquando quarto loco Lucerna adnumeratur. Incolunt autem hi Alpinas valles inter Rhætos, Lepontios & Viberos, ac partim Tigurino, partim Verbigeno pago attributi ſunt. Tradunt (quod alibi expoſitum eſt) Suitjos à Cimbris, Vrios à Tauriſcis, Vndervvaldios à Romanis exulibus, ortos eſſe: ac virtus eorum bellica à majorum virtute non degenerat. Patrii eorum annales aſſerunt Ludovicum Imperatorem Magni fil. hiſce populis rogatu Romani Pontificis αὐτονομίαν multaſq; alias immunitates

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

nitates conceſſiſſe, propter fidelem operam bello Sarracenico urbi Romæ navatam. Etenim Sarraceni qui tum Africam tenebant, Sicilia capta Italiam magna vi adorti, Centum cellas ceperunt, & inde citato agmine Romam petentes, Vaticanum nullis adhuc munitionibus ſeptum facile adepti, templum D. Petri direptũ, argenteis, quas habebat, ingentis pretii foribus ſublatis, ferro & igni prophanarunt: ibique plures dies commorati, cum urbẽ oppugnare in animo haberent, audito (ut Hiſtorici tradunt) auxiliarium ex Ciſalpina Gallia copiarum adventu, recedentes inter Appiam & Latinam vias ſuburbana omnia vaſtarunt: Pauli Baſilicam Oſtienſi via ſpoliarũt, atq; igni injecto magna ex parte abſumpſere. Inde in Latinam viam flectentes, & populabundi in Caſſinenſem uſq; ſaltũ excurrentes, Caſſinenſe fanum opulentiſſimũ ſacra veſte & donariis ſpoliarunt, magnaq; ex parte exciderunt. Hinc dextra Liris ripa ad mare inſtar rapidæ procellæ ſeſe effundentes, ibiq; præda navib⁹ ſuis, quæ illic præſto fuere, impoſita, in altum abivere. Huic igitur expeditioni tres pagos & Haſeliç vallis incolas interfuiſſe patrii annales tradunt, & bis adverſus Sarracenos in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Italiam deſcendiſſe duce Guidone quodam Marchione Italico: cum auté veſtigiis Sarracenorum inſiſtentes, conciſo poſtremo agmine, prędа magna potiti eſſent; omnem templo D. Petri, quod ab hoſtib⁹ ſpoliatum fuerat, donarunt. Itaq; Pontifex duplicis beneficii memor, ampla privilegia illis à Gallo rege impetravit, & prętereа donavit eos his ſignis ſeu vexillis, quibus noſtra ætate in bellis utuntur. Vrios tamen Ludovicus Germanicus Pii F. Magni nepos, donavit monaſterio ſacrarum virginum Turegi à ſe extructo, cui Hildegarda filia Ludovici præfuit. verba donationis ſunt: Curtim noſtram Turegum in ducatu Alemannico, in pago Durgaugenſi, cum omnibus adjacẽtiis vel aſpicientiis ejus ſive diverſis functionibus, id eſt pagellum Vranię, cum eccleſiis, domibus, cæteriſque ædificiis deſuper poſitis, mancipiis utriuſq; ſexus & ætatis, terris cultis & incultis, ſylvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumq; decurſibus, adjacentiis, perviis exitibus & regreſſibus, quæſitis & inquirendis, cum univerſis cenſib⁹ & redhibitionib⁹: Inſuper etiam foreſtũ noſtrum Albis nomine, & quicquid in eiſdẽ bonis noſtri juris atq; poſſeſſionis jure proprietatis eſt, & ad noſtrũ opus inſtanti tempore per-

pertinere videtur, totum & integrum
ad Monaſterium noſtrum
quod ſitum eſt in eodem vic
ubi S.Felix & S.Regula in C
pore quieſcunt. Cæterum
mandũ eſt hac donatione
litas eſſe immunitates ver
tatem Vraniis ſublatam;r
credendum eſt,tantum
rius vici nõ autem toti
riſdictio ad hoc cœnob
Deinde ut maxime un
valli imperavit,tamen
bat multum eorum li
olim hi, qui ſubditi
familiis, certis tant
obſtringebantur, &
ſerviEccleſiaſtici eſ
bant. Accipieban
præfectos, quos
quidã Voitos,for
quaſi βοηθὺς, a
nes hos ſumma
poteſtas erat.Pr
apitalium Vrii
ere quondam
mmanus &
ecti cognoſc
iæ cõſuleba
pudSuitios
os quoque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

& jura quædam habuere. Habitarunt
etiam in his regionibus non pauci no-
elut apud Vranios Attinghuſani,
sbergii, atque Vtzingii barones:
VVitembergii, Moſii, Sedorfii,
ii, Meieri, & qui à Burgis, & qui
eldia nomen accepere: apud
touffakeri, Rogkenbergii,
vii: apud Vndervvaldios,
chieſſii, Blumenecii, Rudent-
iii, VValterſpergii, Lenbur-
ii, Hunevillii. Hi primum
um cæteris incolis uteban-
iam horum vicinis comi-
lientelam add cebat, verũ
is opibus plebem ſperne-
imperiis obnoxiam red-
præfecti qui populi li-
lebebant, adhæc con-
ui ordinis hominibus
quoq; interim poten-
nfirmare. Ac tũ po-
eſt non ſolum Hel-
im, ſed multarum
rGermaniam liber-
atores à Romani
cati, & bello petit
ia in partes diviſ
n, alii Imperato
In Helvetiis po
obilitate Frid
ricu

ricum legitimum Imperatorem ſequebantur, ideoque vera libertatis privilegia, ab eodem renovata & confirmata illis ſunt: extant apud Suitios tabulæ Friderici II, ſcriptęSeptembri, an. 1240; quibus Suitios in tutelam Imperii recepit, qui ſolum ad Imperium ſpectent, & ab eo abalienari non poſſint: eorum privilegia confirmat, & liberæ conditionis homines nominat. At vero major pars nobilitatis, præſertim clientes monaſticarum familiarum, quarũ tum magna fuit potentia, Pontificum partes ſequuta eſt. Hinc odia & animorũ abalienationes, & prima fundamenta civilium diſſenſionũ orta ſunt, atq; hæc plurimum aucta ſunt in illo interregno multorũ annorum poſt Friderici obitum. Illo tamen tempore manſiſſe quidem adhuc ſuam libertatem his pagis, ſed cui multi inſidiarentur, non obſcure perſpici poteſt ex formula fœderis, quod Vrii & Suitii cum urbe Tigurina ad triennium fecerunt, quam nos hic ſubjecimus.

Vniverſis præſentium inſpectoribus aut auditoribus notum facimus nos Senatus civeſq: Tigurini, & nos Arnoldus Major à Sillinio Ammanus populuſque Vrienſis, noſque Conradus ab Ibergo Ammanus populuſque Suitiæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Cõſtantienſis Diœceſis, quod invicem nos omnes juramento obſtrinximus, ut mutuo auxilio & conſilio nos defendamus, à feſto nativitatis Chriſti abhinc ad triennium, his conditionibus, quæ hîc ſubſcriptæ ſunt.

Quæcunque ante hunc diem facta ſunt, eorũ nomine non tenemur invicem. Si dominus, quiſquis is fuerit, ſervum inter nos habuerit, is ſerviat ei ea cõſuetudine, quę antea Regis tempore in uſu fuit, & ut jure tenetur: ſi autem ultra hęc eum cogere velit, ipſum tueri tenemur. Quod ſi alterutra pars abſq; alterius cõſilio & voluntate arcem ſive munitionem aliquam poſſidere voluerit, hujus munitionis nomine nihil obſtricti alteri erimus. Quod ſi in arce damnum datum fuerit, incendiis aut vaſtationibus, tenemur auxilio & conſilio mutuo invicem juvare adverſus eos, qui contra jus hæc fecerint. Si quis in agrum Vriorum aut Suitiorum irruptionem facere voluerit, Tigurini pro viribus id prohibento: ſi prohibere nequeant, hoſtem incendiis, & rapinis, & quocunque modo potuerint, lædunto. Si quis Tigurinorum urbem adoriatur, eorum vineta arboreſve vaſtare voluerit, Vrii atque Suitii id pro viribus prohibento, & hoſté rapinis atq; incendiis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

aggrediuntor. Quod ſi pars una alicui alteri præterea ſeſe fœdere obſtrinxerit, eo reliqua non tenetur. Præterea nos Vrii atq; Suitii è civibus Tigurinis ſex viros delegimus, Rodolphum Mulnerum, Rudtgerũ Manneſſum, Rodolphum Beggenhovium equites, VValtherũ à S. Petro, VVernherum Biberlinũ, & Conradũ Kriegium. Nos quoq; Tigurini ex Vriis delegim⁹ tres, VVernherum Attinghuſanum, Burckhardum Ammanum veterem, Conradũ Majorem ab Ortſchveld, & ex Suitiis totidẽ, Conradum Ammanum ab Ibergo, Rodolphũ Stouffacherum, Conradũ Hunium. Hi XII viri pro ſua æquitate utriq; parti mutuum miniſterium & auxilium imperabunt prout opus fuerit, in his rebus, quarum conditiones ante expreſſæ ſunt. Quod ſi aliquis ex his 12 intra præſcriptum annorum numerũ interierit, cæteri juramento obſtricti ſunto, ut intra 14 dies alterũ in ejus locum ſubſtituant. Vt autem hęc omnia firma maneant cõſtituto annorũ ſpacio, nos Senatus civeſq; Tigurini noſq; populus Vriæ, item populus Suitiæ, ſigilla noſtra appendimus tribus inſtrumẽtis, quæ eadem forma de hac ipſa re cõfecta ſunt. Datę ſunt hæ literę Tiguri die S. Galli, anno à nativitate Dom. 1251.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Formula hæc fœderis centum annis ante facta, quam Tigurini cum his pagis perpetuum fœdus ſancierunt, evidens teſtimonium præbet libertatis horum pagorum, & quam ſtudioſe illam defenderint, citra tamen cujuſquã injuriam. Cæterum circa decennium ab hoc fœdere, cum illa anarchia in imperio adhuc duraret, atq; omnia ubiq; turbis plena eſſent, nobilium quoque licentia in his regionibꝰ creſceret, tres pagi Rodolphum Habeſpurg., qui poſtea Imperator factꝰ eſt, propter eximiam virtutis opinionẽ, ad defendendam armis libertatem, ſi opus foret, numerato annuo ſtipendio ducẽ ſibi aſcivere, & fœdus cum eo fecerunt: idẽ fecere tum Tigurini, Baſilienſes, Argẽtinenſes: multæ quoq; per Germaniam liberæ urbes his temporibus principes vicinos certo ſtipendio ad tuendos ſe ab omni injuria conducebant. Cæterũ, nobilitatis inſolentia, Habeſpurgii authoritate compeſci non potuit, ipſo præſertim aliis bellis occupato in pago Tigurino, atq; in Rauracis & Alſatis: itaque tandem populus cum injurias potentiorum ferre non poſſet, arma cepit, & nobiles qui injuſtam vim aliis intulerant, regione ejecit. Duravit autem bellum hoc annis 12 circa an-

num

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

um D. 1260, & deinceps. Hoc bello
agi omnes aditus ſuarum regionum
rimum munire cœperunt: & Sui-
ii quidem in monte quem Sellam ſeu
attel vocant, turrim extruxerunt, &
iam publicam vallo foſſaq; munive-
unt: Vndervvaldii vero ad Stantzium
agum, lacum undiq; acutis vallis ſe-
ſerunt, & turri excitata portum mu-
iere. Poſteaquam vero Rodolphus
Habeſpurgius an. 1273 Roman. Rex fa-
tus eſt, nobiles harum regionũ popu-
um rebellionis apud illum accuſave-
e, illi viciſſim nobiles injuriarũ reos
gere: cæterum Rex Rodolphus utra-
ue parte audita, & inſpectis pagorum
rivilegiis, pro illis ſententiam tulit, &
acem inter ipſos & nobilitatem pa-
ria pulſam compoſuit, qua facta pleri-
ue nobilium domum rediere. Præfe-
tos autem illis non Auſtriæ domus, ſed
mperii nomine Rodolphus Rex dedit.
Hi ab initio non habuere ſedes ſuas in
iſce pagis, ſed alibi in ſuis arcibus ha-
itabant, & quotannis ſemel atq; ite-
ũ evocati, illuc proficiſcebantur juris
icundi cauſa, præſertim in rebꝰ crimi-
alibus & capitalibus. Hujuſmodi prę-
ectos noſtra quoq; ętate nonnullæ ci-
itates ab Imperio accipiunt, qui tantũ
udiciis rerũ capitalium præſunt, nul-

lum præterea in illis urbib⁹ imperium aut juriſdictionem habent. Ac tantum abeſt ut libertas noſtrorum per Rodolphum regem imminuta ſit, ut potius illi pleriq; pagi non modo confirmationẽ ſed etiam amplificationem ſuarum immunitatum debeant. Nã ut de Tigurinis nunc taceam, Suitiis ſua privilegia an. 18 ſui imperii confirmavit & auxit, quod confirmant literæ datæ Badæ pago Verbigeno, an. 1291. in quibus Suitii expreſſis verbis homines liberæ conditionis appellantur. Laboravit quidem plurimum Rodolphus Rex in augenda potentia Habeſpurgiæ domus, verum Helvetiis ſuam libertatem intactam reliquit, vel quod ante imperium forti & fideli eorum opera uſus nollet ingratus videri, & judicaret etiam utilius ſuis rebus hos fideles amicos & ſocios habere, quã ſubditos contumaces, & hoſtili animo erga ſuæ libertatis oppreſſores præditos: vel etiã quod nuper ampliſſima acceſſione Auſtrii Alemanniciq; Ducatus auctus, nõ exiſtimaret minima quæq; perſequenda, ne invidia nimia ſe oneraret, quæ commodũ ipſũ harum regionũ ſuperaret. Adolphus quoq; Naſſov. qui Rodolpho in imperio ſucceſſit, Helvetiis privilega ipſorũ confirmavit: ac ipſius nomi-

nomine in grave odium Alberti Auſtrii qui Adolphi hoſtis erat, inciderunt. Albert⁹ hic Rodolphi filius maxime omnium Helveticæ libertati gravis & moleſtus adverſarius fuit: nam cum plures liberos haberet, ut augeret illos opibus ac potentia, cum alibi ditionem ſuam amplificare, tum in Helvetiis novum principatum inſtituere cœpit, cumque ad Imperium perveniſſet, multa quæ Imperii erant, Auſtriis aſſerere pergebat & omnibus vicinis moleſtus & intolerabilis erat, quem neq; puderet, ſive improbis poſtulationibus, ſeu etiam aperta vi conſequi quæ deſideraret. Quoniam vero Eccleſiaſticarũ familiarũ magna erat potentia, ubiq; ſatagebat, ut vel ſuas juriſdictiones ſibi venderét, vel ipſum liberoſq; hæreditarios perpetuoſq; tutores, & advocatos ſive patronos (aut quo nomine alio appellare libet) agnoſcerent. Poſtulavit hæc à collegiis & monaſteriis Argentinenſi, Baſilienſi, Conſtantienſi, Curienſi, S. Galli, D. Virginis ad Eremitas, S. Blaſii, Diſétiſio, Fabariano, Rinoviano, VVettingenſi, Murenſi, Interlacéſi, Trubiano, Certiaci vici, Seconienſi, Schéniſio, duobus collegiis urbis Tigurinę, & aliis quam pluribus. Pari ratione Helveticarum regionum Comites & Barones

soli-

ſollicitabat & urgebat, ut ſe in clientelā Auſtriæ familiæ dederent: ex hoc numero erant Villiſoviani, Rotenburgii, Regenſpurgii, Eſchenbachii, Arburgii, VVolhuſani, & qui à grue nomen habent Grencingiani. Cæterum, collegia hæc & monaſteria antehac ad Imperiū ſpectabant, & nobiles domini præter Imperatoré, neminem ſuperiorem hactenus agnoverant, at hic Auguſtus omnia Auſtrię domui aſſerere conatus eſt. Quam autem vehemens erga exteros fuerit, hinc conjici poteſt, quod ſæpe rogatus nunquā tamen eo adduci potuit, ut nepoti ex fratre patriam hęreditaté, quam tutorio nomine adminiſtrabat, reſtitueret, id quod illi poſtea necis cauſa fuit. Verum abbas S. Galli, collegia duo urbis Tigurinæ, Comes Homburgius, & quidam alii, Auſtrios neq; patronos neque advocatos agnoſcere, neque quicquam ſuarum juriſdictionum, ut Imperatori venderent, adduci potuerunt, ac tuebantur ſe veteribus privilegiis, neq; ſe ab Imperio ſejūgi patiebantur; quo nomine Imperatorem graviter offenderunt. Cæterum, multi alii, & inter alia monaſteria Secconienſe, Murbacenſe, D. Virg. ad Eremitas, ad Interlacus, Diſentiſium, collegium Lucernenſe, ſua jura Alberto dede-

ſederunt, quæ ipſi apud Glaronenſes,
Lucernenſes,Suitios & Vndervvaldios
habebant, quãvis dudũ obſignatis ta-
bulis polliciti eſſent his pagis nunquã
ſe paſſuros ut ab his monaſteriis aba-
lienarentur. Interea rex magnis polli-
citationibus popularium animos ſibi
conciliabat, ut huiuſmodi alienationẽ
ratam haberent. Poſtquã vero his ar-
tibꝰ vicinas regiones occupaſſet,& ar-
ces quaſdam in ipſis pagis ſibi compa-
raſſet,quæ antea monaſteriorum fue-
rant , de ipſis pagis in ſuam poteſtatẽ
redigendis agere cœpit. etenim cũ un-
diq; cincti eſſent Auſtriis , quibus jam
parebant Eremus D. Virginis , Glaro-
na, Tugium, Lucerna , Entlibuchum,
Vrſeræ,Diſentiſium,aliaq; vicina loca:
pleriq; credebant ſponte inAuſtriæ fa-
miliæ clientelam conceſſuros. attamẽ
ut res ex regis ſententia conficeretur ,
legati ab eo ad pagos mittũtur, Liech-
tenbergius Baro præfectus Aſatiæ , &
Ochſenſteynius Baro,ambo conſiliarii
Regii.HiSuitios primum alloquuntur,
& illis ſuadent,ut ſe in clientelamAu-
ſtriæ familiæ dedant ; habituros eſſe
principes longeclementiſſ.,& ſub quo-
rũ imperio tranquillius degere poſſint
quam hactenus ſub imperio ſæpe diſ-
tracto in partes, dum in eligendis Im-
pera-

peratoribus principes diſſentiunt. Adduunt Auſtrios poſſidere monaſteriorũ non exiguos reditus in his regionibus. quod ſi illis adverſari regis animũ offenderint, ipſos facile conjicere poſſe, durius ſecum agendum eſſe, rege alioquin pollicente ſe quã humaniſſime & clemẽtiſſime cum illis acturum. Suitii autẽ antea de conſilio & poſtulatis regis edocti à VVernhero comite Homburgio (qui regioni vicinæ quam Marcham vocant, imperabat, & regẽ quoque offenderat, quod ſe in clientelam Auſtriorum dedere noluiſſet) re cum Vriis & Vndervvaldiis deliberata, reſpondent legatis Regiis, ſe ampliſſima Regum & Imperatorũ Roman. privilegia habere, quibus caveatur ne unquã ab Imperio alienentur; quare ſtatuiſſe ſeſe exemplo majorum Imperio Romano conſtanter adhærere. Cæterũ monaſteria illa quorũ jura & reditus Auſtrii nunc poſſiderẽt (erant hęc Murbarcenſe & Beronenſe) quæ jura nonnulla & reditus in Arta pago agri Suitii habebant, obſignatis tabulis pollicita eſſe nunquam ſe ab his monaſteriis alienandos; id ſi ſervetur, ſe quoque paratos ut debita officia manaſteriis præſtent: quod ſi fides ſibi non ſervetur, & tabulæ hæ irritæ fiant, ſe

quoque

ꝛioque exiſtimare nõ amplius obliga-
ꝛs eſſe. Porro Regi & liberis ejus &
ꝛincipibus Auſtriis ſe debitam obſer-
antiam & fidem præſtituros, & cum
ſe caput Imperii ſit & Auguſtus, ſe ab
› petere ne ab Imperio avellãtur; prę-
rea cum anteceſſores ejus ipſorũ pri-
legia confirmarint, quod hactenꝰ ab
ſo impetrare non potuerint, ſe nunc
nuo ſimpliciter petere illorũ confir-
ationem, ac precari legatos, ut hanc
ſponſionẽ Regiæ majeſtati offerant,
mque ſuo nomine obſecrent ut cle-
enter audiat. Legati hujuſmodi re-
õſo accepto, ad Vrios & Vndervval-
os proficiſcũtur, qui ſicut antea inter
ſos cõvenerant. In eandem prorſus
ntentiam reſpõderunt, ac in ſingulis
gis ipſæ tabulę ſeu vetera diplomata
iderici & Rodolphi Habeſpurgii, a-
ꝛrumq; Imperatorũ, & pręterea mo-
ſteriorũ literæ ac pacta legatis oſtẽ-
bantur, ſimulque omnes orabant,
cogantur hæc omnia abolere. Ve-
m re ad Imperatorem delata, graviſ-
ne offenſus fuit hoc reſponſo, quo-
am non tantũ Auſtrios Dominos ag-
ſcere detrectabant, & ab Imperio ſe
elli non patiebantur, verũ ne à cœ-
obiis quidem ſejungi poterant, & ita
æ ille vix multo labore cõparave-
rat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

rat, irrita reddebantur. Cum autem
non ita longo tempore interjecto pa
gi legatos ſuos denuo ad Imperatorem
miſiſſent pro confirmatione ſuorum
privilegiorum, ille indignanti anim
illis ait, ſe æque ſatisfacturum illorum
precibus, atq; illi ſuis poſtulatis ſatisfe
ciſſent, verum ſe delegiſſe præfectos
quos ad illos miſſurus ſit, à quibus ple
nius de ſua voluntate certiores fiant.
Præfecti autem ab eo miſſi ſunt, Griſſe
rus eques, qui Suitiis & Vriis præeſſet
hic Cuſſenaci (arx vetuſta hoc nomin
fuit ſupra pagũ agri Suitii ejuſdem no
minis) habitabat, & alteram prætere
arcé apud Vrios extruebat. alter vero
Peregrin9 Landébergius Vndervvaldii
præfectus eſt: obtinebat hic arces duas
Sarnam infra ſylvam, & Rotzbergium
ſupra ſylvam, quæ mediam regionem
Vndervvaldiorum dividit. ambę arce
antea collegii Lucernẽſis fuere, & quo
Majores vocãt illic habitavere, ſed Im
perator Albertus utramq; Auſtriis ven
dicarat, & præſidio impoſito munie
rat. Erat hæc ratio præfectorum nov
atque inſolita Pagis; ante enim unum
duntaxat præfectũ tres Pagi habuere
qui plerumq; etiam Tigurinorum au
aliarum urbium prępectus erat: hic (u
diximus) extra pagos in ſuis ditionib9
habi

habitabat, & quotannis ſemel atq; iterum juris dicũdi cauſa evocatus in pagos veniebat, ſed reliquis temporibus ejus munere fungebatur vicarius aliquis ex incolarum numero delectus: nũc vero duo perpetui præfecti munitiſſima loca regionis pręſidio tenebãt; hos, cum arces in Auſtriorum poteſtate eſſent, plebs metu Imperatoris ferre cogebatur. Ac initio quidẽ, magna humanitate & clementia pręfecti erga omnes utebantur, ſi forte blanditiis & comitate ſua animos popularium cõciliare, & ex integro Auſtriis ſubjicere poſſent: id autem cum non ſuccederet, duro & aſpero Imperio populum premebant, idque juſſu regis, quem pręter cætera novo fœdere graviter offenderant Suitii, quod cum Comite Homburgio in decennium pepigerãt. Creſcente igitur tyrãnide, legati à tribus Pagis communi nomine ad Imperat. mittuntur. hi cum non poſſent impetrare acceſſum ad ipſum Imperatorem, conſiliariis ejus mandata ſua exponunt: Se Romani Imperii populos habere à multis Imperatorib. privilegia ampla & immunitates, quibus nunc tyrannide gravi oppreſſi ſpolientur. Etenim cives harum regionum nullis aut levibus de cauſis in carceres conjici, premi novis

exactionibus, & præterea cogi ſingulos, ut cum alio tempore tum kal. Ian. præfectis munera afferant, quod hactenus nunquam in uſu fuerit. Quare ſeſe ſupplices petere, ut apud Imperatorem intercedant, quo liberentur his oneribus, & reſtituantur ac confirmentur illis vetera privilegia. At conſiliarii Imperatoris deliberatione facta reſpõdent, Pagos in culpa eſſe quod gravius premantur, & Imperatore minus clementi utantur, qui vicinorum Lucernatum, Tuginorũ, Glaronenſium exemplum imitari nolint, & ſeſe Auſtriæ domui dedere; id unũ ſi fecerint, neq; ut antehac regem & liberos ejus ſpreverint, habituros clementiſſimũ principem. Hoc reſponſo accepto legati re infecta domum rediere: præfectorum vero tyrannis Imperatorem patronum nacta, indies augebatur. Erat apud Vndervvaldios incola vallis, quam patria lingua Melchtal nominam⁹, vir ſenex, opulentus, & libertatis ſtudioſus, qui hactenus ſemper ſuis author fuerat, ne ſe Auſtriæ familiæ ſubjicerent, ſed priſtinam libertatem conſtanter retinerent: nomen illi fuit Henricus à Melchtal: ad hunc mittit Landenbergius præfectus ſervum qui aliquot boum juga abducat: cum ille reſpõderet ſe nullius

crimi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

criminis ſibi conſcium eſſe, propter quod à præfecto mulctari debeat: atq; ut maxime aliquid cõmiſerit, non tamen abſque judicio atq; inaudita cauſa ſe mulctandum eſſe: ad ea ſervus ad domini ingenium factus arroganter reſpondet ſe nunc juſſu heri boves hos abducturum, quod ſi terra colenda ſit, ruſticos ipſos aratrum trahere debere; ſimul juga bobus demit, illoſq; abigere parat: at huius filius Arnoldus nomine, injuriæ indignitate commotus, ſtimulo quẽ manu gerebat ſervum pręfecti percutit, illiq; verbere digitum frangit, ac veritus tyrannidem heri, ſtatim per vicinos montes ad Vranios confugit, atq; apud quendam cognatum deliteſcit. Landenbergius vero re cognita Henricum Melchtalium ad ſe evocat, ab eo percunctatur ubi nam filius lateat; illo autem reſpondẽte ſe id neſcire (& re vera id neſciebat) indignatus oculos illi erui jubet, juga illa boum abducit, & præterea maxima bonorum parte eum mulctat. Hoc facto magnã ſibi invidiam & populare odium omnium conciliarat, ſed metu regis, cuius maxima erat potentia, nemo tum fuit qui ſe commovere auderet. Itaque ut improbitas licentiam nacta facere ſolet, ſic tum pręfectorum libido ab uno

ſcelere in aliud ruit. Prope Engelbergum Monaſterium, non longe à pago VVolffenſchieſz locus eſt, Vff Alzelen nominatus, ubi habitabat ruſticus quidam, Conradus à Bomgarten dictus, uxorem habens eximiæ formæ. hanc forte in prato aliquid operis facientē vidit VVolffenſchieſſius nobilis præfecti vicarius, qui illac Engelbergo domū ſuam Rotzebergum revertebatur: & quoniam maritum abſentem eſſe didicerat, illuc divertit, ac mulierē ſolium ſibi temperare jubebat, ſe enim labore & æſtu feſſum (erat autem tum finis æſtatis) ſudorem velle abluere: mulier tyranni imperio quamvis invita paret; verum cum illam hortaretur, ut ipſa quoq; depoſitis veſtibus balneum ingrederetur, ſe quidem paratam obſequi ait, modo ſervi diſcedant. habebat autem ſecum duos famulos. his dimiſſis, mulier moram nectit, ſimulans ſe mox venturam; interim per poſticum effugit: ibi illi ſolicitę & anxiæ maritus è ſylva domum rediens obvius fit, atq; rebus omnibus cognitis domum ingreſſus, ſecuri, quam forte ſecum gerebat, præfecti vicarium in ſolio adhuc ſedentem trucidat, atq; meritas ab eo pœnas alienæ pudicitiæ attentatæ ſumit. Cædem hanc præfectus ulciſci co-

nabatur

abatur, ſed tantum erat eius odium
pud omnes, ut nihil efficere poſſet, &
ndignitas facinoris efficiebat, ut ſalvo
udore à nullo auxilium implorare au-
eret: is quoq; qui cędem commiſerat,
x Vndervvaldiis diſceſſerat, & clam
pud Vrios latebat. Quidam tradunt,
andenbergium ipſum attentantẽ pu-
icitiam honeſtę matronę cęſum eſſe;
ita Etterlinerus & hunc ſequutus
tumpfius, in ſuis Annalibus Helveticis
rodidere: ſed Vndervvaldii narrant
unc qui in ſolio cæſus eſt VVolffen-
chieſſium fuiſſe, Auſtrii Principis mi-
iſtrum, qui Rotzbergæ habitarit.

Cum hæc in Vndervvaldiis facta eſ-
ent, Griſlerꝰ ut ſuos in officio retinere
oſſet, juſſu Regis prope Altorffum vi-
um, in colle Solaturn nominato, ar-
em proximo anno extruere cœpit, ac
omo arrogans jactabat ſe ita ſub ju-
um miſſurum Pagos, ut eos pro arbi-
rio quavis flectere poſſet. arcem ipſam
uncupabat *Zvving Vry under die ſta-
en;* ac ſi dicas, Iugum Vriorum, quo in
xtremam ſervitutem redigendi ſunt.
æterũ cũ animos omnium exaſpera-
os, & à ſe alienatos eſſe cerneret, me-
uens occultam aliquã conſpirationẽ,
t eam inveſtigare poſſet, hoc conſilio
ſus eſt. Altorffi in foro, quo maxima

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

hominum totius regionis frequentia convenire ſolet, pileum prælongę perticæ imponit, ac omnes jubet nudato capite flexiſq; genubus honorem eum pileo exhibere quo ſe præſentem afficere conſueviſſent: exiſtimabat autem, eos qui præ cæteris ſibi infenſi eſſent, nequaquam adduci poſſe, ut tantũ honorem pileo exhibeant, præſertim ſi confidant aliorum auxiliis quibuſcum convenerint; hac auté occaſione poſſe ſe honeſto titulo in eos animadvertere, & tormétis ad exploranda conſilia aliquos ſubjicere. Interea ipſe in Suitios quibus etiam præfectus erat proficiſcitur. Erat apud Suitios in magna authoritate VVernherus Stouffacherus, vir nobilis, cujus pater Rodolphus ante annos circiter xxx ſummum magiſtratum in eo pago geſſerat: hic ędes paulo quam pro regionis more ampliores & elegantiores extruxerat: itaq; equo illac prętervectus Griſlerus rogat eum cujus ſint ædes; ille vero qui noſſet præfectũ ſibi inimicum eſſe, quod populo hactenus auctor fuerat ne ſe Auſtriis ſubjicerent, Regis, veſtræq; ſunt, ait, & ego veſtro beneficio eas poſſideo: cui præfect⁹: Ego, inquit, regionis huius Domin⁹ ſum, nec deinceps patiar vos veſtro arbitratu libere agere & ędificare quaſi

penes vos Imperium ſit, idq; brevi experiemini. Doluit hæc præfecti minax & contumelioſa reſponſio plurimum Stouffachero, neq; mœroré celare poterat. itaq;uxor ejus modeſta & prudés mulier,cum maritum mœſtum & anxium cerneret, cauſa ab ipſo cognita, hortatur eum ad bene ſperádũ; Deum enim cui omnis injuſta vis ac tyrannis diſplicet, non defuturũ ipſum invocãtib⁹: debere auté ipſum alibi viros fortes quærere qui eadem tyrannide premantur,& cũ his conſilia & opes coniungere ad recuperandã patriam libertatem; bona ſpe Deum piis cœptis adfuturum. Stouffacherus diu ſecum deliberans, tandé Vriam proficiſcitur, ac illic facile animadvertit Griſlerum nõ min⁹ quam apudSuitios ob intolerandum faſtũ omnibus exoſum eſſe. Baro quoq; Attinghuſanus qui illũ familiariter noſſet (is tum ſummũ magiſtratũ gerebat)graviter illi conquerebatur de Griſleri inſolétia, qui vel pileum ſuum principũ more coli vellet,ac palam teſtabatur fieri nõ poſſe ut homines diutius tantam tyrãnidem ferant. Verum Stouffacher⁹,qui forte metueret ne hęc tentandi ſui cauſa ab illo dicerẽtur,ſua cõſilia reticet, ac uni tantum veteri fidoq;amico,cui nomen erat VValthero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Furſtio (quod Principē ſignificat) ſuam mentem patefacit: hi autem duo re diu deliberata, & Arnaldo Vndervvaldio à Melchtala in ſocietatem cōſilii adhibito, jurejurando ſe invicem mutuo obſtringūt, ad patriam communi cōſilio & auxilio tyrannide liberandam, & reſtituendā veteri libertati. Præterea ita inter ipſos convenit, ut quilibet in ſuo Pago, quotquot poſſit, viros bonos & prudētes huic fœderi aſciſcat: qui omnes juramentum dabant, ſe paratos vitam fortunaſque omnes exponere, ad aſſerendum cuiq; ſuum jus veteremq; patriæ libertatē, ita ut interea pręſtentur quæcunque debita officia Imperio, monaſteriis, omnibuſque nobilibus & ignobilibus; & ſimul ſpondebāt ſe fœd⁹ hoc in arcano habituros, donec cōmuni conſilio id palam facere omnes ſtatuiſſent. Locus etiam ad Vrienſem lacum delectus eſt, *im Grütli* nominatus, quo cōvenirent tres fœderis Principes, ſinguli tribus quatuorve ſociis aſcitis, & communi conſilio de rebus agendis ſtatuerent. Atq; ita tum principium fœderis Helvetici à Stouffachero, Furſtio, & Arnoldo Melchtalio jactum eſt, ac ſinguli, ut novo fœderi ſocios adjungant, domum rediere. Mox autem nō ſolum plebes ſed nobilitatis

quoque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

quoq; maxima pars in his pagis, fœde-
ratorum partes ſequuta eſt. nam pręfe-
cti nõ minus nobilitati quam populo
infeſti erant & moleſti, & vulgo ab his
nobiles, Pagorum ruſticis adnumera-
bantur, & ruſtici nobiles, & ruſticorũ
tribules appellabantur; eorum quoque
iura pręfecti Auſtriis paulatim aſſerere
cœperunt. quibus injuriis & contume-
liis multorum ex nobilitate animi ab
Auſtriis abalienati ſunt, ut modo de
Attinghuſano Barone diximus. Aucto
paulatim confœderatorũ numero, vi-
ſum eſt pleriſq;, tempus eſſe rem ipſam
aggrediundi, ut ſcil. pulſis præfectis pa-
triam in veterem libertatẽ aſſerant, ne
forte ſi diutius differant, res alicunde
per indicium ad præfectum emanet.
Itaq; poſtridie S. Galli 16 kal. novemb.
an. 1307, duodecim præcipui ex omni
confœderatorum numero conſtituto
loco conveniunt: cæteris autem ur-
gentibus rem primo quoque tempore
inchoandam, ſoli Vndervvaldii obſta-
re, aſſerentes Sarnam & Rotzbergum
arces ſuæ regionis munitas & expu-
gnatu difficiles eſſe; in quibus oppu-
gnandis ſi mora trahenda ſit, mox re-
gem inſtructo exercitu ſuis ſubſidio
venturum: verum ſi expectentur kal.
Ianuar. proximi anni, facile per inſidias

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

eodem die utramque arcem occupari
poſſe: horum poſtulatis cæteri acquie-
vere. Itaque decernunt proximis kal.
Ian. omnes arces præfectorum in ſin-
gulis pagis occupare, nullam tamẽ in-
juriam inferre vel præfectis, vel eorum
familię, aut his qui in prȩſidio ſint, niſi
illis qui armata manu ſe defenderint:
ſed ipſos cum ipſorũ bonis inviolatos
dimittẽdos eſſe, arces autem funditus
diruendas, quo re ipſa teſtarentur, ſe
non prȩdȩ cupiditate, aut ullius lȩden-
di cauſa, ſed propriæ libertatis tuenda
gratia arma ſumpſiſſe. Hoc decreto fa-
cto ſinguli domum rediere, conſtituti
tempus expectantes: interea conſili
ſua optima fide ſilẽtio tegunt. Intere
accidit apud Vrios ut VVilhelmus Te
lius confœderatorum unus, aliquotie
pileum illum ſtipiti impoſitum prȩte
iret, nullo reverentiæ & honoris ſign
exhibito. ob hanc cauſam à præfecto
accuſatus, ſuam ruſticitatẽ excuſaba
qui nõ exiſtimaſſet ullius hoc momẽ
eſſe. ſed præfectus, qui hominem ſuſp
ctum haberet, è liberis eius filiolum
nice charum patri deligit, & in verti
hujus pomũ ſagitta petere illum jube
(erat enim Tellius optimꝰ ſagittariu
ni illud dejiciat capite pœnas datur
Tellius vero hanc rem inauditi exem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

pli dicere, ſeque potius mori paratum, quã ut ſagitta forte aberrante chariſſimum filiolum feriat: cui præfectus, Ni jeceris, tibi una cum filio pereundum erit. quare cum nullus excuſationi aut ullis precibus locus relictus eſſet, arcu ſumpto, Tellius, Deo haud dubie jactũ gubernante, pomum è vertice filii dejicit. Omnibus autem felici jactui gratulantibus, unus præfectus ſatiari hac pœna nõ potuit, verum cum ſagittam alteram thoraci Tellii inſertam cerneret, quęrit in quem uſum hanc quoq; è pharetra deprompſerit. cui ille, id moris eſſe, & in conſuetudine ſagittariorũ poſitum, ut geminas ſagittas depromant. ſed res præfecto ſuſpecta erat; itaq; hominem acrius urget, & tandem vitæ impunitate illi propoſita verum elicit: eum ſcilicet hoc cõſilio ſumpſiſſe alteram ſagittam, ut ſi priore filium feriiſſet, ſecunda prefectum peteret. Tum vero prefectus, ſe quidem uti promiſerit vitam illi nõ erepturum eſſe, inquit, cęterum cõjecturum in perpetuos carceres, ubi omni hominum alloquio ac lucis uſu privatus, miſeram in tenebris vitam degat: ſimulq vinctum navi imponi jubet, ut eum ex Vriorum regione Cuſſenacum abducat. Iamq medio lacu navigabant, cũ ſubito gravis tem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

peſtas navim concutere, & fluctibus pene obruere cœpit: ibi cũ in ſummo vitę diſcrimine omnes verſarētur, quidam è ſervis Griſleri monet dominũ unicam ſalutis ſpem ſupereſſe, ſi vinct⁹ Tellius ſolvatur, & gubernaculo adhibeatur, hunc enim navigandi peritiſſimum eſſe, & ſimul quoq; robore corporis multum pollere: neceſſitate urgente omnes id conſilium probant ac Tellium ſolvunt. Ille vero gubernaculo ſumpto vix multa vi è fluctib⁹ navem eripit, & eam adverſus Suitiorum terram dirigit, quo loco non multũ à littore ingēs ſaxum ſupra undas eminet (Tellii ſaxum hodie nuncupant.) huic cum appropinquaſſet, arrepto arcu ſuo (forte pone ipſum in puppi jacebat) in ſaxum hoc deſilit, & ſimul quãto maximo poteſt niſu, navim pedib⁹ in fluctus repellit, atque inde ſe fuga in proximos montes proripit. navis vero diu fluctuans tandem à ſervis pręfecti portui, quem Brunnam à fontibus nominant, appellitur. Inde cum præfectus Cuſſenacum peteret, & illi inter Artam & Cuſſenacum via quadam profunda iter faciendum eſſet, Tellius locorum peritus ea cõmoditate captata, illuc ſe abdidit inter fruteta, & prætereuntem præfectum ſagitta cõficit. Extat noſtra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ætate ſacellum eo loco quo præfectus cæſus eſt,& alterũ in ſaxo in quod Tellius è navi deſiliit, perpetua rei geſtæ monumēta. Tanto facinore perpetrato Suitiam ſe confert, & rem omnem Stouffachero exponit: inde per altiſſimorũ mōtium juga juxta Morſachum Vriam redit, atq; VValtherũ Furſtium adit, quidque egerit illum edocet: aderat autem illis ſatis animi & virium ad ejiciendam omnem prefecti familiam, ſed Vndervvaldiorum rationem habent, & memores conventorum kal. januar. inſtantes expectāt. interea Tellius apud amicos abditus latet. Cum autem tandem kal. jan. veniſſent, Vndervvaldii arcē utranq; capiunt ex inſidiis, uti polliciti fuerant. Rotzbergi in arce famula adoleſcentem Vndervvaldium egregiæ formæ amabat, & cũ eo ſtupri conſuetudinem habebat. conſtituta igitur nocte adoleſcens ſecum adducit viginti alios, omnes armis inſtructos, eoſq; ſe prope arcem abdere jubet, pſe pro more ſigno dato ab amica gnara conſpirationis fune in arcē ſubducitur; ubi cũ aliquantulũ quieviſſet, alia cauſa cōficta è cubiculo ad eam feneſtrā qua aſcēderat revertitur, & unũ è ſociis fune demiſſo in arcē ſubducit, ac ad amicā redit: hujus opera reliqui

omnes

omnes arcem ingreſſi ſunt;qui prępfect
familiam numerò& robore ſuperãtes
arcem in ſuam poteſtatem redegerũt
clauſis tamen portis expectabãt even
tum ſociorum,quibus altera arx Sarn
occupanda erat. Erant hi numero 1
ex his xxx ſeſe inter arbores quarum e
loco denſa ſylva erat abdiderant,cęte
xx baculis nixi arcẽ petebant, muner
pro conſuetudine præferentes, agno
porcos,vitulos, caſeos aliaq; huius g
neris.his in itinere obvius fit præfect
qui de more templum petebat: cum
eos inermes cerneret baculos tantu
manu geſtare,nihil mali metuens inſ
tutum iter perficit,lętus etiam propt
munerum copiam quę ſolito major
rat. Verum illi baculos teretes ita an
exacuerant, ut facile eos, acuto ferr
quod ſinguli ſinu geſtabant, haſtaru
inſtar induere poſſent.In arcẽ ergo i
tromiſſi portam occupant,& ſocii q
inter arbores abditi erãt ſigno dato l
auxilio veniunt, ac omnes qui in ar
erant in ſuam poteſtatẽ redigũt:cum
cognoviſſent Rotbergum quoq; ca
tum,omnes cũ rebus ſuis etiam ipſu
prępfectum quem fugientem intercep
runt, ad fines deducunt & demittu
jureiurando illis dato,ne unquã in h
regiones redirẽt.Arces ambæ fundit
dirui

dirutæ ſunt. Eodem die Vrii novam arcem, Vriç jugum, nondum abſolutam, deſtruxere, & apud Suitios Stouffacherus cum ſuis arcem Lovertiam in lacu poſitam cepit, & diruit. Poſtridie tres Pagi legatis miſſis publicũ fœdus conditionibus ante commemoratis in decennium fecere, & illud jurejurando ſancierunt. Atq; hunc finem habuit tyrannicum imperium præfectorũ, quos Albertus Auſtr. his pagis impoſuerat. Cæterũ Albertus rex cognitis his rebus graviter commotus, ſtatuit pagos bello perſequi, & vi ſub jugũ redigere. Mandat igitur ſuis omnibꝰ Tuginis, Lucernatibꝰ, & reliquis qui his pagis finitimi erant, ne ullam commeatus copiam eis faciant. ſed ipſe nõ multo poſt in trãſitu Ruſç fluvii, juxta veteris Vindoniſſę ruinas, cęſus à fratris filio, & cõjuratis, bellũ quod animo deſtinaverat, perſequi non potuit. Liberi autem Alberti occupati in ulciſcẽda nece patris, nullam tum Helvetiis vim intulerunt, metuentes ne ſe nobilibus à quibus Albertus pater eorum cæſus fuerat cõjungerent. Dirutę ſunt eo tẽpore ab Auſtriis multæ munitiſſimæ arces in Helvetiis, veluti in pago Tigurino VVarta, Multbergum, Schnabelbergum, Maſchuanga arx & oppidum: in Verbigenis, Faru-

vanga.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

vanga. Deletæ etiam ſunt nobiliſſimæ
harum regionum familiæ, Eſchinba-
chia, VVartia, Palmia, aliæque plures:
arce enim Farvanga capta, uno die
LXIII nobiles & nobilium ſervi capite
mulctati ſunt: non minus etiam mille
hominũ, quorũ maxima pars nobiles
erant, alibi in Helvetiis Auſtriorũ juſſu
vel cæſi vel in exilium acti ſunt: falſo
autem Helvetii à malevolis quibuſdam
accuſantur de pleriſq; arcibus everſis
& familiis nobilium patria pulſis au
extinctis, cũ maxima pars ab ipſis Au-
ſtriis deleta ſit. Alberto regi ſucceſſi
Henricus Luzelberg. VII hujus nomi
nis Imperator: hic trium Pagorum pr
vilegia, & veteres immunitates illis cõ
ceſſas confirmavit, atq; præfectum ſe
advocatum Imperii nomine cõſtitui
qui Tigurinę urbi, Turgeis, Verbigeni
& tribus Pagis Imperatoris nomine ju
diceret, Rodolphum Habeſpurgium
Lauffenbergę dominum. fuit huic Go
thofridi filius, Rodolphi nepos patru
Rodolphi Imperatoris. Cum autẽ Im
peratore abſente in Italia (in qua exp
ditione centum è Tigurinis, & totide
ex ſingulis Pagis illi militarunt) præf
ctus ſua poteſtate abuteretur, & eo no
mine apud Imperatorẽ accuſatus fui
ſet, idque, ut quidam ajunt, falſo & p
calun

calumniam, opera Leopoldi Dũcis, qui
pſum oderat, præfectura privatus eſt,
& in ejus locũ ſubſtitutus Eberhardus
à Burgla in Turgea habitans. Rodol-
phus autẽ ſequutus aulam Francicam
Mompeſſuli mortẽ obiit; cadaver ejus
famuli domum reportarunt, & in Cœ-
nobio VVettingenſi ſepelierunt. Liberi
autem Alberti cæſis illis omnibus qui
paternæ mortis conſcii fuerant, & illis
quoq; pulſis qui illis conjuncti erant,
aucti opibus & potentia (omnia enim
cæſorum bona occupaverunt) Pagos
quidẽ oderant, ſed tamen aperto bello
eos non petebant, forte metu Impera-
toris in cujus clientela erãt: interea ta-
men incurſionibus infeſtabant eos; fa-
cile enim erat ex Lucerna navibus Vn-
dervvaldios infeſtare. Pagi vero diligẽ-
tes excubias agere, & ſibi mutuo auxi-
lio eſſe. Itaq; cum an. 1310, navis armis
viriſq; optime inſtructa è Lucerna Vn-
dervvaldios peteret, ab ipſis & ab Vra-
niis, qui forte navi præſidio Vndervval-
diis veniebãt, in portu oppreſſa eſt, atq;
omnes qui in ea erãt, vel cæſi vel capti
ſunt: qua clade accepta, qui Lucernę &
in his finibus agebant, inducias cum
hoſte fecerunt. Eodem anno Suitii, uti
omnia domi pacarent, Ariam & Cuſſe-
nacum ſui Pagi vicos, Habeſpurgiorũ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

tamen Imperio parentes, ab Eberhard
Comite Habeſpurgio emerunt, & h
quidem parte ſuos fines ad lacum e
tenderunt. Sed ab altero limite inter
illis bellum erat cum monaſterio I
Virg. ad Eremitas, cum quo inimiciti
diuturnas cccc fere annis exercuerun
quarum cauſam breviter exponam.
Otho Magnus Imp. circa annum 95
limites certos conſtituerat Suitiis
fratribus monaſterii Eremitani. in h
montes quidem paſcui monaſterio t
buebantur, quos hactenus Suitii poſſ
derant: ſed illi decretum Cęſaris ratu
habere & ſuis poſſeſſionib⁹ cedere n
lebant, verum eoſdem fines quos ant
quitus poſſederant, vi retinebant. A
bates vero monaſterii cum vi eos pe
lere non poſſent, nihilominus decre
hujus confirmationem à ſequentibu
Imperatoribus impetraverunt. Ann
autem 1044 Gero Abbas Suitios apu
Henricum III Imper. accuſavit: Suiti
conjunxerāt ſeſe Lentzburgii Comit
Rodolphus & Arnolphus Tugio imp
rantes, qui & ipſi de finibus imminut
conquerebantur. ſed Imper. Henricu
Othonis decretum denuo cōfirmavi
& Comitib. Lentzburgiis neſcio quan
mulctam impoſuit: Suitii tamen i
poſſeſſione veteri, quamvis invitis Ab
batibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

batibus, permanebant. Rurſus igitur circa ann. 1144 Rodolphus Abbas ipſos coram Conrado II Imp. accuſavit; ab hoc quoq; Othonis ſententia confirmata fuit: cum autem Suitii nihiſominus in poſſeſſione vi permanerent, & Abbas ſuos fines à Cæſare conſtitutos occupare vellet, bellum inter eos exortum eſt, quo excurſionibus utrinq; ſe infeſtabãt, & quoſcunq; poterant mutuo intercipiebãt. Durarunt hæ inimicitiæ multis annis, tandem Rodolphus Raperſvilæ Comes, pacem inter eos compoſuit ann. 1217; quę annis circiter L ſervata eſt: Anshelmo autem Abbate novę lites exortę ſunt, quod literas pacis factæ diverſo modo interpretarentur: duravit bellum utrinq; 44 annis. Poſtea Tigurini pacem firmam facere conati ſunt temporibus Henrici VII; verum in ipſa pacis actione nonnulli Suitiorum qui religionis ergo ad Eremitanum monaſterium venerant, publice à quibuſdam monachis inſigni contumelia affecti fuerant, idque pacis actionem irritam fecit. Pręterea Auſtrii Principes, qui tum advocatiam monaſterii ſibi vendicarũt, Abbatem & monachos contra Suitios incendebant, illiſq; ſuum auxilium pollicebãtur. Cum igitur bellum duraret, & multa damna

Suitii inde acciperent, anno 1313, die 23 febr. noctu ex inopinato prefecti, deceptis excubitoribus, cœnobium ipſum manu cœperunt, ac ex monachis hos à quibus cõtumelia affecti fuerãt, ac loci parochũ nomine Ioannem, & Rodolphũ monaſterii ludimagiſtrũ ceperunt & abduxerunt: Erant autem monachi nobilibus familiis nati, Rodolphus & Henric. Vunenbergii, Ioannes Regenſpergius, Burckhardus Flumingerus. Itaq; ſtatim eorum cognati atq; affines Habeſpurgii Comites & Toggii, & Baro Regenſpergius, & preterea Abbas monaſterii Ioannes de Schuvanden pro ipſis apud Suitios interceſſerunt. quare cum jurejurando caviſſent ne Suitiis hæc irruptio damno foret, eamque ſe nunquã ulturos polliciti eſſent, perſolutis 900 libris, liberi dimiſſi ſunt. Verum animi eorum nõ tam data libertate placati ſunt, quã offenſi & exacerbati captivitate. itaq; omnes occaſiones lædendi Suitios captare. Acceſſit nova diſſenſionum occaſio, mortuo Henrico Imp. cum ann. 1314 Comitia novi Imperatoris creandi gratia haberẽtur. Principes electores ſuffragiis variarũt, & quatuor ex his elegere Ludovicum Bavarum hujus nominis quartum, cæteri tres ſua ſuffragia dedere

Fride-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Friderico Auſtrio Alberti filio. is ut numero ſuffragiorum Ludovica par eſſet, Henricum Carinthię Ducem regẽ nominat Bohemię, qui gentilitatis jure regnum illud ad ſe ſpectare contẽdebat, & hunc inter ſuos ſuffragatores numerabat, cum tamẽ Ioannes Henr. VI fil. qui filiam demortui regis in uxorẽ duxerat, regno potiretur. Hanc quaſi dilacerationem Imperii cum per omnẽ Germaniam, tum etiam per Helvetiam magni motus cõſequuti ſunt: tres Pagi qui Auſtrios oderãt Bavaro adhęſerũt: vicini eorum omnes aut ante in clientela Auſtriorum erant, aut nunc Friderici electionem ratam habebant. Itaq; cum ſoli Pagi acerrimi Friderico reſiſterent, ejus opera, accuſante ipſos Eremitano Abbate, à Conſtant. Epiſc. excommunicati & à curia Imperiali Rotevilana proſcripti ſunt. Crimini eis dabatur quod in Cœnobium Eremitanum irruptionem feciſſent, & in illo tumultu S. S. corporis & ſanguinis D. noſtri I. C. ſacramentum in terrã profudiſſent. id autem factum Suitii conſtanter negebant, & ultro pollicebantur ſe graviſſime pœnas exacturos de tantis facinoribus, ſi modo demõſtrari queant: nemo tamen quemquam facti hujus authorẽ nominare poterat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

nihilominus manebat publicata proſcriptio & excommunicatio. itaq; ſupplices à Ludovico Imperat. petunt, ut cauſam cognoſcat. hic re cognita proſcriptione eos exemit, &, ut cõmunioni Chriſtianę reſtituerentur, effecit. Interea vero Nobiles qui una cum pręfectis è Pagis profugerant, ſolicitabant Leopoldum Auſtr. Alberti fil. ut bellum Pagis inferret. idẽ urgebat Abbas Eremitanus, & Montefortius Comes. titulus quoq; belli videbatur eſſe honeſtiſſimus, ut Princeps vindicaret injuriam fano D. Virg. illatam: non difficulter autem perſuaſum fuit Principi juveni & prępotenti, ac qui paternum odium animo aleret, ut bellũ adverſus Pagos ſuſciperet. Habebat ſecum copias illas quibus arces expugnarat parricidarum patris ſui, alacres ad bellum, & opima præda direptarum arcium opulentas. præter illas ex Helveticis regionibus & Suevia Alſatiaque inſtructiſſimum exercitum colligit, & univerſas copias in duas partes dividit, maiorem partẽ ipſe (circiter 20000 numero fuiſſe ferunt) in Suitios ducit, alteram dat Comiti Straſbergio, qui Haſeliæ valli imperabat, ut ſuperato Brunigo mõte Vndervvaldios adoriatur. Pagi apparatu Ducis cognito, & ipſi ſuas copias colligunt,

gunt, & ne quid intentatũ relinquant, per Toggium Comitem Principem de pace interpellant,& ſe vel ipſo Principe judice, Abbati Eremitano atq; nobilitati ejectę reſponſuros pollicentur. ſed Princeps interceſſionẽ Comitis admittere noluit, omnemq; pacis actionem rejecit. Spe igitur pacis prorſus ſublata, in omnib⁹ pagis jeiunium indicitur, & ſupplicationes ad Deum fiunt: omnes qui arma ferre poſſent, diſtribuũtur in præſidia quacunq; aditus in eorum regionem patet; incertum enim adhuc illis erat qua potiſſimũ via Auſtrii ipſos adorituri eſſent. Sed quia Dux ipſe cũ omnibus fere copiis Tugii erat, Suitiam cõveniunt, qui proximus Tuginis pagus eſt, Vriorum 400, Vndervvaldiorum 300, & 600 ex ipſo Suitio pago; hi omnes 1300 numero hoſtem expectare ſtatuunt, vitamq; pro patria & libertate, pro uxoribus & liberis ponere parati ſunt, non minus laude digni illis Lacedęmoniis qui ad Thermopylas pro Græciæ libertate pugnantes occubuerũt. Ferunt, nobilem Hunebergium qui in agro Tugino habitabat, ſed tum in caſtris Auſtriis erat, miſertum tot innocentũ quos omnes perdendos videbat (decretũ enim erat nobilitati ferro flammaq; Pagos vaſtare) clam epiſtola

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

alligata ſagittæ monuiſſe Pagos, ut die Othomari in loco qui Morgartem dicitur ſibi caveant: itaq; re cognita Pagi eum quem diximus locum muniunt, anguſtias obſident, & caſtra in edito monte ponunt. Convenerant tum in unum exules Suitiorum L numero. hi veniam exilii à ſuis petebant, & ſuam operam in defendenda ſalute patriæ offerunt. verũ illis triſte reſponſum datur, eorum multos gravium criminũ reos eſſe; quare nolle ſe uti eorũ ſocietate, ne homines ſontes univerſo exercitui alicujus mali cauſa ſint: illi tamẽ hoc reſponſo accepto nõ deterriti ſunt ab auxilio ferendo patriæ, ſed in ipſis finibus collem editum imminentẽ viæ qua hoſtibus tranſeundum erat, occupant. Die igitur Othomari qui eſt 16 Novemb. an. 1315, Leopoldus ſuas copias Tugio ante ortum ſolis educit, & ipſe cum equitatu omnique nobilitate peditatum antecedit; ſua etiam manu quiſq; nobilium pœnas ſumere de ſeditioſis ruſticis ſtatuerat. Cum autẽ appropinquarent finibus Suitiorum, qua parte lacus quem Egerium ſeu Aquę regię vocant, ab una parte, & altera ediſſimi montes viam militarẽ cingunt, exules primi omnium ingentia ſaxa, & aſtas trabes è ſummo mõte in exerci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

umDucis devolvere cœperunt,indeq;
aſſim lapides quos in hunc uſum cõ-
eſſerant, in equitatum continenter
acere. Rem inopinatã conſequuta eſt
nagna hominum equorumq; turba-
io, ſic ut ſeſſores equos conſternatos,
um ſonitu ingentium ſaxorum quæ
per præceps ruebant,tum ipſis quoque
apidum ictibus,non poſſent regere. id
ltiore loco cernentes Suitii, inſtructa
acie hoſtẽ à fronte adoriuntur, & pri-
mum lapidibus miſſilibuſq;eminus pe-
tunt, inde cominus congreſſi halabar-
dis maxima vi hoſtem ferire incipiunt,
tantoque impetu eos aggreſſi ſunt, ut
brevi hoſtem in fugam verterint,cujus
authores fuiſſe traduntur Eremitanus
abbas & MõtefortiusComes.Occubue-
runt præter peditatũ hoc prælio 1500
equi,multi in lacu ſuffocati,non pauci
anguſtia locorum fugã impediente à
ſuis oppreſſi & equorũ pedibus obtriti
perierunt.Cæſi illic ſuntTigurini cives
52, qui duci Auſtrio à ſenatu auxilio
miſſi fuerant; omnes diverſicolore ve-
ſtitu ejuſdẽ generis uſi, mortui eodem
loco reperti ſunt, virtuti eorum etiam
hoſte teſtimonium perhibente.Eodem
die quo adMoregartum pugnatum eſt,
Straſſebergius Comes dejecto è monte
Brunico prĕſidio Vndervvaldiorũ cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

111 mill. in eorum regionem penetravit, ac prædas undique agere cœpit. Alpenaci (is vicus eſt Vndervvaldiorum) caſtra metatur, ut niſi ſpōte deditioné facerent, poſtero die alteram partem Vndervvaldiorū, quæ ſylva à ſuperiori parte regionis dirimitur, invaderet. Interea vero Vndervvaldii ſuperiores ſeſe colligunt in vicinis montibꝰ; eos etiam qui ſub ſylva erant, ad quos hoſtis nōdum venerat, in auxilium evocant, & ſimul rem omné ſuis qui apud Suitios erant ſignificant. Venit is nuncius cū jam depugnatum eſſet, poſtridie Brunnam; alii eodé die veniſſe tradunt. Itaque mox Vndervvaldii lacum petunt, & tanto ſtudio domum feſtinant dum omnes nautarum vice funguntur, ut 11 horis lacum alioqui ſpacioſum trajecerint. Comitati ſunt eos 100 è Suitiis. hi omnes Buchſum appellentes, qui ipſorū vicus eſt, ac inde Burgenſtadum verſus profecti, ſe cum domeſticis copiis quæ illic erant conjungūt. illic primum hoſtes qui huc Lucerna navibus advecti regioné populabantur, aggrediuntur, & turpi fuga naves repetere cogunt: deinde his profligatis, Alpenacum contra Straſbergium proficiſcuntur. etſi autem nō multum diei ſupererat, ſtatuunt tamen hoſtem aggredi,
quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

uod is in diripiendis pagis diſperſus ſſet,& quod noctem ſibi qui loca noſent nihil nocituram, hoſtibus autem agno impedimento fore ſtatuerent; eque eos ſefellit opinio. Straſbergius nim vix primum eorum impetum ſuinuit, territus & quod ſui milites diperſi eſſent, & quod duo vexilla Vnervvaldiorum cerneret;unde vir pruens colligebat exitum prælii ad Moegartum.Itaq; effuſa fuga per montes lomum ſe recepit; trecenti tamen hotium hoc loco cæſi ſunt,omniſq; præla ab hoſtibus recuperata eſt. Suitii & Vrii domi rebus compoſitis, Vndervvaldiis auxilio veniebant, & ineunte octe Buchſum appulerunt.huc ad eos venit victoriæ nuntius. itaq; actis Deo gratiis, & congratulati victoriam ſuis œderatis, domum reverſi ſunt. Hæc victoria fundamenta firmavitHelvetici fœderis.itaq; tum primum tres Pagi fœdus quod antea ad decennium fecerant,in perpetuum pepigerunt & id in literas retulerunt. Ab hoc fœdere Helvetii nomen acceperunt, ut dicantur Eydgnoſſen, quaſi dicas jurisjurandi participes, aut eodē juramento devinctos: exteri Suitzeros vocant à Suitio pago, forte quod primū pro libertate in eorum agro pugnatum ſit; aut quia diu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

diutiſſime cum Eremetanis contende-runt,& primi omnium ex Pagis tribus Auſtriorũ irruptioni expoſiti fuerunt, & inter tres Pagos maxima eorũ fuit potẽtia. nomine eorum, ut celebriori, reliqui eorum Pagi ſunt comprehenſi, & ab his deinde nomen ad omnes cõfœderatos dimanavit. Formulam fœderis ſubjicere hic placuit, ut omnibus appareat, nihil iniquum & inſolens fœdere hoc contineri, quemadmodum quidam falſo nos accuſant.

Formula fœderis trium Pagorum.

IN nomine Dei Amen. Cum humani ſenſus infirmi & fragiles ſint, fit ut res quas diuturnas & perpetuas eſſe oportebat, brevi facile oblivioni tradantur. quare utile ac neceſſarium eſt, ut res illæ quæ pacis & tranquillitatis, utilitatis hominum ac honoris cauſa inſtituuntur, in literas ſeu tabulas referantur & publicentur. Nos igitur Vrii, Suitii & Vndervvaldii omnib⁹ qui has literas legerint aut audierint, notum facimus, quod prævidẽtes & prȩcaventes dura & difficiliora tẽpora, ut commodius pace & quiete frui, & corpora atque fortunas noſtras tueri & conſervare poſſemus, nobis invicem mutuo bona fide & jurejurando promiſimus & juravimus, nos utrinque conſilio &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

uxilio alteri fore noſtris corporibus
: fortunis, idque propriis ſumptibus
mper, contra univerſos & ſingulos
ui nobis noſtriſve vim aliquã aut in-
riam fecerint, aut facere voluerint in
rporibus, aut fortunis. Quod ſi in-
rea noſtrum aliquis damnum in cor-
re ſuo aut fortunis acceperit, huic
xilio pro viribus eſſe debemus, ut id
i vel amice vel jure reſtituatur & re-
rciatur. Pręterea eodem jurejurando
nos ſtatuimus, ne ulli trium Pago-
m aut cuiquam noſtrum liceat ſibi
minum aliquem aſciſcere abſque
iorum conſilio & voluntate. Singuli
tem noſtrum tam mares quam fœ-
inæ legitimis ſuis dominis, & legiti-
æ poteſtati in omnibus æquis & ju-
s ſervitiis obeundis parere debẽt, ex-
ptis his dominis qui alicui Pagorum
n intulerint, aut injuſte dominari
bis voluerint; talibus enim nulla ſer-
ia præſtanda ſunt, donec cum Pagis
nſegerint. Convenit inter nos ne
us Pagorum, aut quiſquam confœ-
ratorum, jusjurandũ vel obligatio-
m cuiquam exterorum præſtet abſ-
e cæterorum Pagorum & confœde-
orum conſilio. Nullus confœdera-
rum colloquium cum quoquam ex-
orum inſtituat, abſque reliquorum
con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

confœderatorum conſilio & permiſſione, donec pagi Domino carent. Quod ſi ullus è noſtris pagis aliquid horum quæ hic continentur, & literis mandata ſunt, violarit & tranſgreſſus fuerit, perfidus & perjurus eſto, ejuſque corpus & bona Pagis cedant. Pręterea in eo etiam conſenſimus, ut nullum judicem habeamus aut recipiamus, qui pecuniam aliave re officium coëmerit, quique non fuerit è noſtra regione. Si diſſenſio ſeu bellum oriatur & exiſtat inter confœderatos, optimi ac prudentiſſimi quique conveniant, & bellum diſſenſionemve componant, & tollant, vel amice vel jure: quæcunq; autem pars id reſpuerit, confœderati alteram partem juvent, ut amice vel jure cõtroverſia componatur, ejus damno qui inobediens fuerit. Quod ſi inter duos pagos lis aut bellum oriatur, & alter horum neq; amice neq; jure agere voluerit, tertius pagus obedientem tueatur, & illi auxilio ſit, ut res amice vel jure decidatur. Si quis confœderatorum alterum occiderit, is vita luat, niſi probare poſſit & judices ſtatuant, ſe neceſſario ſui ipſius defendendi cauſa id feciſſe. Quod ſi fugerit, quicunque in noſtris regionibus eum domo receperit, hoſpitium præbuerit, defenderit,
in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

exilium ejiciatur, neque in patriam deat, niſi communi ſententia con-ederatorum revocatus fuerit. Si quis nfœderatorum furtim aut aperte & ıdacter alteri incendio noceat, hic ınquam in noſtras regiones recipia-r. quicunque autem eum domo ho-itiove exceperit, & foverit, alteri da-num datum reſarciat. Nemo pignus igat niſi ab ipſo creditore aut ejus ıde, idq; non niſi judicis conſenſu fa-at. Vnuſquiſq; ſuo judici obſequatur, pareat: judicem autẽ ſuum in noſtra gione oſtendat coram quo ſe judicio tere velit. Qui vero judicio nõ parue-:, ſi ejus inobedientia confœderatorũ icui damni cauſa fuerit, id illi reſarci-cogatur. Vt autem præſcriptę condi-ones perpetuæ & firmæ maneãt, nos pra nominati cives & confœderati rii, Suitii, & Vndervvaldii noſtra ſi-lla his litteris appẽdimus, quæ ſcriptę nt Brunnæ an. 1315, poſtr. S. Nicolai.

Victis hoſtibus, fœdere confirmato, gi miſſis legatis de utroque Ludovi-m Imperatorem certiorem faciunt: initio ſequentis anni comitia princi-m habet Norinbergæ, in quibus Au-iæ principes læſæ majeſtatis damnã-r, ipſorum bona in pagis Helveticis perio addicũtur, Pagorum libertas

con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

confirmatur. Extant hujus decreti tabulæ datæ in caſtris ad Merridam, 23 Martii, anno ſalutis 1316, anno autem Imperii Ludovici 2. Idem Imperator circa ann. 1323 Ioannem Arbergium Comitem tribus Pagis pręfectum conſtituit; huic nomine Ludovici Imperatoris ſacramentum dederunt.

Præfectus autem Pagis per literas ſpopondit, ſe nolle libertatē & fœdera Pagorum ullo modo tollere aut imminuere, neque paſſurum ut ab Imperio abalienentur, & ſub Auſtriorū vel pulſæ nobilitatis imperium redigantur. Neminem harum regionum civem alibi extra regionem in jus vocandum, judicem nullum conſtituendum niſi civem ejuſdem Pagi. Et ut libertas Pagorum à præfectis non poſſet infringi, poteſtas eorum à Ludovico circumſcripta eſt, & ſancitum gravi pœna ne libertatē conceſſam Pagis ulla ex parte imminuant. Diploma quo hæc ſtatuūtur, Papiæ ſcriptum eſt anno 1329, die Ioan. Bapt. Imperatores qui Ludovico ſucceſſerunt, & hæc confirmarunt, & præterea Pagis poteſtatē dederunt, ut ex ſuo numero Imperii præfectos conſtituant, & plenum jus habeant tam civilium quam criminalium cauſarum.

Auſtrii autem tanta clade accepta, nulla

ulla pace facta, ſponte inducias age-
ant, non quod vires eorum ita attri-
e eſſent, ſed quod gravi bello adverſus
udovicum Imp. diſtinerentur, ut his
inus vacare poſſent. Interea tamen
pe excurſionibus levibus utrinq; fi-
ibus damnum dabatur. cumq; VVe-
nii & qui illis in locis agunt, quæ in-
rioris præfecturæ Glaronenſis nomẽ
abẽt, Suitiis moleſti eſſent: illi inſtru-
o exercitu fines eorum ingreſſi ipſos
acem à ſe petere coëgerunt. Abbas ve-
Eremitanus Pagos & pręſertim Sui-
os excommunicari fecerat primum
Epiſc. Conſtantienſi, deinde à Papa.
oſdem Fridericus Auſtrius, qui ſe Im-
eratorem nominabat, proſcripſerat;
d Ludovicus Imp. eos à proſcriptione
emit, & ejus juſſū à Petro Archiepi-
opo Mogunt. Chriſtianæ commu-
oni reſtituti ſunt. Abbas quoq; Ere-
itanus literas dedit Suitenſibus, qui-
s bullæ Pontif. renunciat, eaque ſe
on uſurum adverſus ipſos pollicetur.
terea autem dum utrinque induciæ
nt, Auſtrii primum in ſocietatem a-
iſcunt Comites harum regionũ Hart-
annum ac Eberhardum Kyburgios
omites & Dunii Dominos ann. 1317.
rum opera prohibebant, ne ab In-
rlacẽſibus commeatus ſubveheretur

 Vnder-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Vndervvaldiis. Ann. deinde 1213 Ioan. Habeſpurgium utriuſq; Raperſvilæ dominum, & hæredẽ Homburgii Comitis in ſuam clientelã adigunt, & fœdus præterea cum eo contra Pagos ineunt, propterea quod regio ejus finitima Suitiis, & commeatui intercipiendo, & bello gerendo longe opportuniſſima eſſet. Sequenti autem anno Rodolphus & Hartmannus fratres Comites VVerdenbergii, domini Sarunetum, itidem Leopoldo Auſtrio ſe fœdere junxerũt: ſed horum frater germanus Henricus nomine, Ludovici partes ſequutus eſt. Eodem tempore Bavarus Imp. à Rom. Pont. eſt excommunicatus, privatuſq; Imperio, & propterea ſtudia hominum in varias partes ſciſſa ſunt, dum hi ratam habent Pontificis ſententiam, alii vero eandem nihili facientes Ludovicum legitimum Imp. agnoſcunt: Pagi vero in hac diſſenſione ſtudioſe eorũ amicitiam colebant, qui Bavari partes ſequebantur, id quod pleræq; Helveticæ civitates faciebant: nam etſi Tigurini & quidam alii initio Auſtrium agnoſcerent, tamẽ cum is captus Imperio renunciaſſet, fratres autem nihilominus bello perſequerentur Bavarum, ipſi Ludovici partibus ſe junxerunt, ut qui jam vere ſolus Imperator eſſet. An.

igitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

itur 1327 fœdus fecerunt tres Pagi
i urbibus Imperii quæ Ludovici par-
um erant, Moguntiaco, Vormatia,
pira, Argentina, Baſilea, Friburgo,
onſtantia, Lindovia, Vberlinga: huic
ederi ſe quoque junxerunt Tigurum
: Berna. Sed quinto anno ab hoc fœ-
ere, Lucerna perpetuo fœdere tribus
agis juncta eſt: id qua ratione factum
t, paucis exponã, ſi prius quædam de
ujus urbis origine ac ſtatu ante fœdus
Ielvetiorum paulo altius repetiero.

LVCERNA.

VRbs Lucerna ſita eſt ad flu. Ruſar
qua is effluit ex lacu amplo, & pe
uem ad tres Pagos navigatur, ad ped
tiſſimi montis, quem Fractum mor
em & Pilati montẽ vulgo nominan
ocus urbi commodus eſt, quod h.
er ſit in Italiam per Alpes Lepontia
uem montẽ S. Gothardi hodie n
ipant. hinc merces ad Alpes ſub
untur, indeque in Italiam clitella
imentis, & viciſſim Italicæ merces p
cum & Ruſam fluv. in Rhenum, ac
orro in Oceanum deſcendunt. Origo
rbis incerta eſt: utrinq; ad flumen x-
tiſſe caſtella ſingula traditur, (hodie
int civium ædes) quæ ab Alemannis
xtructa creduntur. Etterlinus enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Helveticarum rerum ſcriptor, qui a
Auſtrios hæc refert, & prædonum re
ceptacula fuiſſe exiſtimat, plurimum
vero aberrat. nam Rodolphi Habeſp
tempore primum Auſtrii in his loci
imperare cœperunt, quando Auſtriu
Ducatus Habeſpurgię domui ceſſit: ne
que credendum eſt iter commodiſſ
mum per Alpes ullum principē paſſu
rum fuiſſe à prædonib⁹ occupari. Vrb
nomē accepiſſe videtur à lucerna, qu
orte illic in uſum navigantium noct
nebatur. atque huic rei credibile e
erviiſſe turrim illam vetuſtam, qu
ſuperiorem pontem hodie ab aqu
men habet, qualis & Tiguri cernitu
uctibus VVellenberga dicta: Pharo
iqui turres hujus generis appella
nt. Antiquiſſimam eſſe hujus lo
pellationem, teſtatur diploma VV
rdi presbyteri ſcriptum tempo
lovici regis, in quo ſcribitur locu
è Lucernam ex antiquitate dictu
. Tradunt autem annales domeſti
Lucernates Carolo Magno adverſu
Sarracenos militaſſe, & ab eo cum pr
vilegia quędam conſequutos, tum co
nuum uſum, quibus adhuc claſſicu
tempore belli canunt. Quicquid tam
illud ſit, maxima olim poteſtas, ut i
multis aliis Germaniæ urbibus, pen
co

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

collegium Canonicorum fuit. collegium vero illud fundavit VVichardus presbyter frater Ruperti, qui fuit dux militum Ludovici regis. Ludovicus is fil. fuit Theodorici regis, qui circa 700 ann. à Chriſto nato obiit: ab iſto etiam collegium Canonicorũ Tiguri fundatum eſt. Hoc igitur collegium pervenit in poteſtatem Abbatis Murbacenſis, ex donatione Pipini regis: oppido quoq; idem Abbas imperavit ad tempora uſque Alberti Auſtrii Imper. Hic cum in Helvetiis novum principatũ condere inſtituiſſet (uti ſupra ſcripſimus) Lucernam quoq; à Murbacenſi abbate emit, datis illi quatuor pagis in Alſatia, & certa quadam argẽti ſumma. bis mille argenti marcas fuiſſe ferunt. Habuerat antehac urbs ſub abbatũ imperio immunitates multarũ rerum & præclara privilegia. neq; merũ imperium penes abbatem erat: cives ipſi oppidum ampliarũt, mœnia condiderunt, urbẽ ſuo arbitratu etiam tum temporis munierunt. Auſtrius quoq; princeps eorũ privilegia ſe inviolata cõſervaturum eſſe promittebat, clementiq; imperio uſurum ſe oſtendebat, uti nunquã in pollicendo liberalitas illi deerat. Sed non ita multo poſt ſub Auſtriorum imperio gravibus oneribus preſſi, bellum quoq:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

cum finitimis pagis maximo ſuo incõmodo gerere coacti ſunt: nam & primi pagorum incurſionibus expoſiti erant & domi maximo ſumptu præſidia alebant: turris Seburga hodie nominata teſtimoniũ præbet noſtræ narrationi in qua excubias ad lacũ adverſus claſſium irruptiones agebant: cumq; neq; bellum apertum eſſet, neq; pax fida, ab Auſtriis non defendebantur juſtis copiis, & nihilominus cõmercia peribant, agri vaſtabantur, cives ſæpe ab hoſte intercipiebantur. Accedebat huc quod una cum Claronenſibus bello adverſus Ludovicum Imp. Otthonem ducẽ Colmariam ſecuti, promiſſis ſtipẽdiis fraudabantur: & cum in aliis bellis ſumptus feciſſent, & accepta ſyngrapha non parum pecuniæ præfectis Auſtriorũ credidiſſent, non modo nihil recipiebant, ſed ita tractabantur, ut omnis ſolutionis ſpes illis periret. Aſſiduis igitur injuriis commoti cum ſæpe Auſtrios interpellaſſent, & ſuppliciter ab iis petiiſſent, uti pacẽ cum Pagis facerent, fruſtra re tentata ipſi tandem pacem cum tribus Pagis fecerunt, integris tamẽ juribus Auſtriæ domus. Offendit hæc pax nõ modo Auſtrios, ſed multorũ quoq; civium animos, qui nobilium clientes magna ab illis emolumenta percipiebant;

bant;metuêre enim utriq; ne urbs ſe ſe Pagis fœdere cõjungeret,& ita prorſus ab Auſtriis alienaretur: itaq; inter ſeſe conſpirant de opprimendis illis qui populo pacē ſuaſerant,& etiam ad fœdus faciendum eundem hortabantur, atq; hujus rei fœdus clã inter ſe faciunt. Ita autem inter ipſos conveniſſe dicitur, ut cõſtituta hora noctis,qui in urbe eſſent,portas aperiant, Auſtriaci autē ad id tempus cum inſtructis equitibus illã occupent,& conjunctis in unũ viribus urbe in poteſtatem redacta,pacem irritam faciant, præſidium oppido imponant, ne quid deinceps rerũ novarum moliri poſſit. Verum cives de inſidiis paratis admoniti, cõſtituta nocte omnes in armis fuere,portas pręſidiis munierunt. ſic factum eſt, ut qui Auſtriis favebant, territi nuſquam ſe prodere auderent. Cum vero præfectus Rotenburgi una cum multis nobilibus Verbigeni pagi ad urbem acceſſiſſet, ipſum quidem qui ſe amicũ diceret, in urbem cum aliquot nobilibus recepere,cęterũ majores copias portis excluſere:itaque poſtridie cum videret dolos ſibi parum proceſſiſſe, neque vi quicquam tentare auderet, quod virib⁹ inferior eſſet,una cum ſuis Rotenburgũ rediit.ſecuti ſunt ipſum aliquot è civibus,qui Auſtriis ad-

dicti pœnam domi metuebant. Conjuratio hæc acceleravit fœdus Helveticum. cum enim cernerent odia & inſidias nobilitatis, & animadverterent in quanto periculo verſarentur, auxilium vicinorum, quod divinitus quaſi oblatum eſſe videbatur, nequaquã rejiciendum eſſe exiſtimaverunt. Fœdus igitur inter eos ictũ eſt menſe Nov. die Sabb. qui proxime antecedit D. Martino ſacratum diem, anno 1332. Mox autem à fœdere inito Auſtrii vicina Lucernatibus oppida, Tugium, Sempachum, Rotenburgum, Meyenbergum, præſidiis muniverunt: ab his & commeatu Lucernates prohibebantur, & ſi qui paulo longius ab oppido fuiſſent progreſſi, vel trucidabantur, vel captivi abducebantur: quare armata manu commeatũ petere cogebantur. Cum igitur anno ſeq. Mart. 17 die Lucernates inſtructo exercitu Buchenaſſum (arx ea eſt ad lacum Tugium, quæ hodie Hertenſteyna nominatur) peterent, Ramſvagius Auſtriorũ præfectus Rotenburgi, in itinere eos ex inſidiis invaſit, & civium circiter 80 occidit. cum autẽ cæteri qui per villas prædãdi cauſa diſperſi eſſent, prope Buchenaſſum in unum coiiſſent, acre prælium commiſerunt, ac hoſtẽ 18 equitib⁹, 100 peditibus cęſis
in

fugam conjecerũt. At vero Auſtrius
fectus cum aperto Marte nihil pro-
ere poſſet, denuo ſe ad inſidias con-
rtit. Erant tum Lucernæ complures,
ibus bellũ Auſtrium grave & mole-
m erat, qui antea clientes Auſtriorũ
rant, & hoc bello omnia ſua bene-
ia amiſerant, & fructibus prædiorũ
rũ, quæ maxima parte in Auſtrio-
ſolo erant, carebant. Cum his igitur
nſilia ſua confert præfectus Ducis,
quoniam maximis familiis nati &
n exiguæ auctoritatis erãt, hortatur
civibus perſuadeãt ut fœderi trium
gorum renũtient, & denuo totos
uſtrio dedant: oſtendit quanto ma-
a incommoda à principe vicino &
tente hoſte metuenda ſint, quam
ctenus à Pagis acceperint cum illo-
hoſtes eſſent: & quoniam forte in-
es imbres cum urbi minori tum et-
n ſuburbano agro multũ damni de-
ant, ea quoq; res in omẽ ab eo ver-
ur, divinitꝰ ipſos ſic puniri, quod le-
imo ſuo principi rebelles ſint. Verũ
n illi his rationibus populũ movere
n poſſent, aliter rẽ aggredi ſtatuunt,
nter ſe conjurãt de opprimendis &
cidãdis illis qui auctores & propug-
ores erãt Helvet. fœderis, ac hoc ju-
rãdo & ſcriptis tabulis ſibi mutuo

 fidem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

fidem dant. Quo autem ſe mutuo no
ſent, rubris manicis ſinguli conjurat
rum utebantur, atq; hęc ipſorum teſſ
ra erat ; unde poſt apud Lucernates i
proverbium abiit, cavendũ eſſe à ſoci
tate rubearum manicarum, atq; prob
ingentis loco apud eos ducitur, ex ſc
cietate rubearum manicarũ nomina
ri. Conjuratorum numero aucto, di
Petri & Pauli Apoſt., quæ eſt penultim
Iunii menſis, cædi deſtinatur: locus i
quo conveniant conſtituitur, ſub fo
nice majori qui vicinus eſt publicæ do
mui collegii ſartorũ : eo enim loco v
giles nocturni tum temporis nondum
obambulare ſolebant: paratus etiã eſt
ducis præfecto exercitus, quem conju
rati patefactis portis in urbẽ recipiant
Verum ſanguinaria hęc conſilia, ea no
cte qua patrãda cædes erat, divina pro
videntia patefecit. cũ enim conſtitut
loco armati convenirẽt, adoleſcẽs qui
dam forte illac iter faciens rẽ animad
vertit, & conſilia eorum audivit: mo
obſcurę noctis beneficio ſe ſubducẽs a
lanionum domũ venit. ubi cum ex lu
cernarum ſplendore & hominum ſtre
pitu quoſdam ludere & perpotare ani
madvertiſſet, rem omnem illis indicat
ab his ad ſummum magiſtratũ omnia
relata, & interea ſummo ſilentio cive
ad

ad arma cõvocati ſunt,portæ pręſidiis munitæ,& conjurati antequã externũ auxilium admittere poſſent oppreſſi & capti ſunt. Ac ne quid Ducis præfectus in tãto motu aperta vi conari adverſus urbẽ auderet, eadem nocte per celeres tabellarios præſidiũ à tribus pagis poſtularũt: ab his poſtera die 300 milites urbi præſidio venere:quo recepto munita & firmata urbe,de conjuratorum pœna agi cœptũ eſt,literæ cõjurationis ipſorũ in medium prolatæ; conſcii qui noctis beneficio evaſerant à primo tumultu,capti & in vincula cõjecti. Quoniam vero non exiguus numerus erat conjuratorũ,& ex his non pauci magnis familis orti,qui multos in urbe affines & cognatos haberent, tribus pagis pro illis intercedentibus,vitę eorũ parcitum eſt,pecunia mulctati ſunt,& ſe ſanctiſſimo ſacramẽto obſtrinxerũt, nihil deinceps unquã contra remp.& fœdus Helveticũ tentaturos eſſe. Ab eo tempore apud Lucernates lege cautum eſt, ne ulli cives clandeſtinos cœtus & ſocietates faciant, & ſe mutuo juramẽto ullo devinciant, præter illud quod ſingulis annis bis à magiſtratu exigitur. Erant tum temporis Auſtrii reconciliati Imper. Ludovico;quare illi apud hunc Pagos tres & ſimulLucernates graviter

accu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

accuſant;illi viciſſim ſe purgare,&oſtē-
dere quod graves ob cauſas & jure fœ-
dus fecerint. itaq; à Cæſare Tigurinis,
Bernatibus,&Baſilienſibus,qui tũ Au-
ſtriorũ fœderati & Pagorum quoq; a-
mici erant, (nã triennio ante Tigurin
in eorum gratiam militem trans Alpe
contra Lepontios miſerant)cõmiſſun
eſt ut pacẽ inter eos componant: itaq
tandem anno 1334 per horum legato
induciæ xxx menſium factæ ſunt, hi
legibus: Lucernates tempore pacis du
ces de credita pecunia & ſtipendiis nõ
dum ſolutis ne appellãto: moneta du
cũ Zofingæ cauſa in urbe ſua utunto:
ducibus debita officia & obedientiam
præſtanto: fœdus cum Pagis tempor
pacis durato: Pagi non impediant qu
minus duces apud ipſos ſuis prædiis &
reditib⁹ fruantur:commiſſarii ab Imp
conſtituuntor, qui controverſias Du
cum cum Pagis cognoſcant. Prorogat
poſtea ſunt hæ induciæ,& quamvis in
fida pax eſſet,& quæ aliquoties violat
ſit,non tamen bellum aliquod Auſtri
publice adverſus cõfœderatos geſſer
niſi poſtquam Tigurum anno 1351 ſe
confœderatis junxit,& proximo ann
Glarona atque Tugium, & altero po
hos anno Berna:de quorum Pagoru
ſtatu atque fœdere deinceps ſcribam

TIG

TIGVRVM.

Tigurum abſque omni controverſia una eſt è vetuſtiſſimis urbibus Helvetiæ. Domeſtici annales tradunt XVI annis poſt Trevirorum urbem conditam eſſe. Treviros autem Trebetam Nini filium Abrahami patriarchæ temporibus condidiſſe, Marianus Scotus in Chronicis memoriæ prodidit. Tigurinorum quoq; mentio celebris eſt in Romanis hiſtoriis, quia & cum Cimbris adverſus Romanos militarunt, & Caſſium conſulem profligarunt, & poſtea à Iulio Cæſare bello Gallico victi & cęſi ſunt: & ab eo tempore uſque ad Alemannorum irruptionem ſub Romano imperio Tigurum fuit; poſt in Francorum regum poteſtatem, & inde ad Imperium illud Germanorũ, quod Romani nomen & umbram habet, pervenit. Sunt à regibus Francicis duo collegia, virorum unum, alterum fœminarum, Tiguri inſtituta; penes hæc olim maxima ex parte imperium urbis fuit. Cętemrum in arce quæ ad Limagum edito loco ſita olim fuit, Francicorum regum præfecti habitarunt, qui collegiorum & urbis advocati erant: poſt ſub Germanis Imperatorib. itidem pręfecti dati ſunt urbi & collegiis, non tamen qui

in

in arce habitarent; nam hoc munus plerunque principes viri habebant. Cęterum illis temporibus urbs nihilominus ſuum conſilium habebat virorum XXXVI, è quibus XII quadrimeſtri tempore imperabant. Fuit hæc forma reip. circa an. 1100 & duravit uſque ad ann. 1336; quo tempore, uti mox dicemus, mutata eſt. Cæterum illis temporibus paulatim urbis libertas crevit, atque collegiorum jugum excutere cœpit: in his enim pontificum & Imperatorum diſſenſionibus Tigurini Imperatorum partes ſequuti ſunt, & Friderico Aenobarbo, Friderico II, Lodovico Bavaro adhæſerunt. itaque ab his privilegiis & immunitatibus aucti ſunt, præſertim à Friderico II; etenim hic mortuo Berchtoldo ultimo Zeringenſi duce, collegiorum & urbis Tigurinæ advocato, cives in Imperii tutelam recepit, circa an. 1218, ac poſtea multa privilegia collegiorum, & pręterea jus eligendi ſenatum, quod antea penes collegia fuerat, in cives tranſtulit, ac ſtatuit ne unquã liceat urbem ab Imperio abalienare. Friderici etiam ætate cives urbem foſſa valloque munierunt, communi civium opera. Cum autem à ſacerdotibus, qui cives eſſent, exigerent, ut ipſi quoque expenſas in hoc opus rata ſui

parte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

rte conferrent,& prętèrea eos ſuſpe-
æ pudicitiæ mulieres è domibus ſuis
gere juberent, ea re illi adeo offenſi
nt,ut à civibus ſeceſſionem fecerint.
d hæc lis ab Epiſc. Conſtātienſi ſopi-
eſt. Ac aliquot annis poſt hanc con-
verſiam cives Tigurini,quod Fride-
o Imp. conſtanter adhærerent, à Pa-
Romano excommunicati ſunt. His
nporibꝰ permiſſione Friderici vetus
(quo loco nunc amœniſſimus cam-
s tiliis aliiſq; arboribus conſitus cer-
ur) diruta eſt civium opera, ne forte
qui occupata illa civium libertati in-
iarentur. Multi item vicinorum no-
um urbem, utpote ſacris abſtentam
omnium injuriæ expoſitam, infeſta-
nt: itaque cum antea frequens mer-
nonium ſerici panni in urbe fuiſſet,
lti etiam qui ſericum texerent, hoc
npore, quod cuncta infeſta eſſent, o-
ne illud mercimonium Novocomū
Larium lacum tranſlatum eſt. Illis
nporibus anno 1351 primum fœdus
gurini fecerunt cum Vriis & Suitiis,
us formula ſupra à nobis deſcripta
tat. Cęterum aliquot annis poſt obi-
m Friderici, Conradinus hujus nepos
gurinos ducum Sueviæ Imperio ſub-
re tentavit: credo titulo advocatiæ
am olim Alemanniæ duces diu in
ſua

ſua poteſtate habuere: cum vero illi libertaté ſuam conſtanter defenderent, ejus opera factum eſt, ut urbs à Conrado Imperatore proſcriberetur: ab hac proſcriptione exemit eam Richardus Anglus Roman. rex, qui imperialibus literis privilegia eorum confirmavit in quibus inter cætera hæc leguntur; Sane fideli relatione pervenit ad ſerenitatis noſtræ auditum, quod Conradinus olim Conradi regis filius, qui ſe Ducem Sueviæ nominat, ea non contentus injuria quod in vanum ſibi gloriam alienam uſurpat, inſuper etiam in cives noſtros Thuricenſes, in noſtro & Imperii noſtri gremio ſpeciali collocatos, nec ad Ducatum eundem ſed ad Imperium, prout ſtabilivit antiquitas, & modernitas approbavit, immediate ſpectantes, tanquam ſubeſſent memorato Ducatui, proſcriptionis de facto cum nullo penitus jure poſſet, ſententiam promulgavit, &c. Data Haganoa 20 die Nov. anno 1262, regni noſtri 6. Amplum teſtimonium libertati Tigurinorũ his literis perhibetur, quod tamen illo tempore non magnum pondus forte habuit. nam eorũ qui Fridericum II in Imperio ſecuti ſunt uſque ad Rodolph. Habeſp. exigua fuit authoritas, itaque quidam nullum horum in

Cæſa-

ſarum numero habent,ſed omne il-
d tẽpus interregno tribuunt: in quo
on tam jure quã viribus decerneban-
ur pleræque controverſię,& plerunq;
firmiores à potentioribus injuſta vi
pprimebãtur: præſertim potentiores
cini civitatũ libertati inſidiabantur:
inera quoque paſſim prædonibus in-
ſta erant: deniq; anarchia ſummã li-
tiam improbis & audacibꝰ homini-
us quidvis audendi & faciendi dabat.
ives igitur Tigurini,ut ſuę libertati &
uieti cõſulerent, Regenſpurgi Domi-
um,oblato honeſto ſtipẽdio,& ſplen-
da legatione miſſa, ſibi advocatũ &
elli ducem fore poſtulant uſq; ad ele-
ionem novi Imperatoris.Erat hicRe-
nſpurgius urbi vicinus,atque viribus
ibuſq; tum temporis multum pol-
bat. Is igitur honorem oblatum ma-
no Tigurinorum contemptu reſpuit,
ſpondens, ſi cives Tigurini omnibus
is imperiis parere, & urbem ſibi ob-
oxiam facere velint, paratum ſe eſſe
eos in clientelam recipiat,&illis cle-
enter imperet: quod ſi nolint nunc
facere, brevi tamen cogendos, ut
iam inviti ſibi pareant: ut enim piſ-
s naſſa,ſic urbem ſuis arcibus circun-
atam & irretitam eſſe.Neque prorſus
anis erat Regenſpurgii jactatio. ha-

bebat enim prope urbem arces muni
tiſſimas: Vurpiam ad lacum Tigurinũ
tribus forte paſſuum millibus ab urbe
& eodem fere ſpatio ſub urbe ad L
magũ, oppidũ Glantzenburgum cum
arce: præterea propius urbem in ed
to monte ad occaſum, Vtlibergam &
Balderiam arces, loci natura (uti tur
judicabatur) pene inexpugnabiles: a
hæc ſedes illius, Regenſpurgum opp
dum, & arx, ab urbe non ultra 8 aut 1
paſſ. mil. diſtabant. Deinde erant eju
confœderati comites plures; Kyburgi
qui Burgdorffii habitabat; Raperſvil
nus, Toggius, Nidovius, Arbergius, &
Barones Eſchenbachii, Ringgenbergi
Kilchbergii, Balmii, Homburgii, VVa
tii, &c. aliiq; quã plures. Tigurini igitu
contumelioſam repulſam paſſi recta
ad Rodolphum Habeſp. conferunt, c
tũ graves inimicitiæ cũ Regenſpurg
intercedebant; cum hoc fœdus ineun
& conjunctis viribus arces Vtznabe
gam, Vurpiam, Vtlibergam, Bald
riam, & Glantzenburgum oppidũ i
tra biennium expugnarunt & diru
runt; & ita bello fatigarunt Regenſpu
gium, ut tandẽ pace facta in urbem T
gurinam commearit, accepto ab il
exiguo annuo ſtipendio. Facta ſu
hæc an. 1266, & proxime ſequentibu

An

Anno autem 1273 Rodolphus Habeſpurg. à VII-viris, penes quos Imperatoris deligendi poteſtas eſt, Rom. rex concordibus ſuffragiis creatus eſt. Hic Imperio potitus, Tigurinorum fideli & forti opera in multis bellis uſus eſt, & bello Bohemico ducentos cives Tigurinos inter anteſignanos primæ aciei collocavit, ac hortatus eſt cæteros, ut horum virtutem, ante ſibi optime perſpectam & cognitã, imitentur. horũ maxima pars eo prælio cæſa eſt; reliquorũ inſignia honoris ergo in Franciſcanorũ templo depicta fuere. Donavit Rodolphus rex pro veteribus & recentibus officiis Tigurinos multis privilegiis, & honoris ergo ſignũ eorum diademate purpureo ornavit. Multi è vulgo exiſtimant, quia prælio ad Vitodurum facto ſignum Tigurinorum in hoſtium poteſtatem pervenit, ignominiæ cauſa faſciam ſigno additã. ſed horum opinioni multa refragantur: primũ enim illæ ignominioſæ notæ non purpureæ ſed nigræ ſunt: deinde bello Burgundico, quando Renat⁹ Lotharingiæ Dux Helvetiorũ ſignis omnes notas ademit, Tigurini nõ paſſi ſunt hãc faſciam à ſuo ſigno auferri: ac an. 1512, cũ Iulius P. Helvetios novis ſignis donaret, noluit Senatus Tigurinus quid-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

quam in ſuo quoad hanc faſciam mu
tari; quod utiq; nunquam feciſſent, ſ
ignominioſa nota fuiſſet. Ad hęc Vito
duranus, qui illo tempore vixit quo Ti
gurini ex inſidiis ad Vitodurũ profliga
ti ſunt, de Rodolpho rege ſcribit: Thu
ricenſe vexillũ coronavit cum magn
gratiarum actione. Idem Vitoduranu
refert, Iacobum Mulnerum civẽ Tigu
rinum bello Regenſpurgico, cum Ro
dolphus Habeſpurgius equo dejectꝰ eſ
ſet, eum corpore ſuo protexiſſe, & pre
prio equo impoſitum incolumem ſui
reſtituiſſe; ob quod beneficium poſte
Regem virum hunc & honoribus or
naſſe, & ſingulari amore proſequutun
eſſe, imo ſummam inter cives Thuri
cenſes & Comitem fuiſſe amicitiam
Quare Carion, & qui eum ſequuti ſun
injuriã Tigurinæ civitati faciunt, quun
eam ſeditionis & perduellionis contr
Rodolphum regem accuſant, quę be
lo ab eo victa ſit, & ad officium revc
cata. Poſt mortem Rodolphi Tigurun
Adolphi partes defendit. eaſdem ſe
quebantur Abbas S. Galli & Epiſcopu
Conſtantienſis. Vt igitur Tigurini ſ
his jungerent, Vitodurum, quod VVei
denbergius Alberti Auſtrii nomine c
magno militũ præſidio tuebatur, op
pugnarunt duce Toggio Comite. Cęte
rum

um primũ victores, poſtero die dolo
Verdenbergii,qui ConſtantienſiEpiſ-
opi ſigna præferebat,victi & cæſi ſũt.
uſcepere etiam aliam expeditioné A-
olphi nomine adverſus Groningéſes.
opulꝰ hi ſunt pagi Tigurini. Albertus
eroRodolphi F.duxAuſtriæ his rebus
ffenſus,perſuaſus à ſuis maximã par-
em civium Tigurinorum ad Vitodu-
um periiſſe,urbem,quam putabat va-
uam defenſoribꝰ, obſedit. Cæterũ ci-
es armatos homines in edito loco,u-
i quondã arx fuerat,luſtrare,in quem
roſpectꝰerat ex caſtrisAuſtriis:& quo
ideretur major exercitus,omnes mu-
ieres firmæ ætatis, & pueros adultio-
es,armis induerunt; quæ res ingentis
xercitus ſpeciem præbuit.Miſſis dein-
le legatis ad Albertum, commemo-
abant, patrẽ ipſius Rodolphum ſem-
er urbem hanc amaſſe & foviſſe, ci-
es quoq; omnibus bellis militaſſe il-
i, eorumq; forti & fideli opera ipſum
ſum eſſe:rogare igitur ſe,patris quoq;
eſtigiis inſiſteret,&Tigurinorum po-
ius in amicitia colenda ſtudium & in-
uſtriam experiri velit,quam hoſtium
uorum querelis fidem habere:præſer-
im cum parati ſint ipſi ſatisfacere.
Rex legatis benigne reſpondit, & eos
Vitodurum ſequi ſe juſſit. quo loco

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

pax inter ipſum & Tigurinos firmata eſt, hac conditione, ut cives Tigurini Albertum Auſtrium legitimũ Imper. agnoſcant & colant. Fuit hæc pax etiam poſt obitum regis ſervata, & bello, quod cõtra nobiles paternæ cędis conſcios Auſtrii geſſerunt, Tigurini conſtãter eorum amicitiam coluere; bello item contra tres Pagos illi militarunt, & ad Moregartum (ut ſupra diximus) 50 ex Tigurinis cæſi ſunt: Præterea in illa diſtractione Imperii, quãdo variantibus ſuffragiis delecti ſunt Ludovicus Bojorum Princeps, & Fridericus è domo Auſtriaca Alberti filius, Friderico Tigurini diu adhęſerunt. Anno deinde 1330 pax facta eſt inter Bojum & Auſtrium, in qua Auſtrius Imperio ceſſit, ac viciſſim Bojus magnã pecunię ſummam illi perſolvit. quam cum bello exhauſtus in prę́ſenti argento non haberet, quatuor oppida Auſtrio oppigneravit, Tigurũ, Scaphuſium, Rinfeldiam, & Neoburgum ad Rhenum. verum Tigurini miſſis legatis ad Imper. Ludovicum, oſtenderũt, ſe ita Imperio inſitos ut alienari nõ poſſint; ejuſq; rei diplomata proferebãt. quib⁹ inſpectis Imperator, etſi alienior ab iis erat quod Friderici partes ſequuti eſſent, tamen eos liberos reliquit, & eorũ loco Briſacum

Auſtriis

Auſtriis pignori dedit. Duxerant tum ſecum interceſſores triumPagorum legatos,quosLudovicus ob fidem erga ſe plurimum amabat.hi oſtendebant,urbé hancPagis amicam & vicinam,ſępe etiam illis magno uſui fuiſſe: pollicebantur quoq Tigurini,ſe deinceps Bojum, qui jam unus & ſolus legitimus Imperator erat,non minori fide &cōſtātia obſervaturos eſſe quam antehac Auſtrium. Offendit hoc factũAuſtrios. etſi enimFridericus Imperio renunciarat,tamé fratres ejusLeopoldus,Albertus, & Ottho actiones has noluere ratas habere, & bello Bojum perſequuti ſunt: Pontifex quoq; eundem anathemate cum omnibus ſuis feriit. Quare hoc modo Tigurinorũ urbs rurſum ab Auſtriorum amicitia diſceſſit,& à Papa excommunicata, decem & octo annis communione Eccleſiaſtica ac uſitatis Romanæ Eccleſiæ ceremoniis caruit: ſacerdotes partim ſponte urbe exceſſerunt,partim à civibus,quibus ſacra adminiſtrare nolebāt,ejecti& domo pulſi ſunt;ſoliFranciſcani una porta egreſſi, altera in urbé rediere. Vrbi excommunicatæ & preterea alienatę abAuſtriis nobiles pleriq; Auſtriorum clientes infeſti erant. Anno igitur 1333 cum Argentinenſibus,Baſilienſibus, & Berna

tibus, Schuvanovium arcem Geroltz egkiorum ad Rhenum ſitam, prædatorum receptaculum, oppugnarun & diruerunt. Sequenti deinde anno Fryenſteynium arcem ad Toſam fluvium, & huic vicinam Tuffium ſuperius, item Schonenvertum ad Limagum, forte VI ab urbe paſſ. mil., præterea Schlattam prope Elgovium, Tigurini everterunt, quod eorum locorum nobiles urbi infeſti eſſent.

Anno deinde ſequenti forma reip. Tigurinæ mutata eſt; quę res multorũ motuũ cauſa, & præcipua occaſio fuit ſe Helveticis Pagis fœdere jungẽdi. Viri, ut diximus, XXXVI Remp. adminiſtrabant, ſic tamen ut XII tantũ quadrimeſtri tempore imperarent. Inter hos & plebem diſſenſione orta, plebs ab illis rationẽ adminiſtratæ Reipub. repetere cœpit, præcipue à medii ordinis ſeu ſecundis XII-viris; ac aliquos ex his peculatus accuſare, qui urbis theſauros brevi tempore diſſiparint, & præterea urbem gravi ære alieno obſtrinxerint. Ex his igitur octo ſibi male conſcii urbe exceſſerunt, cęteri ſponte magiſtratu abierunt. Duodecem-virorũ poteſtate ſublata, ea magiſtratuum ratio popularis, qua tributim deliguntur, inſtituta fuit. Hanc formã reipub.

Ludo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

.udovicus Imperator publicis tabulis onfirmavit;quas etiam cæteri ejus in mperio ſucceſſores approbarunt. Cæ-erum cũ hi qui urbe exceſſerant ſe po-uli judicio ſubjeciſſent, pecunia mul-ati, & in triennium, qui minimum, b urbe relegati ſunt, fide prius data ſe ullam contra cives conſpirationẽ fa-turos: ignominia quoq; pœnæ addita, e ipſi liberiq; eorum in ſenatũ legan-ır. Hac ſeveritate judicii territi vete-:s Senatores, cauſæ ſuæ timere cœpe-ınt, & IX ex eis urbe exceſſerunt;qui-us exilium ratum fuit; bona publica-ı ſunt. Ex reliquis, IX alii pecunia mul-ıti, & ad biennium relegati ſunt, eaq; ;nominia notati, ne vel ipſi vel liberi orum in ſenatũ legantur. Cæteri in-ocentiam ſuam populo probarunt, : in novum ſenatum electi ſunt. Exu-s autem Raperſvilam ſe recepere. Id ppidum 20 fere mil. paſſ. ſupra Tigu-ım ad lacum ſitũ, parebat tum tem-oris Ioanni è Comitum Habeſpurgen-um familia. Hic ante triennium civi-ıtis jus à Tigurinis poſtulaverat. ſed uamvis civis eorum eſſet, nihilomi-us Auſtriis non tantum cognatione d etiam fœdere junctus erat: ideoque cules prompte hoſpitio excepit, & :rtis præterea conditionibus fœdere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

cum illis facto arcé oppidi eorum po
teſtati commiſit. Itaq; exules loco ido
neo & munito potiti, cives Tigurino
injuriarum accuſare, conſulé novum
ſenatum conviciis proſcindere, ur
quoq; inſidias ſtruere cœperunt, & a
eam rem uti amicorum opera quos i
urbe habebant. Senatus auté, re cogn
ta, de nonnullis horũ qui domi erar
ſupplicium ſumpſit: alii urbe clam e
fugêre, & ſe exulibus cõjunxere. Quo
niam vero exules pacto non ſtaban
omnes perpetuo exilio à ſenatu dãna
ſunt, etiam hi qui definito tantũ a
norum numero relegati fuerant. Cu
autem civibus nihil tuti extra mœn
eſſet, & Comes ſępe admonitus offic
ne ipſe qui civis eſſet, exules tueri,
hoſpitio atq; auxilio juvare perger
civium querelas ſperneret; Tigurini
ſiduis injuriis commoti copias ſuas
urbe educunt, & Raperſvilam oppi
exulum ſedé oppugnant atq obſider
ſed illis fortiter propugnantibus, cu
pręterea annona abundarent, obſid
nem ſolvere coguntur; idque eo libe
tiũs fecere, quod Habeſpurgius exulu
patronus domo aberat. Quare ſolu
obſidione adverſus hunc copias duc
Grinovium; ea arx eſt ad caput Tigu
ni lacus. Tigurinorum copias duce

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

iethelmus Toggius Comes, cui de Gri-
ovio lis erat cũ Habeſpurgio: Comes
ero Habeſpurgius, qui inſtructo exer-
tu monte Buchbergum inſederat, Ti-
urinos navibus illuc appellentes ado-
tur & priuſquã aciem inſtruere poſ-
nt, inordinatos adhuc, cũ quiſq; pro-
t fors tuliſſet in terrã deſcẽderet, fun-
it, & in naves denuo cõpellit. ſed cla-
es ea non magna fuit, niſi quod Tog-
ius Comes captus fuit. Itaq; poſtea ubi
aves armato milite plenę medio lacu
õvenere, incitati ad iram, & ignomi-
iam acceptã abolere cupientes, duci-
us exhortantibus naves rurſus terræ
ppellũt, & de integro prçlio decernũt.
qua pugna Tigurini victores fuerunt;
cæſus eſt Comes Habeſpurgius, & cum
eo plures ex nobilitate clari viri; ſigna
hoſtium ſex, & prçda ſatis ampla in na-
ves relata eſt. Rapperſvilę autem Tog-
gius Comes (quẽ ſtatim à prima pugna
terreſtri itinere illic abduxerant) à civi-
bus in ultionem Habeſpurgii fruſtula-
tim conciſus eſt. Facta ſunt hæc anno
1337. Eodemq anno à Ludovico Impe-
ratore, & Alberto Auſtrio II hujus no-
minis, cognomẽto Claudo, inter Ioan-
nem Habeſpurgium cęſi fil., exuleſque
Tigurinos, item conſulẽ & cives Tigu-
rinos, pax his legibus facta eſt: Exules
ſol-

ſolvant civibus mulctæ loco DC argen
ti marcas;per quinquennium exulent
atq; hoc tempore nunquã IV mil. paſſ
propius urbe abſint; quinquennio fi
nito in civitaté recipiantur, & illis ſu
bona ſalva permaneant. Viſum eſt Im
perat. novam reip. formam hoc tem
poris ſpatio confirmari poſſe; cui pe
riculum erat, veteribus magiſtratibu
receptis, ne eorum artibus novis mo
tibus excitatis, vetus forma reip., qu
haud dubie multi eorũ amici & clien
tes probabant, revocaretur. Pax hæ
non fuit diuturna; exules enim, cum
multi è nobilitate ſe illis conjugerent
pactis non ſtabant, ſed civibus mole
ſti multa quotidie adverſus illos mo
liebantur. Itaq; Imperat. ita conceden
te, exulum ædes, & quæcunq; præter
ea ex bonis eorũ in urbe erant, publi
cata ſunt. Proximo tamé anno opera
Agnetis reginæ Vngarorum, (quæ filia
fuerat Alberti I, & poſt patris obitũ in
Helvetia frequens degebat) & Frideric
Auſtrii, atq; quarundã civitatũ, pax de
integro inter exules & cives Tigurinos
compoſita eſt; quæ tamen priore nihi
lo firmior aut diuturnior fuit. quamvis
enim exules pollicerentur ſe velle civiũ
judicio ſtare, &, quam illi mulctam ir
rogarint, luere; nihil tamen horum
præ

præſtabant. Fovebant ipſos & contra Tigurinos incitabant multi ex Habeſburgia familia: filius & cognati Comitis Ioannis, quem Tigurini in prælio ad Grinovium occiderant: multi præterea alii ex nobilitate, infenſi libertati Tigurinorũ, & remp. democraticam, & nimium, ut ipſis videbatur, popularem, odio habentes. Igitur Tigurini Landẽbergiæ nobiliſſimæ familiæ arcẽ juxta Toſam fluvium, & alteram Schovvenbergiorũ in excelſo monte ſupra Elgovium ſitam, combuſſerunt, propterea quod ex his locis multũ damni acciperent. Et ut vires ſuas confirmarent, cũ Conſtantia & S. Gallo civitatib⁹ fœdus fecerunt. Præterea cum inter ipſos & Scaphuſianos controverſiæ nonnullæ ortæ eſſent, quæ ad bellum ſpectare videbantur, eas, quibuſdã civitatibus per legatos intercedentibus, libenter compoſuere, & paulo poſt eoſdem in idem fœdus cum Conſtantia & S. Gallo adſcripſere. Eodem tempore fœdus ſancitum eſt cum Epiſcopo & civitate Baſilienſi. Præterea complures ſocietates, ſeu domus Ioannitarum ſive Rhodiorum equitum, civitate donarunt: idq; eo libentius, ut homines nobiles & militares, quo genere hominum Ioannitarum familia ſemper abundavit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſibi conjungerent. Itaq; vicinis & po
tentioribus urbibus & populis parti
fœdere antiquo cõjunctis, partim n
vis his fœderibus urbi ſociatis, aliqua
to quietiores fuerunt res Tigurinor
& videbantur exules omnem ſpem
potiundæ urbis abjeciſſe: cum illi int
rim quam occultiſſime conſpiratio
facta urbem proditione occupare c
nati ſunt. Inierat autẽ cum illis fœd
Ioannes Habeſpurgius Comes, ejus
lius, quem ad Grinovium à Tiguri
cęſum ſupra oſtẽdimus: hac conditi
ne, ut ipſe quidem exules in patriam
in integrum reſtituat, & illi deinde C
mitis poſſeſſiones creditoribꝰ oblig
tas ſuo ſumptu liberẽt. Cõjunxerunt
his Toggenburgius Comes; Peregrin
Landenbergius, cui ſuperioribus an
graves inimicitię cum Tigurinis int
ceſſerant, ſed quę jam pace inter eos
cta ſopitæ videbãtur; Matzingius bar
& nobiles quamplurimi, partim exu
amici, partim etiam in Comitis Hab
purgii gratiam, beneficiarii & client
ejus. Habebant etiam exules in urbe
micos veteres, quorum aliqui conſi
eorum participes erant, cęteri non d
futuri partibus credebantur, ſi prim
conatus ſucceſſiſſet. Spes etiam era
multos acceſſuros ipſorum partibus,
veter

eteres magiſtratus cernerēt, cum ho-
nines obæratos qui ſalva rep. ipſi in-
olumes eſſe poſſent, tū eos qui in hac
nutatione reip. non conſequuti erant
el honores vel præmia quæ expecta-
ant, & alios ſibi prælatos eſſe indigne
rebant, & præterea qui faſtidio vete-
um res novas appetūt, quales ſemper
omnib⁹ rebuſpub. inveniuntur. Cō-
lium corū erat, Rodolphū Brunium
onſulem & novos magiſtratus, & o-
nnes qui ipſis adverſati fuiſſent, noctu
er omnes vias immiſſis armatis ho-
ninibus domi ſuæ trucidare, & urbe
ccupata ejus imperium ſibi vēdicare,
epta libertate civibus. Itaque VI kal.
Mart., anno Dom. CIↃ CCC L, Tigurum
enit Habeſpurgius Comes, Peregrinus
andenbergius, & multi nobilium, &
na cum his exulum nōnulli: erat au-
em fama in vulgus edita, venire hos
t pro exulibus apud Senatum interce-
erēt. Iiſdem diebus complures armati
am in urbē venerant, qui apud hujus
onſpirationis ſocios deliteſcebant; &
omites & nobiles ſecum adduxerant
on contemnendam manū famulorū
rmatā & ad omne imperium domi-
orū paratam. Erat item militum ma-
nus numer⁹ delectus, quorū alii equi-
es ac pedites noctu ad urbē accederēt,
ut

ut ſigno dato reciperētur, alii navibu
qua urbs lacu alluitur & ſecatur irru
ptionē facerent,& tumultu exorto ca
verēt, ne quod ſubſidium eo loco urb
ferre poſſent ruſticani homines,qui u
bi fidi utrinque ad lacū habitant. Cum
autē omnia inſtructa parataq; eſſen
ipſa nocte quæ cędi deſtinata erat,div
na providentia magis quam homin
conſilio & induſtria,conjuratio omn
detecta eſt: volebat ſcilicet Deus urbem
incolumem ſervare, quæ poſteris tem
poribus Helveticā libertatem princep
tueretur, & ſuæ Eccleſiæ hoſpitiū pra
beret. Deliberabant in civis cujuſdam
domo de ſumma rerū conjuratorum
principes, & intenti horā noctis exp
ctabant qua ſignum dandum erat. ho
rum conſilia exaudiit ſervulꝰ quidam
qui illuc totius rei ignarus diverterat
& illis deliberātibus præ laſſitudine i
ſcamno reclinatus, ſomnū ſimulaba
Hic quam primum ſubducere ſeſe po
tuit, recta ad conſulē Brunium pergi
quid cognoverit,& quantum ipſi per
culum & ſenatui boniſq; omnibus im
mineat commemorat; ſimul etiā ho
ſtium teſſerā qua ſe per tenebras agno
ſcebāt, Conſuli indicat. Brunius conſe
ſtim armatus curiam petit; jam paſſim
per plateas hoſtes vagabantur. Verum
cum

ım illis teſſeram oſtenderet,evaſit,&
curiam pervenit:ſervusConſulis qui
omini habitũ ſumpſerat,cui in tanta
ſtinatione &trepidationeConſul teſ-
ram dare oblitus fuerat, nõ tam teſ-
ræ ignoratione,quã quodConſul eſſe
ıtaretur,ante curiam cæſus eſt.Con-
l publico famulo in templum miſſo,
ım ære campano more gentis hoſtiũ
lventum indicare jubet: hic, porta
ırris ab hoſtibus obſeſſa,per ignotum
ſtiolum è ſacra æde in turrim erepſit:
ſignũ adventus hoſtium civibus de-
it: ipſe etiã Conſul è ſumma curia ci-
es magno clamore ad arma vocat,&
bem plenam eſſe hoſtibus teſtatur.
um autemTigurum Limagus in duas
ırtes dividat,quę duobus ſubliciis põ-
bus coniungũtur,ad utrunq; fit mox
gens concurſus; ſed alterius ſublicæ,
ıia nullis clavis fixæ erant,mox deje-
ę fuerunt,& omnis vis certaminis in
terum pontem,cui adiuncta eſt curia
natoria,incubuit.Area eſt nõ magna
l ipſum curiæ & pontis aditum;hanc
ım platea conjuncta hoſtes occupa-
ınt ; adverſus hos cives cũ è tectis la-
dibus & tegulis pugnabant,tũ etiam
urimi conglobati armata manu co-
inus congrediebantur. Inter primos
ere lanii.illi,ut tum forte in macello,

quod proximo loco ſecundum flum
ædificatum eſt, boves cædebant, tu
multu & clamore Conſulis exciti, ſe
curibus ſuis armati in hoſtes impetur
fecerunt; in cujus rei memoriam ære
leone virtutis ergo ſunt donati; eur
quotannis ludicra quadam pompa ci
cumgeſtare ſolent. Illi deinde qui ad ſi
niſtrum fluminis latus minoré urben
inhabitabant, ſtrenue cum hoſte pont
occupato depugnarunt. Fuere auté il
ad arma exciti hac occaſione. Diverte
rat apud quendam conjurationis con
ſcium Comes Toggenburgius. is peri
culo ante oculos poſito cũ ſibi metue
ret, re cum hoſpite deliberata, ſtatuit ſ
in locum tutum extra periculum reci
pere: ſi res ſuis ſuccedant, facile in no
cturno tumultu aliis rurſus immiſcer
poſſe, perinde ac ſi rei geſtę interfuerit
ſi vero ſecus quam ſperét res evenerit
ſe ſibi conſulturũ. Itaque conducto piſ
catore Baxo, cum hoſpite & famulo ar
gento bene onuſto naviculam piſcato
riam conſcendit, ut extra urbé ſecundo
flumine naviget. Verum ne forte fuga
ipſorum à Baxo proderetur, ſervo im
perat, ut, cum evaſerint ex urbe, piſca
torem confodiat. id Baxus, qui longiu
abeſſe putabatur, per tenebras exaudiit
itaq; navicula in latus depreſſa illos in
flumen

imen præcipitat,ipſe domum appel-
;, & vicinos quos poterat feſtinanter
citat,& clam arma capere jubet,ma-
ıum enim urbi periculũ imminere,
hoſtes abditos alicubi latere, ubi ta-
ẽ ſint,quid conſilii habeant,ſe igno-
re. Quare illius viciniæ homines,Cõ-
le ad arma vocante,jam ante parati,
uribꝰ aliis excitatis,pontẽ occupant,
in eo aciem contra hoſtes ſtruunt.
rũt etiam,ſummi templi ſacerdotes,
cturno tumultu audito, ut tũ forte
templo nocturnas preces decanta-
ınt,armis arreptis è proximis ædibus
œlio ſe immiſcuiſſe, & fortiter pro
lute & libertate patriæ decertaſſe: &
rte eo anno anathemate pontificis
olito poſt annum XVIII in urbem
dierãt. Civium igitur numero aucto,
m ex diverſis urbis partibus conglo-
ti prodirent,& ſumma vi niterẽtur,
ſtes qui intra urbem erant loco pul-
ſunt. Ex iis ceciderunt XV, capti ſunt
ures XXXVII, & inter hos Habeſpur-
us Comes; cæteri noctis beneficio e-
ſerunt: Mazingius Baro, & Peregri-
ıs Landenbergius nocturno prœlio
cubuere: Comes Toggius ſubmerſus
flumine periit. Cæſorũ corpora, per
bis plateas conculcanda, omnium
dibrio per triduum expoſita fuerũt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Poſtero die conſpirationis princip
decem & ſeptem, rotæ, fractis mẽbr
impoſiti ſunt; uno plures capite nu
ctati: Habeſpurgius Comes, Vlricus B
ro Bonſtettius, & quidam alii in cuſt
dia publica retẽti. Exercitus Habeſpu
gii Comitis, tum qui lacu tum qui ter
venerat, audito in urbe tumultu, cu
nemo portas illis patefaceret, magi
trepidatione domum refugit, ita
paſſim per omnes vias qua fugerar
veſtes, tela, arma ab illis abjecta & r
licta à vulgo poſtero die colligerentu

Rebus domi pacatis, ne quis nov
in urbe tumultus metuendꝰ eſſet, Br
nius Conſul poſtridie kal. martii exer
tum educit, & adjunctis Schaphuſian
rum auxiliis, Raperſvilam conjurat
rũ ſedem & arcem obſidet. Cives ej
oppidi, Comite capto, conjuratis pa
tim cæſis, partim fuga elapſis, & abdi
loca quærentibus, cũ auxilii ſpem nu
lam viderent, die tertio deditionem f
ciunt, & in nomẽ Tigurinæ reip. ſacr
mentũ dant, ut deinceps quicquid a
te Comiti perſolverunt, præſtent rei
Tigurinæ, neque ullius alterius imp
rium agnoſcãt. Occupato hoc oppid
duo ſe exiſtimabãt Tigurini conſequ
tos: primum ne ex hoc loco deince
vel ager ſuus deprædaretur, quod an
fr

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

requenter factum fuerat, & urbi inſi-
iæ ſtrui poſſent:deinde ſperabāt, pro-
inquos & cognatos capti Comitis de
ace acturos,metu amittendi omnem
icinam regionem,capite totius regio-
ıis & ſede Comitum capta. At regina
/ngariæ inducias aliquot menſium fe-
it.ſed Habeſpurgii Rodolphus & Got-
hofridus à Tigurinis de pace interpel-
ati , animum ab ea prorſus alienum
ſtendebant , & vicini nobiles urbi in-
eſti ipſos ad bellum inſtigabant. Qua-
e cum nulla pacis ſpes eſſet , kal. ſep-
embribus ejuſdem anni Tigurini exer-
itum in Marchiam regionem (quæ ad
acus principium occaſum verſus ſita
ſt , ac Comiti Habeſpurgio parebat)
ducunt. Miſere Tigurinis auxilio civi-
tates Conſtantia & S. Galli. Tota illa
regione depopulata,& incẽdiis vaſtata,
arcem quam Raperſvilam veterem vo-
cant obſident, & omnibus viribus op-
pugnãt:præſidium rebus deſperatis de-
ditionẽ facit , ac incolume dimittitur:
arcẽ ipſam funditus dejecere ac dirue-
re : Marchiani in verba Tigurinorum
jurarunt. Exercitu deinde Raperſvilam
novam (ita oppidũ tum appellabatur)
ducto, pontem quo lacus jungitur ſol-
vêre , arcem & mœnia oppidi magna
ex parte disjecere: atque,cũ certis nun-

ciis comperiſſent, Albertum Auſtriu[m]
ſtatuiſſe magnis copiis Habeſpurgen[ſi]
bus ſuppetias ferre, & Raperſvilæ ſtat[…]
va habere, urbem funditus igne delev[…]
re. Eodem tempore VValdneri Sultzi[…]
habitantes in Alſatia, Tigurinis bellu[m]
indixere, & mercatores eorum capt[…]
& ſpoliatos omnibus contumeliis aff[…]
cerunt. Hos hoſpitio aliiſque rebus ju[…]
vabant Baſilienſes & Argentinenſe[s]
Eo nomine indignati Tigurini, circit[…]
c LXX harũ urbium cives, qui religion[…]
cauſa D. Virginis Eremitanę fanum p[…]
tebant, capiunt: ſi forte civium ſuor[…]
periculo & calamitate moti, VValdn[…]
rum ut malorum cauſam finibus ſu[…]
arcerent. Sed hæc ſpes ipſos fefellit. et[…]
nim dictę urbes & earum Epiſcopi, ira[…]
ti noſtris, Friderico Auſtrio fœdere […]
junxerunt. venere etiam in hoc fœdu[…]
aliæ urbes, Friburgum Briſigavorũ, S[…]
leſtadium, Briſiacus mons, & Arge[n]
tuaria, quã Colmariam hodie nunc[u]
pant. hi omnes junctis copiis bellu[m]
Tigurinis inferre, & captivos armis r[…]
petere ſtatuerant. Quare cũ ſe his im[…]
pares viderent noſtri; & ſuperioribu[s]
bellis atq; tumultibus, aliiſq; cladibu[s]
opibus exhauſti eſſent; captivos illis r[…]
ſtituerunt: & tum quidem bellum ha[…]
ratione avertêre. Cæterum quia atro[…]

s injurias paſſi erant, nec dum finis
iquis ſperari poterat, legatos mittunt
l Rom. Imper. Is tum temporis erat
arolus IV. Huic omnem cauſam ex-
onunt, ac docent, ſe, qui iuſto bello
abeſpurgium hoſtē in urbe ſua cepe-
nt, nunc hujus cauſa ab harū regio-
um nobilibus bello vexari, &, quod
bi plus doleat, Fridericū Auſtrium, &
ræterea aliquot præpotentes Imperii
rbes, hos auxilio juvare. itaq; ſe, liberā
nperii urbem, ipſius, qui ſit caput Im-
erii, conſilium & opē ſuppliciter im-
lorare: ut pro ſua ſacra poteſtate &
uthoritate efficiat, ne deinceps Auſtrii
rincipes, & Imperii urbes, cęteriq; no-
iles, contra jus & æquum ſibi bellum
nferant, ſed patiantur urbē pacifice &
uiete ſua libertate frui: quippe quę pa-
ata ſit ſeſe juri ſiſtere corā ipſo Impe-
atore, ſi quid cōtra ſe habeant. Impe-
ator audita querimonia, Tigurinorū
egatis humaniter reſpondet, ſe cupere
onſervatam libertatē ipſorum, & da-
urū operam ſi pacem ipſis cū Auſtrio
& cæteris ejus ſociis poſſit cōficere: au-
cilium autem ipſis ferre, aut vi aliquid
tentare ſe non poſſe contra Auſtrios,
nobilitatem Germanicā, & urbes Im-
perii; quod horum ſit magna potentia,
cui hoc tēpore non ſit par: debere itaq;

Tigurinos ſtudere ut aliqua moderata
tranſactione res ſuas cum hoſtibus cō-
ponant; in eo ſe illis non defuturum
eſſe. Legati hoc reſpōſo accepto triſtes
domum redierunt; & quoniam eo tem-
pore Albertus Auſtrius, Alberti filius, in
Helvetiis erat, ad eum Tigurini legatos
cũ muneribus mittunt. Hi humaniter
à Principe excepti, reſponſum ab eo re-
tulerunt, ut cum plena poteſtate ad ſe
redirent; cupere ſe amicum Tigurinis
eſſe; habere autem quædam quæ cum
illis agat. Poſtquã vero legati ad Prin-
cipem Brugas Helveticas redierunt, ille
interea nobilium accuſationib⁹ & cri-
minationibus alienatus, vehemẽti ora-
tione in eos invehitur: ſe gravi injuria
ab illis affectum, inquit, quod Raperſvi-
lam veterẽ & novam evertiſſent, Mar-
chiam vaſtaſſent & occupaſſent; hæc
enim ſui juris eſſe: poſtulare igitur, ut,
quæ occuparint, ſibi reſtituant; quæ de-
ſtruxerint, ædificẽt; quę vaſtarint, pecu-
nia luant; ita ſe hujus injuriæ veniã il-
lis daturũ. Quod autem Auſtrius Prin-
ceps ea quæ Io. Habeſpurgii fuerant ſui
juris eſſe dicebat, id ſic habet: VVern-
herus Hombergius Comes poſſederat
Raperſvilam veterẽ, & non longe à Ba-
ſilea tres arces, in eodem monte ſitas;
(VVartenbergũ vocant.) hic cum abſq;
liberis

beris deceſſiſſet, omnia ejus bona hæ-
ditate obvenere Ioanni Habeſpurgio
li qui ad Grinovium occubuit; ſed Au-
riaci Principes Ottho & Albertus ne-
io quo jure, cum viribus longe ſupe-
ores eſſent, omnia hæc, & præterea
ovam Raperſvilam, totamque Mar-
hiam, ſibi vendicarunt; eadem tamen
eſtituêre Ioanni in feudum, ut vocãt,
c eum ſuum beneficiarium & clienté
ecerunt. Hoc igitur nomine Auſtrius
ibi injuriam factã dicebat, & ſatis fieri
oſtulabat. Ad hæc ejus poſtulata Ti-
urinorum legati reſpondebant: Ex his
ocis inſidias urbi ſuæ factas eſſe, cives
poliatos & cæſos, perduelles ſuos in
is arcibus à ſe captos eſſe: Quare cum
ure belli Raperſvilam nõ amplius no-
ilium ſedem, ſed graſſatorũ & latro-
um perduellium ſuorum receptaculũ
leſtruxerint, nõ exiſtimare ſe cogẽdos
t eandem reſtituant in integrum; Ro-
are ſe ſuppliciter ut Princeps cauſam
iligenter expendat; ſeſe paratos eſſe
orã Principibus & urbibus Imperii, &
uocunque deniq; loco voluerit, cau-
am ſuam judicio defendere. Princeps
utem iratus ait, rem hanc non eſſe
ontroverſam quæ judicio egeat; ſuas
rces dirutas, loca ſui Imperii vaſtata
ſſe; hæc niſi reſtituantur in integrum

H 5 &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

& ſibi ſatisfiat, ſe omnibus viribus Tigurinos ut id faciant adacturum eſſe, & jus ſuum armis perſequi velle. Hæc cum domi à legatis ad Senatum relata eſſent, & ſimul etiam certis indiciis comperiſſent urbẽ brevi obſidendam fore, quod jam omnis nobilitas in armis eſſet, in Cæſare autem & Imperio nullã ſpem auxilii eſſe ante didiciſſent, fœdus ſtatuerunt cum Pagis Helveticis inire pro communi libertate tuenda. Coluerãt hactenus inter ſe amicitiam; & quamvis Tigurini ad Moregartum Auſtrio ſuppetias tuliſſent, tamen id non tam Pagos offenderat, quam illos delectarat cognita illic Tigurinorum virtus & audacia: cum autẽ communem hoſtem Auſtrium haberent utrique, facile judicare poterãt, conjunctas omnium vires plus roboris habituras. Adhæc non ignorabant Pagi, magnũ commodum ſocietatem Tigurinorum ſibi allaturã, ad commeatus ſubvehendos, quod & forum annonæ illic locuples ſit, & lacus ſubvectioni idoneus. Itaque cũ Tigurini legatos miſiſſent ad Pagos qui eos de fœdere appellarent, & ſimul ingenue pericula ſua exponerent, grata eorum hæc voluntas Pagis accidit, ac paulo poſt legatos plena poteſtate Tigurum mittunt: à quibus

fœdus

Fœdus factum eſt menſe aprili, anno 1351; & eodem anno, die VValpurgæ, ineunte maio, literis conſignatum. Etſi autem Tigurum quinto demum loco Helvetico fœderi acceſſerit, tamen nihilominus propter urbis celebritatẽ & potentiã, princeps locus omnium conſenſu illis datus eſt, quem hodie quoq; aucto fœdere retinent in comitiis, legationibus, aliiſq; publicis actionibus.

Fœdus Tigurinorum acceleravit illis bellum Auſtrium. Erat Princeps Auſtrius vehementer quidem iratus Pagis illis Alpinis, qui primi fœdus fecerunt; non tamen dubitabat ſe poſſe hos aliquãdo rurſus ſub jugum mittere. nam cum regionem inhabitent ſterilem, neq; apparatu bellico illo tempore inſtructi eſſent, quamvis ſint prælio optimi; ſi non pugna, bello tamen, non ita difficulter ſuperari poſſe videbantur. Poſtquam vero his acceſſit Lucerna, quæ ſub Auſtriorum imperio fuerat, & mox Tigurũ urbs libera, & cujus ſumma in his regionibus eſſet auctoritas; longe vehementius Princeps commotus fuit. Non enim illum latebat quantum virium & auctoritatis novo fœderi per Tigurinos acceſſiſſet. Itaq; occaſione hac belli accepta, Tigurinos bello perſequi & urbem ipſam obſidere

ſtatuit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſtatuit, ſi forte fœdus hac ratione ſc
vere poſſit, priuſquam plures horu
exemplũ ſequuti novo fœdere illige
tur. Hanc autem veram fuiſſe belli ca
ſam, non Raperſvilæ vaſtationem, v
hac manifeſta conjectura aſſerimu
quod poſtea, cũ ſæpe de pace ageretu
non jam amplius Raperſvilæ reſtitu
tionem Auſtrii urgebant, ſed ut nov
fœderi Tigurini renuntiarent. Men
igitur ſeptembri ejuſdẽ anni Albert
Auſtrius Tigurum obſedit. Erant cũ
in caſtris Ludovicus Comes Brãdebu
gicus, Fridericus Dux Tecciorum, ite
Vtſilingorum Dux, & Norinbergen
Burggravius. Epiſcopi auxilia illi miſê
VVirceburgius, Bambergicus, Friſing
ſis, Curienſis, Baſilienſis. Comites ſec
habebat 26; Eberhardum VVirtebe
gium, exercitus hujus ducem, Ludov
cum Ottingenſem, Fridericum Orte
bergenſem, Schmalaneccios duos, Te
nangios duos, Furſtenbergios duo
Thierſteynios tres, Habeſpurgium, K
burgium, Rodolphum & Hermann
VVerdenbergios, Albertum & Hen
cũ Nellenburgios, VVilhelmum Kilc
bergium, Immerum Strasbergium
Neocomenſem, Nidovium, Petru
Arbergium, Hermannum Friburgiu
Zolerinum, Metburgium. Vrbes quo
Argen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Argentina,Baſilea,Friburgum Briſiga-
orum, Salodorum, & nonnullæ aliæ,
Duci ſua auxilia miſerunt. Copiarum
numerus fuiſſe dicitur duo millia equi-
tum,viginti millia peditum. At ex di-
verſa parte quatuor Pagi Tigurinis fir-
mum præſidium miſêre: hi conjunctis
operis, cum civibus urbẽ munierunt;
& omnia ad obſidionem & oppugna-
tionẽ tolerandam, diligentiſſime com-
pararunt; ac utrinq; aliquoties velita-
tiunculis levibus certatum eſt. Cæterũ
non multis diebus à cœpta obſidione
pax facta eſt,opera Friderici Toggii Co-
mitis,& Hertegii Rechbergeri equitum
Rhodiorum magiſtri VVadiſvillæ, Ba-
ſilienſium item & Bernatũ,hac condi-
tione, ut Helvetii ſiſtant ſe judicio Ag-
netis Reginæ Vngariæ; cui ab utraque
parte duo aſſeſſores adjungantur; &
quod hi majorve pars ſtatuerit,id am-
bæ partes ratũ habeant: ejus rei gratia
Tigurini ſedecim obſides dent è præci-
puorum civium numero; quibus, lite-
ris caveat Dux Albertus, tutos à vi &
injuria fore. Abhorrebant ab hac pace
quatuor Pagi, dicentes non eſſe fidem
habendã Reginæ Vngariæ,quæ Alber-
ti ſoror ſecundũ illum pronunciatura
eſſet;ſed tamẽ perſuaſi à Tigurinis, qui
multum hujus pietati tribuebant, ipſi
quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

quoque his conditionibus ſubſcripſere una cum illis, communiter exceptione addita fœderum ſuorum, quæ ſalva ſibi eſſe velint. Iudices ab Auſtrio delecti ſunt, Immerus Strasbergii Comes, Petrus à Stœffelen Commēdator, ut vocant, Tannenfelſii. Hi pronunciarunt pro Auſtrio: Tigurinos jubent Raperſvilam utranque, cæteraq; quæ deſtruxerint, in integrum reſtituere, & Auſtrio ſatisfacere: Lucernam Auſtriorum imperio ſubjiciebant: in Vndervvaldiis multa prædia & jura Auſtriis vendicabant: Suitiis jus piſcationis in lacu, ſylvarum multarum veterem poſſeſſionē & uſum adimebant: ſingulos denique Pagos graviter multabant, nulla ratione habita injuriarum quas Raperſvilii Tigurinis intulerant, neq; aliarū cauſarum & defenſionū, quas fœderati & ab illis delecti judices, Philippus Kyen eques, & Petrus à Balma conſul Bernatum proponebant. Horū ſententiam Agnes Regina approbavit, mulier verſuta, quæ magnā præ ſe ferebat ſanctimoniam; quanquam ſæpe antehac, cū fratres imparatos videret, inducias aut pacem inter ipſos & Helvetios fecerat, ut interea illi militem comparare, & ſe commode adverſus Helvetios inſtruere poſſent, cum tamen interea præ ſe

ferret,

rret, hęc à ſe fieri pacis ſtudio, & qua-
um Helvetiorum commiſeratione.
ſi autem hæc ſententia eſſet iniquiſ-
ma, tamen Helvetii ſpondent ſe ra-
m habituros. Cæterũ Dux non con-
ntus his, jubet Tigurinos Ioannem
abeſpurgium bello captum abſque o-
ni multa liberum dimittere; de quo
men nihil à judicibus ſtatutum fue-
t. id cum ſe Tigurini facturos nega-
nt, obſides eorum contra datã fidem
carceres conjicit, fines ſuos præſidiis
unit, & bellum de novo inſtruit.

GLARONA.

HElvetii, cum omnis ſpes pacis eva-
nuiſſet, & ſibi denuo belligeran-
m eſſe animadverterent, conſilio in-
ſe inito, Glaronenſem regionem
upare ſtatuũt, ne hoſtes ex eo loco
nfœderatorum agros, & præcipue
tiorum, infeſtare poſſent. quare eo-
n anno menſe novembri, junctis vi-
us Tigurini, Vrii, Suitii, Vndervval-
copias ſuas Glaronã ducunt, & to-
n regionẽ, nemine repugnante, oc-
ant, cives ſacramento obſtringunt,
ropter ipſorum fidem & fortitudi-
n ante ſæpe expertam fœdere ſibi
gunt. Glarona vallis eſt juxta Lima-
h fluvium non admodum ampla,
lon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

longitudine trium miliariorum Germanicorũ; nomen habens à præcipuo totius regionis vico;cincta,tribus partibus, altiſſimis Alpibus ; à meridie & oriente Rætos,ab occaſu Vrios & Suitios attingit,à ſeptentrione caſtra Rætica dictam regioné, qua Limagus vallem egreditur. Regio hæc à multis annis monaſterio Seconiẽſi fuit obnoxia donata S.Fridolino ab Vrſo &Landolpho fratribus. huic ſolvebãtur decimæ & conſtituti reditus, & cenſus certorũ fundorum.ab exactionib⁹ & vectigalibus erant liberi ; vivebant ſuis legibus & ſenatum habebant ex civibus, cujus tamen electio penes Abbatiſſam erat advocatia veroCœnobii & Glaronenſium fuit penes Rom. Imperatorem quæ deinde à FridericoÆnobarbo data eſt Othoni Palatino Burgundiæ;àBurgundis ad Habeſpurgios pervenit.Hujus advocatiæ titulo imperium in Glaronenſes ſibi vendicavit Albertus Auſtrius Rodolphi Imp. F., reluctantibus Glaronenſibus, quibus ante Seconienſe-monaſterium promiſerat nunquam alienandos à ſe eſſe.Itaq;nonnullę nobiliores familiæ patriam deſeruere, & aliæVriam,quædam Tigurum commigrarunt. Auſtrii vires nacti,Suandium baroné in illis locis gratum & poten-

tem

em domo ejecere, & ejus bona ſibi vẽdicarunt, jura quoq; maioratus Glaronenſis ad ſe tranſtulere: &, quod hactenus nunquam factũ fuerat, præfectos in illam regioné miſêre, qui populum regerent, & illi jus dicerẽt. Horum imperia cũ aſpera & inſolentiæ plena eſſent, plebs, odio Auſtriorum, Helvetiis bellum inferentibus ſeſe ultra dedidit, & perpetuo fœdere junxit. VValtherus à Stadio Auſtriorum præfectus, poſtquam Glaronenſes Helvetiis ſacramẽtum dixere, regione exceſſit, & VVeſenam ſe contulit: populus autem Glaronenſis è ſuo numero Ammanum & ſenatores pro veteri conſuetudine delegit: & quia bellũ ab Auſtriis ſibi imminere nõ dubitabant, vallem, cætera undique montibus altiſſimis cinctam, prope vicum Næfelium, qua liber in illã aditus patet, muro foſſaq; clauſere.

Dum hæc Glaronæ geruntur, decẽbri menſe, Tigurini exercitum verſus Badam ducunt; quo loco firmũ præſidium Auſtriorum poſitũ erat, quod Tigurinorum agrum ſæpe incurſionibus vaſtabat. Itaq; Tigurini ipſorum quoque agris vaſtatis, & ſuburbano incenſo, copias per juga montis domum reducebant; quo loco ad Tetivillã Ellerbachius Auſtrii militis dux cum 4000

vias inſedit. Tigurinorum non eran
ſupra mille trecentos. (ſunt qui multo
minorem numerum ponant.) Hi cum
hoſte congreſſi inſigni victoria potit
ſunt, hoſtium 700 cæſis, inter quos in
ſigniores 65 è nobilitate periiſſe tra
duntur. Sequenti anno VValtherus a
Stadio, qui nuper præfectus Glaronẽſi
fuerat, collecto exercitu, Glaronenſe
rurſus Auſtriis ſubjicere parat, occaſio
ne captata quod 20 Glaronenſium Ti
guri in præſidio urbis eſſent: ſed ab in
colis victus prælio, cũ multis aliis è no
bilitate occubuit, 2 februar. Eodem di
Auſtrii, qui Tugii erant, navib⁹ Artan
profecti, Suitiorum agrum invadunt
quorum eadem in Suitiis, quæ & Stadi
apud Glaronenſes, fortuna fuit. Omne
quoq; confœderati miſſo exercitu Be
ronam, & pagi Verbigeni vicina loca,
quibus Auſtrii frequenter Lucernenſe
invadebant, depopulati ſunt: viciſſim
Auſtrii Cuſſenacum Suitiorũ, & quæ
dam alia loca igne ferroque vaſtarunt
non tamen abſq; ſuorum jactura. Cir
ca ferias autem Pentecoſtes, Lucerna
tes trium Pagorum auxilio adjuti, Ha
beſpurgum arcem ad lacum Lucerna
tem ſitam, oppugnatione ceperunt &
funditus everterunt, trucidatis omni
bus qui in præſidio illic erant.

TV.

TVGIVM.

Vgium quoque illis diebus Helve-
tico fœderi acceſſit. Eſt autem Tu-
um oppidum inter Tigurinos & Sui-
os, in pede paſcui & vitibus conſiti
ontis ſitum, ad lacum piſcoſum ipſis
Suitiis communem; caput, ut puta-
ır, Tuginorum populorum, qui cum
igurinis Cimbrico bello adverſus Ro-
an. militarunt. Paruit urbs aliquan-
o nobilibus: poſtea in Auſtriorum po-
ſtatem pervenit. hi bello Helvetico
erpetuo præſidia illic alere, quæ Sui-
ıos & Tigurinos infeſtabant. Itaque
nno 1352, menſe junio, Tigurini cum
uatuor aliis Pagis expeditionem ad-
erſus Tugium ſuſcepere. Præſidiarii,
ui diffiderent munitionibus oppidi,
nte adventum Helvetiorum eo deſer-
o, Bremogartum & vicina loca Verbi-
eni pagi ſe contulerunt. Cives tamen,
ui fidem Auſtrio ſervare vellent, obſi-
dionem per dies 15 ſuſtinuere. ſed cum
aliquoties ſumma contentione Helve-
tii oppidum oppugnaſſent, tandem
deditionem fecere, & Helvetiis ſacra-
mentum dixerunt, hac conditione, ſi
intra præfinitum tempus dux Auſtrius
eos exercitu adducto obſidione libera-
ret, ab Helvetico ſacramento liberi in

ejus obedientiam redire poſſent: ea de re legatos ad ducẽ auxilium petẽtes miſerunt. Erat tum dux Albert in monaſterio Pagi Verbigeni qu campũ Regium vocant;id paſſ. mill xxx plus minus Tugio abeſt. cum au apud ipſumTuginorum legati manc ta ſua exponerẽt,accidit forte,ut Pri ceps in periſtylio obambulans, ab a cupe quæreret,an accipitres cibum c piſſent; ibi Hermãnus legationis pri ceps, Ah, inquit, clementiſſime Pri ceps,an non tuorum clientum poti tib', quam avium ratio eſt, præſerti cum ita ab hoſte urgeamur,ut,ni au lium feras, deditionẽ facere cogamu Cui Princeps;Agite,deditionem faci brevi omnia, quæ nobis ablata ſun recuperabimus.Quare Tugini,cum v derent,ſibi nullam in Auſtrio ſpem e ſe, Helvetico fœderi ſe junxerunt.

Vix dum fœdus in tabulas relatũ, ab omnibus Pagis jurejurando confi matum erat,quando AlbertusAuſtri ſecundo urbem Tigurinam obſidior cinxit, medio menſe julio. Cæterũ v dum menſe elapſo,interventuBrand burgici Marchionis, pax facta eſt h conditionibus. Tigurini Ioannem H beſpurgium, qui jam tertium annu captivus erat, liberum abſque om

mulc

ulcta aut precio dimittant:pari con-
tione Auſtrius Dux Tigurinorũ ob-
des,quos in vincula conjecerat,inde-
nes atque liberos dimittat. Tugini &
laronenſes ſoluti jurejurãdo Auſtriis
i antea pareant. Cæteroqui nihil im-
dire quo minus Helveticũ fœdus ra-
ım maneat. His conditionibus Ioan-
es Habeſpurgius libertatẽ adeptus eſt
ſq; precio. Sed non eadẽ fide Tiguri-
orum obſides ex pacto dimiſſi ſunt.
os enim priuſquam libertatem adipi-
erẽtur 1600 aureos perſolvere opor-
uit. Quamvis ne ſic quidem pace uti
otuerint. Nã Habeſpurgius libertati
ſtitutus,mox Raperſvilam vicinaque
ca Auſtrio dedit; qui Raperſvilam
atim muniit; & loco præſidiũ impo-
it;unde novi belli materia orta eſt,
m præſidiarii Tigurinorum fines in-
aſiſſent, & Meylæ (qui vicus collegii
igurini erat) L viros trucidaſſent:ac
cile apparuit Auſtrios novi belli oc-
ſiones quærere. Sequenti anno,cum
itiorum legati nomine ſuorum cõ-
ederatorum à Tuginis ex conditio-
e pacis factæ jusjurandum exigerent
uo fœderi obſtringerentur; ab Au-
riis contumeliis affecti ſunt. itaque
ollectis copiis Tugium denuo occupa-
unt,& Helvetiis ſacramentum dicere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

juſſerunt. Eodem anno Berna, ſexta
martii menſis, anno à nato Chri
1352, Helvetico fœderi acceſſit. de q
urbe, longe potentiſſima in Helvet
hoc loco quædam dicenda ſunt.

BERNA.

BErnam urbem condidit Bercht
dus Zeringiæ dux, quintus hu
nominis & ultimus: offenſus nobili
ti, cujus fraudibus filii ſui veneno
pueritia necati ſunt: ideoque urbem
ſe conditam Imperio Romano at
buit, libertateque donavit. Quam e
voluntatem Fridericus II Impera
ratam habuit; & ab obitu Zeringii,
anno 1218 mortuus eſt, nomine Im
rii urbi præfectũ dedit Otthonem I
venſp. Sed aliquot annis poſt, prop
fortem & fidelem operam, quam ci
ejus urbis Imper. navarant, majori
privilegiis & immunitatibus ab i
donati ſunt, & à jure pręfecti exem
Cæterum in illis turbis & anarc
Imperii, Kyburgius Comes, Burgd
ſii dominus, libertatem urbis op
mere conatus eſt, conjuncta ſibi vic
nobilitate & Friburgo oppido, q
Berchtoldus IV condiderat, & hu
filius ambas urbes perpetuam am
tiam ſervare juſſerat. Belli occaſio fo

q

quod Bernates agro trans Arulam empto pontē ædificare cœperant. id Comes qui trans Arulam imperabat, prohibere conabatur. quare Bernates, ut adverſariis pares eſſent, ſeſe in clientelam Sabaudiæ Comitis dederunt. Hic conatus Kyburgii repreſſit, & pace parta mœnia urbis ampliavit. Bello deinde inter Sabaudum & Burgundum orto, Bernatibus Sabaudus pollicetur, ſi ſtrenue auxilium ferant, ſe re bene geſta præmium quodcunque petierint daturum. illi igitur fortiter pugnātes, victo hoſte præmii loco veterem ſuam libertatem à Sabaudo repetiere; idque illis bona fide ab eo præſtitum eſt; fœdus tamen & amicitiam ab eo tempore perpetuo cum Sabaudo coluere.

Vrbs libertati reſtituta, antequam in fœdus Helveticum veniret, varia & difficilia bella geſſit, cum pro libertate tuenda, tum pro finibus ampliandis. Pugnarunt cum Gothofrido Habeſpurg. anno 1241, quamvis infeliciter, numero ab hoſtibus ſuperati. Præterea cum Turianis & Gruerianis Rodolph. Habeſpurgius Bernam bis obſedit. cauſa belli prætexebatur, quod fidem publicam Imperii violaſſent, quibuſdam Iudæis captis & multatis. Albertus Auſtrius Imper. Rodolphi filius ante ur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

bem ipſam cum Bernatibus pugnavit; quo prælio civium multi periere. Ann. Dom. 1291 fœdus adverſus Bernam fecere Comites Sabaudus, Neoburgius, Gruerianus, Epiſcopus Lauſanẽſis Turrianus dominus, nonnullæ item urbes & ex nobilitate multi. Hos Bernates, auxilio Comitum Kyburgiorũ, & Arbergii, civitatiſq; Salodorenſis, ingenti prælio vicerunt, in eo colle qui à tonitru nomen habet. Dux Bernatum hoc bello fuit Vlrichus Erlachius. Proximis annis multæ arces vicinæ urbi captę & dirutæ ſunt; bellum in Simmea valle, Minniduni, multiſque aliis in locis adverſus infeſtã nobilitatem feliciter geſtũ, & fines ab illis ampliati ſunt. Haſeliæ quoq; vallis incolæ, liberi homines, ſeſe his annis Bernatibus junxere: quæ urbis felicitas nobilitatis odium & invidiã auxit; ex quo Loupenſe prælium longe maximum eſt ſequutum. Loupam oppidulũ Bernatum obſederunt multi Comites & nobiles, collecto inſtructiſſimo exercitu; in quo, qui minimũ, 16000 peditũ, ter mille quingentos equites fuiſſe tradunt. Bernatũ fuerunt circiter 5000. his auxilio venêre ex Vria, Suitia, & Vndervvaldia, & prętereа Haſelia valle, ſingulis regionibus 300. His copiis Bernates, Rodolpho

Erla-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Erlachio duce, hoſtem ante Loupam inſigni prælio ſuperarunt. In quo occubuere Sabaudus Comes, qui à patre eo miſſus venerat pacis componendæ cauſa, ſed ab aliis coactus erat prælio intereſſe; Comites item Nidovius, Arbergius, Valendiſius. equites 1500 cæſi, inter quos 80 ex inſigni nobilitate; peditum circiter 3000. Pugnatum fuit anno 1339, junii 21. Ab ea pugna bellum adverſus Friburgios, qui Auſtrio ſe in clientelam dederant, & vicinam nobilitatem, non minori ſucceſſu Bernates geſſerunt. nam ad Schonenbergium Friburgii prælio ingẽti victi ſunt, ager vaſtatus, ipſa ſuburbia oppidi incenſa. Signovium, Langenoviũ, Burgdorſium, Longavallis Pyreneſtica, Arbergum, Erlacum, Nidovium, Thunum, aliaque oppida & celebriores vici, vel vaſtata, vel deditione capta ſunt. Tandem regina Vngarica Agnes pace facta bello finem impoſuit.

Cum autem omnibus bellis nobilitatem infeſtam experti eſſent, quę ſcilicet in Auſtriorũ clientela erat: Helvetiorũ autẽ amicitia non infeliciter uſi eſſent, novum bellum accidit, in quo præter Bernatum expectationẽ Vndervvaldii ſeſe ipſorũ hoſtibus junxere. Cives Bernatum erant Ringgenbergii dominus,

præterea præpoſitus monaſterii inter duos lacus ſiti. hi imperabant regioni quę eſt ad Brunicum montem & lacum Brientium. ſed cum duriora eſſe horũ imperia homines illius regionis cõquererentur, ſeditionem adverſus eos movêre, & in auxilium vocatis vicinis Vndervvaldiis, Ringgenbergam arcem, domino abſente captam, igni delevere; præpoſito quoq; ſervitia & cenſus debitos perſolvere detrectabãt. Bernates igitur legatis miſſis hortabãtur Vndervvaldios, ne contra jus & æquum ſeditioſis hominibus opem ferrent. verum illi nihil moti hac re, cum illis Brientii caſtra poſuere. Bernates accitis auxiliis ſociorũ Salodorenſium, Thuniorum, Bipennium, & Moretenſium, inſtructis copiis Brientium profecti pugnam cũ ſeditioſis & Vndervvaldiis commiſere. victoria penes Bernates fuit; victi fuga ſe in vicinos mõtes receperunt. Vndervvaldii, quibus ignominia doleret, cõfœderatos ſuos Tigurum, Lucernam, Vriam, Suitiam, Tugium & Glaronam auxilio vocarunt: verum Bernates miſſis ad hos Pagos legatis offerebant ſe juri, & vel ipſis Helvetiis judicibus paratos eſſe cauſam ſuam agere. Quare Lucernæ conventu habito, legati Helvetiorum, utriuſque partis rationibus auditis,

auditis, juſſere Vndervvaldios renũtiare fœderi quod cum Brientiis fecerant: Brientios autẽ debere veteribus dominis parere, & pro damnis datis illis ſatisfacere. Iiſdẽ Comitiis Bernates perpetuo fœdere cum tribus Pagis Vria, Suitia, & Vndervvaldia ſe conjunxerunt. Etſi autẽ fœdus tantũ cum tribus Pagis tum fecere, nihilominus Tigurũ & Lucerna eo tenẽtur. nam tres Pagi Tigurinis & Lucernatibus literis datis ſe obſtringũt, quod de auxilio appellati & juſſi Bernates quoque evocare, id jure fœderis illius facturi ſint: viciſſim Tigurini & Lucernates ſeſe literis obſtringũt, quod evocati à tribus Pagis Bernatibus auxilio, id pro viribus laturi ſint.

Fœdus Bernatum ſecuta eſt tertia obſidio urbis Tigurinę. Albert[9] enim Auſtrius confœderatos coram Carolo IV Imperatore accuſavit. Is audita reſpõſione confœderatorum, inducias fecit uſq; ad reditum ſuum: cogebatur enim propter quædã Imperii negocia ex his regionib[9] diſcedere. Cæterum à reditu cum Tigurum veniſſet utriuſq; partis rationibus auditis, primũ cum Helvetiis, & pręcipue Tigurinis, agere cœpit, ut fœderi renuntiarẽt: & addebat, eos qui ſint urbs Imperii non poſſe injuſſu Imperatoris fœdus ullum facere: cæterum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

rum Cõfœderati cauſas ſui facti reddebant, ſua privilegia proferebant, oſtendebantque, ſe, ſalvo jure Imperii, fœdus mutuo pepigiſſe. Cum autem Helvetii à fœdere initio depelli non poſſent, cũ Auſtrio deinde egit, & ab eo petiit, ut Lucernam, Glaronam, Tugium (de his enim Pagis potiſſimum controverſia erat) Imperio vendat. verum dux elato animo reſpõdit, malle ſe urbes aliquas à Cęſare emere quam ſuas illi vendere. Tum denuo urgere Cæſar Helvetios, ut rem ſuo arbitrio permittant, & polliceantur ſe ipſius judicio ſtare velle; id ipſum Ducem quoq; facturum eſſe. Sed Helvetii id non aliter quam cum exceptione ſuorum fœderum facere volebant. Cum autem Cæſar exceptionem nullã admittere vellet, omnis actio irrita fuit; induciæ tamẽ factæ ſunt. Porro tandẽ aſſiduis interpellationib9 fatigatus Cæſar, ſolutis induciis bellũ Helvetiis indicit, & una cum Auſtrio Tigurũ obſidet. Cæterum cum Tigurini ſubinde miſſis legatis ab Imperatore ſupplices peterent, ne ſe, urbem Imperii, in Auſtrii gratiã bello perſequatur, qui nihil aliud quam ſua privilegia cõſervata velint, & nullã æquam compoſitionis rationem reſpuant; cœpit Auſtrium de pace interpellare. cujus cũ ille omnem actio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ctionem rejiceret, ſoluta obſidione
nperatór diſceſſit. movebat etiam illũ
uod in ſuo exercitu tantum fere ur-
iumImperii copias haberet: urbes au-
em Helvetiis quam Auſtrio amiciores
utabat, quamvis ſuam auctoritatẽ in
rbe obſidenda ſecutæ eſſent. A Cęſaris
iſceſſu Auſtrius quoq; obſidionẽ ſol-
it, territus advẽtu novi præſidii quod
æteri Pagi Tigurinis miſerant: copias
amen ſuas per vicina oppida & arces
iſtribuit; illis in mãdatis dedit, ut per-
etuo confœderatorũ fines infeſtent.
uinto demũ anno hujus belli, autho-
tate & ſtudio Caroli IV Imperatoris,
ax facta eſt inter Auſtrium Principem
: Tigurinos. cujus formulam huc ad-
ribere longum eſſet; ſumma capitum
æc eſt. Primũ, hoc bello capta utrinq;
ſtituantur. Secundo, Tigurini eos ci-
ium albo non inſcribant, qui ſub Au-
rio habitant, ſed ſi qui in urbẽ com-
igrare voluerint, liceat eos recipere
uorum recipiendorũ jus ante habue-
nt. Tertio, qui feuda habent, ab eorũ
omino jus petant: qui aliorũ poſſeſ-
ones occuparunt, reſtituant, aut juri
: ſiſtant: exulum tamẽ bona hic exci-
iuntur. Quarto, Tigurini in poſterum
on ſe jungant fœdere Auſtriorũ clien-
b9, imo juvent Auſtrium ut jus ſuum
con-

conſequatur. Quinto, ſi cõtroverſia o-
riatur inter Auſtrium & Helvetios cõ-
fœderatos, quo judicio illis litigandum
ſit, cõſtituitur. Sexto, Helvetiis ſua fœ-
dera ſalva maneant. Sunt quędam alia
quoque hoc fœdere ſancita; ſed hęc, ut
majoris momẽti huc annotare libuit.
Diverſa interpretatio hujus fœderis
novam litem peperit, quę tamen abſq;
bello compoſita eſt; ambę enim partes
opibus & virib⁹ exhauſtę bellum hor-
rebãt. Albertus Buocheymerus Auſtrii
præfectus Tuginos in verba Principis
adigebat: illi jusjurandũ nolle dare niſi
cum exceptione fœderis Helvetici, niſi
eo à quinq; Pagis, quibus ſe obſtrinxe-
rant, ſolvantur. Relata eſt ad Carolum
IV; is demum pronuntiavit, Tuginos
fœderi exemptos, quum in cõditioni-
bus pacis caveatur urbes Ducis ab Hel-
vetiis non occupandas, aut ejus impe-
rium impediendũ in illis eſſe. Etſi autẽ
dolebat Helvetiis reſpõſum, cum diſer-
te in pace excepta fuiſſent fœdera jam
facta, duntaxat cautũ ne deinceps cum
Auſtriis clientibus nova jungantur; ta-
men adeo eos belli tædium ceperat, ut
Tugium dimiſſuri Auſtriis viderentur
ni Suitii obſtitiſſent. Hi nondum pace
obſignarant; atq; tum ſubito collecti
copiis Tugium profecti, cives ſacramẽ

rogarunt;qui viciſſim etiam legatos
itiam miſerunt qui ab illis ſacramẽ-
m exigerent. Agitata fuit hæc res
ultis contentionibus: tandem Tor-
rgii opera induciæ annor. XI factæ
nt,idq; poſt obitum Alberti. Mane-
nt autem induciarum tempore Tu-
um & Glarona in fœdere Helvetico,
tamen Auſtriis parebant,& pręſta-
nt debita officia. Tuginis Ammanũ
uitenſium pago quotannis Auſtrius
bat. Glaronenſibus præfectum dedit
tthofridum Mulnerum Tigurinum.
lucię hę poſtea in plures annos pro-
gatæ ſunt. Cæterum Leopoldus Al-
ti filius,cum Helvetios odiſſet,neq;
nẽ bellum illis inferre liberet, quod
ter bello parum profeciſſet, Anglos
n Helvetiis commiſit. hi, vaſtatis
ionibus quæ Rheno vicinæ ſunt, in
lvetiam progreſſi, Auſtriacis nõ mi-
s quam Cõfœderatis damni dedêre:
aliquot prœliis victi, Helvetiis, Se-
nis, Alſatis & aliis regionibꝰ vaſta-
domum ſe recepere. Geſta ſunt hæc
no 1376. Poſt ſexennium bellum ad-
ſus Kyburgium Comitem ſubſequu-
n eſt. hic Salodorum urbem fœdere
natibus junctã proditione occupa-
onatus eſt;eodemque tempore Au-
i Dunium & Arbergum Bernatum
oppida

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

oppida per inſidias intercipere volu-
rant. Bellū deinde apertum Kyburgi
Salodorenſib⁹ intulit, in quo Berna
& reliqui Pagi Salodorēſes juvere; D
vero, qui nuper cū Helvetiis fœdus
cerat, clā Kyburgium juvabat, & e
auxilia contra fœdus commeatu cæ
riſque rebus juvabat. Cæterum Com
tandē bello exhauſtus pacem cum S
lodorenſibus & Bernatibus fecit, &
Burghdorffum oppidū 40000 aure
rum vendidit. Erat tum Auſtrio neſ
quæ controverſia cū urbibus Impe
hæ fœdus fecerunt; in quod etiam re
ptæ ſunt Helveticæ urbes, Tigurū, B
na, Salodorum, Tugium: cæterum D
artibus hoc fœdus ſolvit, & cont
verſiam, quam cum Suevicis & Fr
conicis urbibus habebat, amice cum
lis compoſuit; cum Rhenanis autē
bibus in Alſatia congreſſus eas pra
ſuperavit; qua victoria elatior fact
animum ad urbes Helvetiæ ſub im
rium reducendas adjecit. Occaſio b
hæc erat. Auſtrii præfecti Petrus T
bergi⁹ VVolhuſæ & in valle Entlib
chia, Hermannus Grunenbergius R
tēburgi, quibus hæc loca à Duce op
norata erāt, tyrannico imperio pop
premebant, & vicinos quoq; Lucer
tes contumeliis afficiebant. Itaque
mi

niſſis legatis à Lucernatibus jus civita-
is petiere. cæterum re ad præfectos re-
ata, legati & alii, qui in hac re operam
uam patriæ impenderant, eorum juſſu
aqueo ſuſpenſi, fidei & induſtriæ ſuæ
œnas dederunt. Rottenburgi quoque
ova vectigalia imponebantur Pagis
ui illa via uterentur. His injuriis accé-
Lucernates, auxilio trium Pagorum
ottenburgum 29 decemb. anno 1385
ccupant: arcem diripiunt, quam Gru-
enbergius fuga deſeruerat; mœnia op-
idi dejiciunt, & foſſas æquant; ne Au-
rii denuo præſidio illic poſito Lucer-
ates oppugnare queant. Non multo
oſt Sempachios quoq; Lucernates ci-
itate donarunt, & oppido Richen-zee
ræſidium imponunt 200 hominum:
erum præfecti Auſtriaci exercitu col-
cto oppidum oppugnatione capiunt,
ræſidium trucidant; cives omnes,
ulla neq; ſexus aut ætatis ratione ha-
ita, aut cæſi aut una cum oppido cō-
emati ſunt. Meyenbergum, in iiſdem
cis oppidum, confœderati omnes,
erna excepta, captum præſidio fir-
arunt; ſed Auſtrii ſimulata fuga præ-
dium eliciunt, & 81 cæſis cæteros fu-
in urbem compellunt. ea re cognita
gi ſuos milites domum revocant, ar-
m & oppidum incendio delét. Vi...

bantur hæc belli auſpicia & primord
Helvetiis adverſa fuiſſe. itaque magn
ſtudio & ingenti apparatu bellum ub
que ab Auſtriis parabatur ; & mul
quotidie ineũte proximo anno, liter
& fœcialibus miſſis, Confœderatis be
lum indicebant : neque ſegnius Helv
tii ſeſe parare & proximo cuique ho
bellum inferre parabãt. Bernenſes, q
hactenus quieverant, crebris Confc
deratorũ nunciis exciti, Torbergum
Koppingam Petri Torbergii arces d
ruere. Lucernates cum tribus Pag
VVolhuſam arcem & oppidum vaſt
runt, item Liclam, Rinacum, Bald
gum. Tigurini cum Pagis junxere c
pias; quibus Verbigenum agrum vaſt
runt, & domum reverſi Rumlangu
arcem ad Glattam oppugnatione ca
tam igne delevere. Quoniam vero A
ſtrii exercitus Brugis ac Badæ maxin
ex parte prope Tigurũ colligebantu
credebatur Ducem denuo urbem o
ſeſſurum eſſe. quare Pagi quatuor T
gurinis mille ſexcentos è ſuis ſubſid
miſere. Cæterum Dux Leopoldus cu
didiciſſet urbi pręſidium miſſum, re
in Pagos, qui magna copiarum pa
nudati videbantur, exercitum duce
cœpit. ea re per exploratores Tiguri c
gnita, Pagi Tigurinos urbi ſuæ pręſid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

eſſe jubent, ipſi ſub ſignis diu noctuq; magna celeritate Sempachum proficiſcuntur, & eodem die, quo Dux, cum copiis illuc perveniunt; qui erat 9 julii. Pugnatũ eſt illo ipſo die: Dux Leopoldus Alberti Sapientis F. Alberti Imp. N. cæſus, atque cum eo è nobilitate 676, è quib⁹ inſigniores coronatis & criſtatis galeis inſignes 350. Confœderati tam ſplendida victoria potiti, bellũ undique per Helvetiam circumferre cœperunt, & pœnas ſumere de his qui fines ipſorum vaſtarant, cives ſpoliarant, bellũ non laceſſiti indixerant; arces multæ dirutæ, oppida nonnulla capta. Anno autem 1387, menſe febr., purificationis D. Virginis die, induciæ unius anni opera quarundam civitatũ factæ ſunt. Finitis induciis præſidium Helveticum Veſeniis ad lacum Rivarium, proditum à civibus oppidi, ab Auſtriis cæſum eſt: ac ingentibus copiis Glaronenſium fines hoſtis invaſit nona aprilis. qui minimũ 8000 hominum fuiſſe tradunt; alii duplo fere plures. Duces exercitus erant Donatus Toggius Comes, Petrus Torbergius, Ioannes Klingenbergius, Ioannes VVerdenbergius Comes, Sarunetum dominus. Hic delectis duobus millibus, per Beglingã ducens, à tergo hoſtem adoriri ſtatuit; reliqui à fronte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

murum aggreſſi, quo ſuperioribus an
nis Glaronenſes vallé munierant; eum
cepere. quo ſuperato, quaſi integra vi
ctoria potiti eſſent, proxima loca ure
re, prædaſq; agere cœperunt. Interea i
vicino monte convenere Glaronenſi
350. quibus Suitenſium 30 è proxim
valle auxilio venére. hi magno impetu
majore animo hoſtem loco anguſt
aggrediuntur; & primū lapidibus, quo
rum locus copiam ſuppeditabat, impe
tunt: inde cum ſe in patentem locum
reciperent, ita urgent & inſiſtunt, u
tandem eos in fugam conjicerent. un
decies eos in hoſtem, qui aciem inſtau
rare conabatur, impreſſionem feciſſ
patrii annales tradunt. VVerdenbe
gius viſa ſuorum clade, è monte, quem
ceperat, ipſe quoque fuga ſibi conſuli
Hoſtium bis mille eo prælio cæſi, & n
pauciores quingentis in aquis perier
rupto præ nimia fugientium multitu
dine ponte fluminis qui Veſenam du
cit. Ab hoc prælio ſæpe deinde Confœ
derati levibus præliis cum Auſtriis co
greſſi ſunt, arces & oppida expugna
tione aut deditione cepere; nunquam
autem deinde hoc bello juſta acie pu
gnatum eſt; ſed primum opera ac ſtu
dio civitatum Conſtantiæ, Vberlinga
Ravenſpurgi, Rotevilæ, induciæ anno

rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

rum ſeptem factæ, quæ deinde proro-
gatæ ſunt in annos xx, & poſtremo
quinquaginta annorum pax facta eſt.
Illis annis pace facta quies & ocium
fuit Confœderatis. Cęterum anno 1401
cœpit bellum quod Abbatiſcellanum
vocatur,& ſeptennio integro duravit.
Eſt autem Abbatiſcella regio Helvetiæ
in Alpibus ſupra caput Acronii lacus
ſita, quæ hodie una eſt ex Pagis con-
fœderatis; tum vero nondum fœdere
tenebatur, ſed parebat Abbati S. Galli.
Erat tum temporis Abbas Cuno à
Stouffen. Inter hunc & Abbatiſcella-
nos controverſiæ ortæ ſunt; de quibus
cum ſæpe judicio contendiſſent, tan-
dem armis quoque contendere cœpe-
runt. Abbati conjunctæ erant urbes ad
lacum Acronium. Abbatiſcellani quo-
que in hoc fœdere fuerant,ſed Abbatis
opera exempti ſunt. Ex his oppidis col-
lecto exercitu Abbas congreſſus cum
Abbatiſcellanis, ingenti prælio vinci-
tur. Cives oppidi S. Galli poſt hanc pu-
gnam ſocietatem cum Abbatiſcella-
nis fecere, & præterea Suitii; Abbatis
partes tuendas dux Auſtrius ſuſcepit.
Abbatiſcellani vero aliquot præliis ſu-
periores, vicinis regionibus longe la-
teque in poteſtatem redactis, everſis
multis arcibus nobilium, captis non-

nullis civitatibus, coëgerunt tande
Abbatem pacem petere, ſalva ipſis l
bertate relicta.

Septimo anno à fine hujus belli n
vum bellum inter Auſtrium & confc
deratos ortum eſt. cum enim Frider
cus Auſtrius, abducto Ioanne XXII
è concilio Conſtantienſi, ab Imper
tore proſcriptus, à Concilio excon
municatus fuiſſet, Confœderati Imp
ratoris & Concilii decreto pace quir
quaginta annorum abrogata, & jur
jurando ſoluti, ab his juſſi contra Fr
dericum arma ſumpſerunt. Hoc bel
pagum Verbigenum, Badam aliaq
Auſtriorum loca Helvetii ceperunt.

Anno deinde 1422 Helvetii exerc
tum per ſummas Alpes in Lepontic
Bilitionũ duxere. Oppidum hoc à C
mite Monſaxio venditum tribus Pag
Helvetiorum, Dux Mediolani, qui ad
id ſpectare contendebat, per inſidia
interceperat: ideoque illius recuperar
di cauſa aliquoties Helvetii exercitu
trans Alpes duxerunt, primum ho
anno quem diximus, deinde an. 142
& ſequenti quoque. ac oppidum qu
dem capere non potuerunt; vicinas t
men valles, quæ ad Ducem Mediolar
ſpectant, longe lateq: vaſtarunt. Cæte
rum anno cIↃ cccc xxxvi graviſſimu
bel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

bellum civile Auſtriorum potiſſimum artibus & opera in Helvetiis conflatum eſt; primum quidem inter Tigurinum pagum & Suitium, cui poſtea ſeſe omnes fœderati junxerunt: ac Auſtrius Princeps, qui primo ſeſe Suitiis junxerat, poſtea cum Tigurinis fœdus fecit, & illis ſuppetias tulit. Pugnatum eſt aliquoties; urbs quoque Tigurina ab Helvetiis obſeſſa eſt. Sed nullum magis memorabile prælium eſt quam quod prope Baſileæ mœnia decertatũ eſt anno 1444, die 26 aug. Adduxerat in Sequanos & Rauracos numeroſiſſimum exercitum Ludovicus primogenitus filius regis Gallorum, qui poſtea rex fuit hujus nominis XI, partim à Papa Eugenio ad diſſipandũ concilium Baſilienſe, partim à Friderico Imperatore contra Helvetios vocatus. cũ hoc ingenti exercitu mille ſexcenti Helvetii congreſſi maximam ſtragẽ ediderunt; & ipſi quidem occubuerunt, ſuperati multitudine hoſtium, ſed ita attriverunt hoſtium exercitũ, ut mox relicta Germania in Galliam redierint: ſic ut hæc pugna memorabilis Lacedæmoniorum prælio ad Thermopylas comparanda videatur, ob inſignem ferocitatem paucorum militum, qui pro totius patriæ, imo Germaniæ ſalute, con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

tra innumerabiles pene hoſtiũ copias pugnarunt. Sæpe hoc bello induciæ factæ ſunt, ideoque annos ejus alii aliter numerant; & vulgo ſeptennale dicitur: ſed initia belli jacta ſunt ann. 1436, & firma pax facta & cõfirmata eſt anno Domini 1450. Proximo anno poſt pacem factam Abbas S. Galli fœdus fecit cum IV Pagis Helvetiorũ. Sequenti anno Abbatiſcellani cum ſeptem Pagis, & rurſus proximo anno civitas S. Galli cum ſex Pagis. Anno deinde hunc ſequente, qui fuit 1454, Scaphuſiani itidem cum ſex Pagis fœdus fecerunt; de quibus fœderib⁹ ſingulis ſuo loco ſcribam. Brevi poſt nova bella Auſtria ſubſequuta ſunt adverſus Sigiſmundum Ducem. Hunc Pius Papa neſcio quam juſta de cauſa excommunicarat; & Helvetios ad bellum hortabatur: deinde Gradleri fratres è Græco Styriæ oppido bonis ſpoliati à Duce, Tigurinorũ, quorum cives facti fuerant, opem implorabant. Duxerunt tum Helvetii copias contra Vitodurũ: & Raperſvilam ac Dieſſenhovium, Frouvvenfeldum & Turgeam occuparunt. pax demum facta eſt anno 1460, opera Ludovici Bojorum Principis: anno deinde 1466 capita certa pacis & amicitiæ mutuæ inter Mediolani Ducem & Helvetios con-

onſcripta ſunt. Biennio poſt renova-
um eſt bellum Auſtrium, & Helvetii
pias in Sequanos Mulhuſium duxe-
, quod oppidum hoc anno primum
dere ſe Helvetiis junxerat. VValtz-
tum quoque eodem anno obſeſſum
it ab Helvetiis. Deinde bellum Bur-
ndicum geſtum eſt anno 1476, quia
uab⁹ pugnis hoc anno dux victus eſt.
d tamen bellum cœpit anno 1474;
itum eſt morte Ducis, initio 1477
ni. Sed hujus quoque potiſſima cau-
fuere Auſtrii Principes. Nam Sigiſ-
undus Auſtriȩ Dux, bello diu infœli-
er adverſus Helvetios geſto, cum pa-
m non ex animi ſententia cum illis
iſſet, ut aliquo modo ipſis male face-
, regiones quas habebat in Sequanis
Rauracis vicinas Helvetiis, Carolo
ci Burgundiæ, Principi illa ætate
tétiſſimo, & magni animi ac faſtus,
pignoravit; exiſtimans fore, ut ple-
que inter vicinos fieri ſolet, ut ali-
æ controverſiæ inter ipſos oriren-
. Miſère tũ Helvetii legatos ad Bur-
ndum, petentes, ut veterem amici-
m Burgundicæ domus cum Helve-
renovaret, & pacis capita cum Si-
mundo nuper inita, quatenus ad re-
nes ipſi oppignoratas ſpectarẽt, cõ-
maret: verum hi aditum ad Princi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

pem nunquam impetrare potuerunt, obſiſtente illis Hagenbacho, quem Princeps nuper partæ regioni præfecerat,& plurimum amabat. Fuit hic Hagenbachus præcipua fax belli: nam & Helvetios multis verborum contumeliis affecit, & eorum hoſtibus ſemper apud illum receptus erat, Hendorffio & Eptingero,& quibuſdam aliis nobilibus,qui noſtris bellũ indixerant,& in eorum mercatores graſſabantur.Idem tyrannide gravi premebat Sequanos ſibi ſubjectos: quam cũ illi ferendo non eſſent,ſupplices Sigiſmundũ Auſtrium veterem dominum deprecabantur, ut redempto ſuo pignore, rurſus ſuæ poteſtati ſe vindicaret; idque à Principe clementiſſimo, & qui propter facilitatem morum Simplex cognominatus eſt,facile impetravere.Verum Burgundus ſolutionem pignoris recipere nolebat,& Hagenbachus quotidie acerbiori imperio premebat ſubditos; vicinis quoque moleſtus erat.Acceſſere etiam aliæ offenſiones inter Burgundum & Helvetios, quod Remontius Comes ejus cliens,aliquot currus pellibus onuſtos illis interceperat. Interea Ludovicus XI Gallorum rex, qui Burgundum maxime oderat, &, quantum eſſet robur in peditatu Helvetico, prælio ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ileam cũ illis geſto expertus fuerat,
lus cum illis fecit;&,quamvis bello
non immiſcuerit, tamen Helvetios
id clam incitabat, & pecunias illis
miniſtrabat, ne inopia coacti pacẽ
rent. Ejuſdem opera Sigiſmundus
ſtrius recõciliatus Helvetiis,ſe quo-
: peculiari fœdere illis junxit. Acceſ-
: mox ad idẽ fœdus Renatus Lotha-
giæ Dux, & ampliſſimæ urbes Ar-
toratum & Baſilea cũ ipſorum Epi-
pis: Colmaria itẽ, & Seleſtadium,&
ns Bellicardi,& quędam aliæ urbes.
erea Hagenbachus Briſiaci captus
t. ac Auſtrius pretio pignoris Baſileę
poſito recepit omnem ſuam ditio-
m,ac publico judicio Hagenbachum
mnatum capite mulctavit. Interim
rolus adverſus Epiſc. Colon. bellum
rebat, quod ſibi illius Epiſcopatus
vocatiam vendicaret, ac Noveſium
pidum ſupra Coloniam obſidebat.
lverſus hunc Fridericus Imp. totius
perii auxiliis inſtruct⁹ caſtra poſuit;
em Helvetiis eorumq; confœderatis
o Imperii jure & majeſtate edixit, ut
rgundo domi bellum inferrent, quo
us vires diſtraherentur. Sed mox ſe
ſtrium eſſe hoſtemq; Helvetiorum
tendit. nam cum illi in Burgundiam
netraſſent,&Burgundos ad Ellicartũ
vicíſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

viciſſent, captis etiam aliquot oppidis ipſe pacem cum Burgundo fecit, qu. Principes Imperii & civitates, quæ Imperatorem bello juverant, continebã tur, ſolis exceptis confœderatis, Sigiſmundo, Renato, Helvetiis, & urbibu ſupra nominatis. Carolus bello adverſus Imperatorem & Germanos liberatus, omnes ſuas vires cõtra fœderato convertit. Facta ſunt utrinq; levia aliquot prælia: ſed tribus pugnis, quibus Dux ipſe interfuit, de ſumma rerũ certatum eſt. Primo ad Granſonium oppidum, ad lacum Ebrodunenſem, qui hodie etiam Neocomenſis dicitur. id ante ab Helvetiis captum, Dux per deditioné receperat, prçſidiariis militib⁹ contra datam fidé partim laqueo necatis, partim lacu ſubmerſis: ſed brevi poſtea prælio ab Helvetiis victus crudelitatis & perfidiæ pœnas luit: ac tum quidem non magnum numerũ militum amiſit, equitatu pedites in fuga defendéte, cum Helvetii carerent equitatu; neque enim fœderatorum equites in tanta feſtinatione advenire potuerant: ſed opum vim magnã amiſſis caſtris perdidit. Pugnatum deinde eſt ad Moratũ in Aventicis, & ingenti prælio confœderati hoſtes vicerũt, dicuntur enim Burgundorum cæſa XXVI millia, & no-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſtra ætate ingentes oſſium cumuli cladis ejus teſtes ſuperſunt. Tertia pugna ad Nanceium Lotharingiæ commiſſa eſt. Oppugnabat id oppidum Burgundus; ſed Helvetii Renato Lotharingo VIII millia, reliqui fœderati III millia auxilio miſêre: habebat ipſe lectiſſimas alas equitũ, ad ſexcentos maxima parte Gallos: his viribus aggreſſus Ducem, cujus lõge majores copiæ erant, ipſum vicit; Dux ipſe in fuga ab Helvetiis cæſus morte ſua bello finem impoſuit.

Proximo anno poſt bellum Burgundicum, pugnatum eſt ab Helvetiis contra Ducẽ Mediolanenſem in Lepontiis ad pagum Iornico nomine. Cauſa belli fuit, quod Lepontinæ vallis incolæ, qui Vraniis parent, conquererẽtur de quibuſdam injuriis vicinorũ, quod veteri poſſeſſione & fructu quarundam ſylvarum ab illis pellerentur. cum autem Legati Helvetiorum hanc controverſiam non potuiſſent componere, Vrii evocatis in auxilium confœderatis ſuis exercitum Bilitionum duxerunt: ſed cum ingruente hyeme id obſidere nõ potuiſſent, præſidium ſexcentorum hominum Lepontinis in pago Iornico reliquerunt. hos adorti ſunt Mediolanenſes inſtructiſſimo exercitu: verum ipſi, occupatis anguſtiis locorũ, 1400

occi-

occiderunt;reliquos è Lepontina vall
profligarunt. Pugnatum eſt circa idu
nov.anno 1478.ac proximo decemb
opera regis Gallorũ pax inter Medio
lanenſes & Helvetios facta eſt. Eoden
anno Sixtus Pont.fœdus cum Helvetii
fecit, & cum alia quædam privilegia
tum largas indulgentias illis dono de
dit. Biennio poſt, Helvetii Ludovic
Gallorum regi 7000 ex fœdere nupe
inito auxilio miſere. cum hi Cabillo
num uſq; veniſſent, Rex, cui ex anim
ſententia res ſucceſſerant, ipſos opim
ſtipendiis donatos domũ remiſit. qu
liberalitate plerique illecti avide Gallo
rum ſtipendiis ſe addixere. Proxim
deinde anno civitates Helvetiæ, Tigu
rum, Berna, Lucerna, Friburgum, &
Salodorum, privatum fœdus fecerun
quod exiſtimarẽt, à ſociis inhumanite
ſecum actum eſſe præterito bello Bur
gundico: nam cum maximos ſumptu
feciſſent in commeatibus, & tormen
tis bellicis ſubvehẽdis, plures quoq; cæ
teris pagis milites in aciem eduxiſſent
tamen in dividenda præda, qua long
omnium opulentiſſima tum Helvet
potiti ſunt, cæteri Pagi, qui neque ho
ſumptus fecerant, neq; parem militun
numerum adduxerant, parẽ cum ipſi
prædæ partẽ ſibi vendicabant: ob han
igitu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

gitur injuriam, uti exiſtimabant,& alias nonnullas leves offenſiunculas, ut privatim ſibi urbes conſulerent, peculiare fœdus inter ſe fecere. Cæterum, reliqui Pagi hoc fœdere graviter offenſi id reſcindere conabantur; & præcipue Vrii, Suitii, Vndervvaldii contendebant non licere Lucernatibus abſque ſuo conſenſu fœdus ullum facere. Diſceptata eſt res aliquot conventibus Stantii in Vndervvaldiis;ac tandem opera Nicolai Vndervvaldii, Eremitæ, cujus tum ſumma propter ſingularem ſanctitatis opinionẽ apud omnes Helvetios erat auctoritas,ambę partes his conditionibus inter ſe convenerunt, urbes fœderi renuntient, de capitibus controverſis communi conſilio decretum faciant,Friburgum & Salodorum in numerum Pagorum Helvetiæ recipiantur. Atq; hac ratione decem Pagi Helvetiæ facti ſunt.Quoniam vero Pagi octo,qui, quia priores aliis fœdus fecerunt, veteres nominantur, ſoli corpus civitatis Helvetiæ per annos circiter 125 conſtituerunt; antequam de Friburgo & Salodoro ſcribam, ſumma capita fœderum, quibus octo hi Pagi veteres inter ſe conjuncti ſunt, exponam; & præterea ea quæ Stantii à Pagis communi decreto ſancita ſunt.

Sum-

Summa fœderum inter octo ve:eres Pagos Helvetiæ.

PRæcipuum caput omnium fœde-
rum eſt περὶ συμμαχίας, de mutuo
auxilio contra omnem vim injuſtam;
in quo omnia diligentiſſime conſtitu-
ta, ad juſtitiam & æquitatem accom-
modata ſunt. Ne enim temere & levi-
bus de cauſis ſuſcipiantur bella; ant
omnia cautum eſt, ut in eo Pago cui in-
juria facta eſt, primum publico conſi-
lio cauſa cognoſcatur, &, ſi conſtet d
vi & injuria, ut tum demum auxilium
poſtulent. In quibuſdã aliis fœderibus
& nominatim in Glaronenſium, cog-
nitio hæc reliquis Pagis, qui in fœder
ſunt, defertur. Vbi jam conſtiterit d
æqui:ate cauſæ & injuria accepta auxi
lium Pagus injuria affectus à confœde
ratis petere poteſt. Neq: tamen quivi
Pagus à quovis altero jus poſtuland
auxilium habet, ſed ab eo cui peculiar
fœdere junctus eſt. Nam, ut hactenu
oſtendi, non ſinguli Pagi cum aliis om
nibus fœdus habent. Tigurini primũ
qui antiquo fœdere ſex aliis Pagis jun
cti ſunt, auxilium ab illis poſtular
poſſunt. poſtea etiam cum Bernenſi
bus peculiare fœdus fecere; cujus ratio
ne utrique mutuo alteros in auxilium

are poſſunt. Bernenſes tres Pagos, am, Suitiam, Vndervvaldiam in au- um vocare poſſunt, antiqui fœderis ione, & hi in auxilium ſui & aliorũ rnates evocant: at recentioris fœde- ratione Tigurini & Bernates mutuo ſtulationis jus habent. Lucernenſes octo Pagis quinq; de auxilio feren- appellare poſſunt, Tigurinos, Vrios itios, Vndervvaldios, & Tuginos. V- vero, Suitii & Vndervvaldii, omnes os Pagos appellare poſſunt. Tugini iiſdem quinq; Pagis à quibus & Lu- rnates, auxilium poſtulare poſſunt. laronenſes Tigurinos, Vrios, Suitios, Vndervvaldios advocare in auxiliũ oſſunt. Etſi autem non omnes par oſtulandi jus habent, nihilominus ta- nen, ſi Pagus unum aut alterum fœde- junctum in auxilium evocarit, uni- erſi conveniunt, eo quod hi, qui pri- no evocati ſunt, reliquos etiam con- ocent. Ante omnia vero legatis miſſis d Eremitanæ virginis templũ, aut in ocum qui à tæda & ſylva nomen ha- et, *das Kienholtz*, ſi Bernatum res a- itur, communi conſilio decernunt, qua ratione controverſię amice aut ju- re tolli poſſint, aut, ſi id fieri nequeat, quomodo auxilium quam optime fe- rendũ ſit, & nominatim cavetur fœde-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ribus noſtris, ut auxilio evocati nul
ficta excuſatione, nulla fraude & do
utantur, ſed pro viribus juvent. Qu
autem fieri poterat ut ſubito bello P
gus aliquis peteretur, ita ut viis omn
bus ab hoſte obſeſſis, neque per leg
tos, neq; per literas, confœderatos v
care poſſet; huic quoq; proſpectum e
& nominatim cautũ, ut in huiuſmo
caſu, ubi ſubito auxilio opus eſt, ſing
li Pagi confœderati æque pro virib
opem ferant atque ſi nominatim vo
cati eſſent. Et in Bernatum fœde
ſancitum eſt, ut ſi hoſtes ſuperiore
regionis partem invadant, cõfœdera
ab altera parte hoſtium finibus dam
num dent, quo eorum vires diſtraha
tur; & idem alio loco viciſſim facian
cõfœderati, ſi hoſtes inferiori parte re
gioni bellũ inferant. Porro, qui in au
xilium evocantur, hi abſq; ullo ſtipen
dio propriis ſumptib⁹ auxilium ferũ
Tantum in Bernatum fœdere cum tri
bus Pagis ſtipendii fit mentio, id eſt, ſo
lidus Turonenſis, diurnum ſtipẽdium
in ſingulos pedites; quod tamen, ſi bel
lum ſit in Ergovia, non numeratur, ſe
limes cõſtitutus eſt oppidulum prop
primum Arolæ lacum Vnderſea dictũ
ultra quod, quæcunq; pars alteri mili
tem miſerit, ſtipẽdium hoc accipit. Se

ſi bellum longius trahatur, & urbs aliqua, oppidum, aut arx, obſidēda & oppugnanda ſint, ac id cōmuni ſententia decretum fuerit, tum is Pagus, cuius gratia & in cuius finibus hoſtile oppidum aut arx oppugnatur, ſumptū oppugnationis cauſa factū in bellicis machinis, & artificum ſtipendiis, & aliis rebus ad oppugnationem neceſſariis, ſolus perſolvet. Si tamen bellum non unius Pagi, ſed totius civitatis Helveticæ cōmuni nomine geratur, tum ſinguli rata parte perſolvent. Sæpe etiam fit, ut aliqui, qui longe extra Helvetiam habitant, publice aut privatim alicui damnum dent, quos tamen non licet bello perſequi, quod longe abſint, neq; forte aliquam certam ſedem habēt in qua bello peti poſſunt. de his ſtatuitur, ut, ſi qua forte occaſione in alicuius Pagi poteſtatē perveniant, vel ipſi, vel eorum bona, vel ſocii eorū, ut manus illis injiciatur, & his, quos læſere, ſatisfacere cogantur. Poſtremo ne quis milite noſtro abuti, & quovis pro ſua libidine abducere poſſit, termini in pleriſque fœderibus præſcripti ſunt, intra quos ex fœdere auxilium ſibi mutuo ferre teneantur. Sunt autem termini partim Pagorum limites, qui tum temporis erant; aut paulo ampliores, ſed

qui veteremHelvetiæ limitem non e
cedant. Alterum caput eſt de contr
verſiis publicis,quæ inter duos plure
ve Pagos oriantur. Cum enim vix c
veri poſſit,quin aliquando etiam int
ſocios & confœderatos lites oriantu
id quod proximum eſt, ſtudioſe maj
res noſtri cavere conati ſunt, ne res a
bellum deveniat,& ita ſolvatur &pe
eat fœdus. Itaq; primum ſanciverun
ut cæteri legatis miſſis operam den
quo controverſia omnis amice aut a
quo jure dirimatur.Deinde judicii fo
ma & ratio hæc ab illis inſtituta e
Singulæ partes duos judices deligunt
ſuo Pago, quibus jusjurandum datu
ut,ſepoſito affectu & amore patriæ,d
controverſia ſententiam ferant. Qua
tuor his judicib9 quintus omnium ar
biter additur. hunc quandoq; judices
alias actores deligunt. Quod ſi Pagu
aliquis noluerit ſe judicio ſiſtere,nequ
cauſæ cognitionem admittere, reliqu
Pagi fœdere tenentur huic opem ferre
qui petit judicio cauſã definiri. Caput
tertium eſt de fœderibus. Ac quatuor
primi Pagi ſanciunt, ne cui abſq; alio-
rum voluntate & cõſenſu liceat ſe cui-
quam jurejurando obſtringere,aut pa-
ctum aliquod & fœdus facere.Similiter
in Glaronenſi fœdere cavetur, ne illi

fœdus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

œdus ullum abſq; fœderatorum ſuo-
um conſenſu faciant. Alias Pagi reli-
jui ſibi liberam facultatem reſervant
iova fœdera faciendi, ſalvis tamẽ ante
& exceptis antiquis fœderibus. Eandẽ
ibertatẽ retinent augendi & minuen-
li ſua fœdera publico & communi cõ-
enſu. Sanciunt etiam, ut ſingulis de-
enniis aut quinquenniis, renoventur
oce vel ſcripto, & jurejurando firmẽ-
ur, ſi uſus poſtulat: ſi id commode fie-
i nequeat, nihilominus firmiter ſer-
entur. Quarto loco ſunt exceptiones.
Aliqui enim Pagi, qui antiquitus ad
Rom. Imper. ſpectarunt, ut Tigurum,
Berna, Vrii, Suitii, Vndervvaldii, exci-
piunt Romanũ Imperium, ejuſq; jura,
quibus nihil hoc fœdere derogatũ vo-
unt: Lucerna & Tugium jura Ducis
Auſtrii excipiunt. Glaronenſi fœdere
excipiuntur jura & ſervitia omnia de-
bita legitimo domino & magiſtratui.
Similiter in omnibus fœderibus exci-
piuntur antiquiora fœdera, jura, privi-
legia, conſuetudines, non tantũ Pago-
rum, ſed arcium, vicorum & villarum,
ut ſingulis ſalva & integra maneant.
Reliqua capita etſi nõ ſunt ita κοινὰ,
tamen ad pacem & tranquillitatem
conſervandam faciunt. Horum unum
eſt de homicidarum pœnis. Qui ali-

quem è fœderatis occiderit, capite lu
niſi oſtenderit ſe vitæ ſuæ tuendæ
conſervandę cauſa feciſſe. Qui damn
tus fuerit, & à ſuo Pago proſcriptu
hunc etiam alii Pagi proſcribãt, & fi
bus ſuis arceant. &, Qui talẽ excepe
hoſpitio, ope ſua juverit, ipſe quoq
reus eſto, & vel exilio, vel alia mulć
punitor. Aliud caput pertinet ad ex
genda nomina. Nemo laicus ope Eccl
ſiaſtica judicis nomina exigat, ſed t
men cauſæ matrimoniales, & manif
ſtæ uſuræ, ad Eccleſiaſticũ judicium d
ferantur. Nemo pignora exigat à qu
quam, niſi à ſuo debitore, aut illo q
pro eo ſibi ſpopõderit: neq; etiam pr
vata libidine, ſed ex judicis conſen
pignora capiãtur. Nemo pro altero p
gnus eſto. Itẽ de judiciis. Quivis ſuu
judicẽ habeto & oſtendito: qui contu
max in judicio nõ comparuerit, & ſu
abſentia alteri damnũ dederit, id lua
Cauſæ agãtur in illius Pagi judicio ub
res acta eſt, & jus dicatur abſq; fraude &
dolo: quivis alterius Pagi judiciis, leg
bus, conſuetudinibus contentus eſt
Hęc & conſimilia, etſi levia forte ſun
tamen cum ſæpe hinc graves contro
verſiæ & bella etiam oriantur, copioſ
& accurate fœderibus noſtris definit
ſunt. mihi ſatis fuit capita quædan
perſtrinxiſſe. *For*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Formulæ decreti ſeu pacti Stantiani.

PRimum ſtatuimus, ut nullus octo Pagorum, vel per ſe, vel aliorum opera, alteri Pago, aut ulli qui huic fœderi aliqua ratione ſit conjunctus, bellum inferat, aut corporibus eorum, fortunis, juribus, urbibus, regionibus, hominibus, damnum det, injuriamve inferat, aut rebus ſuis ſpoliet. Quod ſi quis octo Pagorum (quod Deus avertat) aliter fecerit, atque alteri injuriam intulerit, quo id caveatur & fœdus noſtrum firmum permaneat, ac omnes fraterne ac pacifice vitam ſimul degere queamus, cæteri Pagi omnes eum, qui injuria affectus fuerit, defendant, & jura eius bona fide atque abſque omni fraude conſervent. Quod ſi privatus aliquis, aut plures ſimul, vim & injuriam alicui fecerint: quocunque loco id factum fuerit, hi pro merito & criminis ratione à magiſtratu ſuo confeſtim abſque ulla contradictione puniantur. Verumtamen ſi quis in alterius jurisdictione quicquam tale fecerit, aut tumultuum auctor fuerit, is eo loco judicio ſiſti, & pro jure ac conſuetudine illius regionis pœna affici poterit. Secundo; Statuimus ne deinceps in Helvetiæ urbibus aut re-

gionibus quiſquam cœtus convocet, conventus habeat, quicquam proponat, clam palamve, è quo damni quicquam aut periculi exoriri poſſit, abſq; voluntate & conſenſu magiſtratuum ejus Pagi: qui vero contra fecerit, & cœtus hujuſmodi convocare conatus fuerit, conſilio auxiliove juverit, is pro culpæ ratione mox à ſuo magiſtratu abſque omni impedimento puniatur. Similiter communi conſenſu hoc peculiariter ſtatuimus, ut ſalvo honore & jurejurando non liceat cuiquam alterius ſubditos contra ſui magiſtratus obedientiam concitare, aut ab ea revocare, aut conari eos commovere ad defectionem & inobedientiam: quod ſi alicui Pagorum imperio ejus ſubditi contumaces & inobedientes fuerint, cæteri bona fide dominis auxilium ferant, & ad obedientiam eos revocent, juxta conventa noſtrorum fœderum. Tertio; Cum poſt prælium ad Sempachum leges quædam bellicæ à majoribus noſtris conſcriptæ ſint, viſum eſt nobis in hoc perpetuo pacto, noſtrorum ac etiam poſterorum cauſa præcipuum caput ejus decreti explicare, & his verbis proponere: Si unus pluresve Pagi exercitum ſub ſignis adverſus hoſtem produxerint, omnes, qui ſub

ſignis

ignis militant, in acie ſimul maneant, uti viros bonos decet, & majores noſtri fecerunt, quæcunq; tandem neceſſitas eos urgeat, ſive juſto prælio, ſeu alio congreſſu certandum ſit; ſicuti copioſe & diſerte in decretis legum bellicarum poſt Sempachianum prælium ſancitis cavetur. Quarto; Decrevimus, tabulas, quondam à majoribus noſtris ſacerdotum & aliarum rerum cauſa ſcriptas, & ſancitas anno Domini 1370, omnibus ſuis capitibus & punctis debere firmas & inviolatas ſervari: atque perpetuæ memoriæ cauſa, quotieſcunque fœdera noſtra jurejurando ſanciuntur, ambæ tabulæ, & legum bellicarum, & hæc poſterior ſacerdotum cauſa ſcripta, præterea amica hæc tranſactio, ſimul cum fœderibus publice recitari debent. Sed ut omnes juvenes atque adulti noſtra fœdera firmius memoria teneant, & ſervent fidelius, ſtatuimus ut in poſterum ſingulis quinquenniis per omnes Pagos fœdera juramento dato renoventur. Poſtremo etiam inter nos ita convenit, ut bello exorto univerſa præda bello capta, aut quicquid hoſtes pro ſui liberatione perſolverint, pro militum numero, quem ſinguli Pagi aut urbes in caſtris habuerint, æqua por-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

tione diſtribuatur. Sed oppida, arces, regiones, vectigalia, annui reditus, juriſdictiones, & quæcunq; huius generis bello parta fuerint, pro veteri conſuetudine inter Pagos æqualiter diſtribuantur. Quod ſi quæ huius generis vel redimi patiamur, vel vẽdiderimus, pecunia illa inter Pagos æquis partibus diſtribuatur. Hanc autem amicam tranſactionem ita explicamus & concludimus, ut eadem teneantur omnes qui ex Helvetiis nobiſcum militarint, ſubditi, cives, incolæ, fœderati & coniuncti nobis, ut nempe hi æquam prædæ partem accipiant, ſed urbes, arces, regiones, homines, annui reditus, vectigalia, juriſdictiones, Pagis tantum Helveticis cedant. Excipimus autem in hac tranſactione perpetua noſtra fœdera, ne quid his decedat, ſed ut ad confirmationem & ad defenſionem noſtrorum fœderum hæc tranſactio omnibus ſuis partibus inviolata fideliter & abſque dolo malo conſervetur.

Hoc decreto omnium ſententia cõfirmato, anno 1481 civitatum fœdus privatum ſolutum eſt, & communi conſenſu Friburgii ac Salodorii in numerum Pagorum recepti ſunt; ac eo tempore decem Pagis conſtitit civitas Helvetica per annos viginti; donec Ba-

ſilea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

[...]ea & Scaphuſium,& poſt has Abba-
[...]cella acceſſit. Verum antequam de
[...]deribus agamus, prius de Friburgo
[...] Salodoro quædam addenda ſunt,
[...] res poſt eorum fœdus geſtæ brevi-
[...]r commemorandæ.

FRIBVRGVM.

FRIBVRGVM, oppidum ad Sanam
fluvium à Berchtoldo IV Zeringen-
[...]um Duce paucis annis ante Bernam
[...]onditum eſt; ambæque civitates mu-
[...]uam amicitiam diu coluere: cæterum
[...] morte Zeringii Berna Imperio fuit
[...]bnoxia; Friburgum vero pervenit in
[...]oteſtatem Comitum Kyburgiorum,
[...]ui Burgdorffi habitant: quæ res cauſa
[...]uit ut ſequentibus annis Bernatum a-
[...]nicitiam deſeruerint. Etenim primũ
[...]um Gottefrido Kyburgio contra Ber-
[...]nates militarunt: mox autem fœdus
[...]enovatum eſt utrinque, exceptione
[...]amẽ addita, ſi domini urbis diffideant
[...]ã Berna, ut tum dominorum ſuorum
[...]partes ſalvo fœdere ſequantur. Poſtea
à Kyburgio Friburgum venditum fuit
Rodolpho Romanorum regi, ac dein-
ceps ſub Auſtriæ domus imperio annis
fere 200 manſit; quo tempore Auſtrio-
rum ductu & auſpiciis ad Loupam, in
monte Schonenbergio, & alibi, cum
Berna-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Bernatibus pugnarunt: rurſus etiam vetus amicitia & fœdus utrinque aliquoties renovatum eſt. Anno autem 1403 multis contumeliis nobilitatis vexati perpetuum fœdus cum Bernatibus fecere; manſere nihilominus ſub Auſtriorum imperio. Duravit amicitia hæc annos quinq; & quadraginta. Inde exorto bello inter Sabaudum Principem & Friburgum, Bernates Sabaudi partes, cum quo illis vetus amicitia & fœdus intercedebat, ſecuti ſunt: utrinque expeditiones aliquot ſuſceptę, ſemel ad Galteram pugnatum adverſa Friburgiorum fortuna: altero demum anno legati Regis Gallorum, Burgundiæ Ducis, & Helvetiorum, pacem fecere. Proximo anno à pace facta Albertus Auſtrius Friburgum venit, cum hoc quidam civium conſilia inibant de bello adverſus Bernates ſuſcipiendo. cæterum major & ſanior pars civitatis pacem bello anteferebat, & amicitiam initam conſtanter tuebatur. jamque res ad ſeditionem ſpectabat; ac forte inter ipſos pugnatum fuiſſet, niſi Bernates miſſis legatis ſingulari prudentia & induſtria motum hunc populi ſedaſſent. Cum igitur Auſtrius videret, Friburgum Helvetiis favere, & ad eorum partes inclinare, cives quoque,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

e, qui majorum ſuorum privilegiis
ebantur, non per omnia imperiis
is parere, ſæpe etiam Bernates ex fœ-
re ſequi & cum Helvetiis confœde-
tis militare; de urbe diutius retinen-
desperare cœpit. Venit igitur Fribur-
m Auſtrii Principis aulæ magiſter, à
incipe, ut fertur, miſſus. hic, fama
r civitatem diſſeminata Principem
evi illuc venturum, omnis generis
aurata & argentea vaſa, aliaque va-
i generis ornamenta, corrogare cœ-
t, ad exornandam curiam urbis, quo
co Princeps dicebatur excipiendus
ſe. cæterum hæc omnia inſciis civi-
us clam avehenda curabat. Conſtitu-
autem die quo Princeps venturus
icebatur, cum ſuis Principi in equis
bviam egreditur, ac ipſum nobiliſſi-
orum quique civium ſequebantur.
ongius urbe progreſſis, Princeps qui-
em nuſquam apparet, ſed equites ab
lo miſſi aulæ magiſtrum ejuſq; comi-
es excipiunt. Is jam in tuto cõſtitutus,
riburgios, qui honoris cauſa cum illo
Principi obviam progreſſi fuerant, al-
oquitur, ipſos confiſos fœdere Berna-
um, & reliquorum confœderatorum
amicitia, Principis imperata detrecta-
re; æquum autem eſſe, ut Princeps quo-
que aliquem ex ipſis fructũ percipiat;
& ob

& ob hanc cauſam ſe ea quæ corrog
rit argentea vaſa & ornamenta il
abſtuliſſe. atq; his dictis cum ſpoliis
vium ad Principem ſe contulit. Tan
injuria affecti Friburgii, arctiori fœd
re Bernatibus conjuncti ſunt, & cu
cæteris confœderatis amicitiam cert
conditionibus junxere. Itaque bel
Burgundico Helvetii mille hominu
præſidium illis tuendę urbi miſere; ip
quoque cum confœderatis adverſ
Burgundum militarunt, & fortem
demq; operam eo bello Helvetiis pr
ſtiterunt; quo finito cum Salodoren
bus in numerum Pagorum (uti m
dicemus) adſcripti ſunt.

SALODORUM.

SAlodorum una eſt ex antiquiſſim
totius Helvetiæ urbibus, & Trevir
rum ſoror dicitur, quorũ urbem Ni
ſæculo conditam eſſe vetuſti annal
tradunt. Antiquitatem urbis indica
veteres inſcriptiones Romanæ, qu
rum aliquæ adhuc Salodori extant. A
lemannicis autem, & Hunnicis, Fra
ciciſque bellis & incurſionibus, in Ga
liam inclinante imperio, hæc quoq
urbs cum pluribus aliis vaſtata eſt. C
terum, Francis rerum potitis, denu
inſtaurata fuit, & epiſcopatui Genev
ſu

ſubdita. tradunt enim, in fano D. Victoris prope Genevam ſcriptum eſſe: Acta ſunt hæc regnante Domitiano Epiſcopo Genevenſi, quo tempore etiam caſtrum Salodorenſe epiſcopatui Genevenſi ſubditum erat, &c. Cęterum ſub Germanis Imperatoribus Salodorum ſemper fuit in numero urbium Imperii: ſic tamen uti præcipuis privilegiis & immunitatibus frueretur collegium Canonicorum; cuius eadem pariaque cum Tigurino privilegia eſſe traduntur. Advocatia huius urbis, ſicut & aliarum urbium Imperii in Helvetiis, fuit penes Duces Alemanniæ. Cũ Bernatibus antiquitus fœdus fecerunt. id quo anno primũ factum ſit, mihi incertum eſt; ſed ab eo tempore ambæ urbes amicitiam mutuam conſtanter coluerunt, & omnibus fere bellis Bernates Salodorenſium auxiliis fœliciter uſi ſunt. Contendentibus autem inter ſe de Imperio Ludovico Bojo & Friderico Auſtrio, Boji partes ſequuti ſunt, eiuſque gratia à Papa excommunicati, ab Auſtrio obſeſſi fuere; quo bello Bernates 400 militum pręſidium illis miſere. Bellum etiam geſſere adverſus Kyburgium Comitem; in quo proditione civis cuiuſdam non exiguam cladem accepere. Anno deinde 1351 cum

Ber-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Bernatibus fœdus perpetuum fe-
runt, cæterorum etiam confœdera-
rum amicitiam magna fide coluerunt.
Itaque bello Auſtriaco, quo Leopol-
cæſus eſt, finito, paribus conditioni-
ac cæteri confœderati, pacem & fœ-
cum Auſtriis fecerunt, & in tab-
fœderis confœderatis conjungun-
& cum iiſdem communi conſilio
ges militares ſtatuerunt, & jurejur-
do ſanciverunt. Demum vero fi-
Burgundico bello, in quo fortite-
ſtrenue omnium judicio ſe geſſer-
una cum Friburgiis in Pagorum n-
merum adſcripti, & à confœder-
civitate quaſi donati ſunt.

Friburgiis & Salodoris in numer-
Pagorum jam adſcitis, bella hæc
Helvetiis geſta ſunt. Anno 1487 Iu-
Sillinius, Sedunorum Epiſcopus, e-
citum ex Valeſiis & Helvetiis coll-
trans Alpes duxit contra Medio-
Ducem. verum hujus expeditionis
fœlix fuit exitus; nam cæſi & vic-
Duce, multis militum amiſſis dom-
redierunt. Proximo anno Sigiſmun-
Duci Auſtrio Helvetii ex fœdere a-
lium miſère contra Venetos. Po-
Carolo Galliarũ regi, qui patris fœ-
renovarat, militarunt: primum in B-
tannia, quando ad S. Obinum inge-

pra-

prælio Britonum Ducem vicit: deinde in Italia, cum regnum Neapolitanum occupavit, & ad Tarrum cum Italiæ Principibus conjuratis pugnavit: quibus in bellis forti & fideli opera Helvetiorum feliciter uſus eſt. Anno autem 1490 aliud civile bellum in Helvetia exortum eſt. Abbas S. Galli novũ cœnobium Roſaci ædificare cœperat, & illud jam pene abſolverat. Hoc ægre ferentes cives S. Galli, Abbatiſcellani, & ſubditi imperio Abbatis, tum quod nollent, religione ducti, oſſa & reliquias S. Galli loco moveri, tum quod metuerent ne uberrima negotiatio linificii ab ipſis Roſacũ transferretur, conſpiratione facta, ſubito armati confluunt, & novum ædificium diruunt. Abbas vero hac injuria commotus, quatuor Pagos quibus fœdere junctus erat, in auxilium evocat: ſex alii Pagi, ſequeſtri pacis, S. Galli cives cum fœderatis ipſorum hortantur, ut jure cum Abbate contendant. verum cum illi oſtenderent, ſibi atrocem injuriam, contra vetera privilegia, novi cœnobii ædificatione illatam; ideo ſe juſtam cauſam habuiſſe eorum quæ fecerint; neq; tamen ſe juri ſiſtere vellent: quatuor Pagi quibuſdam aliis in ſocietatem aſcitis copias in Turgeam duxerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

runt. ſed bellum hoc abſque ſanguine
confectum eſt: primi omnium Abba-
tiſcellani pacem cum Helvetiis fece-
runt, & Rheguſorum vallis illis eſt
adempta: poſtea obſeſſa urbe S. Galli,
pax inter ipſos & Helvetios facta eſt
opera Georgii Comitis Sarunetum, &
Gaudentii Comitis Mæſchii, atq; Con-
ſtantienſis Senatus: ſubditi quoq; ab-
batis pecunia multati in gratiam rece-
pti ſunt. Sequitur ultimum bellum Au-
ſtrium, quod noſtri Suevicum vocant.
Huius ſemina jacta ſunt à Friderico
Imperatore; ſed id poſt obitum ipſius
à Maximiliano Imperatore filio ejus
geſtum eſt. Effecerat Fridericus Impe-
rator ut Principes nonnulli, & civita-
tes, & plurimi è prima nobilitate, fœ-
dus facerent, quod magnum fœdus
Suevicum nuncuparunt. idque præci-
pue ad opprimendam libertatem Hel-
vetiorum factum credebatur. & ipſe
quoq; huic fœderi præfuit. Hoc autem
boni contulit Germaniæ, quod paſſim
itinera tuta reddidit, graſſatoribus ca-
ptis & ſupplicio affectis, dejectiſq; illo-
rum arcibus. Erant jamdiu inimicitiæ
inter Auſtriorum clientes vicinos Hel-
vetiæ & noſtram natioñe, & quotidie
animi utrinq; magis exacerbabantur
ac intolerandis cõtumeliis Helvetii a
illi

allis afficiebantur: Rętos etiam Auſtrii novis oneribus gravabant, & veteri poſſeſſione quorundam locorũ exuerant: ideo, ut utrinque adverſus vim hoſtium tutiores eſſent, fœdus perpetuum invicem fecere. Ludovicus præterea XII Gallorum rex, avidus Mediolanenſis imperii, quod jure ad ſe ſpectare contendebat, Helvetiorum amicitiam & fœdus ambiebat, idque tam periculoſo tempore neutiquam negligendũ noſtris viſum eſt. Tandem igitur an. 1489, poſt multas actiones pacis fruſtra tentatas, ad arma ventum eſt. Pugnatum eſt hoc bello ſæpius; ſed Helvetii ſemel tantũ victi prope Conſtantiam, eodem die iterato pręlio hoſtes fuderunt; & pręterea ipſi atq; Ræti juncto aliis, partim juſtis pugnis, partim levioribus præliis, victores fuerunt ad Lucii clivum, Treiſæ Hardę, Fraſtenzii, & in Malſæ campis; & prope Baſileam ad ſylvam quæ Fratrum ſylva nuncupatur, in Leymia valle; & poſtremo ad Dorneggum Salodoriorum arcem. Tot præliis cum fracti eſſent animi Auſtriorum, tandem opera & interceſſione Ludovici Sfortiæ Mediolani Ducis, miſſo ad id Galeatio Vicecomite, pax facta eſt, qua Helvetiis ſua libertas intacta manſit, & in poſſeſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſione omnium locorum, quæ anteha
Auſtriis ademerant, confirmati ſunt
præfectura quoq; rerum criminaliu
in Turgea, quæ hactenus penes Con
ſtantienſes fuerat, his addita eſt. Atqu
hoc (excepto Rætorum bello cum Io
anne Iacobo Mediceo Muſſii domino
ultimum bellum eſt quod ad hunc u
que diem Helvetii contra exterorum
Principum vim & potentiam pro pa
tria libertate geſſerunt. Multis quiden
bellis poſtea interfuerunt, & magna
in militia laudem conſecuti ſunt; ſe
hæc partim in Italia, partim in Galli
modo Regum Gallorum, modo Ro
manorum Pontificum, modo Ducu
Mediolani auſpiciis geſta ſunt. Etenin
mox à pace facta Galeatius Vicecom
militem Helveticum clam ſcribere c
pit; contra Gallorum rex aperte ex fo
dere militem petebat, iſq; illi datus e
Nihilominus Galeatius 5000 Helv
tiorum contra magiſtratuum volu
tatem & edicta conſcripſit. horum
pera & ope Germanici militis, que
collegerat, Dux Ludovicus Mediol
num recuperavit. verum paulo poſ
maximis Gallorum copiis obſeſſus N
variæ, cum Helvetii, qui in urbe n
munita hoſtibus non poterant obſiſ
re, pace facta domum redirent, ſu

to habitu Helvetico gregarii militis,
illis immiſcuit; ſed agnitus (ut a-
ınt) à Turmanno quodam, qui poſt
ı quatuor partes diſſectus fuit, prodi-
ıs, & captus, & in Locœenſem carce-
em in Galliam abductus eſt. Gravem
ero injuriam faciunt nobis qui unius
ominis crimen univerſæ nationi im-
utant. Quod ſi eos omnes qui cum
uce fuerunt, criminis hujus reos fa-
iunt, propterea quod nolente Duce
acem cum hoſte fecerint, tamen non
deo cæteri omnes accuſandi ſunt,
um hi, qui id commiſere, nõ publico
omine illi auxilio venerint; ſed eum
ontra magiſtratuum edicta ſecuti
int, & non injuſtas neque leves pacis
anciendæ cauſas habuiſſe videantur.
odem anno, quo hæc geſta ſunt, in
nſubria Vlricus VVirtenbergicus Dux
um Helvetiorum civitate fœdus in
nnos duodecim fecit. Maximilianus
uoque Imperator fœdus hæredita-
ium, ante à SigiſmundoDuce factum,
um quatuor Pagis Helvetiorum, Ti-
urinis, Bernatibus, Vraniis, & Vn-
lervvaldiis renovavit. Anno ſequenti,
ui eſt à partu Virginis 1501, nobiliſſi-
næ urbes ad Rhenum Baſilea & Scap-
uſia in numerum Pagorum Helve-
iæ cooptatæ ſunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

BASILEA.

BASILEA omnium confœderatori urbium ampliſſima, caput Raura corum, quo tempore primum condit ſit, ignoratur. Meminit ejus Ammia nus Marcellinus, qui Baſiliam nomi nat; & Gratianum prope hanc propu gnaculum contra Germanos conſtru xiſſe perhibet. ac ſunt qui à Baſilina Iu lii Imper. matre denominatam exiſti ment. Meminit etiam Phlegon libertu Adriani Cæſaris Baſiliæ; an autem d noſtra hac in Rauracis loquatur, du bium eſt. Probabilis eſt eorum opinic qui hanc exiſtimant ex Auguſtæ Rau racorũ Romanę coloniæ reliquiis cre viſſe. Eſt autem Baſilea è numero libe rarum civitatum Romani Imperii, am pliſſimis immunitatibus & privilegi jam olim à Romanis Imperatoribu donata. Celebris præterea Epiſcopat & bonarum literarum gymnaſio. Cc terum urbs hæc ut Helvetiis vicina ef ita etiam eorum amicitiam, multis ai nis antequam ſe eorum fœderi jung ret, ſtudioſe coluit. Etenim Ludovic Bavaro Imp. excõmunicato à Roma no Pontifice, cum magnæ turbæ p univerſam Germaniam inde exort eſſent, Baſilienſes fœdus mutui auxi

grat

gratia fecerunt cum tribus primis Helvetiæ Pagis, ac Tiguro & Berna, multiſque aliis Germaniæ urbibus, ann. 1327. Anno deinde 1345 cum Tigurinis peculiare fœdus in biennium fecerunt, & illud triennio poſt renovarunt. Rurſus anno Domini 1365, cum Leopoldi Auſtrii auſpiciis Anglorum exercitus Alſatiam vaſtaret, Argentinam urbem obſediſſet, & Baſileæ quoque obſidionem minaretur, quod minoris urbis cives Duci Auſtrio oppignorati ab Epiſcopo, non per omnia eius imperio ſe ſubjicerent: Baſilea autem cum, paucis annis ante terræmotu proſtratis mœniis & multis ædibus, non paucioribus incendio abſumptis, hoſti impar eſſet: Helveticæ urbes, Tigurum, Berna, Lucerna, Salodorum, firmum præſidium urbi miſerunt, ita ut Angli urbem tentare non auſi, præſertim Imperatore Carolo IV exercitum adverſus eos ducente, retroceſſerint. Bello item Auſtrio, quod Baſilienſes geſſère cum Katharina Burgunda Leopoldi uxore anno 1409, Bernenſes & Salodorii auxilia illis miſere; cęteri Helvetii aſſidua & diligenti opera pacem inter ipſos & Auſtrios conciliarunt. Præterea Concilii Baſilienſis tempore, cum ad diſſipandum concilium Ludovicus

Galliarum regis filius ingentes copi
in Germaniam duxiſſet, & ab Auſtr
evocatus Helvetiis bellum intuliſſ
Helvetii urbem & concilium adverſ
peregrinum hoſtem tueri volente
memorabili exemplo non plures 16
cum maximis copiis Gallorum co
greſſi, & omnes paucis exceptis ca
ita attriverunt eorum copias, ut de
ditu mox cogitare cœperit: atque h
profligatis, Baſilienſes poſtea junct
copiis cum Helvetiis, commune b
lum adverſus Auſtrium geſſerunt.
militer, cum omnibus metuenda eſ
Caroli Burgundi potentia, Baſilien
cum Argentinenſibus & aliis ad Rh
num urbibus, & Sigiſmundo Auſt
& Renato Lotharingico Ducibus, a
Helvetiis, fœdere ad decennium ſ
conjunxerunt, & eo bello ſæpe fort
& fidelem operam confœderatis n
varunt. Poſtremo, cum bellum gra
inter Maximilianum Romanorum I
peratorem, & Helvetios ac Rætos
pinos ortum eſſet, Baſilienſes med
ſeſe geſſere, & neutram partem auxi
juvere, nullius pręſidia in urbem ſua
recepere, commeatu ex æquo utroſq
juverunt. pugnatum eſt eo bello
ipſis quaſi mœniis urbis, & rurſus
Dorneggum; ubi ingenti prælio H
v

vetii hoſtes ſuperarunt,& ad ipſa mœnia uſque urbis perſequuti ſunt: ſed omnibus his temporibus cives urbis ſe æquos utrique parti exhibuerunt. Demum opera Ludovici Mariæ Ducis Inſubrum, utriuſque partis legati Baſileam convenerunt, & pax inter Imperatorem & Helvetios facta eſt.

Gratum fuit hoc bello Baſilienſium conſilium Helvetiis: quin & Maximilianus Imperator præ ſe ferebat ſibi quoque non improbari. Cæterum nobilitas, quæ ingenti Helvetiorum odio flagrabat, Baſilienſes pene hoſtium loco habere, quod non aperte ſe Helvetiorum hoſtes profiterentur: neque hi tantum qui Auſtriis parebāt, ſed complures qui hactenus cives fuere, ex urbe in vicinos Sequanos, Alſatios, atque Briſigavos Auſtriis parentes, commigravere: unde urbis incolas contumeliis & injuriis afficere non ceſſabant; donec hi tandem indignitate rei commoti, anno proximo, qui finem belli illius conſequutus eſt, & fuit 1501 à Chriſto nato, perpetuo fœdere ſeſe decem Pagis Helvetiæ conjunxerunt, & ita pacem & quietem metu auxiliorum Helveticorum facile apud vicinos obtinuerunt.

SCAPHVSIA.

SCAPHVSIA, quæ eodem anno in P gorum numerum recepta fuit, urb non ita antiqua eſt;ſita ad Rhenum i Germanico ſolo;pons tamẽ ex urbe a Helvetios pertinet. Temporib⁹ Henr ci III Imperatoris à Nellenburgiis C mitibus cœnobium eo loco conditu eſt,quod nunc quoq; extat. id prima originem urbi dediſſe creditur;ſicut Sancti Galli oppidum , & Lucerna, multa alia oppida Germaniæ cœnobi ſuam originem acceptam referunt. A teram occaſionem & cauſam incr menti huic urbi præbuit Rhenus, q aliquot millia paſſuum infra urbẽ p ingentia ſaxa maximo impetu fertu & tandẽ ex altiſſimis rupibus horren do ſonitu, & ſpumis, nebulæ inſtar i altum ſparſis, præcipitatur; ita ut nu lius generis naves illic tranſire poſſin quare omnes naves quę ex Acronio Veneto lacu ſecundo Rheno deſcer dunt, neceſſe eſt Scaphuſiæ exonerar & ob hanc cauſam creditur urbi n men impoſitum, ut vel à *Scapha* Sc phuſia, vel etiam à navis Germanic nomine Schiffhuſia nominaretur. vu gus tamẽ falſo nomen ab ove derivan nomini inſignia accommoda finxi

Collo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Colligitur eo loco ingens portorium, præſertim ex ſalis vectura. id diu ante cõditam urbem fuit in poteſtate duarum nobilium familiarum, quæ nunc quoq; Scaphuſiæ habitant, Dominorũ *im Thurn* & *am Stad*. Initio urbis maxima poteſtas penes Abbatem cœnobii fuit; qui & magiſtratuum mediam partem elegit. Cęterum paulatim cives ab eius imperio ſeſe exemerunt, & Romanorum Imperatorũ beneficio multis immunitatib⁹ & privilegiis donati ſunt. Verum cum Ludovicus Bavarus longo bello exhauſtus, Auſtrio Duci, quam ex cõpoſitione facta pecuniam debebat, perſolvere nõ poſſet, Scaphuſia ab illo una cum aliis quibuſdam urbibus ab Imperio abalienata & Auſtrio vendita eſt. Manſit ab eo tempore ſub Auſtriorũ poteſtate annos 85, ad tempora uſq; Concilii Conſtantienſis: tum enim Fridericus Auſtrius, quod Ioannem XXII P. è concilio abduxiſſet, ab Imper. Sigiſmundo proſcriptus eſt; bellum illi illatum juſſu Imperatoris, & eius bona partim direpta, partim Imperio vẽdita. Hoc bello Scaphuſia rurſus Imperio unita eſt, ac cives, non exigua pecuniæ vi Imperatori numerata, ampliſſimis privilegiis donati ſunt, & illis cautum, ne unquam poſtea urbem

eorum

eorum ab Imperio alienare liceat. V
rum cum Fridericus III ex Auſtria
milia Imperio potitus fuiſſet, conat
eſt rurſus Auſtriæ domui Scaphuſia
aſſerere. Itaq; Sigiſmundo Duci po
ſtatem fecit, ut Scaphuſianos cives
ſua verba jurejurando adigeret: fac
eſt hoc anno ſalutis 1454. Miſſi er
ſunt à Sigiſmundo legati Scaphuſia
qui ſacramentum ab illis exigerent. S
cives non niſi cum exceptione ſuoru
privilegiorum Principi ſe obſtringe
neq; alia conditione legatos in urb
admittere volebant. Contra legati u
gebant, ut abſq; omni exceptione Pr
cipi ſe ſacramento obſtringerent;
proponebãt quædam capita in quæ
jusjurandum darent; graviſſimaq; p
ricula illis denuntiabant ni parere
Cum autem in hac ſententia perſiſ
rent, cives ab altera parte urbis Helv
tiorum legatos in oppidum receper
& cum Tigurinis, Bernatibus, Luce
nenſibus, Suitiis, Tuginis, Glarone
ſibus fœdus in aliquot annos fecer
atque ita Auſtrii legati irrito cona
domum rediere. Coluerant ante h
tempora Scaphuſii Helvetiorum am
citiam, & anno 1345 cum Tigurinis
paucos annos fœdus fecerant, ſed cu
ipſi Auſtriis parerent, quibuscum a

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

dua pene bella Helvetii illis tempori. bus geſſerunt, nulla potuit illis conſtans amicitia cum Helvetiis intercedere; adverſus quos ſępe vel inviti Auſtriorum ductu militarunt. Sed ab hoc tempore Helvetiorum amicitiam conſtanti fide conſervarunt, & multis bellis ſocia arma cum illis junxerunt. Nam mox ab inito fœdere bellum Auſtrii cum Helvetiis, & nominatim cum Scaphuſiis, geſſerunt. Cum enim Helvetii, juſſui & Imperio Pii Papæ obtemperantes, Sigiſmundo Auſtrio arma intuliſſent, pace deinde facta, rurſus propter Mulhuſios, qui Helvetiis ſeſe junxerant, & Scaphuſianos, bellum ab Auſtriis redintegratum eſt, & Helvetii magnis copiis in Sequanos deſcendêre. Eodem tempore Peregrinus Hevvdorffius Scaphuſios Rotevilæ accuſavit, &, ut proſcriberentur, effecit. reos hic peragebat Fulachios cives Scaphuſianos: eſt autem hæc vetuſta & nobilis familia, quæ olim poſſedit arcem ad cataractas Rheni; ſed inde pulſa ab Alberto Auſtrio, poſtea rurſus per inſidias eandem occupavit. hoc igitur nomine accuſati ſunt ab Hevvdorffio Fulachi fratres Ioannes & Conradus, & tam ipſi quam Scaphuſiani, qui cives ſuos in cauſa juſta & æqua defen-

defendebant, proſcripti ſunt. Miſe
hoc bello Helvetii Scaphuſianis firm
præſidium; cum quo illi multas excu
ſiones in vicinum Auſtriorũ agrum,
Hercyniæ juga, Hegoiam, Latobrigo
aliaq; loca fecerunt: demũ vero VVal
huto (quod oppidum contra Rheni
Arolæ confluentes, in aditu Hercyn
ſylvæ Auſtriis paret) obſeſſo, pax fac
eſt, in qua, Sigiſmũdi Auſtrii ſumptu
opera, Scaphuſii proſcriptione ſunt e
empti. Cum igitur his bellis & Helve
Scaphuſianorũ fidem experti eſſent,
animadverterent quantum commo
ipſis afferret urbs hæc opportuno lo
in finibus Helvetiæ ſita, viciſſim etia
Scaphuſiani forti & fideli opera Helv
tiorum hoſtes repuliſſent, & quiete
aſſequuti eſſent; viſum eſt utriſq; è
ſua eſſe, ſi fœdus ad annos plures pr
rogarent. Itaq; ann. 1479 fœdus in a
nos 25 ſequentes fecerunt; quo fœde
etiam comprehẽduntur Vrii & Vnd
vvaldii, cum quib⁹ hactenus nullũ
culiare fœdus Scaphuſiani habuera
Formula fœderis ferme iiſdẽ capitib
conſtat, quibus veterum Pagorum
dera. Nam primum περὶ συμμαχ
ſe mutuo obſtringũt. Deinde ſtatui
forma judicii quo decidẽdæ ſunt li
ſi quæ inter Pagos Helvetię & Scap
ſiani

ſianos oriantur. Præterea quo modo es alienum exigendum ſit, quo jure in huiuſmodi poſtulationibus utendum ſit, cavetur. Item de homicidarũ pœna. Poſtremum caput eſt de novis & antiquis fœderibus: nova nõ ineantur abſque aliorum voluntate;vetera ſemper potiora ſint & præcedant. Conſequutum eſt hoc tempus bellũ Burgundicũ: & poſt aliquot annos illud quod noſtri Suevicum appellant,quod Maximilianus Imperator Helvetiis intulit: utroque bello Schaphuſiani Helvetiis fidelem operam navarunt , ac milite & pecunia rem Helveticam juverunt, eoq; nomine apud Helvetios magnam gratiam inierunt, & ſibi non exiguam laudem compararunt. itaque proximo anno, finito bello, qui fuit 1501 à nato Chriſto, perpetuum fœdus cum XI Pagis Helvetiorum fecerunt, & in numerum Pagorum adſcripti ſunt.

Baſilea & Scaphuſia urbibus civitate Helvetica donatis,cum jam duodecim Pagi eſſent, durante adhuc fœdere quod cum Ludovico Gallorum regè fecerant, Helvetii ann. 1503 caſtra eius bello Neapolitano ſecuti ſunt, nullo tamen publico conſilio, imo contra magiſtratuum auctoritatem. Fuit bellum hoc, ſicut & prius Neapolitanum

bellum

bellum Carolo VIII regi, Gallis parite
& Helvetiis infœlix: nam priori, qui i
prçſidio regni manſerant, pleriq; mo
bis, pauci prælio periere: quique bell
ſuperfuerunt, infelix ἀριστεῖον luem i
lam, quam alii Hiſpanicum, quida
Neapolitanum morbum, vulgus, Ga
licum nominat, domum reportarun
poſteriori bello duob9 prçliis victi m
gnam militum partem amiſère. An
deinde 1507 Helvetii publice auxilia
copias Gallo regi miſere. horum ope
cum Ligurũ caſtra in monte ſupra G
nuam ſita expugnaſſet, brevi poſt ur
per deditionẽ potitus eſt. Eodem te
pore Maximilianus Imper. militem
Helvetiis petebat; qui illi 6000 pollic
ſunt, hac cõditione, ne contra Gallo
regem illos ducat, cum quo fœdus h
beant: ſed cum conditionem hanc
cipere nollet, irrita fuit hæc expedit
Brevi poſtea, an. 1509, finitũ fuit fœ
Galli Regis cum Helvetiis, & Impera
ac Iulius Papa, & Galliæ atq; Hiſpan
rum reges, fœdere facto, Venetis b
intulere; quo bello Helvetii etiam a
Gallos ſtipendia fecere. Proximo an
Iulius II P. cum Helvetiis fœdus f
opera Matthæi Cardinalis Sedunen
qui mox ab inito fœdere 6000 Hel
tiorum in Italiam duxit, hoc titulo
ten

ras eccleſiæ contra Ducem Ferra-
nſem defenderent, ſed revera opera
rum Gallos per inſidias Mediolano
pellere conabatur. Id cum animad-
rtiſſent Helvetii, Cardinalem con-
Gallos ſequi noluerunt, & magi-
atus idem imperabant. Quare à
ntifice non perſolutis ſtipendiis di-
iſſi, indignantes domum rediere.
quenti anno, qui fuit undecimus ſu-
millesimum quingenteſimum, fœ-
s perpetuum inter Helvetios & Au-
iam Burgundicamque domum re-
vatum eſt.

Petebat etiam Gallus per legatos ut
dus ſecum renovarent: ſed plerique
indignabantur, quod finito fœdere
iori confeſtim illis annuas penſiones
ſtipendia cuncta denegaſſet: & quã-
multi offenſi Pontifici ob non ſolu-
ſtipendia Gallo faverent, metu ta-
en fulminis Pontificii non audebant
m Gallo, qui hoſtis Papæ tum erat,
dus facere. Acceſſit nova Gallorum
fenſio, qui tabellarium Suitenſium
m literis Lugani interceptum ſub-
erſerant, & inſignia Pagi, qualia ta-
llarii geſtant, in eorum contume-
am in publica auctione vendiderant.

Duxêre tum Helvetii media hyeme
ercitum trans Alpes ad Galeratæ vi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

eum; ſed Pagis tantum aliquot incen-
ſis re infecta domum rediere. Verum
ſequenti anno à Iulio Papa, quem Gal-
ingenti prælio ad Ravennam viceran-
evocati, exercitum xx mill. in Italiam
misêre. hi conjuncti Venetis, qui Pa-
reconciliati erant, Cremona & Ticin-
urbibus primo impetu captis, Gallos
toto Mediolani Ducatu ejecere, ſic u-
præter arcem Mediolani nihil illic r-
liquum manſerit.

Quapropter Iulius Helvetios titu-
Defenſorum eccleſiæ ornavit, atque
lorum vexilla imaginibus quibuſda-
decoravit, ac publice etiam univer-
genti duo majora vexilla, quæ *Pan-*
vocamus, ac Pileum, libertatis ſignum
& gladium, dono dedit. Maximilian-
Sfortia Helvetiorum beneficio in im-
perium paternum reſtitutus, fœdus
amicitiam cum illis junxit; & civit-
Helveticę Luganum, Locarnum, Me-
driſium, & Madiam vallem; Rætis a-
tem confœderatis vallem Telinam
Voltúrenam dono dedit: Carolus qu-
que Sabaudię Dux, cujus majores m-
tis ante annis privatum fœdus cu-
aliquot Pagis habuerant, novum f-
dus in annos 25 proximos cum om-
bus duodecim Pagis fecit. Eodem
tempore Rex Gallorum de fœdere cu-

Hel-

Helvetiis agebat. verum cum arce Mediolani decedere nollet, & animadverſum fuiſſet, legatos ipſius conari largitionibus aliquos corrumpere, & ſuffragia coëmere, juſſi ſunt Helvetiæ finibus quam primum excedere; atq; ita bellum denuo inſtauratum eſt. Nam Gallus ingenti exercitu in Italiam miſſo, Tremulio & Trivultio Ducibus, Maximilianum Sfortiam Novarię obſedit. is ſecum habebat 4000 Helvetiorum, quibus poſtea 8000 auxilio miſſi fuere. Horum prima acies cum Novariam veniſſet, aſſumptis qui illic erant, ingenti pręlio Gallos non modo vicit, ſed ex Italia profligavit. Guicciardinus, non ignobilis rerum Italicarum ſcriptor, tradit, hoc uno prælio Helvetios tantum ſibi nomen cōparaſſe, ut multi illud omnibus fere pręclaris Gręcorum & Romanorum, quæ leguntur, rebus geſtis anteferre auderent. Veruntamen victoria hæc, quamvis ampliſſima, non abſq; ſanguine multo illis cōtigit. nam ex Helvetiorum numero ſupra 1400 deſiderati ſunt. Ex his maxima pars tormentis Gallorum, pene antequam ad manus pervenirent, periere. Itaque plebs multis in locis tumultuata eſt, invidiaq; omnis in eos, qui Gallicæ factioni addicti erant, derivata fuit; quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

rum multi ad tempus patria cedere
coacti ſunt; duo tantum in omni ill
tumultu capite multati: cæteroqui
res abſque ſanguine tranſacta eſt. Po
hanc victoriam Helvetiorum, Maxim
lianus Imperator, à Galli amicitia
fœdere diſcedens, auctor fuit Helveti
ut exercitum ingentem XVI M cont
Gallum in Burgundiam ducerent. qu
bus totidem fere voluntarii acceſſer
his equitum aliquot alas Cæſar adju
xit, VVirtenbergico Principe eos d
cente. Obſeſſa tum fuit Divio, cap
Burgundiæ. verum Tramulius, vet
dux, cum diffideret urbem tueri ſe
poſſe, cum Helvetiis convenit ea leg
ut Rex Mediolanenſis imperii jurib
cederet, & certis temporibus ſexcen
aureorum nummûm millia illis p
ſolveret: atque eius rei fidem quatu
obſides claros magnoſque viros ded
quibus acceptis noſtri illico domu
redierunt. Cæterum Rex Ludovicu
etſi omnibus conſtabat hanc pacti
nem Galliæ regno ſalutem attuliſſe
quod Divione capta in Helvetioru
poteſtate erat, ad Lutetiam ipſam
currere, aut ſe cum Anglis conjunge
neq; ullæ juſtæ copiæ Regi erant qu
ipſis opponeret. nihilominus comp
bare eadem noluit: neque enim u
mo

modo juribus ſuis ſe privari in Mediolanenſi imperio ferre poterat. Itaque Helvetii ſe deluſos videntes, vehementiſſime indignati, niſi cõfirmatio intra certum tempus afferretur, ſe obſides interfecturos minabantur: & menſe novemb., nihil obſtante hyeme, denuo in Galliam erumpere decreverant. Sed Rex, legatis miſſis, de pace perpetua cum Helvetiis ineunda ſedulo agebat. Etſi autem à conditionibus, quas Rex proponebat, Helvetii alieniſſimi erant; tamen, dum de pace agitur, & deliberationibus ac conventibus variis ea res agitatur, inſtituta expeditio irrita facta eſt. Porro in his conventibus Abbatiſcellani eodem anno, menſe decembri, in numerum Pagorum cooptati ſunt, & decimum tertium locum tenuere.

ABBATISCELLA.

Abbatiſcella eſt regionis & vici nomen. Regio hæc ſupra S. Galli oppidum ſita eſt intra altiſſimos montes juxta Rætorum fines. Vicatim habitatur, & octo inſignes habet vicos; quorũ ſinguli ſuas eccleſias, ſeu templa, ut vocant, parochialia habent. omnium caput eſt, quam Abbatiſcellam vocant, à qua regio nomen habet. Paruit hæc regio olim Abbatibus S. Galli. & quia hi

frequentius in vico præcipuo verſa-
bantur, in quo etiam munitiſſimam
arcem Clanxiam nomine extruxer-
vicus inde nomen accepit ut Abbatiſ-
cella diceretur, quod deinde univerſ-
regioni communicatum eſt. Aſſeruer-
autem Abbatiſcellani ſeſe in libertatem
primum armata manu;poſt etiam pa-
ce facta, magna pecuniꝫ ſumma Abba-
ti perſoluta, libertatem ſibi poſteriſqu-
ſuis redemerunt. Bellum geſſere cum
Abbate Cunone ex Stouffia familia an-
nis ſeptem. Abbati ſuppetias tulerun-
urbes ad lacum Acronium, Dux Au-
ſtrius Fridericus, Epiſcopus Conſtan-
tienſis, VVirtenbergicus Comes, præ-
terea multi Comites ac nobiles. Cæte-
rũ Abbatiſcellani his nequaquam ce-
ſere, ſed adjuti auxilio civium S. Galli
qui primo Abbatem ſecuti, poſtea Ab-
batiſcellanis ſeſe adjunxerunt, aliquõ
præliis victores fuerunt: oppida non
pauciora quinque, arces ſupra ſexagin-
ta vel cepêre vel diruêre. Hoc bello
primum Abbatiſcellani fœdere juncti
ſunt Helvetiis, qui ipſi Auſtriorum ho-
ſtes erant. ac quidam tradunt, cum Su-
tiis & Glaronenſibus duntaxat; alii
cum Lucernatibus, Vriis, Suitiis, &
Vndervvaldiis eos amicitiam & fœ-
dus iniviſſe, ajunt. Bello huic finis im-
poſitu-

poſitus eſt anno 1408 à Ruperto Imperatore, qui pacem inter Abbatiſcellanos eorumque hoſtes Conſtantiæ compoſuit.

Pacc facta, Abbatiſcellani hanc reipublicæ formam inſtituêre, qua hodie quoq; utuntur:nam, cum ante ſinguli Vici ſua inſignia & proprios conventus haberent, unum tantum ſignum totius regionis,unicum conventum & judicium, in quod ex omnibus vicis præſtantiſſimi deliguntur, eſſe voluerunt. Anno deinde tertio à pace facta, cum Abbas S. Galli denuo Abbatiſcellenſibus novam litem intẽdiſſet, ſocietatem junxere cum Pagis Helveticis, Tiguro,Lucerna,Suitia,Vndervvaldia, Tugio, & Glarona. Fœdus hoc adeo doluit Abbatibus Sancti Galli,ut Henricus Manſdorffius circa annum cIↄ-cccc xxv effecerit,ut Abbatiſcellenſes à Romano Imperatore proſcriberentur, & à Pontifice arcerentur ſacris. Cæterum illis à proſcriptione nullum periculum grave imminebat,quod ſuis montibus cincti, neque ulla fere commercia cum exteris exercẽtes, non poterant cuiquam prædę eſſe:de Pontificis autem excõmunicatione commun decreto ſtatuerunt,ſe nolle eam ratam habere (*ſi vvellind nit im ding zÿn.*

Itaq; Sacerdotes quiPontificis edictum obſervabant, neque Sacra illis adminiſtrare volebant, è regione ſua ejecerũt, quibuſdam etiam cęſis. Cum igitur hac ratione Abbas Sancti Galli ſe nihil effeciſſe cerneret, atq; interim Abbatiſcellani adverſus eos graſſarẽtur, qui ipſos excommunicatos appellabant, & multorum nobilium arces vaſtarent; tandem eos, ſuffragante Epiſcopo Conſtantienſi & Suevica nobilitate, apud ſeptemviros Imperii accuſavit, eorumque auxilium imploravit. Illi per literas civitatibus ſuperioris Germanię & Helvetiis mandarunt, ut eos ad officium revocarent. Sed Helvetii vicinis & civibus ſuis bellum inferre noluere, cæterum in pace componenda laborarunt; quæ tandem anno excommunicationis quarto facta eſt, Abbatiſcellanis prius bis prælio victis à Comite Toggenburgio. Neque tamen pax hæc conſtans & diuturna fuit. nam vicini nobiles ad lacum Acronium & in Reguſcis, equitatu magno collecto, Abbatiſcellanos invadere conati ſunt; quibus illi obviam profecti, Rineggum & Reguſcorum vallem occuparunt, anno 1445; ac Hagenvilii nobiles, quibus Reguſci oppignorati erant, cum Rotevilæ proſcribi curaſſent Abbatiſcellanos,

‑ns, nihil autem proficerent, ſua jura
‑ millibus aureorum illis vendidere,
‑eos proſcriptione exemerunt. Anno
‑nde 1452 ſeſe cum ſeptem Pagis Hel-
‑icis perpetuo fœdere junxerunt, &
‑eo tempore Auſtriis, Burgundicis,
‑vicis bellis cum Helvetiis milita-
‑nt, illiſq; fidelem ac utilem operam
‑bellis navarunt. Anno autem 1513
‑numerum Pagorum aſcripti ſunt.

‑edus quinq; poſtremorum Pagorum.

‑Vinque poſtremi Pagi omnes, ex-
‑ ceptaBaſilea, diu antequam in nu-
‑rum Pagorum cooptarentur, ve-
‑ioribus Helvetiorum Pagis fœdere
‑cti fuerunt; poſtea tamen diverſis
‑poribus, ut indicavimus, in nume-
‑n Pagorum aſciti ſunt. Id autem ju-
‑agi habent præ aliis confœderatis,
‑d hi de omnibus rebus ad commu-
‑n rempub. Helvetiorum pertinen-
‑s, in publicis conventibus delibe-
‑ ac ſuffragia ferunt, omniumque
‑s civitatis commodorum & in-
‑modorum participes ſunt, præfe-
‑as quas ſimul acquiſierint, pari ju-
‑lminiſtrant, & reliquæ prædæ pu-
‑ ex æquo participes ſunt. Fœderis
‑, quo tam vetuſtiores VIII Pagi
‑ ſe, quam poſteriores V cum

vetuſtioribus conjunguntur, eade
fere ſunt capita. Primum & pręcipuu
eſt περὶ συμμαχίας ſive de mutu
auxilio, idq; varium & multiplex. P
qui evocati fuerint, ſibi mutuo au
lium ferant abſque mora & dolo m
lo: ſi Pagus aliquis ſubito ab ho
obruatur, ut reliquos per literas aut
gatos auxilio evocare non poſſit, tu
illi nihilominus atq; ſi evocati fuiſſe
auxilium ferant. Pagi poſteriores ſi
juria ſe affectos exiſtiment, nemini
men bellum moveant abſq; volunt
& conſenſu vetuſtiorum Pagorum
hoſtes eorum jure agere volent, & H
vetios vel alios æquos judices ipſis
ferant, ipſi quoq; jure, nō bello, certe
Quilibet Pagorum alteri propriis ſu
ptibus auxilium ferto: mittito aut
certum auxiliorum numerum, qu
volet, & ſe decere exiſtimaverit; eo
ter contentus eſto. Limites etiam p
ſcribuntur, intra quos vetuſtiores P
teneantur auxilio poſteriores alios
vare; ſunt autem iidem fere qui &
mini tum erant imperii illorum Pa
rum. Agitur etiam de ſumptibus, q
nam eos ferat in hoſtili arce aut o
do obſidendo & oppugnando. I
leges de præda dividenda eædem c
Stantiana conventione ſanciunt

Alt

Alterum caput eſt, quo jure utendum ſit, ſi controverſiæ aliquæ inter duos pluresve Pagos oriantur: de qua judiciorum forma alibi à nobis agetur. Similiter de privatis injuriarũ actionibꝰ ſtatuitur, ad quos judices pertineant. Item de nominibus exigendis, de libero commeatu utrinq; concedendo, & ut forum utrinq; ementibus liberũ ſit. Ne quis aliorum cives aut ſervos civitate recipiat, niſi prius liberi ſint ab eorum imperio quibus ante obnoxii fuerunt. Poſteriores Pagi nullum fœdus cum quoquam faciant abſq; conſenſu vetuſtiorum Pagorum. Si bellum inter vetuſtiores Pagos oriatur, neutri parti ſe jungant, ſed operam dent paci componendę. Vnicuiq; Pago vetera privilegia, jura, cõſuetudines ſalvæ maneant. Atq; hæ quidem ſunt conditiones pręcipuæ fœderum poſtremorum. in quibus eo diligentius cavetur, ne bellum abſque conſilio aliorum moveant, ne æquum jus aut honeſtas pacis conditiones rejiciant; & alia plura, quæ ad bella pertinẽt, ſanciuntur, quod pleriq; Pagi in extremis finibus & quidã quaſi extra Helvetiam poſiti fuerunt: itaque quia difficilius fuit in his locis bellum gerere, caverunt ne quod bellum niſi graviſſimis de cauſis ſuſciperetur.

Anno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Anno Domini M D XV, ipſis kalen
Ianuarii, mortuus eſt Ludovicus X
Francorum Rex. Hic per legatos am
citiam & fœdus Helvetiorum den
ambierat, domi interea ingentes app
ratus faciebat ut Mediolanenſem D
catum rurſus bello recuperaret. Su
ceſſit illi in regno Franciſcus Valeſi
gener, qui ſoceri conſilia ſecutus, tot
in idem bellum incumbebat. Helve
vero fœdere Maximiliano Imperato
& Ferdinando regi Hiſpaniarum, at
Sfortiæ Mediolani Duci iuncti, cui a
ceſſit Leo decimus Pontifex, cura
tuendi Mediolanenſis Ducis cont
Gallos ſuſcepere. Itaque cognito app
ratu regis Francorum, primum VI m
lia Sfortiæ Duci præſidio miſêre: ac d
inde VI kal. Iulii novo delectu habi
denuo XIII millia miſerunt, quæ
prioribus jungerent. Poſtquam ve
Franciſcus inuſitato Alpium itine
civitatis Helvetiorum præſidiis, in It
liam pervenit, maximis non tantu
Gallorum ſed Germanorum quoq
copiis inſtructus, tertio miles ab He
vetiis in Italiam miſſus eſt, hominu
millia XII. atque ita univerſus exer
tus Helvetiorum XXXI millibus ped
tum conſtabat. Franciſcus vero r
quamvis inſtructiſſimas haberet c

ias, tamen nolens temere periclitari
c cum tanto Helvetiorum exercitu
ongredi, qualis vix unquam hactenus
ni prælio interfuiſſet, per internun-
ios de pace cum ducibus Helvetiorum
gere cœpit. Erant etiam Helvetiorum
nimi non alieni à pace, quod judica-
ent confœderatos Principes nõ bona
ide ſecum agere. primum enim pro-
niſſa ſtipendia ipſis non numeraban-
ur. deinde Imperator equites, quos ex
œdere debebat, nõ miſerat; & præter-
a Germanis peditibus pro ſua aucto-
itate quam in Imperio habebat, nun-
quam interdixerat ne Franco regi mi-
itarẽt, ſed paſſus fuerat eos turmatim
x Germania in Franciam tranſire. po-
tremo Pontificis & Hiſpani copiæ, etſi
n propinquo erant, nunquam tamen
dduci potuerunt ut Padum tranſirẽt
& ſe Helvetiis conjungerent; crebri
quoq: nuntii inter ipſos & Gallos com-
meabant. Quare, cum & pecunia & ſo-
iorum auxilio deſtituerẽtur Helvetii,
in vico Galerate pacem cum Franco re-
ge honeſtis conditionibꝰ fecere. quam
cum quidam Pagi confirmaſſent, mox
XII millia ipſorum, non expectatis aliis,
Comenſi via domum diſceſſere: reliqui
etiam in diem craſtinum ſe ad iter ac-
cingebant. Verum Sfortia Dux Medio-
lani

lani conditiones pacis factæ reſpueba
& Cardinalis Sedunenſis, Gallorũ ſem
per acerrimus hoſtis, occulte in eo la
borabat ut pacem factam turbaret. h
rum igitur opera 13 ſeptemb. ex Helv
tiis prætoriani milites Ducis Mediol
nenſis, & quidam alii Gallo infenſi, ſu
veſperam Gallos aggreſſi ſunt, & re
quos miſſis nunciis docēt in quo pe
culo verſentur, eoſq; auxilio advocar
qui turpe exiſtimantes ſocios in tan
periculo deſerere, præſertim cum i
tium prælii à Gallo factum crederen
totis copiis ſuis auxilio venerunt. P
gnatum eſt utrinq; acriter, donec n
prælium diremit. In hoc nocturno c
flictu ex Gallis nobiliſſimi Duces ce
dere, Franciſcus Borbonii Ducis frat
Imbricurtius, Sanſerrius, Talamonti
Princeps Tramulii filius, Buſſius, Saſ
rii Comes, Buſichius, Moja, & alii p
res: ideoq; Helvetii eo congreſſu ſu
riores fuiſſe viſi ſunt, ac fama victor
eorum per totam Italiam diſperſa fu
Sed ea nocte rex Francorum torme
tis diſpoſitis, Germanorum & Vaſc
num ordinibus inſtauratis, equitib
in ſuas turmas reſtitutis, advocato
iam Liviano cum Venetorum exer
tu, die XIV, ſummo mane, denuo cu
Helvetiis congreſſus, eos vix tande
mul

ultis ſuorum cæſis, vicit. Noſtri de-
erata victoria Mediolanum ſe rece-
runt, ſic ut receptus nihil fugæ ſimi-
haberet. nam & tormenta quæ ſe-
ım advexerant, Mediolanum reduxe-
, & conſervatis ordinibus, diſpoſitiſ-
ıe in medio ſauciis militibus, lento
adu rediere, ita ut ex toto Galli exer-
tu nullus equitũ peditumve eos per-
qui ſit auſus. Poſtera die Duci præſi-
o mille quingentorũ in arce relicto,
omenſi via domum rediêre: Medio-
nenſis vero Ducatus victis Helvetiis
ı Gallorum poteſtatem pervenit. Co-
atus eſt quidem Maximilianus Impe-
ıtor eundem recuperare, & proximo
nno ingentes copias Germanorum &
lelvetiorum in Italiam duxit, ſed mox
: infecta domum rediit. Franciſcus
utẽ Gallorum rex, qui optime noſſet
uanti ſibi hæc victoria conſtitiſſet,
on ante conquievit quam pace pri-
ıum facta, poſtea etiam fœdere Hel-
etios ſibi conjungeret. Pax vero per-
etua inter Gallos & Helvetios facta
ſt anno cIↄ Iↄ XVI, pridie kal. decem-
ris; Fœdus vero anno demum XXI
upra cIↄ Iↄ confirmatum fuit. Vtriuſ-
ue capita ſuo loco enumerantur. Fe-
erunt fœdus cum Francorum rege eo
empore omnes Helvetiorum Pagi,
Tigu-

Tigurinis exceptis. Hi enim, quamvis
cęteris obnixe hoc poſtulantibus,nun-
quam tamen adduci potuerunt ut in
id fœdus conſentirent. Primum enim
proximis annis Matthæus Cardinali
Sedunenſis,qui frequenter Tiguri age-
bat,eos orationibꝰ ſuis prorſus à Galli
abalienarat. Deinde Huldricus Zvvin
glius, qui ſacris concionibus præerat
quotidie graviſſimis concionibus po
pulum à militia mercenaria dehorta
batur,docens, neque jus neque fas eſt
homini Chriſtiano,ut ſe mercede con
duci patiatur ad fundendum ſangui
nem miſerorum & plerumq; innocen
tum hominũ, à quibus nulla unquam
injuria ipſe affectus ſit. Majorum, qu
manu libertatem Helveticam aſſeru
rint, mores imitandos dicebat, qui a
huiuſmodi vitæ genere alieniſſimi, do
mi ſuo ſibi labore victum parante
nulli Principi ſe addixerint, neq; ſuam
libertatem venalem habuerint. Huiu
modi vero fœderibus libertatem He
veticam imminui, & alienis regibu
atque Principibus proſtitui, multis il
rationibꝰ & argumentis, uti erat ſum
ma facundia præditus, oſtendere co
nabatur: atq; huiuſmodi concionibu
commoti popularium animi, alioqui
pacis amantes & à ſtudio rerum belli

caru

rum alieniores, à fœdere novo abherrebant. Militares quoq; homines, qui aliquando ſub Carolo VIII & Ludovico XI Francorum regibus ordines duxerant, fœdus novum, eo quod priorum regum fœderibus admodum diſſimile eſſet, diſſuadebant. Antea enim Helvetii, cognita & probata cauſa belli, duces & milites ipſi deligebant, quos regi ex fœdere auxilio mitterent; novo fœdere neq; ducum neque militum delectus Helvetiis relinquitur: nulla etiam aut exigua ratio habetur, num & quam juſtæ ſint bellorum cauſæ, ſed rex, ubi milite opus habuerit duces ex Helvetiis ſuo arbitratu delegit qui exercitum conſcribant, atque hunc, quo ſibi viſum fuerit, abducit. Helvetiis nulla fere poteſtas in ſuos milites relinquitur, niſi ut domeſtico bello preſſi ipſos revocare poſſint. Præterea videbatur nonnullis, novum fœdus antiquis & perpetuis Helvetiorum fœderibus adverſari. Primo enim capite obligantur Helvetii ad defendendas omnes provincias Gallici regis, contra quoſcunque hoſtes; additur tamen exceptio fœderum priorum; ſed mox ſubjicitur, ſi tales primi bellum Gallorum regibus intulerint, Helvetios cõtra hos quoq; militem Gallo debere. Vnde con-

 ſequi

ſequi videtur, ſi quis ex Helveticis
gis aut confœderatis populis jus ſu
à Gallo impetrare non potuerit, &
bello perſequatur, contra hunc ex n
vo fœdere Helvetiis militandum e
neglectis antiquiſſimis fœderibus.
hæc nuper Maximiliano Imperat
militem coronationis cauſa pete
Helvetii hoc nomine denegarăt, qu
hoc tempore gravib⁹ de cauſis mil
ſuos domi retinere vellent. Quare n
videbatur decere, ut Gallo nunc ſe
dere jungerent, qui ſtatim à facto
dere militem conſcripturus ferebat
Exiſtimabant etiam à veteri gravit
& conſtantia alienum eſſe, ſi Gall
tam arcte conjungerent, de quo a
ſeſquiannum ad Electores ſcripſiſſe
non conſultum eſſe ut res German
ab illo gubernarentur; itaque ſi hu
Imperatorem eligant, Helvetios n
ei obedientiam prçſtare. Quod verc
commoda fœderis attinet quæ vu
jactabantur, plerique ita ſentieba
multa & ampla emolumenta ad p
cos privatos homines reditura eſſe,
penſionibus Gallicis ditandi ſint: t
autem reipubl. parum cõſuli. Prim
enim cataphractorum, quos rex au
lio promittat, & omnis externi m
tis, nullum eſſe uſum in noſtris reg
nib

nibus, quę ægre domeſticas copias poſſint alere. Deinde ſpe auxiliorum & pecuniæ Gallicę enervari veram fortitudinem militum noſtrorũ; cum majorum exemplo ſpes & fiducia in Deum reponenda ſit, & is colendus vera pietate & juſtitiæ ſtudio. Non tantũ vero ſpes in Deum labefactari videbatur, ſed metuebatur vitæ morumque veterum ingens mutatio & diſſolutio, neglectus agriculturæ & honeſtarum artium, & ocii fructus, luxus, ebrietas, ſcortationes, adulteria, blaſphemiæ: hi enim ſunt militiæ fructus, & artes quæ plerunq; in exterorum Principum caſtris addiſcuntur. Poſtremo priorum fœderum eventus, pleroſque noſtrorum à novo ineundo deterrebant. etſi enim nonnulla ſalutaria fuerunt Helvetiis, ut illud quod contra Burgundum factum fuit, pleraque tamen in gravia diſcrimina ipſos conjecere: nam vel multos ſuorum externis bellis amiſere, vel domi factionibus & ſeditionibus graviter exagitati fuerunt. Atque ob has & alias complures cauſas Tigurini eo tempore adduci non potuere, ut ſe Gallico fœderi jungerent. At vero reliqui confœderatorum, qui diverſum ſentiebant, ſuum factum multis quoque rationibus defendebant. Primum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

namque docebant, non omnem militiam damnari in ſacris literis, ſed ſanctos quoq; homines bella geſſiſſe, & in his aliorũ auxilio uſos eſſe, & viciſſim ſociis ſuis auxilium tuliſſe. Helvetiorũ etiam militiam non eſſe mercenariam & venalem, propterea quod uni tantum regi cui fœdere honeſto conjuncti ſint, ex magiſtratuum ſuorum voluntate & conſenſu militent. Quod ſi rex bellum aliquod moveat quod injuſtũ eſſe omnibus conſtet, tum in magiſtratus Helvetici poteſtate poſitum eſſe ut illi militem deneget: ſi autem incerta dubiaque cauſa exiſtat, non eſſe militis officium ea de re curioſius inquirere, de qua regi & his qui illi ſunt à conſilio ratio reddenda ſit. Deinde regionem Helvetiorum populoſam eſſe, ſed ſterilem magna ex parte atque anguſtam, quæ non ſufficiat alendo tam numeroſo populo; quare commodum hoc ultro à rege oblatum, non eſſe aſpernandum. Præterea cõſiderandum eſſe Helvetiis, quoſnam vicinos habeant, quorum ſcilicet multi eorum libertati invideant aut etiam inſidientur. itaque ſi contra hos externis præſidiis ſe muniant, piè & prudenter facturos eſſe: fidẽ enim & ſpem in Deum externorum præſidiorum uſum non tollere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

...re. Poſſe etiam hac ratione no-
...is homines addiſcere artem milita-
..., quæ rebuſpubl. ſit neceſſaria, &
...pterea ſemper honorata ſummoq;
...retio fuerit. Poſtremo etſi nonnul-
...edera damnoſa fuerint, tamen ple-
...ue fortunata fuiſſe Helvetiis, & præ-
...m quæ cum Gallorum regibus Lu-
...ico XI, Carolo VIII, & Ludovico
... fecerint; ideoque huius quoque
...eris quod cum rege & fortuna &
...ous florente ſanciatur, felicem exi-
... expectandum eſſe. Atq; hæc qui-
..., ut à majoribus meis audivi, tum
...poris utrinq; de fœdere Gallico diſ-
...tata fuere: eademq; quæſtio mea me-
...ria ſæpe & accurate ab hominibus
...iticis diſputata eſt; quibus nũc quo-
... illam excutiendam relinquimus.

...E SOCIIS HELVETICI fœderis, & primum de Abbate S. Galli.

...VI Pagi ſint Helvetiæ quibus reſ-
...publ. confœderata conſtat, &
...s fuerit ſingulorum ante fœdus
...cum ſtatus, quibus de cauſis, & quo
...pore, quibuſque conditionibus in
...am rempub. coierint, hactenus ex-
...imus. nunc eodem modo ordine
...ſociis reipub. Helveticæ agemus, qui

 ſint,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſint,& cur,ac quando,qua conditione reipub. Helveticæ ſeſe conjunxerint. Et quoniam primum locum tenet Abbas atque oppidum S. Galli,ab his initium faciemus. Gallus à quo locus nomen habet,ex Scotia claris parentibus natus, Columbani Abbatis diſcipulus, cum eo in Galliam profectus eſt, & inde in Germaniam,adLindiniacum flumen, in loco qui Tuconia dicitur, (is *Tuggen* nominatur,juxta Lintham ſeu Limagum fluvium, ad caput Tigurini lacus,) contra diverſi generis idololatrias Chriſti fidem ferventer populo annunciavit. Brigantii item ad caput Acronii,& Arbore Felice,atque aliis in locis Helvetiæ, circiter annos ſedecim Chriſtum prædicavit. A Gomzone autemDuce Alemannorum ad Epiſcopatum Conſtantienſem vocatus, id munus ſuſcipere renuit, ſed Duci author fuit,ut munus hoc committeret Ioanni uni è numero ſuorum diſcipulorũ, quem ad hoc maxime judicabat idoneum: ipſe vero,circa annum Domini Iↄc xxx, in montana loca ſupra Acronium lacum ſeſe contulit,ſolitudinem amans, & eo loco, ubi hodie Cœnobium & oppidum S. Galli viſitur, cellam extruxit, atque cum aliquot diſcipulis in ſtudio & meditatione rerum
ſacra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

crarum ætatem ſuam illic tranſegit. Poſt obitum S. Galli, diſcipuli ejus eodem loco perſeverãtes, ſtudia ejus imitati ſunt; nullam tamen ab initio certam regulam profitebantur: verũ cum Francorum reges & Duces Alemanniæ pietate eorum delectati, eos muneribus multis afficerent, crevit fratrum numerus, & cella S. Galli paulatim in cœnobium mutata eſt: itaq; anno LXXX poſt D. Galli mortem, à VValtramo Comite & regum Francicorum præfecto petierunt ſibi Abbatem dari. Is Othomarum preſbyterum educatum in Collegio Curienſi apud Ræatos, mittit ad Pipinũ Caroli Martelli filium Francorum Principem; qui ex patris ſententia hunc primum Abbatem fecit S. Galli: & tum primum D. Benedicti regulam fratres profiteri cœperunt. Ab eo tempore cœnobium opib⁹ & potentia plurimum crevit, ita ut hujus loci Abbas inter Principes numeretur; ac antiquitus ſub tutela Romanorum Imperatorum fuit, qui cœnobio advocatos ex nobilib⁹ harum regionum quę Alemanniæ nomine cenſebantur dedere. Verum cum in variis diſſidiis Pontificum & Imperatorum ab his negligeretur cura cœnobii, &, bello deinde exorto inter Abbatem & Abbatiſcellanos,

experti eſſent cœnobium opus haber-
fortibus aliquibus advocatis, cum cive
oppidi, qui in ipſis quaſi viſceribus cœ-
nobii hærebant, Abbatiſcellanis con-
juncti eſſent, & ex clientibus Abbati
pleriq; his faverent: ideoq; Caſpar Lan-
denbergius Abbas ordine LII de conſi-
lio ſuorum fratrum petiit à quatuo
Pagis Helvetię, Tiguro, Lucerna, Suitia
& Glarona, ſe jure civitatis cum ſuis
donari, eoſq; cœnobii advocatos & de-
fenſores ſuę libertatis & omnium ſuo-
rum bonorum, poſſeſſionum, juriſdi-
ctionum, conſuetudinum, privilegiorũ
conſtituit. Eſt autem jus hoc civitatis
perpetuum, quod à ſingulis Abbatibus
cum primum electi fuerint, renovatur;
ac ſpondet Abbas, omnia loca ſuæ di-
tionis quatuor Pagis ſemper aperta fo-
re, ut ubique liberum receptum ha-
beant: item ſi quæ controverſia illi
cum quoquam oriatur, ſe velle judicio
horum Pagorum ſtare. Poſtea Abbas
Vlricus, cognomento Rufus, qui Lan-
denbergio ſucceſſit, hoc addidit priori
fœderi, ut ſinguli IV Pagi ordine mit-
tant virum ſenatorii ordinis, qui bien-
nio cum Abbate maneat, & ſit totius
regionis Capitaneus. hic judiciis inter-
eſt; & omnium mulctarum ſemiſſis ce-
dit Helvetiis. Sancitur præterea eodem
pacto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

pacto ut omnibus bellis ſubditi Abbatis quatuor Pagis militent. Quod autem Abbas Vlricus renovavit fœdus, & ſe arctius conjunxit quatuor Pagis, cauſa fuit, quod proximis annis, cum cives S. Galli & Abbatiſcellani conſpiraſſent cum ſubditis Abbatis, & deſtruxiſſent Roſaci cœnobium, quod Abbas novum illic extruebat, quatuor Pagi, cęteris Helvetiis in auxilium evocatis, Abbatis jura fortiter aſſeruerunt, & eius adverſarios graviter multarũt. Durat hæc ſocietas noſtra quoque ætate; & quamvis non omnes Pagi quoad religionem cum Abbate conſentiant, mittunt tamen illi ex fœdere Capitaneum, qui civilium rerum adminiſtrationi intereſt, & in his rebus privilegia & jura monaſterii tuetur.

Oppidum S. GALLI.

OPpidum S. Galli originem ſuam & increméta cœnobio debet, libertatem Romanis Imperatoribus, qui Imperio hoc oppidum univerũt, & privilegiis atque immunitatibus multis donarunt. Mœnibus primum cinctum eſt temporibus Arnolphi Imperatoris, metu irruptionum Hungaricarum, & una cũ monaſterio ſub Imperii tutela fuit; multis quidem in rebus Abbatibus ob-

 noxium,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

noxium, interim ſua quoque jura cives habuere, quæ Imperatorum beneficio & ſua induſtria ſubinde auxere: cæterum, aucto civium numero, & creſcentibus etiam interea cœnobii opibus, frequentes inter eos lites extiterunt, quæ ſæpe vicinarum urbium arbitrio, aliquando Romanorum Imperatorum ſententia, compoſitæ ſunt; multoties quoque pecunia Abbatibus numerata eorum poſtulatis ſatisfecere, & ſuam libertatem redemptis illius juribus auxerunt. Verum cum Abbatiſcellani bellum Abbati Cunoni moviſſent, cives, qui pro Abbate initio pugnarant non abſque ſua clade, poſtea Abbatiſcellanis fœdere ſeſe conjunxerunt: cæterum finito hoc bello, cũ aliquot annis poſtea Abbas Landenbergius jus civitatis apud quatuor Helvetiorum Pagos impetraſſet, cives oppidi, ut ſe quoque iiſdem præſidiis munirent, cum ſex Pagis Helvetiorum, Tiguro, Berna, Lucerna, Suitia, Tugio, & Glarona, perpetuum fœdus fecerunt. Confirmatum eſt fœdus hoc juramento pridie Ioannis Baptiſtæ anno cIↄ cccc LIV, & à civibus Helvetiorum legati publico cõvivio excepti ſunt, cui circiter cIc Iↄ homines interfuerunt. Ante hoc fœdus cives S. Galli cum quibuſdam Pagis Helvetię ad cer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

s annos fœdus fecerunt; cum Tigu-
ıis, Conſtantienſibus, Scaphuſianis
ıno 1312, & 1347, & ſæpe alias cum
igurinis & Conſtantienſibus: cum
gurinis item, Bernatibus, Vriis, Sui-
s, Vndervvaldiis, anno 1329. Sed hæc
ucorum annorum fœdera omitten-
ı putavi, adnotato ultimo, quod no-
ra ætate durat.

Rætorum fœdera.

Ætorum gens eſt omnium conſen-
ſu antiquiſſima. nam aliquot ſecu-
ante Chriſtum natum Thuſci, domo
ılſi à Gallis, duce Ręto, Alpes occupa-
ınt, & ab ejus nomine nomē ſibi im-
oſuere. Late autem patuit quondam
ætia, adeo ut Romani Imperatores
uas Ræticas provincias fecerint, pri-
ıam & ſecundam, & non tantum Al-
inæ regiones, ſed ea quę hodie Suevia
ppellatur, maxima ſui parte, & Bava-
æ quoq; portio, Rætia fuit. Cæterum
eterem illam & primam Ręetiam con-
at circa Rheni fontes Alpium tractū
on exiguum complecti, & vicinas ab
troq; latere valles. Gentes illæ ferme
mnes hodie ab Italis Griſoni nomi-
antur, & olim quoque Cani appellati
ınt; eandemq; adpellationem Germa-
i retinuere, qui eos *Grauvvpündter*,
Canos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Canos confœderatos nominant. Na
quia Rȩti hi non tantum Helvetiis fo
dere juncti ſunt, ſed ipſi quoque vet
ſtis fœderibus inter ſe obſtricti , *d*
Grauvvpündter, & Cani fœderati,
ſimpliciter etiam *Pündter*, à noſtris h
minibus appellantur. Tria ſunt aute
Rætorum fœdera. Primum Rætoru
fœdus à ſitu nomen accepit, & ſup
rius fœdus aut Canum fœdus, *der Ob*
oder Gravvpundt, nominatur. Conſt
hoc decem & novem communitatib
inter omnes autem prȩcipuo loco fu
re Abbas Diſentiſius , Baro Rætiæ,
Miſaucorum Comes: ſed poſterioru
familiæ periere; vulgo tamen, qui a
cem Baronum veterum poſſident, d
mini à Rætzuns appellantur; quem
tulum nuper domini à Marmorea,
poſtea Plantæ, habuerunt. Præcip
populi huius fœderis ſunt Aetuatii, L
pontii, Miſauci. Alterum nominat
fœdus Domus Dei; credo, propter
piſcopatum Curienſem, qui hoc fœd
re continetur. Conſtat hoc fœdus n
vem & decem communitatibus; è qu
bus duæ Germanica lingua, reliquȩ ſ
peculiari Rætica utuntur, quȩ ad Ita
cam accedit. Prȩcipui populi huius f
deris ſunt, Curia civitas, Epiſcopi ſed
Pregalienſes, & Engadini; apud qu

Oen

Denus & Atheſis flumina oriuntur. Tertium fœdus decem communitati-bus conſtat,& nomen decem judicio-rum habet: ſunt autem in hoc fœdere Rucantii & Corvantii.Duo priora fœ-dera à multis annis amicitiam cum vicinis Helvetiis temporariis fœderi-bus confirmarunt. Anno enim 1419 piſcopus & Capitulum civitaſque Cu-rienſis cum Tigurinis fœdus in annos t junxerunt. Iidem etiam antiquitus um Glaronenſibus fœdere juncti fue-unt. At illi qui ſuperiori fœdere con-inétur,vicinis Vraniis jam olim con-œderati fuere. Poſtea vero ambo fœ-era cum VII Helvetiorum Pagis per-etuum fœdus fecerunt. At tertium œdus, etſi non eodem Helvetiorum œdere continetur,tamen eorum ami-itiam & ſocietatem cum ſuis fœdera-is non minori fide & conſtantia co-iit quam ſi ad id jurejurãdo obſtricti ſſent. Primum igitur anno cIↄ CCCC-CVII fœdus ſuperius, quod Canum u Griſonum fœdus peculiariter no-inatur, Helvetiis ſeptem veterum agorum fœdere æterno ſe conjunxit: nno vero ſequenti iiſdem Pagis con-inxit ſe fœdus Domus Dei. Cauſa œdus ineundi hæc fuit. Ab annis ali-uot cõtroverſię graves interceſſerant

Rætis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Rætis de fœdere Domus Dei cum Ty-
rolenſibus. Tandē ex voluntate Maxi-
miliani Imperatoris ſtatutū eſt, utrinq;
æquo numero judices deligantur qu
cauſam cognoſcant; horum omnium
arbiter ſit Thomas Conſtantienſes epi-
ſcopus. Sed cum regii conſiliarii cogn
tionem cauſæ de induſtria differen
antequam ea cognoſceretur, arbite
obiit. in ejus vero locum à Maximilia-
no ſubrogatus eſt Fridericus Auguſta-
nus epiſcopus. Verum conſiliarii regi
ipſo (ut creditur) inſcio, non minu
quam ante, cauſæ cognitionem, vari
impedimētis excogitatis, ſubinde pro-
rogabant. Interea vero Rætis moleſt
nova onera illis imponere conabātu
cujus rei cum nullum finem facerent
Ræti ex ſingulis fœderibus binos lega-
tos mittunt Oenipontem, ac urgent, u
tandem cauſa ex decreto Maximilian
Imperatoris cognoſcatur. Verum con-
ſiliarii ſe Maximiliani ſentētiam igno-
rare ſimulabant. quamvis nonnul
ipſorum, & inter hos Servatinus Can-
cellarius, actioni illi præſentes inter
fuiſſent, ne tamen nihil actum videre-
tur, in ſequentis anni Quadrageſima
conventus Velcuriam indictus fuit. In-
terea autem temporis Auſtrii milite
tormentis fines ſuos firmabant,

omn

omnia ad bellũ neceſſaria occulte pa-
rabant: conventus enim Velcurianus
fraudulenter indictus fuerat in hunc
finem, ut ipſi interea Rætos imparatos
& inopinatos opprimere poſſent; atq;
in hac re epiſcopus Curienſis Auſtriacis
operam navabat. Sed Ræti de Domo
Dei, exploratis hoſtium conſiliis, ad
Helvetios, qui tum Tiguri conventum
agebant, legatos mittũnt, & his ſua pe-
ricula exponunt; &, quia præter inve-
terata odia novæ quoq; controverſiæ
inter Auſtrios & Helvetios exortæ e-
rant, ſic ut illic quoque omnia ad bel-
lum ſpectarẽt, oſtendunt utriſque, utile
ac tutũ fore ſi fœdus mutuum ineant;
nam Rætos, à tergo ſecuros fœderatis
ſibi Helvetiis, facile hoſtem ſuis limiti-
bus reliquis arcere poſſe, etiamſi nullo
vel levi præſidio juventur: rurſus, cum
Helvetiis omnia ab hac parte tuta fue-
rint, poſſe eos majori robore hoſtibus
obſiſtere. Helvetii, quibus antea Ræti
amicitia juncti eſſent, & qui noſſent
harum Alpinarum gentium robur, &
animadverterent quantum commodi
fœdus hoc utrique parti afferre poſſet,
ann. 1498, menſe decembri, perpetuum
fœdus cum illis fecerunt. Capita utriuſ-
que fœderis ſunt: Primum, amicitiæ &
mutui auxilii, ac ne quis alterius hoſtes
hoſpitio,

hoſpitio, commeatu aut ulla alia re iuvet. Alterum, de controverſiis componendis ſi quæ inter confœderatos oriantur. Tertium, quo jure utrinque nomina exigantur, ne quis alterum quam debitorem aut eius ſponſorem arreſto ſubjiciat. Quartum, de annona, & foro libero utrique parti abſque ullis novis oneribus concedendo. Poſtremum, ut neutra pars fœdus ullum novum faciat, in quo hoc non excipiatur ſalvumque maneat: item ne, bello orto, altera excluſa pacem faciat. Hæc quidem capita ſunt fœderis. Cæterum proximo anno ſequutum eſt bellum quod noſtrates Suevicum vocant; in quo Ræti adverſus Auſtrios fines ſuos egregie tutati ſunt, & tum ſuis viribus, tum etiam aliquando Helvetiorum auxiliis adjuti, pluribus præliis hoſtem fuderunt. Helvetii quoque aliquot præliis victores, tandem Baſileæ cum Maximiliano Imperatore pacem fecerunt, qua & Ræti comprehenſi ſunt. Atque hoc quidem fœderis initium utrique parti felix & ſalutare fuit. Poſtea etiam multis bellis quæ in Italia Helvetii aliorum auſpiciis geſſère, ſemper Ræti ſocia arma cum illis junxerunt: &, cum anno cIↄ Iↄ xxxi Ioann. Iacobus Medices, qui poſtea Marignani marchio

hio factus eſt, occupata Muſſii
ad Larium lacum, Clavenam Ræ-
emiſſet, & eorum fines vaſtaret,
que Helvetiorum Pagi ex fœdere
s auxilia misêre, à quibus tandem
s victus & finibus pulſus eſt. No-
tate Ræti cum Helvetiorum Pa-
Gallis fœdere conjuncti ſunt, &
cum illis Gallo regi militant, ſic
n ut plerunq; ſeparatam ab Hel-
s legionem ſub proprio imperato-
bellum mittant.

ALESIANORVM fœdus.

Aleſianorum nomen complectitur
res populos, qui altiſſimis monti-
cincti, eandē vallem ab ortu Rho-
ad lacum uſque Lemanum inco-
. Hi ſunt Viberi, ſive, ut quidam
unt, Iuberi, Seduni & Veragri. Ex
uo priores liberi Valeſiani ſupe-
es uno nomine dicuntur; & in ſe-
n conventus, quos Decumas vel
enas vocant, diviſi ſunt. Veragri,
& Valeſiani inferiores, illorum im-
o parent. Omnium tamen Prin-
eſt Epiſcopus Sedunenſis, qui ſum-
n tam in Eccleſiaſticis quam in ci-
bus rebus auctoritatem obtinet, &
nes atque præfectus Valeſiæ nomi-
ur. Vallem hanc, & res præcipuas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Valeſianorum, nos alibi peculiari
bello deſcripſimus. Primum fœdu
cum tribus Helvetiorum Pagis, Luce
na, Vria, & Vndervvaldia, fecere qui
que conventus Valeſianorum ann
1417. Gerebant tum Valeſiani bellu
cum Guilielmo Raronio epiſcopo,
ejus patre Guiſcardo, quos per ſediti
nem domo ejecerant. Raroniis aux
lium ferebant Bernates; horum eni
cives illi erant. Itaque Valeſiani, ut ſi
quoque peregrina auxilia aſciſceren
cum his quos diximus Helvetioru
Pagis fœdus junxerunt. Ne igitur Be
nates, & tres Pagi qui cum Valeſiis fo
dus fecerant, hac occaſione inter
committerentur, reliqui Pagi, qui ne
tris fœderati erant, multo labore vi
tandem pacem compoſuere, qua R
ronii patriæ reſtituti ſunt. Ante ho
fœdus, cum Bernatibus quoque fœdu
fuit Valeſiis, temporarium tamen, d
cennii ſpacio; quod initum eſt ann
1250. Rurſus finito bello Raronio
aliud temporarium fœdus cum Berna
tibus ferierunt: ſed anno 1475 perp
tuum fœdus *συμμαχίας* cum Berna
tibus fecerunt; atque hoc anno, qu
hæc ſcribimus, centum annis à pr
mum inito fœdere, idem ſplendidis l
gationibus utrinq; miſſis renovarur
& con

& confirmarunt. Biennio autem ante
œdus Bernatum certa pactione ſeſe
onjunxerunt tribus Pagis, Vriæ, Sui-
iæ,& Vndervvaldiæ. Poſtremo noſtra
etate, cum graves controverſiæ de
logmatibus religionis,ceremoniis, vi-
a, & moribus cleri reformandis exor-
æ eſſent,& Helvetia quoque in diver-
ſas partes abiiſſet, Adrianus epiſcopus
Sedunenſis, & ſeptem Decumæ Vale-
ſianorum, fœdus fecere anno 1533 Fri-
burgi cum ſeptem Pagis Helvetiæ, qui
ex integro Romanam religionem pro-
fitentur; ii ſunt Lucerna, Vria, Suitia,
Vndervvaldia, Tugium, Friburgum,
Salodorum; quo fœdere cum ea ſan-
ciuntur quæ in aliis fœderibus uſitata
ſunt, tum præcipue συμμαχίας in de-
fendenda recepta & uſitata Romanæ
eccleſiæ religione, ſi quis hoc fœdere
junctos ab ea vi depellere volet.

ROTEVILA.

ROtevila oppidum, quod Glareanus
Germanico nomine in Græcũ mu-
tato Erythropolin nominat, putatur
eſſe Taxgætium apud Ptolomæum, ex
quorundam ſententia; ſed falſo; Taxgę-
tium enim ab illo in Rętia commemo-
ratur; ſed Rotevila ultra Danubium in
Germania ad ſiniſtram Nicri fluvii ſita

eſt, non longe ab utriuſque fluvii fontibus. Oppidum hoc inter Romani Imperii urbes non incelebre eſt. eo enim loco judicium Imperii exercetur; quod curiæ judicium, *Hofgricht* vulgo, nuncupatur; ad quod vicinæ regiones in gravibus cauſis provocant, ac, qui huic contumaces fuerint, judicum ſententia Imperiali banno ſubjiciuntur, ac quaſi proſcribuntur. Ferunt autem, à Conrado III Imperatore ante quadringentos & viginti quatuor annos inſtitutum eſſe. Fœdus primo junxere Rotevilani cum Helvetiis in annos quindecim, Friderico III imperante, anno 1463. Idem fœdus aliquoties ab illis renovatum eſt, ac anno demum 1519 cum omnibus Helveticis Pagis perpetuum fœdus ſanciverunt. Bello Suevico Rotevilani in medio hoſtium poſiti, Helvetiis fidem conſtanter ſervarunt, omneſque ſuas opes & copias amice & liberaliter illis obtulerunt. Helvetii vero his uſi non ſunt, ſed id tantum ab eis petierunt, ut ipſi urbem ſuam adverſus hoſtes defendant. Cæterum quia Rotevila longe extra limites Helvetiæ poſita eſt, quo non niſi cum periculo exercitus per alienos fines duci poteſt, diligenter eorum fœdere cautum eſt, ne temere bel-
lum

m ſibi ſociiſque excitent. Nam primum ſancitur, ne cuiquam bellum inrant inſciis & non conſentientibus elvetiis: deinde ne ſine horum vontate cuiquam extra Helvetiam aulium ferant: præterea ſi vis illis inratur quam vi repellere voluerint, ſi id vi & armis faciendum fuerit, ex elvetiorum conſilio agant. Si hoſtes rum ſe juri ſiſtere voluerint, eo jucio quod Helvetii honeſtum & æum ſtatuerint, illo utantur. Nullum edus faciant abſque voluntate Heltiorum. Si inter Helvetios bellum iatur, quod major pars cenſuerit, id quantur. Helvetii curiæ judicium otevilanis pro viribus conſervanto, d eo contra neminem Helvetium untur: ſi exterorum aliquis Helveum citaverit, oſtendant, quomodo re illo uti ſeque tueri debeat, neq; ulli oſtrorum hoc judicio moleſti ſint.

MVLHVSIVM.

MVlhuſium, oppidum in Sequanis, aut, ut alii volunt, in Rauracis, tatur antiquitus Ariabinium nomiatum. nam in Antonini Auguſtalis inerario id inter Auguſtam Rauricam Vruncim, quod volunt Enſisheyium eſſe, ponitur; deinde mons Bri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſiacus, & Helvetum, & Argentora-
tum numerantur. Fuit jam olim è nu-
mero urbium Imperii Mulhuſium.
Cæterum ejus advocatiam habuit E
piſcopus Argentoratenſis; ſicuti & Ar-
gentuariæ, quam Colmariam hodi
nominamus. Cæterum bello exort
inter Rodolphum Habeſpurgium &
Epiſcopum Argentinenſem, Mulhu
ſium Epiſcopo ademptum, & arx ejus
quæ in oppido erat, diruta eſt. atqu
ab eo tempore rurſus fuit in numer
urbium Imperii Romani. Primam ſo
cietatem cum Helvetiis iniit circa an
num 1464. cum enim nobilitas vicin
urbi liberæ infeſta eſſet, & occaſione
belli adverſus illam ſtudioſe quæreret
cives cum Bernatibus, Friburgiis, &
Salodoriis fœdus in annos quindecim
fecerunt, ac Bernatum interceſſion
reliqui ſeptem Pagi Helvetiorum ur
bem in ſuam tutelam recepere. qu
facto animi nobilitatis adeo incen
ſunt, ut brevi odia hæc in apertum
bellum eruperint: in quo Helvetii præ
ſidium primo urbi miſere, & deind
omnes Pagi ſub ſignis magno exercit
auxilio venere: ac demum, obſeſſ
VValdshuto Auſtrianorum oppido
nobilitatem ad æquas pacis conditio
nes recipiendas adegerunt. Anno de
ind

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

de 1506 Mulhuſiani à Baſilienſibus civium numerum recepti ſunt, atque ita arctius Helvetiis uniti: nono item anno poſtea cum omnibus tredecim Helvetiorum Pagis fecerunt fœdus 19 Ianuarii menſis. Hoc fœdere de bello inferendo, ſocietatibus ineundis, conditiones plane ſimiles Rotevilano fœderi ſanciuntur.

BIENNA.

Bienna, aut Bipennium, opidum ad exitum lacus amœniſſimi & piſcoſi, & cujus littora viribus conſita ſunt, jacet: ſub poteſtate eſt Baſilienſis Epiſcopi; interim αὐτονομίαν habet, & propriis immunitatibus atque privilegiis fruitur. Primum autem hujus oppidi cives Biennenſes facti ſunt Bernatum confœderati anno 1303, ad opprimendos graſſatores, quorum multitudine regio abundabat, ut nulla itinera amplius tuta & ſecura eſſent. hoc autem fœdere prȩterea continebantur Argentoratenſes, Baſilienſes, Friburgenſes, Salodorii. Triennio poſt, cum illis controverſiæ cum vicinis graves intercederent, peculiare fœdus cum Bernenſibus fecerunt. Tertium fœdus ictum eſt anno 1532; atque anno XV

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

poſt,cum Ioannes de Viana Baſilienſ
Epiſcopus,homo inquieti ingenii,co
tinua cum vicinis bella gereret, ut ſu
quieti & tranquillitati conſulerent, a
ctius ſe Bernatibus conjunxerunt, c
vitatis juris utrinque communicat
ea ſocietate offenſus Epiſcopus , coll
ctis aliquot equitibus, improviſo civ
Bipennii oppreſſit, & præcipuos Be
nenſium ſocietatis auctores in vincu
la conjecit; ſed Bernenſes re cogni
ſuis auxilium tulere, & arcem Epiſc
pi,quam in oppido habebat, expugna
runt, ac cives cuſtodia exemerunt, &
Epiſcopo cum ſociis Salodoriis bellu
intulerunt, in quo multa loca poteſta
ti Epiſcopi ſubjecta evaſtarunt & ce
perunt.

GENEVA.

GEneva extremum oppidum eſt A
lobrogum, cuius inter veteres Iu
lius Cęſar meminit,proximum Helve
tiorum finibus , ad lacum Lemanur
qua is flumen Rhodanum emittit. V
bis antiquitatem non tantum Iulii C
ſaris verba ſed vetuſta quoque monu
menta, quæ plurima illic reperiuntur
indicant. Ac plura invenirentur ,
non urbs ſępe ab hoſtibus vaſtata fui
ſet, poſtea etiam gravibus incendii

pen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

bene periiſſet. Nam veteribus chronicis traditur, tempore Heliogabali tantum incendium Genevæ exortum, ut nulla fere domus illius expers fuerit. Aurelianum item Imperatorem urbem vaſtatam inſtauraſſe, jura & privilegia magna conceſſiſſe, & propter ſitus opportunitatem jus nundinarum atque Imperii tribuiſſe; Aurelianam quoque ſuo nomine appellaſſe, verum illo mortuo civitatem vetus nomen urbis retinuiſſe. Poſtea, barbaris nationibus in Galliam irrumpentibus, easdem calamitates cum aliis urbibus paſſa eſt: ac ducentis & quinquaginta fere abhinc annis duo incendia intra annos ſeptem paſſa eſt, quibus urbis maxima pars periit. Epiſcopatus huius urbis ampliſſima privilegia & immunitates habuit; civitas nihilominus proprias libertates & pacta perpetua cum Epiſcopis, à majoribus accepta, ſtudioſe conſervavit. Fuere autem libertati eorum graves Comites Gebennesii; qui tamen Epiſcopatus clientes ſuum Comitatum ab eo in feudum habebant, & Sabaudi Principes, contra quos fortiter ſua jura & privilegia aſſeruere. Atque anno cIↃcccc xx, cum Amedeus, Sabaudiæ Dux, jus ſuperioritatis, ut vocant, in civitatem

Genevenſem à Papa Martino permutatione quadam impetrare conaretur, Ioannes à Petra ſciſſa Epiſcopu cum civibus pactus eſt pro ſe & ſui ſucceſſoribus, ſe nunquam ulli permutationi aut alienationi libertati Genevenſis conſenſurum; ſi ſecu aut ipſe aut aliquis ex ſucceſſoribus faciat, tum civibus jus fore illos in proditorum & perduellium numero habendi. Poſtea vero cum Maximilianus Imperator Philibertum Sabaudiæ Ducem generum ſuum, vicarium Imperii in illis regionibus declaraſſet, denuo ipſe ac frater ejus Carolus Genevam novi huius juris titulo ſibi ſubjicere conati ſunt, prætendentes privilegia vicariatus à Carolo quarto olim Principibus Sabaudis data; qui tamen omnem actionem, poteſtatem, jurisdictionem, præeminentiam, in civitate Genevenſi & ejus territorio Amedeo Comiti ademerat. Inter has igitur inſidias & odia vicinorum Principum Genevenſes Helvetiorum amicitiam ſtudioſe coluerunt, & fœdera nonnunquam in certos annos cum Bernatibus & Friburgenſibus fecere. Poſtremo perpetuum fœdus, ſeu jus civitatis, *Burgrecht*, cum Bernatibus pepigerunt, idque arctius firmarunt

anno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto. quo tempore propter mutatam religionem Sabaudus Princeps & Epiſcopus Genevenſis urbem bello perſequebatur, Bernatibus illis auxilium ferentibus. Idem fœdus poſtea quoque denuo renovatum eſt, & aliquoties actum ut Geneva publico fœdere Pagis Helvetiorum jungatur; quod tamen neſcio quibus de cauſis hactenus confici non potuit.

NEOCOMVM.

Oppidum Neocomum in Aventicis jacet, ad lacum qui hodie ab oppido hoc nomen habet, ad cujus caput Ebrodunum poſitum eſt. Comitatus oppido adjunctus eſt, qui à Neocomenſibus Comitibus hæreditariis pervenit ad Hoochbergios Comites Rotelini dominos; ab his ad Longovillanos Duces in Gallia. Bello autem exorto inter Ludovicum duodecimum Galliarum Regem & Helvetios, Bernates communi Helvetiorum nomine urbem Neocomum totumque Comitatum occupavere, & præfectum huic impoſuere. idem fecere cæteri ordines, exceptis Tigurinis; qui cum primum præteriti fuiſſent, debebant, ubi vices ad ipſos rediiſſent,

diiſſent, duplici annorum ſpatio in
perare. Sed ubi tempus id ven
ſet, Ioanna Hoochbergia, Longovill
ni Ducis vidua, per internuntios ta
tum effecit, ut ſibi Comitatus ab H
vetiis certis pactionibus reſtitueretu
anno ſalutis 1529. Cæterum ante h
tempus Comitatus certis condition
bus & pactis conjunctus fuit Berna
bus, Lucernatibus, Friburgenſibus,
Salodoriis ; quæ in hac reſtitution
confirmata ſunt: & domini hujus C
mitatus noſtra ætate Bernatibus p
culiari fœdere obſtricti ſunt.

DE POPVLIS QVI COM- muni Helvetiorum imperio reguntur.

Reipublicæ Helvetiæ tertiam par
tem fecimus populos qui com
muni Helvetiorum imperio reguntu
De his igitur ſcribendum, quibus tem
poribus, quo jure in Helvetiorum po
teſtatem pervenerint. Ex his autem
qui Helvetiorum imperio parent, quæ
dam urbes ſunt quas ſtipendiarias no
minare poſſumus, quod ſuis ſtipendii
militent Helvetiis: interim αὐτονο-
μίαν habent, ſuoſque magiſtratus ſib
creant, quamvis ſummum imperium

pene

nes Helvetios maneat, quorum le-
bus & edictis publicis hi quoque te-
ntur. Vrbes hæ Auſtriorum Princi-
m quondam fuere, & bellis Auſtriis,
m vicinas regiones Helvetii occupa-
nt, certis conditionibus in eorum
teſtatem venere, ut ſalvis veteribus
ivilegiis pareant Helvetiis eo modo
o antea Auſtriis paruere. Sunt au-
m numero quinque, Bada, Bremo-
rtum, Frouvvenfeldum, Mellinga,
perſchvvila.

BADA.

Ada, oppidum ad Limagum flu-
vium, nomen habet à calidis aquis,
arum illic plures ſunt fontes, ad
os plurimi mortales utriuſque ſexus
nfluere ſolent ex variis locis; unde
idam Thermopolim, alii Caſtellum
ermarum nominant. nos ad Aquas
elveticas veterum conſuetudine ap-
llare poſſumus; quibus moris fuit,
juſmodi loca, in quibus calidi fon-
s ſunt, Aquarum nomine appellare.
in Italia ſunt aquæ Statiellæ, Apol-
nares: in Gallia Sextiæ, Convena-
m, Tarbellicæ: in Germania Gra-
i: Bada quoque oppidum Marchio-
m Badenſium in quadam inſcri-
ione ad Aquas nominatur. & in
VVer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

VVettingenſi inſcriptione noſtræ B
dæ cives Aquenſes nuncupantur. E
hoc oppidum unum ex antiquiſſim
Helvetiæ, quippe cujus meminit Co
nelius Tacitus, qui appellat locum
modum municipii extructum, amc
no aquarum ſalubrium uſu freque
tem. Eodem auctore Romani caſte
lum ejus loci præſidio munierunt. e
enim montes, eo loco coëuntes pe
in unum, regionem claudunt. Tran
tur autem hac ex Germania & Helvet
Pago Tigurino in Verbigenum P.
gum, & per reliquam Helvetiam in Ga
liam & Italiam. Habuit Aquarum o
pidum antiquitus duas arces: altera
in edita rupe ſitam, quæ inde nome
apud Germanos accepit, *der Steyn z*
Baden; hęc ab Helvetiis (uti mox dic
mus) diruta hodie in ruinis jacet: alte
ad pontem ſita eſt, quam noſtra æt
te præfecti ab Helvetiis miſſi incolun
Comites etiam ſui nominis Bada oli
habuit. horum familia extincta, ſu
ceſſere illis Habeſpurgii, qui cum hu
Comitatum, tum præterea multa al
Auſtriæ domui conjunxere. Ab A
ſtriis autem ad Helvetios Bada perv
nit Conſtantienſis Concilii tempor
hac ratione. Fridericus Auſtrius abd
xit è Concilio Ioann. XXII, eumq
defe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

efendit invito Imperatore atq; Con-
ilio. Itaque Concilii decreto commu-
ione Eccleſiæ privatus eſt, præterea
b Imperat. proſcriptus, & bona ejus
ublicata. Intulere illi bellum Impera-
or ipſe Sigiſmundus, exercitu è civi-
atibus Vindelicis & Germanicis con-
cripto; Princeps item Bavarus, ac alii
onnulli. Iuſſi ſunt etiam Helvetii ab
mperatore ſimul & Concilio bellum
otis viribus Auſtrio inferre. Id illi re-
uêre, hac de cauſa, quod ſalvo hono-
e ſui nominis hoc non poſſint facere,
ropter pacem quam in annos quin-
uaginta nuper cum Auſtria familia
ecerint, & tabulis ſignatis atque jure-
urando confirmarint. Ad hanc Hel-
etiorum excuſationem Patres Conci-
i reſponderunt, Fridericum eſſe ho-
tem Eccleſiæ, publico decreto excom-
unicatum atq; proſcriptum, ac bel-
um hoc ad Eccleſiam ſpectare, quam
le in ſuis membris injuria affecerit;
uare ſi Imperatoris juſſu Helvetii ar-
na capiant, eos pie recteque facturos
ſſe; ac tantum abeſſe, ut id honorem
orum lædat, ut potius, ſi in his excu-
ationibus perſeverent, ipſi quoq; con-
emnationi pari cum Auſtrio ſubji-
iendi ſint. Præterea Imperat. ex ſen-
entia legatorum regum Angliæ, Da-
niæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

niæ, Suediæ, Norvvegiæ, Bohemię, Po
loniæ, Principum item, & nobilium, a
juriſperitorum, ſtatuit, Helvetios jur
arma poſſe Auſtrio inferre, nihil ob
ſtante pace facta: propterea quod a
his qui Imperio parent, in omnibu
actionibus Pontificis atq; Imperator
jus & majeſtas vel expreſſe excipiatu
vel excepta ſubintelligatur. Hujus de
creti tabulas Imperat. Helvetiis tran
mittit, ac denuo eos bellum Auſtr
inferre jubet, ſimul etiam, quæcunqu
olim illis ab Auſtriis oppignorata fu
rint, eorum jus Imperio vendicat; pr
mittit etiam, ſe nullam pacem cu
Auſtrio facturum, antequam Helve
quoque priſtinæ paci reſtituantur. R
tionibus his perſuaſi majores noſt
arma ſumpſere: ſed quia Imperatoris
Romani Imperii nomine bellum ge
dum erat, petunt ab Imperatore ſtipe
dium; neque enim æquum eſſe ut i
ſumptus faciant, & præmia victorię
alios redeant; opes quoq; ſuas non e
tantas ut magnos ſumptus feren
ſint. Erat hæc poſtulatio non iniqu
ipſius Imperatoris judicio, attam
quia pecuniis exhauſtus erat, conce
Helvetiis, ut quæcunq; bona Auſtr
rum vel ante poſſederint, vel hoc b
lo occuparint, Imperii nomine po
dea

nt, donec pro ſumptibus & ſtipen-
belli illis ſatisfactum fuerit. Tigu-
os quoque Imperator peculiaribus
is ad bellum exhortatus eſt, & il-
grum trans Albium montem, qui
ræ Provinciæ nomen habet, ante
Auſtriis poſſeſſum, in perpetuum
dum conceſſit. Itaque Tigurini an-
1415, medio aprili, inſtructo exerci-
Mellingam oppidum ad Ruſam flu-
m obſident, & die tertia deditione
iunt. Inde copias ducunt Bremo-
tum; quo loco ſuas copias cum illis
xere Suitii & Tugini: ſecuti Bremo-
tii exemplum Mellingenſium, Hel-
iis ſe in fidem Romani Imperii no-
ne dedunt. Eodem tempore Lucer-
es Surſeium oppidum cepere. Ber-
tes autem aſcitis in auxilium Salo-
riis, Bipennenſibus, Nuvenburgio
mite, & nonnullis aliis, Zofingam,
burgum, Arovium, Lentzburgum,
Brugas oppida, omnemque illum
ctum Pagi Verbigeni in ſuam po-
ſtatem redegere. Verum Tigurini
ptis oppidis quæ diximus, Badam
ſederunt. his ceteri Pagi omnes, unis
rnatibus exceptis, ſeſe cōjunxerunt;
enim non aliud caſtellum munitius
ta Helvetia Auſtrii habebant, & ſæ-
ante ex hoc loco Helvetiorum, &

Q præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

præſertim Tigurinorum, fines infeſta-
rant; itaque omnino oppidum cu-
arce ſibi expugnandum eſſe ſtatuêr-
Ac oppidum quidem, cum abſq; inter-
miſſione mœnia & domus torment-
ferirentur, poſt tertiam ſeptimana-
deditionem fecit: Cæterum qui ar-
præſidio erant, munitioni loci confi-
quamvis capto oppido, eandem fort-
ter defendebant. Helvetii autem, a-
ceptis etiam Bernatum auxiliis, o-
pugnationibus aſſiduis eos ad deditio-
nem urgebant. Tandem igitur, cu-
eos paulatim lapides ac tela deficeren-
aliaque defenſioni opportuna, induc-
in aliquot dies factæ ſunt, intra qu-
niſi Fridericus Auſtrius eos eximer-
obſidione, ipſi præſidio excederent, a-
ce in Helvetiorum poteſtate relicta. I-
terea temporis interceſſione Bavari
Norinbergenſis Burggravii Frideric-
Dux Sigiſmundo Imperatori recon-
liatus eſt. itaque confeſtim legati
Imperatore miſſi ſunt in caſtra Helv-
tiorum, qui eos juberent bello abſiſt-
re. verum illi memores injuriaru-
quas ex hoc loco ſæpe ab hoſtibus a-
ceperant, finito induciarum tempo-
oppugnationem urgebãt, ac perenc-
Pentecoſtes eam deditione ceperu-
& incendio ſtatim delevere. qua-

um poſtridie Pentecoſtes legatus Im-
eratoris Fridericus Comes Toggius
caſtra Helvetiorum veniſſet, qui de-
uo eos ab armis diſcedere juberet,
rcem captam & deſtructam invenit.
olebat id quidem nobilitati, ſed cum
Ielvetii indicto & legitimo bello id fe-
iſſent, non habebant accuſandi occa-
onem. Cæterum cum in Hiſpaniam
rofecturus eſſet Imperator ad Petrum
e Luna, qui & Benedictus XI appel-
atur, Pontificem evocandum, &, æra-
io aſſiduis ſumptibus cum Concilii
um bellicis exhauſto, pecuniis egeret;
igurinis oppignoravit Badam, Bre-
nogartum, Mellingam, Surſeium, op-
ida cum ſuo agro; ſimiliter Bernati-
us capta ab ipſis & ſupra dicta Verbi-
eni Pagi loca certa auri pondere op-
ignoravit, quæ illi noſtra quoque æ-
ate ſoli poſſident. Tigurini vero pro-
imo anno in huius oppignorationis
articipationem quinq; Helvetiorum
agos, Lucernam, Suitiam, Vnder-
valdiam, Tugium & Glaronam ad-
niſere. Vrii vero, qui exiſtimabant
orum oppidorum poſſeſſionem paci
um Auſtrio factę adverſari, initio no-
uere pignoris huius participes eſſe: ſed
um audiſſent aliorum rationes, qui
e quoque pacis ſervandæ ſtudioſos aſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ferebant, ſed bellum ſuſcepiſſe juſſu &
imperio Concilii atque Imperatoris, &
ex horum voluntate hæc nunc militi
ſtipendia & belli præmia poſſidere, &
eadem ab Imperatore, penes quẽ ſum
ma poteſtas ſit, fiduciario jure accepi
ſe, non exigua auri vi perſoluta: hi
inquam, aliiſque rationibus auditi
ipſi quoque in participationem huju
oppignorationis venerunt. Poſtrem
omnium admiſſi ſunt Bernates.

BRÆMOGARTVM & Mellinga.

BRemogartum oppidum eſt ad R
ſam fluvium, à quo media ſui par
fere peninſulæ modo cingitur, inf
Lucernam duobus magnis miliarib
Germanicis ſitum. Vetera oppidi pr
vilegia teſtantur, id quondam fuiſſe
numero civitatum Romani Imper
poſtea tamẽ Habeſpurgiis, &, qui ex h
orti ſunt, Auſtriis Principibus paru
quando autem & quo jure in horu
poteſtatem pervenerit, incertum e
Mellinga exiguum oppidulum ad eu
dem fluvium, miliari Germanico inf
Bremogartum, ſemper Habeſpurg
paruit. Ambo hæc oppida eodem b
lo quo & Bada, ab Helvetiis capta n
mine Imperii, & poſtea à Sigiſmun

Imp

mperatore iiſdem oppignorata ſunt, hac conditione, ut illis omnia vetera iura, privilegia, conſuetudines, ſalva maneant, & Helvetiis præſtent eadem ſervitia, quæ antea Habeſpurgiis & Auſtriis dominis ſuis præſtiterunt. itaque nunc octo veterum Pagorum imperium agnoſcunt.

RAPERSVILA.

RApersvila vero oppidum ad lacum Tigurinum; quondam ſedes Comitum à Raperſvila, quorum ſucceſſores Habeſpurgii deinde in his locis dominati ſunt. In Helvetiorum poteſtatem pervenit anno 1458. Duæ factiones Raperſvilæ erant, Auſtriorum una, Helvetiorum altera. ex hac Sigiſmundus Dux quoſdam captivos Oenipontem abduxerat; alii eo facto territi ad Helvetios confugerunt; cæterum omnes patriæ reſtituti ſunt Helvetiorum interceſſione, qui palam præ ſe ferebant, bellum illaturos oppido, ni vincti liberentur, exules reſtituantur. Accidit autem proximo anno, ut Helvetii à Conſtantienſibus contumeliis affecti bellum illis inferrent. ex eo bello cum, pace facta, Vrii, Suitii, Vndervvaldii, Glaronenſes domum redirent, ab Raperſvilenſibus tranſitum

per eorum urbem ac commeatum ſui militibus petiere; idque opera eorum qui Helveticæ factionis erant, facil impetravere. cæterum in oppidun admiſſi, cum numero ac viribus ci ves ſuperarent, & major quoque ci vium pars tota Helvetiorum eſſet, ci ves ſibi ſacramentum dicere coëge runt. Itaque ab hoc tempore Raper vila in horum quatuor Pagorum po teſtate permanſit; ſervata tamen civi bus ea quam ſub Auſtriis habueran libertate.

FRAVVENFELDVM.

FRavvenfeldum, caput Turgeæ re gionis, biennio poſt Raperſvilan ſeptem Pagi Helvetiorum cepere, bel lo quod adverſus Sigiſmundum Au ſtrium geſſere. Belli autem hujus va riæ cauſæ fuere. Conjecerat Dux i vincula Cardinalem Cuſanum Brixi nenſem Epiſcopum. hunc quia no ſtatim jubente Papa Pio (is fuit Aenea Sylvius) dimiſerat, à Pontifice excom municatus eſt. cum autem hoc ful mine parum moveretur, & ad futu rum Concil um provocaret, Papa Hel vetios illi arma inferre, & Eccleſian tueri juſſit. ac quidem Pagi Pontifi cis edicto paruere; non tamen apu omne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

mnes id parem authoritatem ha-
uit. Sed aliæ quoque belli cauſæ ac-
eſſerunt. Vitodurum oppidum, ſi-
um in Comitatu Kyburgio, qui Ti-
urinorum erat, Auſtrio tum pare-
at. in hoc nundinæ quotannis XVI
ctobris, S. Galli die, magna vicinæ
uſticæ plebis frequentia celebrantur.
d has cum veniſſet Kyburgia plebs,
ppido excluſa eſt, quod ſuſpicionem
anam concepiſſent oppidani, Tigu-
inos nundinarum tempore urbi inſi-
dias ſtruere, & de ea occupanda con-
ſilia iniviſſe. cumque Præfectus Tigu-
rinorum peteret, ut portas ſibi aperi-
rent, & mercatum liberum ſuis veteri
more concederent, & ſponderet, ni-
hil damni & periculi oppido immi-
nere, nullam tamen fidem apud eos
invenit. Itaque Tigurini ſuis omni-
bus interdixere ne commeatum aut
ullas alias res venales Vitodurum im-
portarent. Auſtrius quoque oppido
metuens illud præſidio muniit. Et hoc
quidem factum anteceſſit Papæ ſen-
tentiam. At altera belli cauſa hanc
conſequuta eſt. Erant nobiliſſima fa-
milia apud Stirios orti duo fratres
Gradleri, Vigilius atque Bernhardus.
hi ab Auſtrio domo pulſi & bonis om-
nibus exuti ſunt, dote quoque uxori

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Bernhardi, quæ ex Sterckenbergia familia erat, intercepta. Hi cum diu fruſtra ſua bona à Duce repetiiſſent, & ut ſe cognitioni juris ſiſteret, impetrare nunquam potuiſſent, tandem in Helvetiam conceſſere, & à Tigurinis civitate donati ſunt: empto etiam ab illis Egliſovio oppido, bellum Auſtrio intulere, Tigurinorum auxilio adjuti. Cum autem Auſtrius novo præſidio Vitodurum muniiſſet, poſtquam Tigurinorum copiæ domum rediiſſent, inter illud & vicinos Kyburgios nova quoque diſſidia exorta ſunt, ita ut denuo Tigurini vocatis in auxilium cæteris confœderatis copias ſuas eduxerint & Vitodurum obſederint. Hoc igitur tempore, anno 1460, Dieſſenhovium oppidum ad Rhenum in Turgea, & Frauvvenfeldum, totamque Turgeam, Helvetii in ſuam poteſtatem redegerunt.

PRÆFECTVRÆ IX.

PRæfecturæ communes partim ſeptem plurimum Pagorum Imperio reguntur. Sunt autem omnes numero novem, Badenſis Comitatus, liberæ Provinciæ *im Wagenthal*, Turgea, Sarunetes, Rheguſci, Luganenſes, Locarnenſes, Mendriſii, Madia vallis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Ex his quatuor poſtremæ trans Alpes in Italiæ & Lepontiorum finibus ſitæ, Italica lingua utuntur: cæteræ omnes Germanicam linguam in uſu habent: & Sarunetes atque Rheguſci in finibus veteris Rætiæ; tres aliæ intra antiquæ Helvetiæ limites ſitæ ſunt.

BADA & TVRGEA.

BAdenſis igitur Comitatus in Helvetiorum poteſtatem pervenit una cum oppido Aquarum, & Turgea cum Frauvvenfeldo: id quomodo & quando factum ſit, jam à nobis expoſitum eſt. Badæ imperant Tigurum, Lucerna, Vria, Suitia, Vndervvaldia, Tugium, Glarona, Berna: hi quoque Pagi omnes, Berna excepta, imperium in Turgea habent. Iudicium tamen rerum criminalium ſeu capitalium ademptum Friderico Auſtrio tempore Concilii Conſtantienſis; & Conſtantienſi urbi tum oppignoratum à Sigiſmundo Imperatore, manſit penes eam ad annum uſque Chriſti milleſimum quadringenteſimum nonageſimum nonum; quo in actione pacis inter Maximilianum Imperatorem & Helvetios, judicium hoc Helvetiis ceſſit. Itaque ſeptem Pagi Turgeæ imperant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Cæterum judicia rerum capitalium, provocationes, & mulctæ harum cauſarum, ad decem veteres Helvetiæ Pagos pertinent, qui bellum adverſus Maximilianum fœduſque Suevicum geſſere.

LIBERÆ PROVINCIÆ.

CÆterum liberæ provinciæ ad Ruſam fluvium (eſt hæc alia regio à libera Provincia trans Albium montem, quam ſupra Tigurinis à Sigiſmundo Imperatore datam ſcripſimus) eodem tempore quo Bada, ab Helvetiis bello captæ ſunt. Appellantur autem liberæ Provinciæ caſtella & vici qui ſunt ad ſiniſtram Ruſæ fluvii, ſupra & infra Bremogartum oppidum: ac videtur inde nomen impoſitum, quod tres vici, quorum ſinguli ſuam juriſdictionem habuere, ac proprios magiſtratus ſeu officiales, nempe Meyenbergum, Richenſea, Villa Verbigena, quaſi provinciolæ quædam peculiares, in unam Provinciam conjuncti ſunt. Olim hæc regio appellata fuit Comitatus Rore; & hoc nomine nuncupatur ab Henrico quinto Imperatore in privilegio quodam cœnobii Murenſis: arx autem Rore Comitum ſedes in oppido Aroviano ſita fuit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

. Quo autem tempore Helvetii
Imperatoris & Concilii Frideri-
Auſtrium bello perſequuti ſunt,
ernates loca ad Ruſam fluvium,
tunc quoque Comitatum Roræ in
ſtatem redegerunt. Cæterum cum
o bello ſoli hunc ſibi aſſerere co-
entur, oppoſuere ſe illis Tigurini,
ii, Vndervvaldii, Tugini & Glaro-
ſes, in conventibus habitis Beg-
riedæ, Vndervvaldiæ, Suitiæ, & in
ris ante Bremogartum; qui oſten-
ant, ita initio belli inter ſe conſen-
Pagos, ut quæcunque loca in Ver-
enis hoc bello capiantur, ea com-
ni imperio regantur. Etſi autem
cernates ſe nihil de hoc pacto lega-
ſuis in mandatis dediſſe dicerent,
men auditis utrinque teſtimoniis,
rnates arbitri huius controverſiæ
lecti, pronunciarunt, hos Pagos in
rticipationem huius præfecturæ ad-
ittendos eſſe. Decennio poſt Vrii
ioque ſex Pagorum voluntate in hu-
s præfecturæ ſocietatem venere. Ita-
ue ſeptem Pagi Helvetiæ hodie huic
æfecturæ imperant, Tigurum, Lu-
erna, Vria, Suitia, Vndervvaldia, Tu-
ium, & Glarona. Regio hæc non ad-
odum ampla eſt; ideoque præfectus,
uiſquis is fuerit, non in ipſa regione
habi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

habitat, ſed cum uſus poſtulaverit, j
ris dicundi cauſa aliquoties in an
illuc proficiſcitur, ac plerunque, cu
illuc venerit, in cœnobio Benedicti
ordinis Mure, quod ſatis amplu
opulentum, & elegans eſt, habita
ſolet.

SARVNETES.

SArunetum nomen vetus eſt int
Rætiæ populos. Hodie oppidu
& regio *Sargans* vulgo nuncupatu
quaſi dicas Saræ anſerem: nam Ga
ſam noſtrates anſerem nuncupan
Quidam à Sanacaſa nomen, ſed pe
peram, deducunt, cum nulla vel a
tiqua vel mediæ ætatis ſcripta ad h
nomen alludant. contra in multis ſ
perioris ętatis diplomatibus oppidu
Sarunegans nominatur: quæ appe
latio à Sarunetum nomine, quoru
Plinius meminit, haud dubie deduc
eſt. Quoniam vero Sarunetum ſed
eſt ad ortum Oeni fluminis, qui popu
hodie Engadini appellantur; hi noſt
Sarunetes aut Saruneganſii ſuperio
rum forte coloni ſunt, aut ſuum n
men non ab illis ſed à Sara fluviol
oppidum pręterfluente acceperunt. P
ruit olim Sarunetum regio Comitib
VVerdenbergiis, qui propterea Sarun

tur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

m Comites dicti ſunt: ac aliquando
gio hęc Auſtriis Principibus,& poſtea
omitibus Toggiis oppignorata eſt;
ſtea rurſus à Comitibus Sarunetiis
dempta & poſſeſſa; donec anno CIↃ-
CC LXXXIII Georgius VVerdenber-
nſium Comes eam ſeptem Pagis
elvetiorum venderet. Ab his præ-
cti ordine mittuntur, qui in arce
im Comitum domo habitantes, Sa-
unetibus imperant: ſunt autem hi
agi ſeptem veteres, qui & Turgeæ
: liberæ Provinciæ imperant. Oppi-
um ipſum Sarunetum quamvis Hel-
etiis pareat, ſuis tamen privilegiis
ruitur; proprios magiſtrat⁹ ſibi creat,
qui civibus jus dicunt, & cauſas civiles
ognoſcunt.

RHEGVSCI.

RHeguſci & ipſi Ræticę gentis ſunt, qui ſupra lacum Acronium ſeu Potamicum utrinque ad Rhenum habitant: cæterum qui dextram Rheni ripam tenent, quo loco eſt Brigantium vetus oppidum, & Velcuria, noſtra ætate Auſtriis parent: ſed ab altera parte Rhineggum & Alteſtettum oppidula, & vallis qua verſus VVerdenbergios porrigitur, Helvetiorum imperio ſubjecta eſt. Fuit autem hujus

regionis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

regionis imperium quondam penes Auſtrios, & ab illis, nobilibus Iuniis oppignoratum eſt. tempore vero Conſtantienſis Concilii, cum Fridericus Auſtrius à Sigiſmundo Imperatore proſcriptus eſſet, Fridericus Toggius Comes Rheguſcos aliaque Auſtriorum loca ex voluntate Imperatoris occupavit, ſatisfaciens illis quibus hæc oppignorata fuerant. A Toggio certo auri pondere Rheguſcorum regio oppignorata eſt nobilibus Vlrico, Conrado, Beyereris fratribus; anno deinde 1490, cum Iacobo Beyerero horum hęredi quędam controverſię cum Abbatiſcellanis intercederent, ac ideo vereretur ne adverſus eorum vim hæc loca tueri poſſet, ultro ſua jura eis vendidit, & illis hoc pignus reſignavit. Manſerunt deinde Rheguſci in Abbatiſcellanorum poteſtate triginta proximis annis. Cæterum cum Abbati Sangallenſi, una cum eius imperio, ſubditis & civibus S. Galli, bellum intuliſſent, atque cœnobium nuper Roſaci extructum diruiſſent, Helvetici Pagi confœderati Abbati, collectis copiis, & evocatis etiam reliquis confœderatis, Abbati ſuppetias tulerunt, & Abbatiſcellanos pacem petentes tum pecunia, tum Rheguſcorum imperio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſtarunt: poſſeſſio autem Rheguſ-
rum in ſumptus & ſtipendia belli
it Helvetiorum Pagis Tiguro, Lu-
næ, Suitiæ, Glaronæ: hi poſtea V-
, Vndervvaldios, Tuginos, qui ipſis
ilio venerant, & præterea veteres
dominos Abbatiſcellanos in com-
nionem huius imperii admiſere.
que noſtra ætate octo hi Pagi Rhe-
cis ex ordine præfectos dant; quo-
n ſedes eſt in Rhyneggo, vetuſto
pidulo, ſito in finibus Rheguſco-
m, ſupra eum locum qua Rhenus la-
m Acronium ingreditur.

Præfecturæ Italicæ.

Vperſunt adhuc quatuor præfectu-
rę quas noſtri Tranſalpinas vocant,
od ultra Alpes in Italia ſitę ſint. Ha-
m prima eſt Luganum vel Lucanum,
pidum ad lacum, quem quidam ab
pido Luganenſem, alii Gauni lacum
cant; is ad lęvam habet Larium, Ver-
num à dextris, in quem ſeſe exone-
. Proxima huic præfectura eſt Lo-
rnenſis. Eſt autem Locarnum, amœ-
um & elegans oppidum, ad caput la-
s Verbani, munitiſſima arce quon-
m ornatum, cui poſt Mediolanen-
m primæ partes apud Inſubres olim
ibuebantur. Mendriſiana præfectura

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

tertium locum tenet, quæ ad ſiniſtram lacus Gauni jacet. Poſtremo eſt Madi vallis, appendix quondam Locarnenſium, ſicut Mendriſium Luganenſium. Pervenerunt hæ quatuor præfecturæ in Helvetiorum poteſtatem anno 1513 ex dono Maximiliani Sfortiæ Mediolanenſium Ducis. Is enim pulſis Ital. Gallis conſilio & auctoritate Iulii Papę opera autem & auxilio Venetorum atque Helvetiorum, honorarium hoc Helvetiis dedit, quatuor præfecturas ſitas in proximis finibus Helvetiorum. Rætis item confœderatis vallem Tellinam. Verum triennio poſt Franciſcus Gallorum rex, cum Helvetios ad Marignanum viciſſet, & pulſo Maximiliano rurſus Inſubrum dominium Gallis vendicaſſet, pace facta Friburgi, donationem hanc Helvetiis ſua auctoritate confirmavit. idem fecere alii qui Gallis in imperio Mediolanenſi ſucceſſere. Mittunt autem in hæc loca præfectos, omnes Helvetiorum Pagi, unis exceptis Abbatiſcellanis: hi enim, cum Helvetiis primum hæ regiones datæ ſunt, nondum in numero Pagorum fuere, ſed proximo demum anno in eum aſciti ſunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

BILITIONVM.

ITALICIS præfecturis connumerari forte poteſt Bilitionum oppidum, quod paret tribus Pagis, Vriis, Suitiis, Vndervvaldiis. Fuit hoc opidum Comitum Miſauciorũ; qui eo ſpoliati à Duce Mediolani, cum denuó per inſidias oppidum cepiſſent, vendiderunt illud Vriis & Vndervvaldiis: cæterum iiſdem artibꝰ quibus Miſaucius oppidum Duci ademerat, illis Helvetiis quoque ademptum & à Duce recuperatum fuit. Ab eo tempore (facta autem ſunt hæc circa annum Domini 1422) multa bella Helvetii huius oppidi recuperandi gratia geſſere, & demum anno 1500 eius poſſeſſionem adepti ſunt. Cum enim inter Sforcias & Gallos aſſidua bella vigerent, cives, ut ſuę quieti & paci conſulerent, ſeſe Vriis dedidere: cæterum Galli Inſubribus potiti, ſæpe [illegible], ſed fruſtra, ab Vriis & eorum ſocijs repetiere. Ac demum eo tempore quo Helvetiis traditæ ſunt quatuor præfecturæ à Mediolanenſibus Ducibus, Bilitioni imperium tribus Pagis confirmatum eſt. Dividitur autem Bilitionenſis ditio in tres præfecturas, Bilitionum, vallem Palentam & Rivieram. quę ita adminiſtrantur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

tur à tribus Pagis per vices, ut ſemp
ſinguli Pagi unam è tribus præfectur
obtineant: itaque ſi Vrii præfectum B
litiano impoſuerint, Suitii Palenſę va
li, & Vndervvaldii Rivieræ imper
bunt; ac poſtea Vrii Rivieram, Vnde
vvaldii Palenſam, & Suitii Bilitionu
præfectum mittent: & quia Rivier
præfectura exiguos proventus habe
plerumque is qui Bilitiono præfuit
poſtea Rivieræ quoque præponitur.

DE FOEDERIBVS HELV tiorum cum vicinis Regibus & Principibus.

DEmoſthenes, Oratorum Græci
non tantum eloquentiſſimus, ſe
ſumma quoque ſapientia præditus, &
patriæ libertatis in primis amans, ſcr
bit, non eſſe tutam liberis civitatibu
nimiam tyrannorum familiaritaten
atque illis, præſertim finitimis, nihil f
dei habendum eſſe, propterea quod o
mnis rex & tyrannus libertatis inim
cus & legibus infeſtus ſit. Recte autem
ipſum Athenienſibus & univerſę Gra
cię conſuluiſſe, eventus declaravit. Ph
lippus enim Amyntæ F., cui tum D
moſthenes adverſabatur, & qui hun
ſecuti ſunt in Macedoniæ regno, Græ
corum libertatem ſimulata amiciti
& ſo

& fœderibus pro ſuo commodo factis oppreſſerunt. Quæ cum ita ſint, credo nonnullos admiraturos majorum noſtrorum conſilium, qui cum exteris regibus & Principibus finitimis tot fœdera fecerunt. Sed hic tenendum eſt, non omnia ex æquo fœdera reipublicę pernicioſa cenſeri, sed συμμαχίαν & nimiam familiaritatem: alioqui pacis conſervandæ cauſa neceſſe eſt nonnunquam inter vicinos fœdera ſanciri, ut certo jure inter ſe uti & res mutuo cōtrahere poſſint. Huiuſmodi autem pacis & amicitiæ fœdera plerunq; majores noſtri fecerunt: quod ſi nonnunquam regi aut Principi alicui ſe arctius conjunxerunt, id non abſque maturo & gravi cōſilio ab illis factum eſt; atque ita, ut ex ipſis fœderibus patebit, conditiones conceptæ & initæ ſunt, ne facile libertati periculū creari poſſet. Fecerunt autem fœdera nonnunquam in paucos aliquos annos cum Romanis Pontificibus, Sixto, Iulio II, Leone X, Clemente VII; cum Principibus vicinis, Auſtriis, Sabaudis, Mediolanenſibus, VVirtenbergenſibus; cum Epiſcopis Conſtantienſi, Baſilienſi; cum urbibus Vindelicis ad lacum Acronium; cum Suevicis item & his quæ ad Rhenum ſunt: ſed nos ple-

riſque horum prætermiſſis ea dun
taxat commemorabimus, quæ vel hæ
reditaria ſunt, ac noſtra ætate duran
vel ſaltem aliis diuturniora & celebr
ora fuerunt, nempe Mediolanenſi
Auſtriaca, Burgundica, Sabaudica,
omnium celeberrima atque recenti
ſima Gallica.

MEDIOLANENSIA fœdera.

Quæ fuerit antiquiſſima conventi
& pactum inter Mediolani Duc
& Helvetios, affirmare equidem nc
poſſum. Cæterum anno 1466 Gale
tius Dux & Blanca Maria ejus conju
fœdus ſeu potius conventionem
pactum quoddam fecere cum oc
Helvetiorum Pagis, certis condition
bus, quæ vulgo Capitula Mediol
nenſia nominantur; in quibus vet
rum etiam Capitulorum mentio f
unde conſtat, jam olim Helvetios,
præcipue Vranios, qui ſummas Alp
accolunt, certis conventionibus ſoci
tos fuiſſe Inſubribus. Sed cum illa a
tiquiora pene oblivione ſepulta ſin
ſummam hujus conventionis, quan
ut dixi, Galeatius Maria Sfortia fec
exponam. Primum caput huius fo
deris ad Vrios pertinet. Litem illis

Lepo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

epontia valle moverat Ordinarius
mmi templi D. Virginis Mediolani.
oc igitur capite Dux concedit libe-
m ejus vallis poſſeſſionem Vriis, quo-
l civilem ejus juriſdictionem; & tum
o juri renunciat, tum idem ab Ordi-
ario ſe impetraturum ſpondet. Vi-
ſſim Vrii vectigal annuum Duci pen-
ant, ac junio aut julio menſibus ante
nedium Auguſtum illi Mediolanum
nittant quatuor accipitres, & arcu-
aliſtam ſeu ſcorpionem. Controver-
as de Eccleſiæ reditibus inter Ordi-
arium & Leopontinos judicent duo
b utraque parte delecti judices: quibus
ertius quaſi arbiter à Duce adjũgatur;
uem deliget ex aliquo VII Pagorũ Hel-
etiæ ſenatorii ordinis virũ. Iidem de-
ernunto quid Princeps, quid Lepontii
Ordinario perſolvere debeant; &, ſi
præterea controverſiæ exiſtant de non
olutis cenſibus, eas judicanto. Alte-
rum caput eſt, ut Helvetii VIII Pagorũ
& quicunq; eorum limites inhabitant,
& imperio parent, aut eorum inquilini
per quadriennium fuerint, veteri liber-
tate fruantur, nempe ut per omnia
loca Mediolanenſis Ducatus ad foſſam
uſque urbis à portoriis & vectigalibus
exempti ſint. Tertium eſt de nomini-
bus exigendis. Quartum de controver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſiis, ſi quæ fuerint inter Ducē & Pago Helvetiorū, aut ſi forte privati homi nes ex Helvetiis controverſiam cum Duce habeant. Quintum de contro verſiis privatorum. Sextum de liber mercatu, ut liceat Helvetiis res ſuas, e quos, boves vendere, neq; Dux vel ipſi venditionem, vel ſuis emptionem in hibeat. Septimum; Vtrinque amiciti colatur, neque una pars alterius hoſti bus tranſitum hoſpitiumve præbeat.

Quoniam vero poſt hanc tranſactio nem Mediolanum ſæpe Dominos mu tavit, capitula aliquoties confirmat atq; renovata ſunt; ac poſtremo ann 1552 Ferdinandus Gonzaga, Guberna tor Mediolanenſis, nomine Caroli V Imperatoris cum Helvetiis hanc con ventionem renovavit, ſimilibus fer conditionibus. Prima eſt de benefici exemptionis à vectigalibus aliiſq; one ribus: item de emptione frumenti, u ea libera ſit; at ingraveſcente annon ſi modius 13 libris vendatur, ne quic evehatur, vetare licet; verum intere Helvetiis 2000 modii amicitiæ cauſ vendantur. Eandem rationem ſervan Helvetii erga Mediolanenſes. Altera eſt de emptione & vectura ſalis. Terti confirmantur Helvetiis vetera privile gia, ut libere iter facere, mercimoni

xercere tota regione poſſint, neq; lite-
is aut ſalvo conductu opus habeant,
eſtis tempore excepto: præterea tan-
ũ Mediolani ſub porta ſolvant porto-
ium. Quarta eſt, quinam poſſint frui
is privilegiis; & nominatim excludũ-
ur Mediolanenſes qui ad Helvetios
nigrarint. Quinta, ne fraus fiat, ſanci-
ur; ut, qui his privilegiis gaudent, nul-
am ſocietatem mercaturę ineant cum
is qui illis carent. Sexta conditio eſt
le controverſiis componendis & diju-
licandis. Septima, ſi alterius partis rei
d alteram confugiant, cauſa cognita
i ſontes judicētur, ſuo magiſtratui de-
lantur, ut ille pœnas ſumat. Octava, in
editibus, decumis, bonis mobilibus &
mmobilibus, quæ vel nunc poſſident
Helvetii in Ducatu, vel hæreditate illis
oſt obvenerint, eodem jure utantur
uo Mediolanenſes apud ipſos. Nona,
traque pars liberum tutumq; iter per
lterius regionem habeat, & utrinque,
t hactenus, mutua amicitia ſervetur.
Decima, excipiunt Helvetii fœdera ſua,
& omnes vetuſtiores tabulas obſigna-
as, ne quid illis capitibus derogetur.
Poſtrema, tempus huius conventionis
definitur, ut duret quadriennio poſt
obitum Caroli Imperatoris. Etſi vero
hactenus varias ob cauſas conventio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

hæc inter Sereniſ. Hiſpaniarum regem Mediolani Dominum, & Helvetios, nondum eſt renovata, tamen ſtudioſe utrinq; veterem amicitiam cõſervant, & iiſdem fere, ut olim, privilegiis Helvetii hactenus Mediolani fruuntur.

Additio. Superioribus annis Philippus II Hiſpaniarum Rex & Mediolani Dux, fœdus fecit cum VI civitatibus Catholicis, Lucerna, Vrania, Suitia, Silvania, Tugio, Friburgo; in quo pleraque antiqua, ſed omnia præterea pro defenſione Catholicæ & Romanæ religionis, auxilia, opes, vires promittuntur. literæ de ea re datæ Lucernæ, 12 maji 1587; juratæ & confirmatæ Mediolan. 16 maji 1588. in eandem ſocietatẽ venerunt Abbatiſcellanorum Catholici anno 1597.

FOEDERA AVSTRIACA & Burgundica.

QVemadmodum cum nullis aliis Principibus quam Auſtriis ſæpius pro libertate ſua bella geſſerunt Helvetii, ita cum nullis aliis plures convẽtiones, pacta & fœdera fecerunt: ſed illas, ut paucorum annorum, & unius aut duorum Pagorum cõventiones, omittimus; & Sigiſmundi Auſtrii cum Helvetiis unionem perpetuam & hæreditariam exponemus; quę deinde à Maximiliano

liano & Carolo V Ferdinandoque
peratoribus renovata eſt. Sigiſmun-
s hic Auſtrius cognomento ſimplex,
ius fuit Friderici, qui Ioannem Pa-
m à Concilio Conſtantienſi abduxit,
eo nomine fuit proſcriptus. Hic
aves inimicitias cum Helvetiis exer-
uit, & multa bella, quamvis infeli-
ter, cum illis geſſit, ad Vitodurum,
Iulhuſium, VValdshuttũ, in Turgea,
liiſque locis: quibus bellis Turgea ſatis
mpla & fertilis populoſaque provin-
ia ab Helvetiis illi adempta eſt.

Idem, cum bello Helvetios ſuperare
nequiret, in Galliam profectus, à rege
Ludovico auxilium adverſus Helvetios
petiit. cum autem Gallorum rex ſe bello
Helvetico implicare nollet, (erat enim,
antequam regnum adipiſceretur, Hel-
vetiorum robur & virtutem expertus,
pugna cum illis juxta mœnia pene ur-
bis Baſilienſis commiſſa,) ad Burgun-
dum ſe contulit, & huic non quidem
Helvetiam vendidit, uti Lazius ſcribit,
ſed Comitatum Ferrarenſem, aliaque
Helvetiis vicina loca octoginta aureo-
rum millib⁹ oppignoravit, ut eum hac
occaſione cum Helvetiis committeret.
Sed hæc oppignoratio præter opinio-
nem longe aliter cecidit. etenim Ha-
genbachius Burgundi præfectus gravi

tyrannide omnes illos populos premere cœpit, eorum uxoribus ac liberis vim inferre, multos inſontes & indemnatos carceribus concludere, & capite quoque multare. Itaque Sigiſmundus ſuorum miſertus, ac aſſiduis eorum querelis impulſus, denuo redemit eandẽ provinciam, perſoluto oppignorationis arrhabone: ſed non idcirco Burgundus poſſeſſione illarum ceſſit, imo vi ſemel receptam regionem retinere conabatur. Erant tum Helvetiis quoq; inimicitiæ cum Burgundo. cum autem Auſtrius, non minus quam ipſi, Burgundo impar eſſet, cœptum eſt agi à viris prudentibus de amicitia & fœdere jungendo, ut adverſus communem hoſtem junctis viribus bellum gererent. & in ea re maximam operam navavit Gallorum rex Ludovicus XI, qui undiq; Burgundo clam hoſtes comparare & concitare ſolebat. utebatur autem ad hanc rem conficiendam opera hominis Helvetii, Iuſti Sillinii, qui Epiſcopus Sedunenſis, & Gratianopolitanus poſtmodum factus eſt. hic notus quoq; Sigiſmundo Auſtrio, & illi non minus quam domi apud ſuos gratus & acceptus, tandem effecit, ut auctoritate regis Helvetii hæreditario fœdere cum Auſtrio jungerẽtur. Cuius hæc ſumma

eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Primum, utrinque pacem & ami-
tiam colant, ſic ut libere ac tuto &
ſtriaci in Helvetiis,& Helvetii apud
ſtriacos, mercimonia aliaq; ſua ne-
tia agere poſſint : ſin autem aliquæ
s oriantur, eas non bello ſed jure
ſequuntor. Sint autem arbitri Epiſ-
pus vel civitas Conſtantienſis: item
ſilienſis Epiſcopus, vel eius urbis ſe-
tus. Ante cognitionem cauſæ utraq;
rs judici caveat literis obſignatis, ſe
ntentię gratia,quamcunque tandem
erit, judicem non odio habituros,
t ulla injuria affecturos eſſe. Cauſæ
iores de hæreditatibus adeundis,de
ominibus exigendis, ſuo loco ab or-
nariis judicibus decidantur. Si Sigiſ-
undus Auſtrius auxilio Helvetiorum
eat,mittant illi militẽ (ſi modo ſal-
honore ſuo & antiquis fœderibus
facere queant) eo ſtipẽdio quantum
ipſisHelvetiis militi numeratur:par
tio Auſtrii erga Helvetios. Helvetii
bulas ſignatas, diplomata,rationum
bros, & quæ ſunt huius generis ſcri-
a Auſtriorum, quæ poſſident, reſti-
ant:&ſi quę alicui alteri antehac de-
erint,id indicent: excipiuntur tamen
teræ & libri ſpectantes ad oppida &
rces,quæ nunc in poteſtate Helvetio-
um ſunt. Vtrique parti maneant re-

giones,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

giones, oppida, caſtella, arces, vici, pagi
quæcunq; occuparunt ac nunc in po
teſtate habent; neque de his quiſquam
poſtea alteri lité moveat. Neutra pa
alteram è ſuis regionibꝰ, oppidis, arci
bus injuria ulla affici patiatur. Neutr
pars in alterius damnum ſubditos eiu
fœdere ſibi jungat, civitate donet, i
tutelam recipiat; niſi forte aliquis cum
omnibus bonis alio migret, addita ex
ceptione eius juriſdictionis cui ante
obnoxius fuit: ſi vero talis alteram
partem vi perſequatur, hunc confe
ſtim hi, apud quos erit, juris ſiſtant
neutra enim pars alterius hoſtes ſcien
ac volens domo, hoſpitio, commeatu
aliiſq; rebus juvare debet. Dux Auſtriu
tranſactioni VValdeshuttanæ ſatisfa
ciat, & in eo, ubi poterunt, Helvet
auxilio illi ſunto. Neutra pars alteram
novis portoriis oneribuſve aliis pre
mat. Sigiſmundo Auſtrio maneant ſu
clientelę quas jure fiduciario concedi
exceptis clientelis regionum captarum
& pignoribus non redemptis. Decen
nio renovetur hoc fœdus. Si forte vic
latum fuerit, pars læſa ſatisfactionem
poſtulet, non bellum ſuſcipiat. Omni
bella & inimicitiæ, quæ antehac inte
Sigiſmundum & Helvetios, & major
eorum, utrinque fuerunt, hac tranſ

actio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

tione pacatæ & abolitæ ſunt; idque
utraque parte firmiter ſervetur. Pri-
a hæc tranſactio facta eſt ante bellũ
urgundicum anno 1474. Eodem an-
Sigiſmundus Auſtrius, Renatus Lo-
aringius, Epiſcopi Argentinenſis &
aſilienſis, urbes Argentina, Baſilea,
olmaria, Seleſtadium, Mons Bellicar-
, & quædam aliæ cum Helvetiis, in
nnos aliquot fœdus contra vim &
yrannidem Burgundi fecerunt. Cæſo
utem triennio poſt Burgundo, Sigiſ-
mundus Auſtrius hæreditarium fœdus
primam illam cum Helvetiis trans-
ctionem à Gallorum rege factam re-
ovavit, cum his Pagis, Tiguro, Berna,
ucerna, Vria & Salodoro; libera pote-
tate facta reliquis Pagis, ut, ſi volue-
int, eodem fœdere comprehẽdantur.
Nihil autem novarum conditionum
ic additum eſt; tantum mutui auxi-
ii forma & ratio clarius expoſita. Ali-
quot annis poſtea Sigiſmũdus Princeps,
cum liberis legitimis careret, omnem
ſuam ditionem Maximiliano Impera-
tori reſignavit, annua tantũ penſione
ſibi reſervata. Hic quoque ab Helvetiis
petebat, ut ſecum par fœdus inirẽt. ſed
quia animi utrinque abalienati erant,
& omnia ad bellum ſpectabant, & Si-
giſmundus quoque in Helvetiorum
detri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

detrimentum ditione ſua ceſſiſſe cre
debatur, noluere Helvetii novo fœde
illigari; prę ſertim cum omnis illa acti
inſidiarum plena eſſet, ut eventus do
cuit: nam mox Auſtrii, & qui Suevic
fœdere tenebantur, bello Rętos & He
vetios petiere. Cæterum pace inte
Maximilianum Imperatorem & Hel
vetios facta, anno ab ea XII, qui fu
XI ſupra cIↃ IↃ, Maximilianus fœdu
hoc hæreditarium domus Auſtrię cu
Helvetiis renovavit, & eodem fœde
Burgundicam domum & Carolum n
potem, cujus tutor erat, Helvetiis con
junxit: ex Helvetiis quoque non mod
qui priori fœdere tenebantur, ſed om
nes XII Pagi, & præterea Abbatiſcell
ni, ac Abbas & oppidum S. Galli, hæ
reditariam hanc pactionem cum Au
ſtriaca & Burgundica domo ſanxer
In hac autem renovatione expreſſe a
nominatim ſancitur fœdus ſeu tran
actio authore Lodovico Gallorum re
ge facta: Item illo fœdere quamvis ta
cum comprehēdantur Burgundię Co
mitatus, & ſuperiores provinciæ Au
ſtriacæ, Tirolenſis Comitatus, & qu
ſunt ultra montem, item Rhenanę ur
bes, VValdeshuttum, Lauffenbergum
Seconium, Rinfelda, & quæ aliæ ſun
citra eundem montem; tamen ſim

additu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

lditur quoque, cavendum, ne vel cæ-
ræ regiones in fœdere comprehenſæ
nicquam hoſtile adverſus Helvetios
ciant, aut contra Helvetii adverſus
las. Prohibentur item contumeliæ &
onvicia verborum, ne animi, quod
ntea aliquando accidit, hac ratione
ienentur. Spondet præterea nomine
epotis Caroli, ſe ſingulis Pagis Helve-
iæ ducentos aureos honorarii mune-
is loco in urbe Tigurina quotannis
erſoluturum; Abbati vero S. Galli,
temque oppido, & præterea Abbatiſ-
ellanis ſingulis centenos, quouſq; Ca-
olus tutela exemptus regionum ſua-
um imperium ſuſcipiat: tum etiam ab
pſo fœdus hoc confirmandum eſſe. Id
quod factum eſt. Anno enim 1543, lite-
is ad Helvetios datis, fœdus confirma-
vit, quantum ad domum Burgundi-
cam ſeu Comitatum Burgundiæ ſpe-
ctat. Auſtriæ enim tum Ferdinandus
frater imperabat. Sunt autem Burgun-
dici fœderis conditiones & capita non
alia quam Auſtriaci. Nempe, ut utrinq;
libere commeare & quęvis commercia
exercere poſſint. Item, ne una pars al-
teri bellum inferat, aut è ſuis finibus
inferri patiatur. Si vero quis alius al-
terutri parti vim inferre volet, tum,
hac petente, altera diligentem alterius
curam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

curam habeat (*eyn treuvv vffſehen haben*) ne contra jus & æquum premature, &c.

SABAVDICVM fœdus.

SAbaudorum, qui veteribus Allobroges fuerunt, Duces antiquitus fœdus & amicitiam cum Bernatibus, Friburgiis& Salodoriis coluerunt multis annis. Cæterum cum omnibus Pagis Helveticis Carolus demum Philiberti, qui nunc rerum apud Allobroges potitur, pater in annos 25 fœdus fecit, anno duodecimo ſupra cIↄ Iↄ. Primum caput eſt de mutua amicitia conſervanda: Neutra pars alteram injuria afficiat,neque ulla re alterius hoſtes juvet. Secundum, de controverſiis cognoſcendis: In his judices utrinque pari numero deligantur, qui in Bipennium urbem convocent partes ambas,& cauſam cognoſcant: quod ſi ſententiæ duæ ferantur paribus ſuffragiis, arbitrum deligant ex his Pagis ad quos cauſa non ſpectat. Privatæ cauſæ decidantur judiciis uſitatis cujuſq;loci. Tertium; Tuto liceat utrique parti ſua negotia agere in alterius regione; neq; novis portoriis oneribuſque quiſquam prematur. Quartum; Si quiſquam controverſiam adverſus Ducem habuerit,

uerit, & ſe Helvetiorum judicio ſiſte-
e volet, idque Dux renuat, Helvetii
ædere nō tenentur ut adverſus hunc
Duci ſuppetias ferant. Quintum; Si
Helvetii bello premantur, Dux ſex-
entos aut plures equites illis ſuo ſum-
tu auxilio mittat, ſi modo domeſtico
bello non impediatur. Viciſſim, ſi Dux
bello domi petatur, ipſo poſtulante
Helvetii peditatū illi auxilio mittant,
non tamen plures ſex millibus. ſingu-
lis peditibus menſtruum ſtipendium
Dux perſolvat ſex francos. Si ſponte
aliqui ultra numerum militum, quem
ipſe petierit, militatum abierint, his
nulla ſtipendia debentur, niſi ſponte
& liberali manu ea perſolvere Dux vo-
luerit. Milite Helvetico Dux ad navale
bellum non utatur, neque ultra mare
ducat, ſed tantum ad tuendos fines,
quos hodie habet, eorum opera illi de-
betur. Porro ut pax conſervari poſſit,
neutra pars extra alteram ſuſcipiat
quę ad alterius detrimentum ſpectent:
neque alterius ſubditos in numerum
civium recipiat, niſi qui corpora fortu-
naſque ſuas ad ipſos tranſtulerint. Du-
rante hoc fœdere Dux ſingulis Pagis
quotannis Bernę numerat 200 aureos.
Sub finem huius fœderis, quod annos
25 duravit, Carolus Dux à Franciſco

rege Galliarum maxima parte ſui Principatus exutus eſt; quo bello Bernates, qui Genevenſium civium ſuorum cauſam tuendam ſuſceperant, ſociis Friburgiis & Sedunis, omnia loca Ducatus in Antuatibus & Equeſtribus occuparunt. Ab eo tempore cum aliquot annos in Pedemontio Carolus V Imperator, in cuius clientelam Sabaudus ſe dederat, aſſiduum bellum geſſerit, omnis actio fœderis renovandi intermiſſa fuit. Superioribus vero annis Philibertus Caroli filius, pace facta, & paterno imperio illi reſtituto à Gallis, novum perpetuumque fœdus cum ſex Helvetiorum Pagis fecit, Lucerna, Suitia, Vria, Vndervvaldia, Tugio & Salodoro; quod à fœdere ſuperiori parum admodum diſcrepat, niſi quod hic nulla expreſſa mutui auxilii & συμμαχίας (quod quidem ego meminerim) mentio fit. Poſt etiam reliqui Helvetii fœdus antiquum & amicitiam ſimilibus conditionibus cum eodem junxerunt.

GALLICA FOEDERA.

GAllorum regum primus cum Helvetiis fœdus fecit, & annua ſtipendia publice ſingulis Pagis perſolvit Lodovicus hujus nominis XI. Hic Lodovicus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

vicus cum adhuc Delphinus (uti vocant) eſſet, inſtructiſſimas copias Gallorum in Germaniam adduxit, quas Armeniacas vulgo nominant à Comite Armeniacenſi, earum ductore. Venit autem in Germaniam in gratiam Eugenii Papæ & Imperatoris Friderici, ut & illius cauſa Baſilienſem ſynodum diſſiparet, & alterius hoſtes Helvetios bello perſequeretur, atq; ab obſidione urbis Tigurinę avocaret. Helvetii enim juſtis copiis Tigurum (quod Auſtriis ſe fœdere junxerat) obſidebant. alter autem exercitus eorum Farnſpergum arcem in Rauracis oppugnabat. ex hoc mille ſexcenti milites urbi Baſileæ & patribus ſynodi auxilio venientes ad Byrſam fluvium, tria aut quatuor millia paſſuũ ſupra Baſileam, cum copiis Delphimi cõgreſſi tam fortiter pugnarunt, ut quamvis numero ſuperati & vincti hoſtibus ad unum fere cæſi ſint, tamen ita Delphini exércitum attriverint, cæſis circiter ſex mill., ut & clade ſuorũ & hoſtium ferocia conſternatus mox Galliam repetierit, infectis his rebus quarum cauſa venerat. Ferũt tum Delphinum ſuperatis hoſtibus dixiſſe, ſe ante minoribus copiis trium horarum ſpatio XIII millia hoſtium profligaſſe, longeque minore periculo quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

nunc integri diei pugna unicum quodammodo manipulum hoſtium ceciderit: nunquam etiam ſe cum hoſte pertinaciore & robuſtiore congreſſum. quare daturum ſe operam, ne ſibi deinceps cum illis pugnandum ſit. Id autem multo poſt regnum adeptus fecit. Etenim cum Carolum Burgundum odio haberet, neque tamen aperto bello eum petere auderet, quod id antea ſibi infeliciter ſucceſſiſſet, ſtuduit eum cum Helvetiis committere: ut autem & hoc facilius efficeret, & ad omnes caſus Helvetica auxilia parata haberet, fœdus cum illis decem annorum fecit, & Pagis annuas penſiones largitus eſt, ſeptem millia francorum ſingulis: bello quoque Burgundico pecuniæ magnam vim Helvetiis ſuppeditavit, ne ejus inopia bello abſiſtere cogerêtur, & de pace agere: & victo Carolo ad Moratum, ampliſſima munera & publice Helvetiis, & privatim etiam ducibus belli, largitus eſt: poſtremo, cæſo Carolo, ne Helveti Burgundiam jure belli invaderêt, multorum animis in Burgundia pronis ad deditionem, pecunia redemit, & e bello, quod poſt mortem Caroli geſſit in occupandis illius provinciis Helvetico peditatu uſus, uberiora quam qui

quan

quam antehac ſtipendia illis numeravit. Porro, filiis Lodovici Carolus VIII, anno 1483, paternum fœdus cum Helvetiis renovavit, & eorum milite uſus eſt bello quo Franciſcum citerioris Britanniæ Ducem vicit: potiſſimum vero bello Neapolitano fortem & fidelem operam militis Helvetii multis in locis expertus eſt. Qui vero huic in imperio ſucceſſit Lodovicus XII, cum Mediolanum recuperare vellet, ut Helvetios amicitia Lodovici Sfortiæ averteret, fœdus ipſe quoq; in decennium cum illis conjunxit. Quo finito gratias egit Helvetiis, & ſtipendia renunciavit, & annuas penſiones, quas publice & privatim illis perſolverat. quo facto multorũ militarium hominum animi graviter offenſi ſunt; quibus auctoribus, inſtigante ubique Principes Pagorum Cardinale Sedunenſi, fœdus inierunt Helvetii cum Iulio Papa II, anno x ſupra Iↄ. Ambiit quidem aliquoties poſtea Lodovicus novum fœdus: verum Helvetii Pontifici conjuncti id renuerunt; ac anno 1512 Gallis Mediolano ejectis Maximilianum Sfortiam in paternum imperium reſtituerunt; & ſequenti anno Gallos ingenti prælio ad Novariam profligarunt, & in ipſam Burgundiam copias adverſus

Gallos dixerunt. SucceſſitLodovico generFranciſcus Valeſius. Hic Helvetios in Inſubribus ad Marignanum memorabili prælio ſuperavit, & abducto in Galliam Maximiliano Sfortia, imperio Mediolanẽſi potitus eſt. Cæterum tam ſplendidam victoriam adeptus, conſcius ſibi, quanti ea Gallis conſtaret,& quam non incruenta fuiſſet,nihil prius potiuſque habuit,quam cum Helvetiis pacem & amicitiam facere , & eos regno Galliæ firmo ſtabiliq; fœdere conjungere. Ac pacis quidem, & mutuæ amicitiæ,hę fuere conditiones & leges, capitibus XIII comprehenſæ. Primum, hac conventione omnes inimicitiæ, diſſidia, bella ſublata ſunto, & omnes controverſiæ & querelæ ex hoc bello ortæ:privatę autem controverſiæ quæ cum belli cauſis non ſunt conjunctæ, dijudicentur juxta capita conventionis inter Mediolani Ducem Ludovicum XII,Francorum regem,& Helvetios initæ. Secundo , captivi omnes quocumque loco captivi aut venditi fuerint, liberi abſque precio dimittantur. Tertio, quicunque milites Helvetici cauſas aliquas adverſus Gallorum regẽ habuerint, quæ non ex hoc bello ortæ ſunt,judicio agere poſſunt ſecundum ſubſequentia capita. Quarto,ho

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ure utantur fruantur quoque omnes, qui poſt capita illa Lodovici regis Helvetiis fœdere conjuncti aut civitate donati fuerint, exceptis his, qui extra Helvetiæ limites atq; alterius nationis & linguæ quam Germanicæ, neq; Helvetiis ſubjecti ſunt. Quinto, mercatoribus & ſubditis Helvetiorum confirmentur privilegia & immunitates quę illis à prioribus Galliæ regibus conceſſę ſunt. Sexto, ut Helvetii benevolentiam & libertatem regiam erga ſe experiantur, pro ſumptibus in obſidione Divionenſi & poſtea in Italia factis, perſolvitur illis à rege magna auri ſumma certis penſionibus. Septimo, ut pax firmiter utrinque ſervetur, & amicitia inita duret, ſi quæ controverſiæ exortæ fuerint, neutra pars bello cauſam ſuam perſequatur, ſed juxta ſubſcriptam formulam ſuum jus judicio perſequatur. Octavo, neutra pars alterius hoſtibus præbeat tranſitũ, hoſpitiumve; neutra pars ſuos ulli Principi aut reip. contra alteram militare patiatur, ſed ſi qui id fecerint, eos domũ pro imperio revocent, & pro merito puniant. Nono, utriuſque partis mercatores, peregrini, ſubditi, utrinque libere commeent, negocia ſua conficiant, neque contumeliis ullis afficiantur, neque ullis novis

portoriis graventur. Decimo, rex ex ſua
liberalitate quotannis ſingulis Pagis
numerat duo millia francorum; toti-
dem quoque Valeſiis: ſed Rætis nume-
rat eadem quæ Lodovicus XII, & præ-
terea 2000 francorum. Item Abbat
S. Galli eiuſque ſubditis ac Toggenbur-
giis 600 francos: civitati S. Galli 400
Mulhuſiis 400, Gruerianis 600. Vnde-
cimo, Bilitionenſibus, Luganenſibus
Locarnenſibus & Madiæ vallis incolis
reſervantur & cõfirmantur vetera eo-
rum privilegia, & immunitates quas
in Ducatu Mediolanenſi hactenus ha-
buere. Duodecimo, de arcibus, Luga-
nenſi, Locarnenſi, & valle Madia rex
Galliarum Helvetiis optionem dat,
ut intra anni ſpacium declarẽt, utrum
arces illas & regiones ſervare malint,
an earum loco accipere trecenta millia
aureorum Gallicorum qui ſole inſigni-
ti ſunt: quod ſi pecuniam accipere ma-
luerint, eodem pacto teneatur vallis
Tellina & Clavennenſis Comitatus; ac
Ræti, inſtar Pagi, ratam partem pecu-
niæ ex 30000 aureorũ accipiant. Ter-
tiodecimo, pax hæc & amicitia nulla
fraude violetur, ſed inter regnum Gal-
liæ & Helvetios æterna perpetuaque
eſto. Excipit in hac pace rex Galliarum
Leonem X, P., ſedemque Romanam
& In-

& Imperium Romanum; reges Hiſpaniarum, Angliæ, Scotiæ, Navarræ, Daniæ; Duces, Sabaudum, Lotharingum, Geldrum; Ducem item & rempublicam Venetam, Laurentium Medicem, domumque Mediceam & rempubl. Florentinam, Epiſcopum Leodienſem, omneſq; regi confœderatos. Ab Helvetiis excipiuntur itidem Leo X, P., ſedes Romana, Imperator Imperiumque Romanum, Auſtria domus; Duces, Sabaudus & VVirtembergius; Laurentius Medices, & Medicea familia, atque reſpublica Florentina, Mareſchalckus Burgundiæ, antiqua fœdera, & omnes fœdere & jure civitatis ſibi juncti. Exceptionis hæc ratio eſt, ſi rex Galliarum horum alicui bellum in ipſius finibus intulerit, ſervent illis Helvetii fœdera & conventiones olim cum ipſis initas: ſin vero ipſi Galliarum regem domi ſuæ bello invaſerint, non patiantur Helvetii ſuos ſtipendia apud illos facere contra Gallum, ſed eos revocent, ut VIII capite ſancitur; quod firmiter ſervabunt. His conditionibus ſubjicitur formula ſervanda in controverſiis cognoſcendis; quam commemorare ſupervacuum eſt, cum pleraque ſimilia ſint his quæ in capitulis Mediolanen-

 ſibus,

ſibus, & aliis formulis judiciorum quas ſupra commemoravimus, præſcribuntur. Tota hæc actio pacis & amicitiæ ab utriuſque partis legatis facta & conſcripta eſt in Aventicis Friburgi, anno 1516, menſe novembri, di D. Andreæ ſacra.

Pace & amicitia his legibus ſancita non conquievit rex Franciſcus done Helvetios arctiori fœdere Galliæ regn uniret. Id quod factum eſt Lucernæ quinto anno poſt pacem factam. Iun xerunt autem fœdus cum Gallo omnes Helvetici Pagi eorumque fœderi ſocii, uno Tigurinorum Pago excepto. Summa confœderationis Gallicæ hæc eſt. Si quis regi Galliarum, quiſquis i fuerit, bellum inferat in regno Galliarum, Ducatu Mediolanenſi, aliiſque locis regni Gallici ultra & cis Alpes poterit ex Helvetiis militem conſcribere pro ſuo arbitrio, non pauciores ſex millibus, neque plures ſedecim millibus, niſi id permiſſione magiſtratuum fiat. Deligat autem ſuo arbitratu tribunos militum ſive capitaneos ex omnibus Pagis & confœderatis, homines integræ famæ. Capitaneos autem à rege delectos & milites, magiſtratus Helvetiæ non impediant, neque moras aliquas nectant aut impe-

dimenta

dimenta objiciant, ſed permittant liberam profectionem ſuis militibus intra decimum diem ex quo primo conventu rex militem petierit: permanebunt autem in militia ad finem uſque belli ſi regi viſum fuerit, neque ante à ſuis magiſtratibus revocabuntur: his omnibus rex uſitata ſtipendia perſolvet. Quod ſi ipſi Helvetiæ bellum inferatur, ac fraude omni ſepoſita mili tem ideo regi dare non poſſit, hoc caſu Helvetii liberi ſunt, ac poterunt tum ſuos confeſtim revocare, eoſque rex exauctoritate & dimittere debet. Porro ſi rex hoſtibus ſuis bellum ultro inferre ſtatuerit, idem jus eſto milites conſcribendi non pauciores 6000, neque 16000 plures. Duces vero deligito viros probos & honeſtæ familiæ, ex Helveticis Pagis, eorumque ſociis confœderatis. Helveticum exercitum rex non dividat, & diverſarum urbium atque arcium præſidia diſtribuat: neque eo ad bellum navale maritimum utatur, ſed in terra illi ſerviant. De ſtipendiis militum ita inter partes convenit, ut rex in ſingulos milites numeret aureos Rhenanos quatuor, & ſemiſſem aurei. ſtipendia autem incipiant procedere quo die primum domo exierint, ac tum trium menſium ſtipendia illis deben-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

debentur, etiamſi minori tempore eorum opera utatur. primi autem menſis ſtipendium in ipſa Helvetia eis numeretur; reliquorum vero idoneis locis, prout uſus poſtulaverit. Quod ſi rex ultra tres menſes militem retinere voluerit, ſingulis menſibus eadem ſtipendia ſolvet, ad id uſque tempus intra quod commode domum redire queant. Ducibus, ſigniferis, legatis, & reliquis qui ordines ducunt, ſtipendia pro uſitata conſuetudine & veteri more regum Galliç numerentur. Si autem bellum Helvetiis illatũ fuerit, rex Galliarum ſuo ſumptu illis auxilio mittat 200 cataphractos, & duodecim tormenta bellica cum omni apparatu, ſex majora & muralia, totidemq; mediocria: præterea in ſumptus belli ſingulo trimeſtri Helvetiis Lugduni numeret pecuniæ certam ſummam: &, ſi Helvetii id maluerint, loco cataphractorum rex illis 2000 coronatorum pro ſingulis tribus menſibus numerabit. Si bello exorto alibi emptione ſalis prohibeantur Helvetii, illud in Gallia emere & evehere poterunt. Si alterutra pars bellum adverſus hoſtes ſuos geſſerit, in conditionibus pacis ineundæ alteram quoque comprehendat. in huius arbitrio ſitum eſt aſſentiri velit

nec

: ne; quod ſi pacem reſpuat, nihilo-
nus altera pars in eius actione pro-
di poterit. Neutra pars alterius ſub-
os civitate donet, aut in ſuam tu-
am recipiat. Neutra pars alterius
ſtibus aut exulibus hoſpitium, auxi-
m, defenſionemve præbeat, ſed eos
xta pacis capita ejiciat, pellat, impe-
at. Poſtremo, rex ad declarandum
um amorem & benevolentiam erga
elvetios, præter 2000 millia franco-
m, quæ in pace illis ſpopōdit, ſingu-
Pagis 1000 francos quotannis eo-
m tempore durante hoc fœdere nu-
erabit; confœderatis etiam mediam
rtem communis penſionis, quam
te habent, numerabit. Excipiuntur à
ge Leo X, P., Eccleſia ſedeſq; Roma-
a, ſacrum Rom. Imperium; reges An-
liæ, Scotiæ, Daniæ; Duces Sabaudiæ,
otharingiæ, Holſatiæ, Geldriæ; reſpu-
lica Veneta & Florentina, Medicea
omus, marchiones Brandenburgicus
Montferratenſis. Helvetii excipiunt
eonem X, P., Sedem Romanam, Im-
erium Romanum, rempublicam Flo-
entinam, & domum Mediceam, Du-
em Sabaudiæ, domum Auſtriacam,
œdera & cives atque confœderatos
uos, Ducem VVirtenbergicum, at-
que Octavianum Mariam Sfortiam
epiſco-

epiſcopum Laudæ Pompeiæ. Si tamen aliqui horum, qui hic excepti ſunt, uni parti bellum inferant in ſuis finibus quos ea nunc habet cis & ultra Alpes, altera pars abſque ullo reſpectu parti læſæ & injuria affectæ auxilium ferat, juxta huius fœderis pacta. Durare autem debet fœdus hoc vivente Franciſco rege, & præterea ab eius obitu adhuc triennium.

Finito hoc fœdere Henricus Galliarum rex Franciſci filius, & ſucceſſor, novum fœdus cum Helvetiis fecit, iiſdem legibus quibus & pater. quod quinquennium poſt obitum ejus duravit. Cæterum quia Inſubres & quædam aliæ provinciæ ſuperiori fœdere comprehenſæ, hoc tempore à regno Galliæ avulſę erant, de illis nominatim fœdere exprimitur, Helvetios non teneri, ut militem dent Gallo ad loca recuperanda; verum ſi alio exercitu ea recuperaverit, & in poteſtatem redegerit, eodem jure ſunto, quo reliquæ regni provinciæ, & ad has tuendas militem danto Helvetii: ad Boloniam autem urbem recuperandam & Comitatum Bolonienſem in Picardia Gallo militent. Si rex ipſe in propria perſona bello alicui intereſſe voluerit, pro ſuo arbitratu duces & milites in Helvetia,

quot

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ot volet, colligere poterit, non pau-
ires tamen 6000. Exercitum Helveti-
m non licet regi dividere & disjun-
re ſi præliandum ſit: ſed extra præ-
aleam in urbium & arcium prçſidia
poni poteſt. Stipendiorum milita-
m, & auxilii quod rex Helvetiis de-
t, eadem ratio eſt, quæ & in priori
dere: cętera quoque capita nihil fere
riant. Porro ut tractatus pacis anno
ı poſt cIↄ Iↄ firmus maneat, de peti-
one non ſolutorum ſtipendiorum
ijuſmodi actio inſtituta eſt: Petitor
m ad magiſtratum domi ſuę referat;
ibus ſi cauſam ſuam probaverit, le-
atos regios in Helvetiis de ſuis ſtipen-
is appellet; ſi autē nulli tum fuerint
Helvetia, magiſtratus ejus loci ad
egem ſcribat, & ab eo, ut huic ſatis-
at, petat: quod ſi rex æquam ſatisfa-
tionem obtulerit, ea cōtentus regem
on amplius appellet: ſi vero æquam
olutionem detrectaverit, tum actor
udices & arbitrum ſibi dari petat, &
oram his ſuam cauſam agat: quod ſi
ex judices ſuę partis non dederit, Hel-
vetii nihilominus in cognitione cauſæ
procedant; & quicquid illi decreverint,
utraque pars judicio ſtato, non minus
quam ſi omnes adfuiſſent. Mercatores
utriuſq; partis juxta pacis capita nullis
novis

novis portoriis aut vectigalibus gra
ventur. Si inter ſubditos utriuſque pa
tis controverſiæ aliquæ oriātur, acto
eo loco judicio contendat in quo reu
habitat. Confectū eſt hoc fœdus Sal
dori anno 1549. ac eo Pagi & confo
derati omnes tenentur, exceptis Tig
rinis & Bernatibus. Poſtremo Carolu
IX, Henrici F., Francorum rex, denu
fœdus cum Helvetiis pepigit, conditi
nibus non multum diverſis à patern
& avito fœdere, quod nunc quoq; po
ipſius obitum durat.

Additio. In eundem pene modu
& Henrici III. Henricus autem qua
tus pro ſe & ſucceſſore ſuo fœdus cu
Helvetiis renovavit anno 1602; pol
citus, ſe Helvetiis pro annuis penſion
bus, quæ illis debebantur, ſolutur
auri myriadem: quin & VI Pagis C
tholicis, ut vocant, cautum eſt, lice
ipſis manere in fœdere Mediolanen
& Sabaudico, abſque præjudicio regi
majeſtatis, ſecundum conditiones e
preſſas: Pagis autem reformatis, r
milites ſubmittere teneantur, ſi be
lum aliquod à rege in Gallia infer
tur iis qui eandem cum ipſis religi
nem colunt.

Libri primi finis.

D

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

DE REPVBLICA HELVETIORVM

Liber ſecundus.

QVAE ſint partes Helveticæ reipublicæ, & quas ob cauſas quibuſque conditionibus in unam civitatem certis fœderibus convenerint, quo item ſtudio & labore libertatem ſuam defenderint, & à quibus populis & Principibus in ſociorum & amicorum numerum recepti ſint, ſuperiore libro expoſuimus. Deinceps ipſam reipubl. Helveticę formam & rationem deſcribemus. Quia vero ſinguli populi fœdere juncti, ſuos magiſtratus & leges, & peculiarem ſinguli rempublicam, habent, & præterea una quædam eſt totius Helvetiæ civitas, & commune totius gentis conſilium, leges item & decreta publica quibus omnes tenentur; primum de univerſa civitate agam, deinde generatim Pagorum reſpubl. deſcribam. Porro qui de republ. ſcripſere, tres formas conſtituunt: unam, quando penes unum aliquem eſt reipubl. omnis poteſtas & gubernatio; qui, ſi volente populo ſecundum leges juſte imperat, rex nominatur; ſin aliter, tyrannus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

cenſetur: alteram, quando penes paucos optimates imperium eſt: tertiam, quando totus populus imperium habet: ita ut ſint tres rerumpublicarum formæ; regnum, optimatum, & poſtremo populi imperium: quæ tamen vitioſas reipubl. formas admodum ſimiles habeant; tyrannidem; oligarchiam, quæ paucorum quaſi tyrannis eſt; & populare imperium, tumultus & anarchiæ plenum. Rempub. vero communem totius Helvetiæ ad nullam harum referre poſſumus: verum, ut olim Romanorum & Carthaginenſium ampliſſimæ reſpub., & noſtra ætate Veneta, mixtæ nominari poſſunt, quod aliqua ſui parte regiam poteſtatem, alia optimatum imperium exprimerent, & populum quoque non prorſus à gubernaculis removerent; ſic Helvetiorum reſpub. ex optimatum & populi imperio mixta eſt. Etenim ex his populis, quib⁹ tota civitas cõſtat, quidam merè democratico imperio utuntur, ubi totius plebis conſilio ferme omnia aguntur; veluti in his Pagis qui nulla habent oppida; uti ſunt Vranii, Suitii, Vndervvaldii, Glaronenſes & Abbatiſcellani: & par ratio eſt Tuginorum; quamvis hi oppidum habeant. Alii ab optimatibus reguntur; ut omnes urbes Helvetiæ,

Tigu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Tigurum, Berna, Lucerna, Baſilea, Friburgum, Salodorum, Scaphuſium: ſed cum poteſtas ſumma penes populum ſit, à quo magiſtratus eliguntur, mixtæ ſunt hæ reſpublicæ, & aliæ magis ariſtocraticæ, aliæ plus populares ſunt. Quare cum tota civitas conſtet his populis qui non una eademque reipublicæ forma ſinguli utuntur, non una quoque ſed mixta quædam eſt politia quæ ex his conficitur. Etſi enim legati, qui in publicis conventibus in commune reipublicę Helveticæ conſulunt, aut jus dicunt, videntur optimatum politiam conſtituere; tamen, cum plerique domi à populo deligantur, & in cauſis paulo majoris momenti non habeant liberam decernendi poteſtatem, ſed omnia ex mandato populi agant, & ad eum de ſingulis referre cogantur; facile apparet, talem ſenatum non plene ariſtocraticum cenſeri poſſè. Vt autem ſic adminiſtretur communis reſpublica Helvetica, omnino æquiſſimum eſſè videtur. Nam libertas, qua gaudent & fruuntur Helvetii, parta eſt à majoribus noſtris non unius aut paucorum conſilio & opera, ſed populus cum in commune conſuluit, tum etiam ſuo ſumptu, labore, periculo libertatem ſibi aſſeruit. itaq;

juſtiſſimum eſt ut fructũ aliquem ſuo rum laborum capiant. Quod autem in populari republ. incommodum & pe riculoſum videtur, ut omnes ſenten tiam dicant, & non potius optimi qui que & prudentiſſimi, id in hac noſtr republ. periculo omni caret. nam a conventus hos plerunque optimi & prudentiſſimi quique ex ſingulis Pag mittuntur; qui etſi non habent pl nam decernendi poteſtatem, (id enin publicæ libertati grave & periculoſur eſſet,) tamen quaſi πρόβουλοι quidan de graviſſimis rebus ſententias inter conferunt, de quibus deinde ſuffrag domi populus ferat. poſſunt autem f cile, qui non prorſus ſtupidi aut in probi ſunt, ea videre & probare qu bene in publicum conſulta ſunt, modo recte proponantur.

Belli & pacis ſtudia.

QVoniam vero omnis recta reipu gubernatio in bellicis muneribu & pacis functionibus cernitur; qua tam utriuſque rei curam majores n ſtri habuerint, oſtendam. Atque bel cæ rei ſtudium cum natura inſevi noſtris hominibus videtur, tum ad excolendum neceſſitas eos adegit. R gio ipſa montana & multis locis aſpe

atq

atque difficilis cultu, tum etiam olim magna ſui parte ſylveſtris & inculta, hominum genus non modo laborioſum, ſed aſperum durumque alit, atq; ideo militiæ optimum. Cæterum uti natura Europa bellicoſiores populos & ferociores plerunq; habet Aſiaticis; ita in ipſa Europa qui regiones aſperas montanas & frigidas incolunt, bellicoſiores aliis eſſe perhibentur. Idque teſtantur Gothorum, Vandalorum, Hunnorum, Longobardorum, Francorum, & aliarum gentium res geſtæ, quæ ex ſeptentrionis aſperrimis regionibus egreſſæ, cultiſſimas Europæ provincias vaſtarunt aut occuparunt, & Romanam potentiam omnib[9] quondam terribilem contriverunt. Simili modo frigidiſſimæ Alpium regiones, uti proceriſſimas arbores & armenta præſtantiſſima educant; ſic, cœli ſoliq; natura ferente, homines quoq; robuſtiſſimos & fortiſſimos gignunt. Itaq; in pleriſque regionibus alii ſunt milites, alii agricolæ, alii opifices; in Helvetia omnes quodammodo milites naſcuntur; neque quiſquam eſt integro corpore & ætate, in quo non militaris quidam ſpiritus eluceat. Cum autem majorum noſtrorum libertatẽ vicini pene omnes, & pręſertim Auſtrii Prin-

cipes, continuis bellis opprimere conati ſint, per annos propè ducentos; neceſſitas ipſa militiæ ſtudioſos noſtros effecit; dum pro conſervanda libertate, pro finibus tuendis, pro uxoribus & liberis, arma quotidie ſumere cogerētur. Atque ut Ageſilao, cum à Thebanis vulneratus fuiſſet, dictum eſt, eum dignam ſuæ diſciplinæ mercedem accepiſſe: ita nobiles illi, qui majores noſtros agriculturæ & rei pecuariæ ſtudioſos bellare & pugnare coëgerūt, ipſi quoq; parem diſciplinæ ſuæ mercedem acceperunt, toties prœlio victi & ex Helvetia profligati. Inde factum eſt, ut leges & cōſuetudines ad exercitia belli accommodata ſint. Nam, cum apud multas gētes plebi armorum uſus interdicatur, contra in Helvetia omnis, tam urbana quam ruſtica plebs, etiam mercenarii & capite cenſi, arma pro facultatū ratione ſibi comparare & domi conſervare coguntur. Et, quia noſtra ætate tormētorū, quas bombardas à ſono & ſclopetos nominātt, maximus in militia uſus eſt, publice præmia his propoſita ſunt, qui ſe in hoc armorū genere exercent; idq; non tantū in urbib⁹, uti in pleriſq; Germaniæ locis fit, ſed in omnibus frequētioribus vicis. quin pueris arcu certantibus, ut ad alia tormenta aptiores

ſint, itidem præmia proponuntur, ac ab ipſa adoleſcentia bombardis uti diſcunt. Ludicra alia exercitia omnia bellicũ quid ſpirant. non enim ad ullos conventus celebriores & feſtos dies, uti ſunt eccleſiarum dedicationes, nuptiæ, & ſimiles, plebs abſque tympanis militaribus convenit: & hic honor ingens ſponſo exhibetur, ſi quamplurimi non invitati, haſtati & bombardarii, aut ſponſę obviam procedãt, aut ſua pompa, in qua militari gradu incedunt, feſtum exornent: ſępe etiam pueri octo aut decem annorum, & his juncti adoleſcẽtuli paulo adultiores, cum vexillis & tympanis, armis inſtructi, militari more incedũt; ac videas alios ſclopetos geſtare, alios haſtis aut halambardis armatos, quibus vix credas animum ad hæc contrectanda aut vires ad geſtandum adeſſe. Atque ita qui nunquam Vegetii aut aliorũ præcepta de re militari viderunt, nullius imperio ſed ſponte & naturali quodam armorũ ſtudio à pueritia ad arma geſtanda & militarem gradũ ſeſe adſuefaciunt. Multis in locis magiſtratus quotannis, aut certo annorum ſpatio, populum armatũ luſtrare ſolet, etiam in altiſſima pace, non minus quam ſi certo hoſte imminente delectus habendus eſſet. Ac fiunt hæ lu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſtrationes nonnunquam in eccleſiarũ ſeu templorum dedicationibus, alibi in nundinis: pleriſque in locis, quando ſubditi in prefecturis ſacramentum dant novo præfecto, armati luſtrãtur.

De aliis exercitiis quæ ad militarem virtutem præparant, nõ eſt quod multis agam; uti ſunt curſus, ſaltus, lapidis projiciendi inſtar diſci veterum ludus, vecte certare, lucta, digladiationes, & certamina in omni armorum genere; quibus fere ſingulis quotannis publica præmia proponuntur. Nullam preterea credo gentem eſſe in Chriſtiano orbe que ita ſe natando exerceat, ut lacus maximos, quibus regio abundat, & flumina rapidiſſima, facile natatu ſuperent. In montibus, quoties à ruſticis operibus ociantur, venatione aſſidua ſe exercent; & modo capreas & rupicapras atque ibices per montes ſummos & præruptas rupes inſectantur; modo cũ urſis & lupis, & lyncibus atq; apris, congrediuntur; & honori ducitur, ſi quis urſorum aut luporũ capita, quos interfecerit, poſtibus prefigat; quin & à magiſtratibus præmia plerunque accipiunt. Aprorum etiam capita veteri Græcorum cõſuẽtudine honoris ergo claris & nobilibus viris, aut regionum præfectis, quaſi ἀριστεῖον quoddam venatio-

nationis, donantur. Porro ut ad ipſam militiam veniamus, de armis primum, deinde de militum delectu, tum de aliis rebus ad bellũ pertinentibus dicemus. Milites igitur Helvetici domi plerunq; armis ornantur, nonnunquam etiam ex publicis civitatum armariis, ſi non bene inſtructi videantur. Sunt autẽ eadem fere arma Helvetiorũ quæ & reliquorum Germanorũ; ſclopeti, ut nunc vocant vocabulo ab Italis accepto, recentiſſimum armorum genus; haſtæ fraxineę prælongæ pedum 18; ingentes ſecures pręfixa cuſpide ferrea, quas alabardas vocamus; alię his minores, nulla cuſpide præfixa, quibus tantum cæſim hoſtem ferire licet; pręlongi gladii, quos humeris geſtantes ambabus manibus in prælio regunt: lateri quoque prælongum enſem accinctum ſinguli geſtant: majores noſtri brevioribꝰ longe uſi ſunt, qui ad fœmora dependebant, apti ad punctim feriendũ è propinquo hoſtẽ: nunc præter enſem ſinguli pugionẽ præacutum geſtant, quadrantali fere juxta manum latitudine; hunc ditiores auro & argẽto laborioſe exornãt. Corpus alii lorica, alii thorace aliaq; armatura è ſolido chalybe facta, muniunt. pauperiores & levis armaturæ milites galea ferrea contenti ſunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Quidam boum aut urorum coria armorũ loco habent. nonnulli linea tela multiplicata & undique conſuta & foraminata utuntur; tanta enim telę durities eſt, ſi minima foramina junctim filo optime cõſuantur, ut vix ullis ictibus penetrari queat. Cęterum, ut Polybius ſcribit, Romanum militem adornari corolla plumea, penniſque tribus puniceis aut nigris erectis, longitudine ferme cubitali; his enim additis reliquę armaturæ, virum duplo majorem videri quam ſit, & pulchrum aſpectu hoſtibuſq; terribilem fieri: ita noſtri milites, qui ſuam operam præ cæteris conſpicuam eſſe cupiunt, plumis partim albis, partim alterius & eiuſdem fere cum vexillo patrio coloris, ornantur. Singuli armis crucem albam rectangulam imponunt; hæc enim omnium Helvetiorum militare ſignum eſt. Sui Pagi vexilla & ſigna ſinguli ſequuntur. Tympanis & tubis & tibiis utuntur, ita tamẽ ut facile diſcrimen inter Germanorum & Helvetiorum tympaniſtas animadvertas, quod noſtrorum pulſus gravior eſt & tardior, illorum lõge tumultuoſior. Vranii tamen in bello ſylveſtris uri cornu operoſo argento circa labra ornatum inflant, quem taurum Vranienſem vocant, *den ſtier von Vry.*

Simile

mile vero cornu Vndervvaldii quoq; bello ſecum ferunt. Lucernates ęreis rnibus quandoq; utuntur, quibus ſe Carolo magno donatos jactãt, *Här-rner* vocant. Delectus vero militum ec eſt ratio. Si bellũ patriæ inferatur, domi geratur, ut Romæ nulla excutio admittebatur cum Hannibal ad rtas eſſet, ſic abſq; mora ſponte, tanıam ad commune incendium reſtinıendum, omnes, qui bello utiles ſunt, ncurrunt. Neq; tamen quicquã abſq; rdine & tumultuoſe fit, quoniam pas tẽpore ſinguli Pagi delectos certoſue duces & ſigniferos horumq; optioes cõſtituunt, ut, quæcunq; neceſſitas gruat, ſemper parati ſint. Sed quia ſęe longius copias educere neceſſe eſt, eq; omnes educi poſſunt, ne regio onni pręſidio vacua hoſtibus prædę ſit; aq; tum delectꝰ habetur, & plerumq; ir virũ legit, ac Xenophontis judicio rtiſſima acies eſt quę ex amicis & ſoiis congregata eſt. idem cum ſentirent najores noſtri, nõ tantũ in delectu hoc pectarunt, ut homines inter ſe noti & mici conjungerẽtur in unã aciem, ſed egibꝰ quoq; ſancierunt, ut omnes Heletii in bello ſeſe totis viribus mutuo uvẽt, & amore fraterno proſequantur, lepoſitis omnibꝰ ſi quę ante habuerint

privatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

privatis odiis. Ac apud cęteros Germa
norũ milites uſu receptũ eſt, ut ſe mu
tuo fratres nominent;(unde etiam ve
teribusGermani dicti vidẽtur;)interi
quotidie fere inter ſe digladiãtur & tu
multuantur; & plerunq; truculenti il
Landsknechti, quorũ facies conciſa &
cicatricibꝰ plena Martem ſpirare vide
tur, plura ab amicis & ſociis quam a
hoſtibꝰ vulnera acceperũt;ut jureCad
męi fratres dici poſſint.Contra in He
vetiorum caſtris ſumma plerunq; pa
eſt & trãquillitas, & ſinguli alios,quo
tantum Helvetios ſciunt,cętera igno
tos, non aliter quam fratres comple
ctuntur: acerrimaq; odia ſincere cau
reipubl.deponunt. Cuius rei memora
bile exemplum,quod ſępe à majoribu
natu adoleſcẽs audivi, commemorar
non piget. Erant inter ſe duo Helvet
jurati hoſtes, Arnoldꝰ Vndervvaldiu
qui magnum in militia nomen poſte
aſſecutus eſt, & Zerchintes Tigurinu
ambo viri fortes & bello utiles. Cun
igitur belloSuevico ambo in caſtris ei
dem eſſent,à ducibus belli edictum illi
fuit ut amicitiam colant,& veterũ ini
micitiarũ belli tempore oblivifcantur
Accedit autem forte ut excurſion
quadamArnoldus ab hoſtibus circum
veniretur.id cõſpicatus Zerchintes, il
cun

cum ſociis auxilio venit, eumque præſenti periculo eripuit. Cæterũ cum ſub veſperã in caſtra rediiſſent, Arnoldus ad tentorium Zerchintę accedens, eum nominatim evocat. contubernales totius rei ignari, atq; exiſtimantes, cũ hoſtili animo veniſſe, ipſi progrediuntur, & Arnoldum pacis indictæ admonent, caveat ne tumultũ in caſtris excitet. ille ſe amico animo adeſſe reſpõdet; &, quid acciderit, commemorat; ſimulq; bellatorem equum, quem illa excurſione ceperat, Zerchintæ dono adducit. atque ab eo die mutuam amicitiam firmiter ad obitum uſq; coluere. Atque ut in adjuvando & auxiliando fraternum amorem exegerũt majores noſtri, atque etiam præſtiterunt: ita in partiunda pręda idem ab illis obſervatum eſt. Nam primũ capitali pœna ab illis cautũ eſt, ne cui pręedandi cauſa ex acie excedere liceat, donec hoſtes prorſus profligati fuerint. poſtea, ubi prædandi poteſtas facta eſt à ducib⁹, quicquid partum fuerit, id omne cõfertur in publicum, & viritim diſtribuitur. Et quia ſinguli Pagi publice etiam inter ſe fraterna ſocietate devincti ſunt, publica quoq; pręda, uti ſunt tormenta bellica, arces & regiones bello captę; vectigalia & alii reditus, inter ipſos ex æquo divi-

dividitur; quamvis nonnulli Pagi duplo aut triplo ſæpe, etiam aliqui quintuplo majores copias aliis educant. Attamen ob rem fortiter geſtam, extra ordinem & privatim illis militibus quorum fortitudo ſingularis & excellens fuit, & publice quoque Pagis qui præcipuam operam navarũt, prẹmia dantur. Quoniam vero commeatus maxima ratio in bello habenda eſt, lege ſancitum fuit à majoribus noſtris, uti hi, qui Helvetiis annonam, arma, aliaſve res neceſſarias venales præbent, & in caſtra adducunt, ab injuria omni defendantur, non aliter ac ſi Helvetii eſſent. Perpetua etiam lex eſt, jam olim à noſtris ſancita, ut in omni bello nulla vis & injuria locis ſacris inferatur, ut parcatur muliebri ſexui, niſi ſi qua mulier arma hoſtibus ſubminiſtret, aut ipſa etiam jaciendo lapides aut quovis alio modo damnum det. Porro, quod ad caſtrametandi rationem, & aciei diſpoſitionem ſpectat, ſingula exponere, quæ Helvetiis cum Germanis aliis communia aut peculiaria ſint, non eſt hujus operis. hoc tantum dico: noſtra & patrum memoria inter omnem peditatũ maximam laudem promeruiſſe phalangem Helveticam: quam, cum denſatis haſtis eam aciei formam, quam erinaceum noſtri

vocant,

ócant,efficit,optime omnium equita-
ui reſiſtere poſſe, homines militares
idicant; & ita eſſe reipſa compertum
ſt. Nam ad Novariam peditatus Hel-
etiorũ, omni prorſus equitum auxilio
eſtitutus,non tantum peditatũ Gallo-
um, ſed florentiſſimas & fortiſſimas
quitum copias, fudit & profligavit.
oſt vero,ad Marignanum cũ Franciſ-
o rege duobus continuatis diebus pu-
nantes, & tormentorum vi & multi-
udine ſuperati, quamvis victi,ita den-
atis ordinibus Mediolanum rediere,ut
eceptus eorum nihil fugæ ſimile habe-
et, neque victores perſequi & veſtigiis
orum inſiſtere auderent. Nuper quo-
que bello Gallico, quum ad Druidum
anum pugnatũ eſt,cum equitatus Gal-
icus atq;Germanicus magna vi in pha-
angem Helveticam impreſſioné feciſ-
ét,& pleroſq; è primariis cẽturionibus
oncidiſſet; nihilominus tamen tertio
ciem ſuam inſtaurarũt&ordines con-
ervarunt,ita ut hoſtium quoq; judicio
nagnam bellicæ fortitudinis laudem
o prœlio conſecuti ſint. Sed nos hæc
ominibus militaribus relinquentes,
d pacis ſtudia, quibus à juventute in-
nutriti ſunt,accedamus. Primum vero
iteræ, quæ principem locum tenent,
on ita cultę fuerũt apud majores no-
ſtros;

ſtros;quod ingenuę fatendum eſt, non magis quam apud veteres illos Romanos,quando aſſidue adhuc cum Aequis & Volſcis & Vejentibus aliiſq; vicinis populis bellũ gerebant. Nam ut illi tãtum carminib⁹ impolitis majorũ ſuorum fortia facta canebãt:ita apud majores noſtros victorię bello partę ſimili carminũ genere vernacula lingua celebratę ſunt. Notum eſt carmẽ quo nõ inelegãter deſcribitur prœlium in quo Leopoldus Auſtrius ad Sempachum cęſus eſt.alia complura huius generis. Latinæ linguę artiumq; cognitionem rudes & militares homines tantum ad eos pertinere judicabant,qui ſacris initiati eſſent. Noſtra autem ętate in omnibus Helvetię Pagis omnium ordinum viros invenies variarum linguarum & artium peritos. Multi quoq;,qui linguę Latinæ uſum non habent, nihilominus hiſtorias omnis generis,& quæ ad mores & rempubl., aut ad religionem pertinent,ex veteribus auctoribus Germanice aut Gallice redditis diligenter cognoſcunt, & vulgari lingua ſcriptis libris inſtructiſſimas bibliothecas habent. Scholæ vetuſtiſſimæ in Helvetiis olim fuerunt in cœnobio S.Galli,& in Curienſi collegio,uti alibi oſtendimus; quibus tamen in locis aliquot jam ſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

lis bonarum artium & literarũ ſtu-
a frigent. Sed Baſileę à Pio Papa, olim
ænea Sylvio dicto, academia inſtituta
ultos clariſſimos doctiſſimoſq; viros
otulit; quos nominare non neceſſe
, cũ ſcriptis ſuis noti & celebres ſint.
nt quoque celebres ſcholæ Tiguri &
rnæ, & alia Lauſannæ à Bernatibus
ſtituta. Neq; prætereundæ ſunt cele-
rrimæ officinę typographorum, quę
ſileæ & Tiguri & Genevæ ſunt in-
uctiſſimæ, ut nullis aliis per Germa-
am cedant. De literis dixi, ſed præter
eras omne virtutis ſtudium, & præ-
rtim juſtitię, ad pacis functiones per-
net: rempubl. vero noſtram ſumma
quitate conſtitutam eſſe, & juſtitiæ
ude claram ſemper fuiſſe, ex legibus,
ederibus, inſtitutis & moribꝰ veteri-
is, plurimis deniq; factis & exemplis
nſtat. Leges cõmemorare nolo, quia
on diſſimiles ſunt aliarũ rerumpubl.,
næ optime conſtitutę ſunt, legibus; in
uibꝰ maleficia & ſcelera acerrime pu-
iuntur; neque hic ullus perſonarum
ſpectus habetur. Fœdera ipſa quanta
ſtitiæ cura & ſtudio conſcripta ſint,
pita, quę ſuperiore libro commemo-
vimus, oſtendunt: quorũ hic ſcopus
t, ut quiſque pacate ſuo jure frui poſ.
e, & omnis vis injuſta à ſingulis com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

muni ſtudio& opera prohibeatur. Hoc
ut æquiſſima ratione fiat, primum in
bello ſuſcipiendo ſummo ſtudio cave
tur, ne temere& abſque juſta cauſa cui
quam arma inferantur. itaque priuſ
quam arma capiantur, optimi & pru
dentiſſimi quiq; publico conſilio cau
ſas belli cognoſcũt an juſtæ & legitimæ
ſint. Deinde in propulſanda injuſta v
accurate cavetur, ne ulla fraude dolov
utantur hi qui fœdere tenentur ad ſup
petias ferendas: itaq; ſi per nuncios, pe
literas interpellari, ſi viis obſeſſis inte
pellari non potuerint, nihilominus pr
viribus ſuppetias ferre jubentur. Præ
terea quia propter æs alienum ſæpe i
exigendo graves lites & controverſi
exiſtunt, ſic ut nonnunquam ex huiu
modi privatis cauſis reſpubl. ipſæ inte
ſe committantur; fœderibus noſtris d
ligéter cautum eſt, quomodo exigend
pecuniæ, & pignora capienda, ut nequ
creditoribus nimia cõcedatur licenti
neq; debitores fraude uti poſſint. Qu
certamina æris alieni cauſa in Roman
repub. exorta ſint, quoties plebs iniqu
tate fœneratorum & potentũ oppreſ
ſeceſſionem fecerit, aut novas tabul
poſtularit, nemo, qui hiſtorias attiger
ignorat. At majorum noſtrorum pr
dentia & ęquabili jure ab illis cõſtitu
factu

factum eſt, ut inter aſſidua bella, in regione non ita copioſa, nunquam novæ tabulæ poſtulatæ ſint. Cum autem homines militares ſæpe ita conciti ad arma ruant, & inter hujuſmodi frequentes pugnę exiſtant, quib⁹ falſo quidam fortitudinem ali excitariq; arbitrantur, cum tales potius ſint injurii rixatores quam fortes viri huic quoq; malo majores noſtri mederi conati ſunt: primũ graves multas illis imponentes qui injuriarum auctores fuiſſent, & alios cõtumelia aliqua affeciſſent. ſed quia ira non ſemper reprimi poteſt, ne aliquo modo erumpat, aliud remedium addiderunt, ne ad cædes uſq; facile progrederentur, quod quivis aſtantium, qui rixæ alicujus ſpectatores & teſtes ſunt, eam pro viribus dirimere legibus tenétur. quod ſi quis his minus paruerit, acerrime à magiſtratu punitur: noluerunt enim quenquã ita ira ſuperari, ut legũ admonitus illis non obtéperet. Qui vero cędem aliquam patrarit, etſi magiſtratuum manus effugerit, nuſquam tamen in ullo Pagorum locũ habet, ſed quemcunque ſuus Pagus ob crimen proſcripſerit, ab aliis quoq; finibus arcetur, niſi teſtibus evicerit ſe tuendę vitæ cauſa cędem feciſſe. Porro ea ſemper fuit æquitas magiſtratuum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

in jure dicundo, & puniendis ſontib⁹,
ut multi extra Helveticam civitatem
ad illorum opem confugerint, aut cau-
ſas ſuas ad eorum cognitioné detule-
rint: videbant enim nemini injuria af-
fecto opem denegari, quando multos à
potentibus injuſte bonis ſuis ſpoliatos
vel legationib⁹ miſſis, vel etiam armi
ſumptis, in integrum reſtituerunt: ſi
contra Auſtrios Principes pro Fulachii
civibus Scaphuſianorum, pro Gradleri
fratribus è Styria, Helvetii arma ſump-
ſerunt, & Principem adegerunt ut v
ereptas poſſeſſiones ipſis reſtitueret. Si-
mili, ſed graviori in cauſa, pro Renato
Lotharingo contra Carolum Burgun-
dum; qui illum omni fere ditione ſu
ſpoliarat, feliciter depugnarunt. Sic ſæ-
pe bellum illatum eſt his, qui falſo no-
bilitatis titulo ſe ornantes mercib⁹ ſui
mercatores ſpoliabant: atq; non tant
in ipſa Helvetia, ſed longe extra eius fi-
nes, cum aliis urbib⁹ amicis ſocia arm
ad huiuſmodi graſſatores debellando
junxere. Factum eſt autem hac cura, u
tutiſſima ſemper itinera fuerint per o-
mnem Helvetiam, ſic ut mercatores o-
pulentiſſimi iter fecerint faciantq; li-
beri, & ſuas merces ultro citroq; tranſ-
portent abſq; ullo ſtipatorum Comita-
tu, aut cómeatu peculiari: quin in pro-
ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

verbium abiit, ſi quis aurũ in baculo à tergo dependens palã geſtet, huic licere tuto per Helvetiam iter facere. Proxima juſtitiæ eſt liberalitas, ſub qua hoſpitalitas cõprehenditur, cujus nomine gẽs Helvetica ſemper cõmendata fuit. Non adſunt nobis lautitię Italorum & Gallorum: quamvis & hæ quibuſdam locis nõ deſint: at illa patrię terrę munera, lac, butyrum, mel, liberaliter noſtri largiuntur: & quem horum pudeat, quum Abraham tantus patriarcha hęc angelis hoſpitibus appoſuerit? Non deſunt tamen noſtrę regioni optimę carnes, feræ, & volucres, piſces quoque lacuſtres & fluviatiles variorũ generum: atque apud nos, ut veteres heroes, cum civibus tum hoſpitib⁹ frequenter carnes, & præſertim ferinæ, optimiq; piſces, inter hoſpitalitatis munera offeruntur. Præcipue tamẽ noſtri homines erga egenos & mendicos benefici ſunt, quorum alii hoſpitium, alii victũ aliaq; neceſſaria abunde illis ſuppeditant: itaque tanta peregrinorum, qui emendicata ſtipe victitant, apud nos eſt copia, quanta vix alibi inveniatur. non diſputo rectene faciat magiſtratus qui tales ferat; hoc eo tantũ attigi, ut oſtenderem, ſingularem eſſe gẽtis in egenos beneficentiam, quæ illos allicit ut fre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

quentes huc confluant. Populus vero ipſe Helvetic⁹ maxime omnium publicis conviviis delectatur. in urbibus quidem opificum collegia, aut civium ſocietates, peculiares ædes habẽt his conventibus deſtinatas; in agro vero vici fere ſinguli publicam domum habent, quam, quod amicitiæ cauſa eo conveniant, ſociorum domum nuncupant. Conveniunt autẽ ſæpe viri; aliquando etiam cum maritis uxores ad eadem convivia vocantur. neque tamen ſumptuoſe illic vivitur aut delicate; uno aut altero carnium ferculo plerumq. convivium finitur: ſępe etiam collatis ſymbolis cœnant, dum quilibet in cõmune confert quod domi ſibi paraturus fuerat. Et quod apud Lacedæmonios lege cautum fuit, ut ſeniores & magiſtratus his intereſſent, quo decore & moderate cuncti agerent, id apud nos ſponte fit ex veteri cõſuetudine, ut ſint in eodem cœnaculo omnes tribules, & ſocietatis illius principem locum magiſtratus & ſeniores teneant. Rarus eſt in huiuſmodi cõviviis muſices uſus, quod majorem ex mutuis colloquiis, in quibus ſæpe de rebus privatis, plurimum de publicis diſputant, delectationem percipiant; præſertim vero ſenioribus commemorantib⁹ res præclare geſtas,

qui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

quibus vel ipſi interfuerunt, vel quas à majoribus ſuis accepere: ſæpe etiam qui voce valent, clara majorum facta decantant. Ac fuit olim majorum noſtrorum ſumma cum in omni re, tum in publicis cõviviis moderatio & temperantia, ut rarum eſſet, & ignominioſum haberetur, in tali conventu ebrium videri: at, quod dolens ſcribo, etſi major adhuc ſit moderatio in publicis conviviis noſtrorum quam apud pleroſque alios Germaniæ populos, non tamen prorſus ab his ebrietas exulat, neque tam dedecori eſt hodie atq; olim habebatur. Atque, ut Xenophon de Lacedæmoniis ait, quorum rempub. laudarat, ſe nõ audere aſſerere ſua ætate leges Lycurgi immotas permanere; Lacedæmonios enim ante frugalitatis ſtudioſos maluiſſe domi vivere, quam magiſtratum in aliis urbibus gerere; & pertimuiſſe olim ne quid auri habere viderentur; nunc vero potentiſſimos quoſque dare operam ut urbibus præſint, ne domi cogantur vivere, & palam de quæſtu gloriari; & cum majores ſtuduerint potiſſimum ut digni eſſent imperio, nunc eos longe magis curare ut imperent; itaque quondam Græcos ultro petiiſſe à Lacedæmoniis ut ſibi imperarent; nunc ſe invicem

 rogare

rogare & exhortari ut obſtent & arceant ne eis denuo imperent: Simile quiddam video de Helvetia dici poſſe. Nam, quod negari nõ poteſt, illa veterũ in victu & veſtitu & omni vita frugalitas & temperantia, magna ex parte periit; non eſt illa continentia & parſimonia quę olim fuit, cum abſq; ſtipendiis exterorum regum & Principum omnes ſuo labore & induſtria victũ ſibi cõpararent: itaq; vereor ne illa quoque nobis pereant quæ adhuc ſuperſunt, fortitudo & laus in re militari, in omni vita humanitas & facilitas, atq; juſtitiæ & æquitatis ſtudium; ut tandẽ aliquando illi qui olim tanto ſtudio Helvetiorum amicitiam & ſocietatem appetierunt, mutata voluntate nihil magis quam de illis opprimẽdis cogitent: id ne eveniat clariſſimę patrię, & Deum precor, ut pro ſua bonitate hęc avertere velit, & omnes quorũ intereſt rogo & exhortor, ut veteres mores, & illam vere Helveticam frugalitatem, continentiam, æquitatem, humanitatem, fidem, & conſtantiam in omnibus actionibus, revocare in uſum velint.

Publici cõventus, ſive ſenatus Helvetiæ.

TRia ſunt quę in omni civitate conſiderantur, Conſilium ſive Senatus,

Ma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Magiſtratus,& tertio loco Iudicia. De duob⁹ hic nobis agendum erit, Senatu & Iudiciis: Magiſtratus enim nulli univerſæ civitati Helveticę cõmunes ſunt, niſi forte in hoc numero habere velimus præfectos per quos publicę præfecturæ adminiſtrantur, qui tamẽ non à Senatu publico ſed domi à ſingulis Pagis deliguntur. Porro Senatus Helveticus nõ idem eſt numero. nam aliquando conveniunt pręter Pagos etiam alii ſocii & fœderati civitatis Helveticæ, & præcipue ex his S. Galli, Rætorum & Mulhuſianorum legati: atque hic eſt maximus & frequẽtiſſimus Senatus, & qui rarius convocatur, ubi de bello aut pace aut aliis rebus agendũ eſt quæ ad omnes confœderatos ex æquo pertinent. Plerunq; tamen ſolum Pagorum tredecim legati cõveniunt, & de rebus ad civitatem Helveticam ſpectantibus deliberant, & ſinguli par jus ſententię dicendæ habent, & ſuffragii ferendi. itaque cum, ut ſæpe fit, ab aliquo Pago bini legati mittuntur, unum tantum ſuffragium habent, quoniam hęc juxta Pagorum numerum æſtimantur, non legatorum. Attamen non ſemper omnes Pagi interſunt Senatui; verum ubi agitur de pręfecturis quæ à ſeptem aut octo Pagis reguntur, aut de aliis rebus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

quæ tantum ad horum cognitionem ſpectant, tum ſeptem aut octo ſolummodo legati in ſenatū conveniunt, & ſoli ſententię dicendę & ſuffragii ferendi jus habent: cęterum ubi de prefecturis Italicis agitur, quę XII Pagorū imperio parent, totidem Pagorū legati conveniunt: in his autem rebus quæ ad ſalutem & utilitaté totius civitatis pertinent, omnium Pagorum legati plenum & juſtum ſenatum faciunt. Noſtra vero ætate poſtquā Helvetia propter diſcrepantes de Chriſtiana religione ſentétias in partes abiit, peculiares quoque conventus inſtituti ſunt: & frequentiſſime omnium cōveniunt & proprium quédam ſenatum hadent hi quinque Pagi, Lucerna, Vrania, Suitia, Vndervvaldia, Tugium: hi Romanæ Eccleſiæ doctrinam & ceremonias mordicus retinét, & arctiſſime privata quadam amicitia, neſcio an etiam fœdere, inter ſe cōjuncti ſunt; ideoque, cum ſimpliciter Pagos quinq; nominamus, hos intelligimus, non illos quinq; qui primi fœdus fecerunt; ſicuti cum tres, aut ſeptem, aut octo Pagos nominamus, eos numeramus juxta tempus & ordinem quo in fœdus venerunt: hac autem ratione Vrania, Suitia, Vndervvaldia, Lucerna, & Tigurum, quinque Pagi eſſent. Aliquando

quando etiam cum his quinq; Friburgii & Salodorii conveniunt, & hi ſeſe Catholicos ſeptem Pagos nominant: quando noſtra ætate Romanæ religionis ſectatores ſoli Catholici nominari volunt. Quamvis autem Glaronæ & Abbatiſcellæ multi quoque Romanæ Eccleſiæ adhæreant, & in præcipuis vicis eorum Miſſa celebretur, tamen hi non adnumerantur Catholicis, quod horum populorum major pars ſe Reformatis eccleſiis adjunxerit. Poſtremo quatuor urbes, quæ ſe ab obedientia Romanorum Pontificum prorſus ſubduxerunt, Tigurum, Berna, Baſilea & Scaphuſium, ſuos peculiares conventus quandoque agunt, quamvis non tam frequenter ut alii.

Porro quibus de rebus cognoſcat ſenatus Helvetiorum, ſingulatim explicare difficile eſt; capita tamē earum rerum perſequar. Primum & pręcipuum, belli & pacis arbitrium, idque in plerisque fœderibus ſancitum, eſt, ut ſi alicui Pago gravis injuria illata ſit, quam bello perſequēdam cenſeat, de ea prius ad ſenatum confœderatorū referat, ut illi ſtatuāt an juſta ſit belli cauſa; ne temere & levibus de cauſis bella moveantur. Deinde ſi videatur è rep. eſſe ut bellum moveatur, proxima deliberatio eſt de

modo

modo & ratione belli gerendi. Ita mea memoria accidit, uti Chriſtophorus Landenbergius ſocietate cum multis nobilib⁹ inita Rotevilanos bello laceſſeret; illi vero ex fœdere opem ab Helvetiis peterent. cum autem nonnullis videretur, copias eorũ arbitratu educendas eſſe, major & ſanior pars ſenatus cognitis diſſenſionum cauſis obſtitit; videbant enim levi de cauſa in diſcrimen ingens conjici Helvetiam univerſam, quod, uti ſuſpicabantur, per latus Landẽbergii, vicinus Princeps VVirtenbergicus impetebatur, cũ quo multis annis hactenus amicitiam Helvetii coluerunt; neq; hic bello peti poterat, quin multi Principes alii, partim cognatione aut affinitate, partim fœdere illi juncti, ſimul provocarentur. Attamen ne Rotevilani ſe deſtitutos eſſe conqueri poſſent, è ſingulis Pagis L delecti milites urbi præſidio miſſi fuere. ſed illi præſidio non uſi ſunt, verum Scaphuſiæ ſubſtitit: ac brevi per arbitros tota illa controverſia compoſita eſt. Vt autem in bello ſuſcipiendo ſenatus conſulitur, ita Pagi nõ ſinguli ſeparatim ſed communi ſenatus Helvetici cõſilio de pace agunt. ſic bello Suevico legati à tota civitate miſſi Baſileæ cum Maximiliano Imperatore pacẽ fecere:
ſic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Senatus HelveticusFriburgum con-
niens perpetuam pacẽ cum Franciſ-
rege & univerſo regno Galliæ fecit
nno 1516. Cum pacis actione fœderũ
tio cõjuncta eſt: ſæpe enim noſtra &
trum memoria Helvetii cum vicinis
gibus & Principibus publice commu-
i ſenatus decreto fœdera fecerunt. In
is tamẽ hactenus hoc ſervatum, ut ſi
agus aliquis nollet cum aliquo novo
ædere illigari, id illi liberum eſſet. ſic
um anno 19 poſt 1500 reliqui Pagi o-
nnes cũ Franciſco Gallorũ rege fœdus
eciſſent, ſoli Tigurini ſe illi obſtringe-
e noluerunt: poſtea etiam Bernates
œderi Gallico renuntiarunt: ſimiliter
Philiberto Allobrogum Duce fœdus &
amicitiam Helvetiorum ambiente, pri-
mum quinque duntaxat Pagi, & cum
his Salodorii, ſe illi conjunxerunt.

Legumlatio.

SEcundum caput eorum quæ à toto ſenatu ſtatuuntur, eſt legumlatio. Habent quidem ſinguli Pagi peculiares leges & conſuetudines, quę illis ſalvę & inviolatæ manent; nihilominus communi conſenſu multa majores noſtri edixerunt & obſervanda ſtatuerũt. Ex numero publicarum legum & edictorũ ſunt leges bellicæ, quas ſupra recenſuimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſuimus: pactum etiam Stantii ab oct
Pagis cõcluſum, quod priore libro fœ
derib⁹ VIII Pagorũ ſubjunximus, inte
publica decreta referri debet. Similit
cum ſacerdotes ſuis immunitatibus a
privilegiis abuterentur, publico edict
frenum quoddam illis injectũ eſt: cuju
edicti hæc eſt ſumma: Quicunq; ex c
vibus aut inquilinis Pagorum, ſacerdo
aut laicus, Auſtriis Principibus à conſ
liis fuerit, aut eorum cliens & illis jur
jurando obſtrictus, is nihilominus ju
rejurãdo ſe Pago ſuo obſtringat ad eju
commoda & confœderatorũ promo
venda, & bona fide indicandũ ea unc
damnum illis accidere poſſit. atq; ho
juramentum primum eſto; neque ull
obligatio eos à culpa exemerit, ſi cõtr
hoc fecerint. Sacerdotes, qui apud no
habitãt neq; cives ſunt, nullo peregrin
judicio civili aut eccleſiaſtico adverſu
quẽquam utantur, exceptis matrimo
nialibus & eccleſiaſticis cauſis: quicun
que eorum ſecus fecerit, illius Pagi ma
giſtratus, in quo habitarit, caveant n
quis illum hoſpitio, cibo, potu juve
commercium aliquod cum eo habea
nemo ex noſtris Pagis eum in ſuam tu
telam recipiat, donec exteris judici
renuntiet, & damnũ alteri his judici
datũ reſtituat. Quicunq; injuria alte
dam

damnum dederit, ſive pignora contra
jus rapiendo ſeu alia ratione, huius
corpus ac fortunæ obnoxia ſunto ma-
giſtratui, donec alteri ſatisfecerit. Lai-
cus, qui alterũ ad judicium peregrinũ
civile aut eccleſiaſticum citarit, & ille
hac cauſa damnũ fecerit, illi ſatisfacito.
Eo enim loco, ubi reus habitat, judicio
agendũ eſt. Nemo ſuam actionẽ alteri
tradat, ut moleſtiam ita creet ſuo ad-
verſario. Si quis juri civium renũtiarit,
& deinde alteri damnum dederit, eum
ad extera judicia citando, non ante re-
cipiatur in numerum civium, donec
huic ſatisfecerit. Omnes Pagi curanto
ut tuta ſint itinera, quo cives & exteri
ſecure iter facere ac ſuas res trãſporta-
re poſſint, neq; quicquã adverſus quen-
quam agatur: ſi quis ſecus fecerit, com-
muni conſilio & ope huic, quem læſe-
rit, pro viribus & opibus ſuis ſatisfacere
cogatur. Nemo in ullo Pago abſq; ma-
giſtratuum cõſenſu ab altero pignora
capiat, aut damnũ det, ejuſve cauſa ſit
alteri: qui ſecus fecerit, à ſuis reſtituere
& ſatisfacere cogatur. Decretum hoc à
ſex Pagis, Tiguro, Lucerna, Vria, Suitia,
Vndervvaldia, Tugio, editum eſt men-
ſe octob., ann. 1370. Simile eſt edictum
contra Curtiſanos, qui eccleſiaſtico-
rum officiorum nundinatores ſunt,
edi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

editum. cum enim illi ſacerdotibus a
ordinariis locorũ delectis ſæpe moleſ
eſſent, & vacantia beneficia freti bull
Pontificiis invaderent; communi con
ſenſu tredecim Pagorum decretum e
anno 1520, uti tales, ſi pergant ſuum
bullatum jus urgere, in vincula conj
ciantur, &, ni huic renuntient, aqu
ſubmergãtur: ſcilicet ut ita bullę bull
eluantur. Poſſem plura edictorũ & l
gum publicarũ exempla afferre; verum
id non requiri à me arbitror. & hæ
ipſa præ aliis cõmemorare libuit, quo
ex his facile perſpicitur, majores no
ſtros, qui, religionis ſtudioſiſſimi, eccle
ſiaſticum ordinem ſummo ſemper i
honore habuerunt, nunquam tame
propterea illis ullam poteſtatem aut li
centiam permiſiſſe quæ libertati peri
culoſa eſſet, & pacẽ domi turbare poſ
ſet. Iam vero ſi legati extra Helvetiam
mittendi ſint, ad controverſiam ali
quam dirimendam, ad fœdus facien
dum, ad gratulandum, ad cohortandũ
aut etiam imperandum, aut poſtremo
ad res repetendas, aut ad bellum indi
cendũ; ſive etiam in ipſa Helvetia cum
Pago aliquo aut civitate per legatos a-
gendum fuerit; de his omnibꝰ ſenatus
deliberat & decernit quid faciendum
utrum ex ſingulis Pagis legati mittẽd
ſint,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſint, an tantum ex aliquot Pagis. Ac in fœderib⁹ faciendis ſinguli legatos mittunt; ſicuti quando cum rege Gallorum Henrico fœdus factum & obſignatum eſt, non tantum Pagi, ſed ſocii quoque Helveticę civitatis legatos ſuos ad regẽ miſerunt. Sed in pleriſque aliis actionibus certi tantum Pagi nominantur, quatuor aut plures etiam, qui omnium nomine legatos mittant. ſic omnium Helvetiorum nomine legati è Tiguro, Lucerna, Vria & Glarona, confirmationem ſuorum privilegiorum in Comitiis Auguſtanis à sereniſſ. Roman. Imp. Ferdinando impetrarunt. Eſt etiam in ſenatus cura & arbitrio poſitũ, quod cum legationibus regum & Principum & exterarum civitatum, cujuſmodi frequenter ad cõventus publicos veniunt, agendum, quidve eis reſpondendum. Poſtremo Provinciarum, quę publico Pagorum imperio regũtur, ſenatus ſummam curam habet, ut recte adminiſtrentur. Et primum quoniam pleriq; officia quædam admodum lucroſa habent, ut ſunt ſcribarum, commiſſariorum, officialium, interpretũ, & in Turgea quos vocant Landtammanos, & Landtvveybel, quorũ prior nomine x Pagorum judic is capitalibus pręeſt, alter cauſas capitales agit, &

apparitoribus præeſt: omnia hæc certi
hominibus à ſenatu conferuntur, ne
q; præfecto tales, uti apparitores alios
ſuo arbitratu deligere licet. Deinde ſi
quæ controverſiæ difficiliores in pro
vinciis oriantur, de quibus præfecti no
lint ſententiã ferre ex ſuo conſilio, ha
ad ſenatum referuntur: aut ſi prefecto
rum ſententia alterutri parti iniqua vi
deatur, ad ſenatum provocare licet: &
cauſas quidem Italicarum præfectura
rum legati, qui quotannis junio menſ
illuc mittuntur, cognoſcunt: reliquas
qui Badæ conveniunt; & ad hunc con
ventũ ab altero provocare licet, quo
hujus ſit major authoritas & amplio
poteſtas. Poſtremo vectigalium & red
tuum, item multarum, à prefectis rati
coram ſenatu reddenda eſt, & annu
reditus ſingularum præfecturarum in
ter illos Pagos æqua portione diſtr
buuntur penes quos illius præfectur
imperium eſt. Sunt etiam cœnobi
quædã in publicis præfecturis, quorun
advocatio ad Helvetios pertinet. Atqu
ut ſummatim dicam, quicquid ad pro
vinciarum communium adminiſtra
tionem ſpectat, de his cognoſcit ſena
tus, rationes à præfectis exigit; ſi qui
eos accuſare volet, audit; ac eos, ſi dign
videantur, punit, aut dignitate priva

& Pa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Pago, qui talem miſerit, ut alium
bſtituat, mandat. Quicquid etiam ad
blicam ſalutem & tranquillitatem
elvetię pertinet in pręfecturis & ipſis
gis, horum cognitio & cura penes
natum eſt.

Per quos Senatus haberi poſſit.

Onvocandi vero & conſulendi ſe-
natus ſumma auctoritas more ma-
rum eſt penes Tigurinũ Pagum, qui
teri privilegio primum locum & or-
nem inter omnes Pagos tenet. hi ubi
blicus convẽtus habendus eſt, ſingu-
s Pagis per literas cauſam, tempus &
cum conveniendi indicant. Si autem
ni alicui alteri Pago aut pluribus vi-
eatur res poſtulare, ut publicus con-
entus indicetur & ſenatus cõgatur;
rimum de ea re ad Pagum Tigurinum
eferũt, & petunt ut per literas legatos
ngulorum Pagorum evocet: verum
bi feſtinatione opus eſt, neq; res ullam
noram patitur, tum ſinguli Pagi cæte-
os ſibi fœdere junctos ad communẽ
lius cauſæ deliberationem convocare
oſſunt. Legati etiam exterórum re-
um & Principum à Tigurino Pago jus
deundi ſenatũ poſtulant, & quandoq;
xtra ordinem ſibi ſenatum haberi pe-
unt. At in peculiaribus conventibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

alia ratio eſt. nam quatuor urbes à
gurinis convocantur: at ſenatus qu
que aut ſeptem Pagorum plerunq; p
Lucernates cogitur. Sunt etiam pe
liares conventus illorum Pagorum
Gallo regi fœdere juncti ſunt; hos le
tus regis, qui Salodori manet, con
cat, idque regio ſumptu.
Similis etiam poteſtas indicandi co
ventus, ſi velint, Pontificis & alior
regum, qui Helvetiis amici & fœder
ſunt, legatis, ſi ſumptum facere veli
uti arbitror, non denegatur.

Quo loco ſenatus habeatur.

LOcus habendi ſenatus apud ma
res noſtros nullus fuit certus & p
petuus; nam nullus eſt, ut arbitror,
octo vetuſtioribus Pagis, in quo nõ
quando convenerit; frequentes tam
conventus Lucernæ & Tiguri, Brem
gartę item & Badę, habiti ſunt. No
autem ætate non lege aut decreto
lo, ſed more & conſuetudine, recept
eſt, ut publicus Pagorum ſenatus Ba
ſeu ad Aquas Helveticas in ejus op
curia habeatur. Oppidum enim
multas commoditates ad publicos
ventus illic peragendos habet. prim
enim oppidum ipſum ædificiis opt
excultum, diverſoriis lautiſſimis re
tu

tum eſt: ſitus loci amœnus & ſalubris. vicini deinde fontes calidarum aquarum non tantum voluptatē præbent, ſed magnam hominũ frequentiam ex diverſiſſimis regionib⁹ huc attrahunt. itaque vicini, lucri & quæſtus ſtudioſi, omnis generis annonam magna copia advehunt; unde fit ut ſemper abundet rebus ad victum neceſſariis. poſtremo in medio fere Helvetię ſitum eſt, ut fere pari itineris ſpacio extimi quique Pagi huc convenire poſſint: & VIII Pagorum imperium agnoſcit; ut major pars idem parque jus ibidem habeat. Porro peculiares conventus quatuor quidem urbium, Aroviæ oppido Verbigenorũ, quod Bernatibus paret, plerunque habentur: quamvis aliquando etiam Baſileæ habiti fuerunt, quando de concordia cum Luthero ineunda actum eſt, idque in gratiam Argentoratenſium, qui ſuos legatos ad hos conventus miſere. At Pagi qui Catholici nuncupantur, plerunq; Lucernæ, aliquando Bechenriedę in Vraniis, aut Brunnę Suitiorum conveniunt. Cum autem legatus Gallorum regis ſenatum Helveticum conſcribit & militem petit, plerunq; Salodorum eos evocat, nonnunquam etiam Lucernam.

Porro ſenatus legitimus quotannis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

more majorum circa ſolſtitium Ba
habetur; & tum præfecti publicaru
provinciarum coram ſenatu ration
reddunt, & provocationes ex ſingu
provinciis audiuntur. Eodem tempo
XII Pagorũ legati Lugani conveniun
& rationes à quatuor pręfectis Italic
rum provinciarum exigunt, ac jus d
cunt, eorumq; cauſas cognoſcunt q
ſenatum appellaverint. attamé ab h
ſenatu ad eum qui Badæ habetur, ta
quam majoris auctoritatis, provoca
licet. Indictus autem ſenatus vel ex d
creto publici ſenatus, ex formula rec
ſuum, ut vocant, habetur. Nam pl
runq; graviores cauſę non definiunt
primo cõventu, vel quod non lique
ſenatorib⁹, vel quod non habeant pl
nam poteſtatem: itaq; alius convent
indicitur communi decreto; & inter
legati ſinguli domi magiſtratus ſuo
penes quos ſummũ imperium eſt, co
ſulunt: vel ex re nata à Pago Tigurin
aut etiam aliquo alio conventus ind
citur, ſi quę gravior cauſa, quę ad com
munem rempub. ſpectat, inciderit. E
autem indictus ſenatus tantum pr
pter cauſas publicas habetur, tame
ubi illæ finitæ fuerint, ſi qui privati
provinciis illuc venerint, & ſuas cauſ
agere voluerint, audiuntur. Peculiar
ver

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

vero conventus certorum Pagorum, & qui à Gallorum regis legato convocantur, nullum certum tempus habent, ſed pro re præſenti ex eorum arbitrio, penes quos eſt convocandi ſenatus poteſtas, indicuntur.

Ratio agendi in publicis conventibus.

ORdo agendi in publicis conventibus hic ſervatur. Vbi cõſtituta dies venerit quo ſenatus legitimus aut indictus haberi debet, pridie ejus legatus Tigurini Pagi apparitorem publicum, quem ſuppræfectũ Badenſem vocant, in ſingula diverſoria mittit ſciſcitatũ quorum Pagorum legati venerint; & hic publico nomine legatos ſalutat & excipit, ac in craſtinum in ſenatoriam domum ſeu curiam Badenſis oppidi illos convocat. Quod ſi omnium Pagorum legati venerunt, omnes convocantur, & cauſæ cõmunes quæ ad univerſos ſpectant, tractantur: at ſi conſtituta die aliqui, ut plerumq; fit, è Pagis recẽtioribus, ut Baſilienſes, aut Scaphuſiani, aut Solodorii, vel Friburgii, abſint, ſeptẽ vel octo Pagi conveniunt, & cauſæ duntaxat ad hos pertinentes aguntur. Conſident autem legati in ſenatu juxta Pagorum ordinem & numerum: ita ut primum locum teneat

Tigurini Pagi legatus, editiore ſubſe
lio menſæ aſſidens; proximum locu
Bernas habet; poſt hunc Lucernas: &
deinceps reliqui, juxta Pagorum ord
nem. Vbi conſedere, tum Tigurini Pa
gi legatus, ſalutatis aliis & de ſe ex mc
re pauca præfatus, exponit quid prc
ximo conventu legati in receſſibus de
liberandum acceperint; plerumq; enin
conventus his de cauſis indicuntu
quod ſi alia fuerit cauſa Senatus haben
di, eadé ſimiliter proponit. addit poſte
quid de eo capite, quod propoſitũ eſ
à magiſtratu ſuo in mãdatis acceperi
Idem faciunt ordine reliqui legati, &
ſuorum magiſtratuum mandata expc
nunt. Poſtquam vero ex ordine ſingu
ſenatores, quid in mandatis habeant
expoſuerint, præfectus Badenſis, e
quocumque Pago is fuerit, ſententia
ex ordine rogat. primus ſententian
dicit Tigurini Pagi legatus, & poſt hun
reliqui, ſinguli ſuo loco & ordine. ſen
tentiis dictis ab eodem ſuffragia nume
rantur, idque juxta Pagorum, non au
tem ſenatorum, numerum: nam Pag
nonnulli duos legatos mittunt, quibu
ſenatui quidem intereſſe & ſententian
dicere licet, ſed unum tantum ſuffra
gium habent.

Et hæc quidem agendi ratio eſt ir
publi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

publicis cauſis. In privatis autem eadem ratio eſt ſententiæ rogandæ & ſuffragii ferendi. ſed hi qui cauſas habent quas coram Senatu agant, primũ à Tigurini Pagi legato petunt ſibi ſenatum dari. is diem illis conſtituit, ac nomina eorũ in albo curiæ annotat. Cæterum ubi coram ſenatu cauſæ agendæ ſunt, alii quidem ipſi cauſas ſuas agunt, alii cauſidicis utuntur, quos vel domo ſecum adducunt, vel è præſenti copia unum deligunt. Nam quoties ſenatus habetur, complures cauſidici ex proximis Pagis & oppidis ſtipendiariis Helvetiorum illuc cõfluunt. Diſceptantur autem ab his cauſę non ex Romano jure, & reſponſis jureconſultorum, ſed ex æquo & bono, & legibus atque conſuetudinibus ſingulorum populorum. Scio hanc agendi rationem barbaram à multis judicari, qui exiſtimant tantum jure ſcripto Romanorum utendum eſſe, ſine quo in gravium & obſcurarum controverſiarum explicatione ſæpe homines etiam prudentes à vero & juſto aberrent. Ego vero Romanas leges à prudentiſſimis viris conſcriptas maximi facio, neque earum auctoritatem vel verbulo labefactatam velim: ſed controverſiarum diſceptationi, quæ hodie in uſu eſt, & judiciis illis noſtri

temporis, in quibus ex jure civili Romano jus dicitur, noſtram agendi & dijudicandi rationem anteponendam dico, & id judicio bonorum & non litigioſorum hominum me probaturũ confido. Primum enim negari nõ poteſt, pleroſque cauſidicorum, non tam juſtitiæ & ęquitatis quam juris ſtudioſos, qui ſingula verba & ſyllabas legum venantur, & ſuo arbitratu exponunt, captiunculas aliquas ſimplicib⁹ ſtruere. Deinde cuncta fere ab his ad privatum commodum referuntur; unde nõ explicandis ſed involvẽdis & obſcurandis cõtroverſiis operam dant. ita fit ut lites in multos annos extrahantur, & ſępe etiam ad nepotes tranſmittantur, ſumma cum moleſtia utriuſq; partis, & immenſo ſumptu, quo nõnunquam integra patrimonia exhauriuntur: unde non immerito quidẽ pragmaticos hos & cauſidicos ſanguiſugas & hirudines appellare ſolent, qui opes vulgi & ipſum etiam ſanguinẽ exugunt. Quod ſi in noſtris judiciis nonnunquã error aliquis cõmittitur in cauſis implicatis & obſcuris, quæ tamẽ rarius occurrũt, nequaquam tamen tantũ damni inde datur, quãtum ex litium diuturna illa prorogatione accipitur. Neq; tantum noſtra agẽdi ratione ſumptus minuuntur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

tur,&parcitur populo,ſed lõge minor eſt litium & controverſiarum numerus,dum,ſententia cito lata,cõtroverſia tollitur, & litigantes rurſus in gratiam redeunt: cum alibi contra videamus lites quotidie novas oriri, & una nondum deciſa plures ſuccreſcere.

Iudicia publicarum controverſiarum.

POſtquã de ſenatu Helvetico ſcripſi, de judiciis etiam agendũ eſt. Privatę autem controverſiæ ſi inter ſubditos Helvetiorum in communib⁹ pręfectu-ris oriantur,à præfectis & eius loci judicib⁹,aut à ſenatu Helvetico,ad quem provocatio eſt,cognoſcũtur: domi vero ſingulorum Pagorum ſenatores & judices ſuorum civium controverſias dijudicant. Sed pręter hæc,ſunt alia judicia publicarum controverſiarũ. Nomino autẽ publicas controverſias illas, quę exiſtunt inter duos pluresve Pagos: aut inter privatos homines & Pagum aliquem:& quę Pagorũ,eadem reliquorum quoq; confœderatorum ratio eſt.

Iudices & loca judiciorum.

IN talibus igitur controverſiis dijudicandis utraque pars ex ſuorum numero duos judices deligit. hi abſolvuntur jurejurando quo ſuo Pago obſtricti ſunt; & fidem dant,ſe ex jure æ-

quo

quo & bono controverſiam cognitu
ros;daturos operam,ut quamprimum
hæc controverſia vel amice compona
tur, vel jure decidatur. Certa vero loca
ſunt antiquis fœderibus conſtituta, in
quibus hæc judicia fiant. Nam ſeptem
antiquiores Pagi, ſi qua lis inter ipſo
exiſtat, legatos & judices ſuos mittun
ad Eremitanum cœnobium. Glaroné
ſium tamen antiquiſſimo fœdere ho
nominatim ſancitur, ſi controverſiam
habeant cũ uno aliquo è tribus Pagis
cum Vraniis, ut Mercham; cum Suitiis
ut Bergeram; cũ Vndervvaldiis, Brun-
nam conveniant, ac tum reliqui Pag
cauſa cognita ſententiam ferant. Ber-
nenſes & tres Pagi, Vrii, Suitii, Vnder-
vvaldii conveniunt eo loco qui à tæda
& ſylva nomen habet, *das Kienholtz*.
Tigurini vero & Bernates, Zofingę; Fri-
burgenſes & Salodorii, ſi litem habent
cum octo Pagis aut aliquo illorum, ſi
quidẽ ipſi actores ſint, Zofingæ judices
cõveniunt: ſi autem rei fuerint, VVili-
ſovium venient. Baſilienſium, Scaphu-
ſianorum & Abbatiſcellanorum cauſę
Badæ diſceptantur: ibidem etiam con-
ventus habetur in controverſiis Hel-
vetiorum cum Rotevilanis & Mulhu-
ſianis; ſed civitatis S. Galli controverſię
diſceptantur apud Eremitanum cœno-
bium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

bium. Rætorum vero VVallenſtadii, quod oppidum eſt ad caput Rivani lacus in Sarunetum pręfectura. Cum igitur controverſiæ aliquæ exiſtunt, quæ amica tranſactione & aliorum Pagorũ interceſſione non potuerũt componi, loco deſtinato judices & legati Pagorũ conveniunt, non tantum illorũ quorum eſt controverſia, ſed aliorũ quoq; qui his arctiori fœdere juncti ſunt. hi enim plerunq; ſimul conveniunt, ut, ſi fieri poſſit, amica aliqua tranſactione litem tollant. Atq; judicio conſtituto, ubi utraq; pars cauſam ſuam egerit, ſiquidem major numerus judicum ſentẽtiam aliquam tulerit & probarit, eorum judicio utrique parti ſtandum eſt. ſin vero, quod plerunq; accidit, ſententiis variarint, & paria utrinq; ſuffragia fuerint, deligitur quintus judex ſeu arbiter, quem noſtri vocant *eyn obman*, ſive *eyn gemeynen mann.* hic non ipſe ſententiam fert, ſed alterutram à judicibus ante latam approbat. Porro arbitrum hunc nonnunquam ipſi judices eligunt, ſic tamen ut eum deligant ex Pago aliquo Helvetico. neque refert an is ſit unus ex his ad quos controverſia pertinet. Et hæc ratio eligendi arbitri præſcribitur in fœderibus ſeptem vetuſtiorum Pagorũ; item in Friburgio-

rum

rum & Salodoriorum fœdere;item Abbatiſcellanorum, S. Galli, Mulhuſianorum. in Scaphuſianorum fœdere additur; Si judices de arbitro ex aliquo Pago deligendo convenire non poſſint, ut tum è Senatu oppidi S. Galli aliquem deligant. in Rotevilanorum fœdere jubentur judices arbitrum deligere è ſenatu S. Galli aut Mulhuſii. Nonnunquam vero actor cauſę arbitrũ deligit. Sic ſi Bernates cauſam habuerint adverſus III Pagos, aut aliquem illorum, à Pagis nominabuntur XVI viri, è quibus Bernates arbitrum deligant: ſi vero Pagi cauſam agant, & litem Bernenſib⁹ intendant, arbitrum deligent è minori ſenatu Bernatum. Si controverſia aliqua exiſtat inter Tigurinos & Bernates, actor arbitrum deligit ex ſenatu alterius partis. Eadem ratione arbiter ab actore deligitur in controverſiis Baſilienſium cum aliis Pagis, itemq; in Rętorum cauſis. Atq; hæc eſt ratio judiciorum in controverſiis publicis. De qua non dubito multa in utranq; partẽ ſubtiliter & argute diſputari poſſe: quę aliis excutienda relinquo. Ego majorum noſtrorum ſimplicitatem & integritatem admiror, qui judiciis huiuſmodi nonnunquam graviſſimas controverſias compoſuerunt, publicam

pacem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

pacem & concordiam ſtudioſe conſervarunt. Sed illis ſcilicet ante omnia non privatum aliquod commodum, ſed publica totius Helvetię ſalus & gloria curæ fuit. cui ſi nunc quoque cuncti ex æquo ſtudeant, neque multæ lites exorientur, &, ſi quæ exſtant, non ita difficulter componi poterunt.

De rebuspublicis ſingulorum Pagorum; & primum de Tigurinorum, Baſilienſium, & Scaphuſianorũ republica.

DEinceps expoſita communi adminiſtratione totius reip. Helveticæ, de ſingulorũ Pagorum rebuſpub. agendum erit. Vidétur autem mihi omnes XIII Pagorum reſpub. ad tres formas ſeu tria genera revocari poſſe. Etenim ſicut tria ſunt nomina ſummorũ magiſtratuum in Pagis; ita totidem quoque ſunt rerumpub. formæ; neq; tantum nominibus ſed rebus ipſis differunt. Quidam igitur publici conſilii capita Ammanos vocant; atq; hoc magiſtratu utuntur Pagi qui oppidis carent, & vicatim habitantur. atq; in his ſumma imperii penes univerſam plebem eſt; cuius cõſilio res majoris mométi definiuntur. in hoc numero ſunt Vrania, Suitia, Vndervvaldia, Tugium, Glarona, & Abbatiſcella. Alii Pagi ſua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

oppida habẽt;penes quæ eſt imperiu
totius Pagi. Sed tamen in his duæ ſu
rerumpub. formæ. quædam namqu
& præſertim quæ vel à Principibus c
dita, vel eorum imperio ſubjecta a
quando fuere, à Sculteto, (ita voca
ſuum magiſtratum,) & à ſenatu, q
libera electione ex omni civium n
mero delectus fuerit, adminiſtrantu
& hæc forma inter omnes maxime
ariſtocratica: ac Berna Lucerna, F
burgum, Salodorum, hoc modo rer
publ. gubernant. quędam vero oppi
ſunt in tribus certas diſtributa; atq;
his plebis ſuffragiis tributim magiſtr
tus creantur. hi ſummum magiſtra
& caput publici conſilii *Burgermeyſte*
civium magiſtrum, vocant: huiuſmo
reip. forma eſt Tiguri, Baſileæ, Scaph
ſiæ. De his igitur omnibus ordine ag
mus, initio ab hoc proximo gene
facto.

Societates nobilium.

PRimum igitur in his oppidis libe
& imperialibus populus omnis
duos ordines diviſus eſt, nobilium at
plebeiorum. Ac nobiles peculiarem ſ
cietatem habẽt, quam Germanice *e*
geſelſchafft, Tiguri *eyn Conſtaffel* nom
nant. Atque Baſileę quondam propt
urbis amplitudinẽ & magnã multit
dine

[.]inem nobilium, duæ fuere ſocietates [n]obilium, quæ etiam nonnunquã hoſtiles inimicitias inter ſe exercuerunt. [P]enes hos fuit ſumma auctoritas; atq; [e]x una ſocietate Conſul, ex altera Tri[b]unus primæ poſt Conſules auctorita[t]is deligebatur: poſtea tamen nobilitas à gubernaculis reip. amota eſt, ſeu po[t]ius ea ſponte deſeruit. Primum namq; tempore Concilii, quando Lodovicus Galliarum Delphinus, Armeniacorum copias in gratiam Eugenii Papæ & Auſtrii Principis Baſileam adduxit, multi nobilium ſeſe illi conjunxerunt, qui omnes poſtea exilio damnati ſunt, & poſteri quoq; eorum à publicis honoribus excluſi. Poſtea, quando cives cõmuni conſenſu fœdus fecerunt cum decem Helvetiorum Pagis, anno 1501, maxima pars nobilitatis, quę Helvetios oderat, urbe exceſſit, & in ſuas arces ſe recepit; itaq; tum eorum auctoritas & poteſtas multum imminuta eſt. Quicquid autem reſidui fuit, id omne amiſerunt, anno 1529. tum enim, reformatione doctrinæ & ceremoniarum poſt aſſiduas Oecolampadii conciones ex ſenatuſconſulto inſtituta, plerique nobilium huic ſe oppoſuere; &, quia mutationem religionis impedire non poterant, urbem deſeruere. Ab eo igitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

tempore manent quidem nobilibu
ſocietates ambę,& poſſeſſiones ædiun
privatarum, & eas etiam,quæ public
totius ſocietatis fuerunt,retinent:du
autem domus ſunt,quarũ una à gem
tu,& altera à fonte nomẽ habet. *Zuer*
ſeufftzen, und zuem brunnen. Cæte
rum nemo ex his in ſenatum diligitur
etenim cum ſenatus fere quotidie con
veniat, illi autem urbe relicta maxim
partem ætatis in arcibus ſuis agere cœ
piſſent, communi civium conſilio
republica adminiſtranda, quã ſpont
deſeruerunt,excluſi ſunt. Veruntame
nobiles familiæ,quæ in urbe degunt,&
cum aliis civibus reipub. curam ſuſc
perunt, in primis quatuor civium tr
bubus cenſentur, & ex his in ſenatur
deliguntur:ideoque etiam tribus iſta
honoris ergo dominorum tribus, *her*
ren zünfft, nominantur. Atque ita Ba
ſileæ nulla amplius peculiaris nobil
um ſocietas eſt, à civium reliquorur
tribubus diſtincta: ſed Tiguri & Scap
huſiæ nobiles ſuam propriam & pecu
liarem ſocietatem habent:atque Tigu
ri nobilium ſocietas ad alias tribus hã
prærogativam habet, ut media part
major numerus ſenatorũ ex illa quan
è quavis tribu eligatur, ut ita ſit ei
ſeſquialtera ratio ad aliam quamcun
qu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

que tribum. Attamen in illa ſocietate nobilium aliquod diſcrimen eſt. veteres enim atque nobiles familiæ peculiarem ſocietatem habent, qui à minori hypocauſto, in quod aliquando ſoli conveniunt, & ſoli jus conveniendi habent, nominantur *die ſtübler:* ſed toti ſocietati adjuncti ſunt civium plurimi, qui nullum opificium exercent neque mercaturam faciunt, cuius gratia neceſſe ſit ipſos nomen dare certæ tribui; item mercenarii & bajuli, fæx plebis: atque hi omnes, ſi bellum ingruat, in hac ſocietate, quam *conſtaffel* vocant, cenſentur, & ſtipendia faciunt; iidem quoque ſuis ſuffragiis totius ſocietatis magiſtrum, qui ſenatui intereſt, creare poſſunt.

Tribus.

PRęter nobilium ſocietatē plebs univerſa in his urbibus diviſa eſt in certas tribus; *Zünft* Germanice nominãt. quæ vox forte à cōveniendo derivata, *Zamenkunft.* (quidã tribus, alii curias, nonnulli collegia nominare malunt; nos tribuum nomē à Sleydano & aliis noſtri temporis ſcriptoribus in hac ſignificatione uſurpatum retinebimus.) Quarum non idem eſt numerus. Baſilienſium namque civitas in XV tribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

diviſa eſt. è quibus quatuor aliis nobi-
liores habentur; quas,ut diximus, do-
minorum tribus nominant. Prima eſt
mercatorum: altera eorum qui auro &
argento, ſtanno fundendo & cudendo
laborant:tertia vinariorum;quibus eti-
am ſcribæ & cœnobiorum œconomi
adnumerantur: quarta eſt aromata-
riorum, item eorum qui ſericum ven-
dunt,atque omnis generis inſtitorũ;&
hæc omnium tribuum eſt populoſiſſi-
ma. reliquæ undecim tribus ſunt ple-
beiæ, omnis generis opificum.

Tiguri nunc duodecim ſunt tribu[s]
olim vero una plures fuere, quo tem-
pore panni lanei textores plurimi in
urbe erant,ita ut peculiarem tum tri-
bum haberent; nunc textores cuju[s]-
cunq; generis cum fullonib⁹ & tincto-
ribus omnes una tribu continentu[r].
Scaphuſiæ autem XI tantum ſunt tri-
bus. Nonnunquã tamen diverſi gene-
ris opifices in unam tribum conjun-
guntur. hi ſua peculiaria collegia ha-
bent:ut apud nos piſtores& molitore[s]
chirurgi item ac barbitonſores, cu[m]
fabris ferri & æris;Baſileę piſcatores [&]
navicularii ſeu barcarii,ſutores & co[ri]-
arii, ſartores & pelliones. hujuſm[o]-
di tribus diviſæ ſunt, & nominant[ur]
gſpaltne zünft.quoties enim de opi-

ciis agitur, peculiaria collegia & conventus habent. ſed in his, quæ ad rempublicam pertinent, & in electione ſenatus ſive creandis tribuum magiſtris, qui ſenatui interſint, communi conſilio & ſuffragiis omnia peragunt.

Ex his igitur tribubus omnes, qui publicis cõſiliis interſunt, pari numero è ſingulis deliguntur. Sunt autem præcipuæ auctoritatis duo publica conſilia in urbib⁹ ſingulis: majus, quando plures nomine totius plebis conveniunt; & id plerunque tantum in gravioribus negotiis, & quę ad totam rempub. pertinent, convocatur: minus, quod quotidie rempub. adminiſtrat, & civium controverſias cognoſcit. At Tiguri majus conſilium eſt CC hominum, Baſileæ CCXLIV, Scaphuſiæ LXXXVI; minus conſilium Tiguri L hominibus conſtat, Baſileæ LXIII, Scaphuſiæ XXVI. Etenim è ſingulis tribubus duodeni in maius conſiliũ aſſumuntur; niſi quod Tiguri è nobilium ſocietate XVIII deliguntur. In minus conſilium Tiguri ſingulæ tribus dant ternos homines, quaternos Baſileæ, Scaphuſiæ duos. his accedunt duo Conſules in ſingulis urbibus publici conſilii capita; Baſileæ præterea totidem Tribuni, quos una cum Conſilibus capita nominant: præ-

terea Tiguri nobilium ſocietas ſen
in minus conſilium mittit, cum ali
tribus tantum ternos dent; & adhu
ſex alii liberis ſuffragiis cooptantur e
quibuſcunque tribubus viſum fuer
ſenatui.

Senatus minor; & vetus ac novum conſilium.

ELectio autem ſenatorum (ita enim deinceps eos, qui ſunt è minori cō ſilio, nominabimus) fit ad hunc mo dum. Tiguri circa ſolſtitium atqu brumam, plerunque una aut alter ſeptimana ante feſta Ioannis Baptiſt & Ioannis Evangeliſtæ, cives ſinguli i ſuis tribubus conveniunt, & eligun ſenatorem quem magiſtrum tribu nominant, *Zunfftmeyſter*. eſt autem hoc commune his urbibus, quod tri bus binos magiſtros habent; ſed tan tum per ſemeſtre aut annuum tempu quilibet eorum ſuo officio fungitur; e finito alius ſuccedit; plerunque tame qui ante proximum ſemeſtre tribu præfuerat, denuo, niſi quid obſtet, elig ſolet. Atque hoc modo minus conſi lium in duo dividitur, vetus & no vum. Veterem enim ſenatum eos no minamus, qui per medium annum munere ſuo defuncti ſunt. hi etſi quo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

que convocantur cum ſenatus habetur, non tamen ſemper vocantur; & ſunt quædam quæ novus tantum ſenatus tranſigit. Baſileæ etiam majus conſilium ſimili modo dividitur; atque è XII-viris tribuum, ſex novo, & totidem veteri ſenatui accenſentur. Præter tribuum magiſtros, ex unaquaque tribu Tiguri ſinguli, Baſileæ bini alii ſenatores, ab ipſo ſenatu deliguntur: hi quoque una cum his, quos extra ordinem Tiguri eligi ſcripſimus, in duas partes dividuntur, ut media pars veteris, altera ſit novi conſilii. Atque conſilia duo, vetus & novum, Tiguri ſingulo ſemeſtri permutantur, & vetus ſenatus novum medio anno peracto deligit. Baſileę & Scaphuſii integro anno in ſuo munere permanent: ac apud hos quidem proxima die poſt pentecoſten, Baſileæ autem ſabbatho præcedente diem XXIV Iunii, qui Ioanni Baptiſtæ ſacer eſt, electio ſenatus fieri ſolet. Ac tribuum quidē magiſtri Tiguri tributim à ſuis contribulibus deliguntur: ſed à majori conſilio ducentorum confirmantur. Baſileæ confirmatio eſt penes veterem ſenatum.

Suffragia quoque Tiguri aperta ſunt: Scaphuſię occulta; in ſingulis enim tribubus certi homines electioni præ-

ſiciuntur,&ad hos ordines accedent
tribules omnes ſubmiſſa voce in au
rem indicant, quem magiſtrum tribu
eſſe velint.

Convenit autem minus conſiliu
plerunq;ter, nonnunquam etiam qua
ter,ſingulis ſeptimanis:atque Tiguri ſi
mul iiſdem ſubſelliis permixti ſeden
veteres noviq; ſenatores: Baſileæ ver
veteres ſenatores nonnunquam cum
novis in poſterioribus ſubſelliis conſi
dere ſolent;plerunque tamen in alian
aulam conſilii capiendi cauſa ſecedũ
quicquid autem ab ipſis decretum fue
rit, novo ſenatui addito ſuffragiorum
numero à ſenatore primæ tribus pro
ponitur, quem propterea Declarato
rem, *den Offner*, nominant.

Conſules.

VTrique ſenatui pręeſt Conſul,quem
Burgermeyſter, hoc eſt, civium ma
giſtrum noſtra lingua nominare ſole
mus. Hunc majus conſilium eligit, Ti
guri quidem apertis ſuffragiis, Scaphu
ſiæ occultis: Baſileæ vetus ſenatus tam
conſulem quam novum ſenatum ſe
quentis anni deligit. Ejus poteſtas Ti
guri ſemeſtris eſt,alibi annua:eodemq
modo per vices mutantur cõſules quo
& ſenatores veteris novique conſilii.

Tribuni

Tribuni & XIII-viri.

CONſulibus poteſtate proximi ſunt Tribuni. hos nos *oberſter meyſter*, Baſilienſes *oberſter zunftmeyſter*, & abſolute *zunfftmeyſter* vocant. quo poſteriori nomine omnes tribuum magiſtri aliquando nominantur: ſed & *herr meyſter* hos vocari vulgo, uſitatum eſt. horum tres ſunt Tiguri, duo tantũ Baſileæ; qui una cum duobus conſulibus quatuor urbis capita nominãtur. Novem alii è ſenatu Baſileæ capitibus adjunguntur; & hoc cõſilium à numero XIII-virorum nomen habet. ad hos omnes graviores cauſæ referuntur, & primi de his deliberant antequam rem univerſo ſenatui proponant, ideoque Præconſultores (ita namq; προβούλους apud Ariſtotelem quidam interpretantur) nominari poſſent.

Quæſtorium conſilium.

PRæterea Tiguri peculiare quoddam conſiliũ eſt, quod nos Quæſtorium nominare poſſumus; præeſt enim rationibus publicis, & conſtat viris VIII. Præſidet huic Conſulum alter qui eſt è veteri ſenatu. interſunt præterea ſemper quæſtores duo, & præfectus ærarii eccleſiaſtici, atque præter hos IV viri, ex

urroque conſilio pari numero dele
Ad hos non tantum rationes ęrarii
feruntur, & omnium ſumptuum q
reſpublica facit, ſed ſæpenumero g
vium negotiorum deliberatio his
datur à ſenatu, & quę conſultarint,
inde ad ſenatum referuntur.

Scribæ.

PVblicis conſiliis ſemper adſunt c
ſcribæ, adjunctis etiam ſuis vica
ſeu adjutoribus, ſi opus ſit. Horum
terum, qui primum locum tenet,
chigrammatea, & civitatis ſcriba
ſtattſchreiber, nominare ſolemus: al
rum noſtri & Scaphuſiani vocant
derſchreiber, inferiorem ſcribam; Ba
lienſes *raatſchreiber*, ſcribam ſenat
Quæſtorium conſilium peculiarē ſc
bam habet, quem vocamus rationu
ſcribam, *den rechenſchreibe*. Eſt aute
ſcribarum munus cum honorificū
his urbib⁹, tum etiam lucroſum; ideo
etiam patritii homines id expetūt: n
que facile alicui alteri committitur: v
enim alii ſunt quibus leges & conſu
tudines, & privilegia atque omnia a
cana rerumpubl. notiora ſint.

Iudicia publica.

PRoximum locum poſt publica co
ſilia tenent publica judicia. Tigu
du

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

duo ſunt. Vnum, rerum civilium, *das ſtattgricht*.quod olim in poteſtate fuit collegii dominarum, cuius abbatiſſa præſidem ſive prætorem judicii,quem vocant *den ſchulthiſſen*,& ejus aſſeſſores, eligebat: hodie conſilium minus judices eligit. Sunt hi numero VIII, ac ſuum prætorem habent,& peculiarem ſcribam atque apparitorem. Hi cognoſcunt cauſas civiles de ære alieno, locato, commodato, vendito, &, ut noſtrate lingua dicimus, judicant *vmb erb und eygen*:nulla ab his eſt provocatio; ſed, ſi difficiliores cauſæ incidant, judices ad ſenatum remittunt. Alterum deinde judicium eſt, quod controverſias annuorũ redituum dijudicat;quod vocamus *das Zinsgricht*. huic ſemper adeſt alterius judicii ſcriba & duo(ni fallor) è minori ſenatu.Baſileæ duo ſunt judicia in majore oppido, & tertium in minore. Publicũ judicium majus, quod etiam vocant *das ſtattgricht*,decem judicibus cõſtat, qui partim è ſenatu,partim è plebe in judicum ordinem adſciſcuntur. Cognoſcit hoc judicium omnes actiones civiles&criminales: ſed in civilibus actionibus,de teſtamentis,contractibus,debita pecunia,& ſimilibus, Prætor urbanus judicio præeſt:in cauſis autẽ criminalibus,

Præ-

Præfectus ſeu Advocatus Imperii
dicit: ac Triumviri capitales ſenat
ordinis,nomine totius ſenatus,per
cenſum, *den oberſten knecht*, qui c
cauſidico judicibus aſſiſtit, cauſam
verſus reum peragunt.Fiunt autem
dicia hæc loco publico & aperto,ita
omnibus intereſſe, ſpectare, & au
quæ aguntur, liceat. Tiguri autem
Scaphuſiæ cauſas capitales ſenatus
vus judicat, atque tum non Conſul
alias, ſed præfectus Imperii, *der reic*
vogt,oder bluetrichter, judicio præ
& ſententias rogat.Verum præfectu
Imperii ſeu rerum capitalium, ſena
quotannis èſuo corpore deligit.Iudi
capitalia Tiguri clauſa curia peragu
tur: Scaphuſiæ accuſatio & defenſio
perta curia fiunt, ut omnibus aud
liceat;ſententię autem à ſenatu om
bus aliis excluſis feruntur.Secundũ
dicium majoris oppidi Baſileę tantu
leviores controverſias &minoris m
menti dijudicat, & quæ ſummam
cem librarum non excedunt. Mino
autem oppidi judicium ſuum pecul
rem & proprium prætorem habet,
omnes actiones,præterquam crimin
les, cognoſcit. Scaphuſiæ duo ſunt j
dicia. Vrbanum; quod etiam vocat
das ſchuldgricht, judicium de debit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

m tantum de cõtractibus & debitis
ſimilibus actionibus judicat; &, ſi
mma debiti centum aureos excedat,
natus de eo cognoſcit. Iudicium hoc
ſeſſores habet viginti, nempe è ſingu-
s tribubus unũ, & præterea octo alios
ſenatu delectos. Alterum judicium
ocãt *das vogtgricht*, aut *bueſſengricht*,
ręfecti aut mulctarum judicium: pro-
terea quod præfectus Imperii ſeu re-
um capitalium huic pręſideat, & mul-
ctas irroget. Aſſeſſores judicii ſunt XII,
è ſingulis tribubus ſinguli; is nempe
qui primus & majoris virtutis eſſe vi-
detur è ſua tribu, intereſt & præſto
adeſt majori conſilio. Cognoſcunt hi
cauſas criminales minoris momenti,
ut ſunt leviores injuriæ, & vulgaria
convicia: nam de gravioribus injuriis
& contumeliis ſenatus pronunciat.

Conſiſtorium.

PRæter judicia quæ commemoravimus, ſingulæ urbes peculiare conſiſtorium habent, *eyn choorgricht, oder eegricht;* in quo cauſæ matrimoniales diſceptantur. Mutata enim religionis forma, & abjecto imperio epiſcoporũ pontificiæ religionis, cum iniquum videretur deinceps ſuos homines judicio conſiſtorii epiſcopalis ſubjicere, à quo hære-

hæreticorum loco haberentur, do
propria conſiſtoria inſtituêre. Co
ſtant autem hęc certo numero aſſe
rum, qui ex utroque ſenatu publ
ſuffragiis deliguntur; & his adjungu
tur aliqui è theologorũ aut miniſt
rum eccleſiæ numero. Verumtam
Scaphuſiæ nulli ex eccleſiæ miniſt
conſiſtorio interſunt, ſed è ſenatu h
mines literati, & plerunque aliquis
gum doctor, inter conſiſtorii judic
eligitur. Apud hos omnes controver
matrimoniales diſceptantur, adulter
& ſcortationes ab his puniuntur,
vitę ac morum cẽſura his cõmiſſa e

Quinam è ſenatu excludantur.

PORRO in omnibus his repuſpub. n
mini, qui illegitimo toro natus ſi
publica munia obire, ſenatui aut jud
ciis intereſſe licet. Verũ quidem eſt, n
minem ſibi ſuæ nativitatis auctore
eſſe; & negari non poteſt, ſpurios ſæp
virtute antecellere fratres legimimo
qualis Iephtes commemoratur in ſacr
hiſtoria: ſed ad refrænandas vagas libi
dines, & conſervandam dignitaten
ſacri conjugii, in bene conſtitutis re
buſpub. nota aliqua quaſi afficiuntu
illegitimo & vetito cõcubitu nati. De
inde qui non decennio in urbe habita
rit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

rit, apud nos in publicum conſilium non deligitur. Item extra Helvetiam nati, Scaphuſiæ non poſſunt in minorem ſenatum adſciſci; ſed, ſi annis viginti cives fuerint, in majorem ſenatum & in judicum numerum cooptari poſſunt: apud nos vero in neutro ſenatu locum habent, neque etiam in judicum numerum admittuntur. Nõ quod peregrini honorib⁹ indigni ſint; ſed primum amor quidam ſingularis erga rempub., deinde domeſticarum legum & conſuetudinum peritia in eo requiritur qui rempub. adminiſtrare debet: horum utroque cives nati & ab ineunte ætate in aliqua repub. educati peregrinos ſuperare videntur. Adhæc nihil reipub. pernicioſius eſt, quam ſi æmulationes ex ambitu honorum exiſtant, & in factiones erumpant: hoc autem vix caveri poteſt, quando præteritis civibus, & neglectis atque contemptis veteribus familiis, peregrini homines ad honores & ad officia publica promoventur. Poſtremo adulterii convicti, homicidæ, & aliquo crimine infames, communi quodam jure ſenatu arcentur.

Publica officia.

MAgiſtratus & publica officia varii generis ſunt in his rebuſpublicis; eoque

eoq; plura quo majores & populoſ
res urbes fuerint, nos ex his, quæ ſ
potiora, commemorabimus. Prim
igitur dignitatis ſunt poſt conſules
tribunos, hi quibus publicæ pecun
cuſtodia & adminiſtratio cõ miſſa e
hos in pleriſque Helvetiæ civitatib
nominamus *ſeckelmeyſter*, loculoru
aut fiſcorum magiſtros; qui Latine ſc
bunt, Quęſtores nominant. Baſileę v
cantur Trium-viri, *Dreyerherren*; c
ſanctioris ærarii, in quo theſauri urb
reconditi ſunt, curam gerunt. Præt
hos tamen alii ſunt Trium-viri, q
vulgo Arcæ præfecti, *Ladenherren* n
minantur. hi minora vectigalia & r
ditus annuos reip. adminiſtrant: iide
reos capitalium criminum per Acce
ſum accuſant; ideoq; Trium-viros c
pitales ſupra nominavimus. His af
nes apud nos ſunt quos vocamus *a*
umbgelter, qui vectigalia vini & fr
menti adminiſtrant, & per certos h
mines colligunt. Solvitur autem vec
gal illius tantum vini quod publice c
venditur, & frumenti quod evehitu
aut quod piſtores emunt: alioqui vi
& frumenti quod ſinguli cives dom
ſuæ abſumunt, nullum vectigal pend
tur. Præter reipubl. ſive urbis quæſto
res, qui duo ſunt, tertius quæſtor T

gu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

guri eſt ærario eccleſiaſtico præfectus, *der klooſteren obman.* hic ex ſingulis cœnobiis certos redit⁹ colligit; ſi quid, inquam, ſupereſt poſt tot expenſas in miniſtrorum ſtipendia, templorum ædificia, pauperum eleemoſynam, hoc recōdit, ut publica neceſſitate urgente plebi ſubveniatur. Atque ſuperioribus annis, quibus inaudita annonæ caritas noſtras regiones afflixit, non tantum civitati, ſed maximæ parti agri Tigurini frumenta ab hoc quæſtore mediocri pretio divendita ſunt, magnoque beneficio magiſtratus omnes ſuos tum affecit. Proximum genus magiſtratuum curam habet publicorum ædificiorum. hos Ædiles quidam nominant. Germanice vocamus *bouvv-herren*; & Baſileæ *loon-herren*, à mercede quam publicis operis perſolvunt. hi curam gerunt viarum, portarum, turrium, mœnium, pontium, fontium, omniumque publicorum ædificiorum. præterea, tribus aliis ſenatoribus adjunctis controverſias de finibus, de aquis pluviis, de luminaribus, & ſimiles, quales inter ædificandum inter vicinos oriuntur, dijudicant. Baſileę tamen Quinque-viri dicti, *die fünfer-herren*, hæc cognoſcunt. Eſt alterum peculiare genus magiſtratuum quod annonæ cu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ram gerit. ex hoc numero ſunt panu
inſpectores, qui examinant pond
panum an juſtum ſit: item qui mac
lo & carnium æſtimationi præſu
quorum munus eſt, cavere ne qu
pecus morbidum aut glandinoſu
mactetur, & præterea precium in
bras conſtituere: præterea præfecti l
cui, qui non tantum piſcationem c
ſtodiunt, &, ne piſces in fœtura ca
antur, cavent, ſed fori quoque piſca
curam gerunt: his proximi ſunt ſal
mentorum inſpectores, & qui cura
gerunt fori in quo butyrum & ca
venduntur. Sunt etiam aliqua offic
quorũ nomina annotaſſe ſufficit: P
pillorum & viduarum patroni, *ſchir*
vôgt; & Baſileæ *vveyſen-herren:* ele
moſynæ præfecti: ponderum & me
ſurarum inſpectores: nomophylace
duumviri aut ſeptemviri, quæſtionib
præfecti: deputati rebus eccleſiaſticis
ſcholis inſpiciendis; qui etiam ſch
larchæ nominantur.

Scholæ.

PRæterea ſunt in ſingulis his urbib
ſcholæ non male inſtitutæ. Baſil
quidem celebré ſcholam publicam h
bet; academiam nunc vocant, inſtit
tã à Pio II, P., qui Æneæ Sylvii nomi
noti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

notior eſt, ac donatam omnibus privilegiis, juribus & immunitatibus, quibus fruuntur academiæ Bononienſis, Colonienſis, Heydelbergenſis, Erdfordienſis, Lipſenſis, & Viennēſis. Vixerat Baſileæ Æneas Sylvius quo tempore conſilium ibi congregatum fuit; & delectatus amœnitate urbis, ſalubritate aëris, omnium rerum copia & abundantia, urbem dignam judicavit, & commodam, in qua publicum gymnaſium bonarum literarũ inſtitueretur. Habuit academia hæc noſtra patrumque memoria viros doctiſſimos linguarum, philoſophiæ, & omnium facultatum interpretes, quos commemorare non eſt neceſſe. verumtamen minor plerunq; pro urbis amplitudine & doctorum celebritate ſtudioſorum eſt frequentia. cujus rei cauſam affert Beatus Rhenanus proventuum tenuitatem, & nimiam gymnaſiorum in Germania multitudinem; unde recte judicat, præſtare, pauciora eſſe & frequentia. Tiguri vero non eſt publica aliqua academia, attamen linguæ & bonæ artes, & præcipue ſacræ literæ, tanto ſtudio, fide & diligentia hactenus in ſchola hac explicatæ ſunt, ut eius quoq; nomen celebre ſit apud ſacræ theologiæ ſtudioſos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Moneta.

POſtremo jus monetę cudendę com
mune eſt tribus urbibus de quib
agimus. itaq;& publicas officinas m
netarias ſingulæ habent, & rei mon
tariæ præfectos conſtituunt, quoru
officium eſt, curare ut moneta, qu
publica urbis nota inſignitur, juſti ſ
ponderis & probæ temperaturæ. H
bent autem ſingulę urbes propriam
peculiarem monetam. Baſilienſes cu
vicinis oppidis Sequanorum & Alſat
eandem monetam cudunt, quæ à co
vo, qui inſigne eſt quorundam nun
morum, nomen habet *rappen-münt*
Aſſes XXV hujus monetæ faciunt au
reum Rhenanum vulgarem, æſtima
tum ſexaginta nummulis cruciati
Scaphuſiani monetam ejuſdem ten
peraturæ & pretii cum Imperii uſitat
moneta cudunt. Tigurini major
nummos unciales & ſemunciales, qu
taleros & ſemitaleros vocant, juxt
Imperii æſtimationem cudunt: ſe
minorem monetam propriam & pe
culiarem habent; cujus aſſes XL faciun
vulgarem Rhenenſem aureum. Cu
dunt & aliam monetam; batzione
vulgus nominat. horum XVI aureum
Rhenenſem valent.

Vigi

Vigiles.

POſtremo loco inter publica officia, vigilum & incendiorũ præfecti nominari poſſunt. Sunt autem duo genera vigilum; præter illos qui in turribus ſacrarum ædium & portarum vigilias agunt. Primum perpetui vigiles, qui mercedem ex publico accipiunt, & ſingulis noctibus vigilias agunt, & omnes urbis plateas perambulant, ac ſingulas noctis horas proclamant. Præter hos cives armati ex ſingulis tribubus per vices nocturnas vigilias agunt: ac non tam ob hoſtium metum duplici vigilia cives utuntur, quam ob incendia cavenda, & ut omnia noctu tranquilla & quieta ſint.

Incendiorum prefecti, ſi quod in urbe incendium oriatur, ignis cõpeſcendi curam habent, & fabris atque aliis opificibus, & reliquæ turbæ, quæ ad extinguendum ignem confluit, imperant, & proſpiciunt ut omnia ordine agantur, ne quod majus damnum detur: præterea cavent ne quis in urbe tumultus oriatur. portas & muros urbis inſpiciunt. ita namque conſtitutum eſt, ut incendio exorto cives certi è ſingulis tribubus delecti portas & mœnia urbis cuſtodiant. Præterea tota civitas in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

certas partes diſtributa eſt. ac ſing
partes proprium ducem & peculi
ſignum habent, ad quod armati cō
niunt. Conſul cum præcipuis ſenato
bus & publicis miniſtris ſe in curia
confert, ut pro rerū ſtatu in publicu
cōſulere poſſint. Ad ignem vero ext
guendum nō tantū fabri omnis ge
ris, ſed multi cives opificumq; fam
confluunt;& mulieres quoque in ha
rienda & ferēda aqua ſtrenue plerun
laborant. Præterea Tiguri ſi alicubi
agro extra urbem incendium oriatu
expediti juvenes è ſingulis tribubus
hoc quotannis delecti ad extinguen
ignem concurrunt;& his præeſt ince
diorum præfectus è ſenatorio ordin
qui mittitur tum conſulendi & juva
di, tum etiam conſolandi cauſa,
quod damnum acceptum fuerit.

Pauperum cura.

PAuperum magnam rationem hab
ri tota Helvetia, ſupra diximus. T
guri & in quibuſdā aliis urbibus qu
tidiana eleemoſyna omnibus eo co
venientibus diſtribuitur : panes atq
legumina cocta: atque magnus num
rus puerorum, qui ſcholas frequētan
Tiguri hoc modo alitur; nonnu
quam XL; aliquando duplo plures. h

& aliis ſæpe etiam veſtes adduntur: & ſimili modo eleemoſyna in cœnobiis agri Tigurini pauperibus datur. Deinde dominicis & feſtis diebus eleemoſyna à populo colligitur; quam certi homines ſingulis aut alternis menſibus egenis in agro & urbe diſtribuunt. Poſtremo, in omnibus his civitatibus ſunt ampliſſima xenodochia, in quibus cives ætate confecti & egeni, ægri, pupilli, aliique plures aluntur. His omnibus magiſtratus plures miniſtros, & œconomos, atque œconomorum adjutores & inſpectores præficit.

Præfectura.

ATque hæc quidem, quam hactenus expoſuimus, reipub. forma eſt & ratio in ipſis urbibus. Sed præterea ſingulæ urbes vicino agro imperãt. Et Tigurinorum imperium inter has urbes latiſſime patet, ac plures & majores præfecturas aliis obtinent. cęterum par ubiq; ratio eſt gubernationis. præfecturę enim quędam à ſenatu urbano adminiſtrantur, ita ſcilicet, ut præfecti ipſi in urbe maneant, & ſenatorio munere fungantur, nihilominus pagis ſuis jus dicãt: ſi quæ tamen cauſæ criminales & capitales fuerint, de his ſenatus cognoſcit. aliæ vero præfecturæ am-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

pliores ſunt, in quas præfecti cum im-
perio mittuntur; atque hi non tantum
civiles cauſas, ſed plerunque etiam ca-
pitalia crimina judicant, & puniunt.
Habent autem ſingulæ præfecturæ ſua
privilegia, ſuas veteres conſuetudines,
pleræque etiam ſua peculiaria judicia
ex ſuo corpore delectis judicibus. in his
omnibus nihil immutant præfecti, ſed
ipſis jura ſalva & integra relinquunt,
judiciis eorum prȩſident, & juxta leges
& conſuetudines uniuſcuiuſque prȩfe-
cturæ jus dicunt. Atque Tigurinorum
majores præfecturæ novem numero
ſunt, Kyburgius Comitatus, Gronin-
genſis præfectura, Andelfingenſis, Gri-
fenſenſis, Egliſovania, libera Provincia,
Regenſpurgenſis, Vadiſvillana, & Laufa
ad cataractas Rheni. Minores prȩfectu-
ræ XXII ſunt; quarum aliquæ nonnul-
las ſuperiorum hominum frequentia
& regionis amplitudine fere æquant.
Cæterum præter præfecturas, Vitodu-
rũ, & Steyna, duo amœna oppida, Ti-
gurinis parent; proprios tamen habent
magiſtratus; ſed Tigurinorum edictis
tenentur, & in bello illis militant, atta-
men propriis ſignis utuntur. Baſilien-
ſium vero præfecturæ ſunt: Faruſper-
gum, arx ſupra Reinfeldam in edito
monte ſita; VVallenbergum, oppidu-
lum

lum ad jugum Iuræ montis, quod ab exciſa rupe nomen habet *der Houvvenſteyn* ; Homburgum ; Muncheſteynia; poſtrema eſt Ramſteynia præfectura. Scaphuſiani vero Latobrigorum majori parti imperant, & in eorũ oppida ac pagos præfectos mittunt.

De republica illarum urbium quæ tribubus carent, ut ſunt Berna, Lucerna, Friburgum, & Salodorum.

ALterum genus reipub. diximus eſſe in his urbibus,quę non ſunt diſtributæ in certas tribus, ex quibus magiſtratus pari numero deliguntur: in his autem urbibus ſummum magiſtratum & caput publici conſilii vocant *eyn Schuldtheſſen*. Vox hæc Germanica vetus inLongobardorum legibus uſurpatur, & SCVLDAHIS ſcribitur. Videtur autem etymon vocis eſſe à debito, (id enim *Schuld* noſtrate lingua vocatur,) & jubendo, *heyſſen;* quod ſcilicet SCVLDAHIS debitoribus imperet ut creditoribus ſuis ſatisfaciant. atque hoc ſenſu in Longobardicis legibus accipitur, *tit. C. de pignorationibus & debitis* : Si homo liber, qui debitor eſt, alias res non habuerit, niſi caballos domitos,aut boves junctorios ſeu vaccas, tunc ille, qui debitum requirit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

vadat ad SCVLDAHIS, & intimet cauſam ſuam, quia debitor ipſius alias res non habet, niſi quæ ſupra leguntur. tunc SCVLDAHIS tollat boves, &c. Similiter nomen SCVLDAHIS ponitur tit. 20 legum Lutprandi regis: Si quis cauſam habuerit, & SCVLDAHIS ſuam cauſam dixerit, & ipſe SCVLDAHIS juſtitiam intra quatuor dies facere neglexerit, (ſi ambo cauſatores ſub uno SCVLDAHIS ſunt,) tunc componat ei, qui cauſam ſuam reclamaverit, ipſe SCVLDAHIS ſol. VI, & judicio ſuo ſol. VI. Item ſi homines deſub uno judice, de duobus tamn SECVLDAHIS, cauſam habuerint, &c. Hinc apparet, nomen SCVLDAHIS veteribus ſignificaſſe judicem qui de debitis pronuntiabat, pignora capiebat, & creditori ſatisfieri cogebat: non tamen habuit plenam jurisdictionem, ſed Comitum poteſtati obnoxius erat. Nomen hoc adhuc in frequenti uſu eſt apud Germanos Principes; & vicorum atque oppidorum præfecti ſic nuncupantur: apud nos tamen multo eſt honoratius; & in his oppidis, quæ nominavimus, eorum SCVLDAHIS ſummam auctoritatem & potentiam obtinet.

Quidam ſummum magiſtratum in civitatibus noſtris Romana imitatione

Con-

onſulem vocant; neſcio quam bene:
ii eos tantum, quos civium magi-
ros dicimus: quos autem SCVLDAHIS
ocamus, Prætores nominandos cen-
nt. nos priores ſequimur; & eos, qui
ublico conſilio prẹſunt, Conſules no-
iinabimus. Galli, quem nos *Schuldt-
eſz*, ipſi Avœrium vocant. Oppida
gitur hæc ſecundi generis, de quibus
iunc agimus, non dividuntur in cer-
as tribus; imo, ne id fiat, legibus apud
os cautum eſt. & cum diverſa forma
it reipubl. Tigurinorum & Bernatum,
amen Bernates Tigurinis ex fœdere
iuxilio ſunt, ne quis formam reipubl.
tollat, & tribus eorum aboleat; rurſus
Tigurini Bernates juvare debent, ne
quis in eorum urbe tribus aliquas in-
ſtruat. Nihilominus tamen opifices in
his quoque oppidis ſua peculiaria col-
legia habent, quæ non reipubl. & ma-
giſtratuum creandorum, ſed opificio-
rum exercendorũ cauſa inſtituta ſunt;
atque hẹc nominant *gſelſchafften*, non
autem tribus, *zünfften*.

Conſilia urbis.

Conſilia publica in his urbibus, ut & in ſuperioribus, duo ſunt; majus & minus. Majus conſilium Bernæ, ſicut & Tiguri, nomen habet ducentorum, quam-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

quamvis plures ſint ducentis: Lucernæ vero tantū centum hominibus majus conſilium conſtat. Minus vero conſilium Bernæ eſt hominum XXVI: Lucernæ per ſemeſtre tempus XVIII ſenatores rempublicam adminiſtrant, & totidem per aliud ſemeſtre.

Electio Senatus.

SEnatus eligendi hæc ratio Bernę ſervatur. Feria tertia, quę pręcedit diem reſurrectionis dominicæ, quatuor urbis ſigniferi ex omni civium numero viros XVI expertæ fidei & virtutis ſibi adjungunt. atque hi XX viri una cum Conſule majorem ſenatum deligunt. itaq; electores à nobis nominari poſſunt. Inquirunt primum diligenter in vitam & mores ſingulorum qui è ducentorum numero fuerint, &, ſi quis ſenatoriam maieſtatem turpi aliquo facto polluiſſe videatur, eum loco movent, & poſtea in horum locum, & eorum qui demortui fuerint; alios ſuo arbitratu deligunt: eorum tamen electio occulta manet uſque ad veſperam diei reſurrectionis, tum enim omnib[9], qui delecti ſunt, tam è majori quam minori conſilio, apparitores denunciant ut craſtina die in curia conveniant. Prima feria poſt reſurrectionis

feſtum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

eſtum, ſinguli ſenatorii ordinis in ſuis collegiis conveniunt, & eos, qui nuper in numerũ ducẽtorum cooptati ſunt, in curiam deducunt; ubi deinde magiſtratus ſinguli eliguntur. Finita autem magiſtratuum electione, cives omnes in ſuis collegiis publica convivia peragunt, ac à prandio extra urbẽ in campum prodeunt, & ſe ſaltu, curſu, lapide jaciendo, aliiſq; certaminibus exercẽt: Conſul autem cum xx electoribus denuo in curia convenit, ac tum minoris conſilii ſenatores ab his deliguntur, & poſtridie horũ electio majori conſilio proponitur, atque ita demum, ubi approbata fuerit, ſinguli in ſuum locum ſeſſum abeunt. Lucernæ quoniam minus conſilium ſemeſtre tantum imperium habet, bis quotannis electio fit ſenatorum in majus & minus conſilium, ſi quę loca vacãt, circa ſolſtitium & brumam. eliguntur autem novi ſenatores à minori conſilio quod præterito ſemeſtri rempub. adminiſtravit.

Magiſtratus vrbani.

CONſules, quorum præcipua dignitas & poteſtas eſt, ab utroque conſilio ſuffragiis communibus deliguntur. Lucernæ autem conſulare imperium annuum eſt. Bernæ durat per bien-

biennium, ſed nihilominus quotannis
de Conſule ſententiæ rogantur, & de
nuo eligitur. Poſt Conſules præcipu
eſt auctoritas Bernæ quatuor ſignife
rorum; *Venner* ſua lingua nominant
hi tantum ex quatuor collegiis deli
guntur, fabrorum, coriariorum, (qu
tamen trifariam diſtributi ſunt,) piſto
rum, & laniorum. Dividitur autem
urbs Bernenſis in quatuor partes, qua-
rum ſingulæ ſigniferis ſingulis com-
miſſę ſunt, qui arma ſingulorum inſpi-
ciunt, & curāt ea quę ad rem militare
pertinēt. Funguntur autem quadrien-
nio ſinguli ſuo munere; quotannis ta-
men, qua die Conſul eligitur, ſuum mu-
nus reſignant, & vexilla aliaque officii
ſui inſignia primo apparitori tradunt,
à quo in menſa coram Cōſule & ſena-
tu deponuntur. & tum utrumq; conſi-
lium de ſigniferis ſuffragium fert. ac, ſi
quis horum annos muneris ſui nō ab-
ſolverit, aut mortem obierit, alius in
eius locum ſubrogatur. quod quidē fit
hac conditione, ut, ſi demortuus ſui
muneris annos non impleverit, ſucceſ-
ſor eius illos impleat & eius ſit vica-
rius, ac poſtea demum ſuum quadrien-
nium abſolvat. Magna præterea digni-
tas eſt Quæſtorum ſive Tribunorum
ęrarii in omnibus civitatibus Helvetię.
qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

qui plerunque nullum præfinitum annorum numerum habent, ſed tamdiu munere ſuo funguntur, quamdiu ſenatus voluerit, & ipſis quoq; libuerit. Bernæ duo ſunt quæſtores. unus qui urbanos reditus & agri Germanici colligit. alter, quem Gallicum vocant. ad hunc deferũtur omnes provẽtus quos civitas in Antuatibus ſive agro Sabaudico colligit. Quos modo nominavimus, Conſules, Signiferi, Quęſtores, addito præterea uno è numero ducentorũ, nominantur Bernæ *die heymlichen Rät*, arcanum & ſanctius cõſilium. ad hos enim primum referuntur ea quæ arcana ſunt & ad totam rempub. pertinent. Poſteaquam vero magiſtratus modo nominati ab utroq; conſilio electi & confirmati fuerint, de reliquis etiam publicis officiis ſententiæ rogantur; id quod alibi eadem, alibi vero poſtera die fit. Quæ vero officia dignitatem nullam habent, ea plerumq; à minori conſilio conferuntur, ut ſunt apparitores, lictores, accenſi, abellarii, vigiles, & alia huius generis miniſteria.

Qui in ſenatum non poßint deligi.

BErnenſes in eligendo ſenatu hoc peculiare habent, quod neminem in minus conſilium recipiunt, niſi qui in ipſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ipſa urbe natus ſit: atque olim etia ſenatorum liberi ſi extra urbem na fuiſſent, non poterant ad paterna dignitatem pervenire: hodie vero, qui præfecturã aliquam adminiſtren & reipub. cauſa abſint, atque liber ibi ſuſcipiant, perinde habentur atq ſi in urbe nati fuiſſent. In majus con ſilium deliguntur etiam extra urbe nati, ſi tamen cives ſint & in urbe do micilium habeant, atque ex Helveti aut confœderatis populis orti ſint:ne mo enim extra Helvetiam natus i numerum ducẽtorum recipitur; quo Tiguri quoque obſervari ſupra dixi mus. Eodem modo ſpurii ſive illegiti mo toro nati, & aliqua infamiæ not inſignes, ſenatu arcentur.

Iudicia.

IVdicia apudBernates ſunt tria. atque omnes judices à ſigniferis & quęſto- ribus eliguntur, & à minori conſilio confirmantur. Primum judicium no- minatur exterius judicium, *das ouſſer gricht*. Conſul urbis judicio præſidet; ſed fere ſemper eius vices obit primus apparitor, *der grooſʒ-vveybel*. aſſeſſores habet XII. inter hos eſt ſigniferorum unus qui poſtremo electus fuerit, & præterea alius è minori ſenatu; reliqui

decem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ecem è majori conſilio deliguntur.
is omnibus adeſt ſcriba & duo appa-
tores. Iudicant hi de debitis, de le-
ioribus injuriis & contumeliis, ut, ſi
uis alteri pugnum impegerit,aut eius
amam verbis læſerit. Ab hoc judicio
rovocatio eſt ad minorem ſenatum,
b illo ad LX-viros: nominantur autē
x-viri ſenatores minoris conſilii; &
ræterea viri XXXVI, quos è majori
ōſilio ſenatores alii ſibi adjunxerint.
A judicio LX-virorum ad maius conſi-
ium provocare licet. Conveniunt au-
em judices quotidie ad cauſas cogno-
ſcendas, præterquam die martis, quod
eo die mercatus ſeu forum habeatur.
Alterum deinde judicium audit pro-
vocationes ex agro Sabaudico, & inde
nomen habet *das Weltſch appellatz-*
gricht. judicio præſidet Quæſtor Galli-
cus.qui adſeſſores habet x;duos ex mi-
nori, & octo ex majori conſilio. præ-
terea peculiarem ſcribam & apparito-
rem habent. Ab his omnes appellatio-
nes ex agro Sabaudico deciduntur, ac
quotieſcunque partes petierint ſibi jus
dici, eas audiunt; ordinarie tamen à
feſto Martini ad menſem uſque mar-
tium quotidie jus dicunt.Ab hoc judi-
cio ſoli Lauſannēſes in agro Sabaudico
exempti ſunt.ſed ſingulo quoque bien-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

nio judex cum aliquot aſſeſſoribus Lauſannam venit, & illic eorũ provocationes audit. Tertium judicium est cauſarũ matrimonialium; quod conſiſtorium vocatur. id octo judices habet; duos è minori ſenatu, qui alternis menſibus judicio præſident; duos è numero miniſtorum eccleſiæ; quatuor è majori conſilio: habent etiam ſcribam & apparitorem. Conveniunt ter ſingulis ſeptimanis, prima, tertia & quinta feria; atque non tantum cauſas matrimoniales cognoſcunt, ſed morum quoque cenſuram agunt, & diſciplinam eccleſiaſticam exercent. Cæterum conſiſtorii judices, & item exterioris judicii, ſemeſtri tantum tempore ſuo munere funguntur, & circa Paſcha atque Michaëlis feſtum ſub finem ſeptembris mutantur.

Lucernates duo habent judicia. horum unum nominatur *das vvuchengricht*; ſingulis enim ſeptimanis judices cõveniunt, & de contractib⁹ & debitis judicãt. Alterum à numero judicum nomen habet, *das neunergricht*, judicium novem-virorum. hi injurias & convicia puniunt. Conſiſtorium nullum habent Lucernates, Friburgenſes, & Salodorii; urbes enim hæ Romani pontificis auctoritatem ſequuntur.

tu

ur, & judicio epiſcoporum parent, in uorum conſiſtoriis cauſas ſuas matrimoniales diſceptant.

Iudicia rerum capitalium.

CApitis judicium tam Bernæ quam Lucernæ non peculiares aliqui judices exercent, ſed, quoties de vita alicuius agitur, uterque ſenatus cauſam ognoſcit, & ſententiam fert: atque Conſules judicio pręſunt, & ſententias ogant. Ac Bernæ poſtquam ſententia n ſenatu lata eſt, mox Conſul in trivio ro tribunali ſedet, aſſiſtentibus apparitoribus; ac tum ſcriba rei confeſſionem & ſententiam in illum latam de cripto recitat; poſtea Conſul carnifici xecutioné mandat, & illi reum tradi ubet. Atque Lucernæ quidem ſenatus auſas capitales ſingularũ præfecturaum dijudicat, & omnes ſontes Lucernæ pœnas dant: ſed Bernatum præfecturæ propria judicia habent, (*landtricht* vocam⁹) ubi judices ex tota prę-ectura cõvocantur, & pręſidente præecto ſententiam ferunt: attamen in enatus Bernenſis arbitrio poſitum eſt orũ ſententiam mutare aut probare.

Præfecturæ Bernatum.

HAbent autem Bernates plurimas præfecturas. latiſſime enim inter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

omnes Pagos Helvetiorum impera-
Harum aliæ Germanicæ, aliæ Gall-
nominantur, quod Gallica ſive pot-
Sabaudica lingua utantur. Ex Germ-
nicis quatuor ſunt ſuburbanæ, quib-
totidem urbis ſigniferi præſunt; & -
eorum ſignis ſingulæ præfecturæ
bellum proficiſcuntur. Præter has a-
ſunt XXVII præfecturæ. Nempe Haſle
vallis; quæ Ammanum quidem hab-
ex ſuo corpore, verum hic à ſena-
Bernenſi deligitur, & huic ration-
reddit. Vnderſea oppidum. hoc nom-
habet, quod ad finem lacus poſitu-
ſit. huic præponitur *Schuldtheſʒ* (-
vocant) ex urbe Bernatum. Simm-
vallis ſuperior & inferior. præfect-
harum vallium caſtellanos vocat -
lingua *Schachtlan*. Frutinga, Sa-
Aquilegi, vel, ut alii malunt, Salin-
vulgo *Ællen*. huius prȩfectum gub-
natorem vocant. Laupa, Thuniu-
huius par eſt ratio atque Vnderſeæ.
gnovium, Trachſelvalda, ac vallis E-
mæ fluvii; Brandiſium. huius loci pr-
fectus à Domino de Brandis eligit-
ſed ex civium Bernenſium nume-
Sumiſulda, huius præfectum con-
tuunt Teutonici ordinis magiſtri. E-
godorphum, Pyrenoſtica: hæ duæ p-
fecturæ eodem modo quo Vnder-

a

dminiſtrantur. Landeshutum, Arber-
um, Nidovium, Erlacum, Bippium,
Vanga, Arvvanga, Arburgum, Biber-
eynia, Schenkenbergum, Lenthebur-
um. Præter has præfecturas tria libe-
a oppida in Pago Verbigeno, Bernen-
ium imperium agnoſcunt; Zofinga,
quam quidam Tobinium nominant,
Arovium, & Brugæ Helveticæ. Gallicæ
præfecturæ VIII ſunt: Aventicum, Min-
nidunum, Ebrodunum, Lauſanna,
Morges, Nevidunum, Oranum, Zilia
cum Vbiſco ſeu Viviaco. Præterea qua-
tuor præfecturæ Bernatibus & Fribur-
genſibus communes ſunt; Moratum,
Schuartzemburgum, Granſonium, &
Chalanſum ſive Scherlin: his alterna-
tim per quinquennium pręfectos con-
ſtituunt, ſic ut præfecto ex una urbe
conſtituto provocationes ad alteram
fiant; & ab eadẽ rationes præfecti exa-
minãtur. Poſtremo, cœnobiorum pręfe-
fecturæ ſunt, quarum in Germanico
agro Bernates novem poſſident, è qui-
bus ſex civilem quoq; juriſdictionem
habent. in Gallico agro tres ſolummo-
do ſunt cœnobiorum præfecturæ.

Præfecturæ Lucernatum.

LVcernates duos tantum habẽt pręfectos; qui extra urbem in ſuis præ-

 fectu-

fecturis habitant; VVikenſem,& Se
pachianum: ſed hic nullum jus ha
in oppidum Sempachium; tantũ la
& piſcationi pręfectus eſt.Reliquas
rum præfecturas ſenatores urbani
miniſtrant: ſunt autem iſtæ: VVilli
vium; Entlibuechia; Rotenburgu
Habeſpurgum; Berona cum vicino
gro, quem vocant Michaëlis præfectu
ram, *Michel-ampt*. Meriſuenda.hic
cus id privilegii habet, ut ipſe ſibi pr
fectum deligat ex ſenatu Lucernatu
quemcunque voluerit, Conſule e
cepto. Et VVeggiſium, Epicona, Hc
ba,Krientza.Præterea duæ urbes,Su
ſeium & Sempachium,in Lucernatu
clientela ſunt: habent tamẽ propriu
conſilium, quod cauſas tam civil
quam criminales judicat: ſed princep
conſilii, *der Schultheſz*, Surſeii jus ju
randum dat Lucernatibus;Sempachi
non à civibus, ſed a ſenatu Lucerna
deligitur; attamen ex civium Sempa
chianorum numero.

Lex talionis.

APud Lucernates vetus lex Talioni
aliqua ex parte adhuc viget.etenim
qui civem Lucernatem interfecerit,et-
iamſi juſtam cauſam habuerit, quod
ſcilicet provocatus ab altero vim v
repu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

repulerit, nihilominus deprehenſus capite pœnas luit: ſi aufugerit, perpetuo exilio damnatur: ſed ſi liberis aut propinquis cæſi hominis ſatisfecerit, eoſque ſibi reconciliarit, à ſenatu reditum in urbem impetrare poteſt.

Cornicines.

SOli ex Helvetiis Lucernates tubarum loco æreis cornibus incurvis utuntur; quæ horrendum ſonant. ipſi vocant *harſckhorner*. Cornua autem Romani quoq; in bello uſurparunt, & inde cornicines dicti ſunt. Lucernates dicunt, ſe his virtutis ergo in bello Sarracenico à Carolo Magno donatos eſſe, ac Rolandum heroem, Carolo chariſſimum, his antea uſum fuiſſe.

Moneta.

MOnetam hæ quoq; urbes cudunt; ſed Berna, Friburgum, & Salodorum peculiari moneta utuntur; cuius aſſes 24 & 2 trientes aureum Rhenenſem faciunt. Præterea cudunt maioris monetæ genus, quod quidam teſtonem vocant, Gallica, ut opinor, voce noſtri vocant *eyn ſiclenpfenning*. horum plurimos Salodorii cudunt; qui tamẽ decima parte minoris æſtimantur Gallicis. Bernates primi cudere

monetam quam batziones vocant, a inſigni urſi: noſtri enim urſos *bäre & bätzen* vocant. eandem monetam poſtea aliæ urbes Helveticæ & Suevicæ imitatæ ſunt. XVI pro aureo Rhenenſi exponuntur. Lucernatum moneta Baſilienſi affinis eſt, ſemiſſe tamen vilior: aſſis enim Lucernas, Baſilienſis ſemiſſis eſt; & horum quinquaginta Rhenenſem aureum faciunt.

De republ.ca Friburgenſium.

CVm reſpublicas urbium quæ tribubus carent deſcriberem, Friburgenſis reipubl. deſcriptionem nondum nactus eram, quam poſtea ampliſſimus eius urbis conſul ad nos miſit. & nos in Germanica editione ſingula ordine poſuimus: hoc etiam loco ſequens deſcriptio inſeri poteſt.

Friburgum Aventicorum in partes quatuor, ſicut & Berna, dividitur. quarum una à burgo, altera ab inſula ſeu prato, (*in der Ouvv,*) tertia novæ civitatis, quarta à domo hoſpitali nomen habet. Ex his partibus deliguntur qui publicis conſiliis præſint. Sunt autem duo, ut in aliis urbibus, publica conſilia: majus, 200 hominum; minus, 24. Electio fit die dominica quæ proxime feſtum D. Ioannis Baptiſtæ præce-

præcedit. Adminiſtrantur autem à minore ſenatu res urbanæ, ac provocationes ſubditorum audiuntur, præterquam ex præfecturis Sabaudicis poſtremo bello captis. Quæ autem ad totam rempubl. pertinent, maximique ſunt momenti, ad ducentos ſeu majus conſilium referuntur. Conſul qui utrique conſilio præſidet, ab univerſo populo deligitur die Ioanni Baptiſtæ ſacra, ac fungitur hoc munere biennio. Proximi à Conſule ſunt quatuor ſigniferi, qui quatuor partibus urbis præſunt. hi non ſunt ex ordinario numero ſenatorum minoris conſilii; nihilominus ſemper interſunt minori conſilio, nomine totius plebis, ac ſuum ſuffragium habent, præterquam in appellationibus. quod ſi proponatur aliquid quod videatur ad majus conſilium ſpectare, totam deliberationem illuc referre poſſunt. Fungũtur autem ſuo munere triennio, & deliguntur ab utroque conſilio ſicut pleriq; alii magiſtratus. Proxima poſt hos dignitas eſt tribuni ærarii. huic theſauri urbis & omnes eius reditus commiſſi ſunt. hic adjutorem habet ſcribam urbis, aut eius vicarium, qui in codices refert quicquid ipſe acceperit aut expenderit. Eiuſdem eſt curare publica ædificia.

Bis quotannis coram minore conſil
rationem reddit; ac triennio, ſuo mu
nere fungitur. Scribæ Friburgi ſu
quatuor præcipui: Primus, qui urb
ſcriba nominatur; deinde ſenatus ſc
ba; tertius regionis; quartus judic
Munus quoque primi apparitoris (*d*
grooſʒvveybels) Bernæ & Friburgi h
norificum habetur. hic plerunque
Conſuli adeſt; &, cum ſenatus hab
tur, januæ aſtat, partes vocat, ſuffrag
numerat, captivorum curam hab
ac triennium durat eius munus.

Iudiciorum apud Friburgenſes ratio

IVdiciorum apud Friburgenſes hęc
ratio. Primum peculiaris conſeſſ
judicum civium cauſas cognoſcit
dijudicat; ideoque urbanum judiciu
vocatur, *das ſtatt-gricht*. eſt præter
horum judicum munus, ob aliqu
crimen captivos examinare, & qu
ſtionibus ſubjicere, ac deinde ad ſen
tum ſingula referre. Alter conſeſſ
judicum, ruſticorum cauſas judica
ac vocatur *das landt-gricht*. In un
quoque judicio duo ſunt è minori,
octo ex majori conſilio. Funguntu
hi triennio ſuo munere, & ter ſingu
ſeptimanis conveniunt. ab eorum ſe
tentia ad minus conſilium provoc
li

licet. Præterea duodecim judices ex utroque conſilio delecti, provocationes præfecturarum, quæ poſtremo bello Sabaudico captæ ſunt, audiunt, & de his pronunciant. conveniunt hi ſingulis menſibus;& ab eorum ſententia non licet provocare.

Præfectura Friburgenſium.

PRæfecturarum genera apud Friburgios, ſicut & in aliis urbibus, duo ſunt: unum ſuburbanum, quod adminiſtrant ſenatores, qui nihilominus in urbe habitant & ſenatorium munus obeunt; ac quinque, ni fallor, tales præfecturas habent: alterum eſt, ubi præfecti cum imperio in præfecturam mittuntur, & illic habitant. huius generis præfecturas quatuordecim habent Friburgii, & præterea quatuor cum Bernatibus communes. Deliguntur autem præfecti ab utroque conſilio poſtridie divi Ioannis Baptiſtæ, & quinquennio præfecturis ſuis præſunt, ſed ſingulis annis coram minore conſilio rationẽ reddunt. Exercent autem præfecti etiam capitalium criminum judicia, ſed ſingularum cauſarum proceſſum & ſentẽtiam ſenatui indicant, in cuius arbitrio ſitum eſt eandem approbare, mutare, aut mitigare.

Fribur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Friburgenſium vadimonia, & feſta.

FRiburgi vadimonia *(troſtungen)* & (
quæ vernacula lingua vocantur *le*
ſtungen (Hoc nomine & relegatio a
certum tẽpus ſignificatur, & ſumptu
qui fiunt non ſoluta ad diem credit
pecunia. quorum hæc eſt ratio: Si de
bitor ad conſtitutum diem non ſo
vat, creditor unum,duos, pluresve fa
mulos cum equis in publicum diver
ſorium mittit, his omnes ſumptus de
bitor ſuppeditare & ſolvere cogitur
donec creditori ſatisfaciat. Quidam
referunt,hoc jus àZeringio Duce inſt
tutum) diligenter obſervantur; & qu
hæc deſeruerint aut violarint, carcer
exilio aut pecunia multantur, atqu
certus magiſtratus, quem civium ma
giſtrum vocant, hæc exigit. Prætere
lite exorta, ſi vadimonium ab aliqu
ter poſtuletur,neq; is vadem ſiſtat, re
legatione punitur.eadem pœna mane
illos qui pacem ſibi indictam & impe
ratam violarint: item qui abſque juſt
cauſa ſe alterutri diſſidẽtium partiu
adjunxerint.Poſtremo,dies illi, quibu
cum Carolo Burgundo Granſonii &
Morati pugnatum eſt,nempe 2 marti
& 22 junii, feſti ſunt: & quotannis ſo
lenn

lenni pompa ac proceſſione omnium ordinum per urbem celebrantur.

DE REPVBLICA PAGOrum, qui urbibus carent, & vicatim habitant.

EXpoſuimus hactenus duas formas rerumpubl. quibus urbes Helvetiæ utuntur. reſtat nunc tertia forma quę in uſu eſt apud illos Pagos qui nulla oppida habent in ſuis regionibus, ſed vicatim habitant. vulgo vocamus *die Länder*. ſunt autem ſex, Vria, Suitia, Vndervvaldia, Tugium, Glarona, Abbatiſcella. Tugium quidem oppidum eſt, & ſuos urbanos magiſtratus habet; verum imperium totius Pagi non eſt penes oppidanos, ſed, qui agrum Tuginum inhabitant, *das ouſſer ampt*, pari jure cum oppidanis imperant. In omnibus his Pagis qui publico ipſorum conſilio præſidet, vocatur *Amman*. Galli ſcribunt, *Mann* vocari. ſed errant: *Mann* enim virum ſignificat; *Amman* vero compoſita vox eſt ab *Ampt*, & *Mann*; atque *Ampt* officium & munus ſignificat. quare *Amman* idem eſt atque officii vir, muneri atque officio alicui publico præfectus, ſive officialis. itaque abbates & alii eccleſiarum pręlati ſuos miniſtros & officiales,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ficiales, qui jus dicunt, & reditus cœnobiorum exigunt, & ſimilia munera obeunt, ammanos quoque vocant. Porro quemadmodum urbes in tribus aut collegia opificum diſtribuuntur, ita Pagi quoque in certas partes diſtributi ſunt.

VRIA.

VRiorum enim tota regio in x partes dividitur; quas ipſi vocãt *gnoſſamenen*, quaſi participationes dicas; forte propterea, quod hi publicorum paſcuorum & bonorum, item honorum & munerum omnium participes ſint, & quod ex his tantum ad annuos conventus vocentur.

SVITIA.

SVitiorum regio diviſa eſt in partes VI; quas quartas vocant. olim enim tota regio in partes quatuor diviſa fuit; aucto autem populi numero, nova partitio facta eſt in ſex partes; quæ tamen vetus nomen retinuerunt, ut quartæ nihilominus dicerentur.

VNDERVVALDEN.

VNdervvaldiorum regionem mediam ſylva querna ſecat, atq; propterea dividitur in eos qui ſupra & qui infra ſylvam habitant. Habet autem tota regio nomen ab inferiori parte.

Vnder-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

nderwalden enim idem eſt atque *ſub* *lva;* unde etiam quidam Subſylva-os nominant. antiquitus enim Stan-um præcipuis vicis ſub ſylva ad la-um totius regionis caput fuit: & dicti int *homines vallis in Stans:* nunc cum nderwaldiorum nomẽ pro tota re-ione accipitur, in noſtra lingua ſem-er additur, ſupra & infra ſylvam, *Vn-erwalden ob und under dem wald.*

TVGIVM.

TVginorum quoque, ut diximus, duę ſunt partes: oppidum; & deinde ger vicinus oppido. qui tres conven-us habet, Montanum, vallem Ege-iam ſive Aquæ regiæ, & Baram paro-chiam in campo urbi proximo.

GLARONA.

GLarona in XV partes diviſa eſt; quas vocant *tagwan.* ſignificat hoc nomen operam diurnam; item, tantum terrę ſpacium quantum unius hominis diurna opera coli poteſt. ac forte ſic appellatæ ſunt hæ partes, quia ſingulę ſua opera vias in ſuo agro mu-niunt, & publicæ operæ juxta has par-tes diſtributæ ſunt.

ABBATISCELLA.

ABbatiſcellanorum ager dividitur in partes ſive ordines XII. ipſi vo-cant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

cant *Roden.* harum ſex conjunctę
go Abbatiſcellæ dicuntur interio
atque olim imperio abbatis S.Galli
ruerunt: reliquæ ſex, exteriores no
nantur, poſitæ extra ditionem
batis, quondam partim liberæ, p
tim nobilium juriſdictioni ſubjecta

Electio ſenatus.

EX his partibus æquali numer
ſingulis ſenatores, qui toti regi
conſulant, deliguntur: atque in p
riſque Pagis LX viri conſilio int
ſunt; præter eos qui publicis hono
bus functi, ſenatores deinceps per
tuo manent. apud Tuginos XLV ſ
ſenatores; IX è ſingulis conventib
oppidum enim duorum conventu
loco cenſetur. apud Abbatiſcella
vero CXLIIII publicum conſili
conſtituunt, è ſingulis duodenis p
tibus XII viris in ſenatum delec
Quod ſi graviores cauſæ ſint age
dæ, neque totius plebis conſilium
convocandum videtur, tum in p
riſque conſilium duplicatur aut tri
catur, hoc modo: Singuli ſenato
ſingulos alios, aut binos, ſi tripli
tum conſilium habendum ſit, ſec
aſſumunt: itaque ſenatorum aliqui
te-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

templo die Dominica, finitis ſacris, edicere ſolet, ut die conſtituta, quam nominat, ſenatores omnes cōveniant in curia illius pagi, & unuſquiſque alium ſecum adducat qui ipſi optimus atque prudentiſſimus videatur; iſque ei pareto, ſub juramento quo omnes reipub. obligati ſunt. Porro nemo in ſenatum deligitur, nemo etiam conſilio plebis intereſſe poteſt, niſi qui fuerit civis ejus regionis, *eyn landt-man*; atque facilius eſt in urbibus jus civitatis aſſequi, quam in his Pagis, non inhumanitate aliqua ipſorū, (multos enim inquilinos habent, quos ſumma benevolentia & humanitate complectuntur,) ſed quod certo conſilio & more majorum, veteribus colonis regionis novos admiſceri nolint, ut facilius in eodem ſtatu reſpublica maneat & mutationes caveantur.

Conſilium totius plebis.

SVmma poteſtas in his Pagis eſt penes concilium totius plebis. Cōveniunt autem omnes totius regionis cives qui annum ætatis XIV aut XVI exceſſerint. Habentur vero publici cōventus vel in præcipuo vico totius regionis, vel in aliquo loco qui in medio regionis ſitus videtur: ut apud Vranios Betzelingæ,

qui locus medię horæ itinere ab Alto
ſo præcipuo eorum vico diſtat: ite
apud Glaronenſes conventus popu
Suandæ habetur. Annui vero & ſta
conventus in omnibus fere Pagis h
bentur proxime kal. maji. Apud Su
tios, Vndervvaldios infra ſylvam,
Glaronēſes & Abbatiſcellanos, die do
minica quæ ultima eſt aprilis menſi
Apud Vrios & Tuginos prima die do
minica menſis maji; olim tamen Tug
ni XXIV junii, qui dies Ioanni Baptiſt
ſacer eſt, ſuum conventum habuer
Vndervvaldii ſupra ſylvam kal. ma
conveniunt. In his conventibus prim
deligitur Ammanus, ut vocant, qui i
pleriſq; Pagis noſtra ætate bienniũ ſu
munere fungitur: apud majores no
ſtros, nullus certus annorum numeru
prẹfinitus fuit, ſed ſępe iidem Amma
multis annis magiſtratũ hunc geſſer
Liberũ autem eſt, eligere Ammanũ e
omni populo, quicunq; virtute & pru
dentia aliis præſtans hoc munere dig
niſſimus videatur; neq; ulla ratio habe
tur in, qua parte aut quo vico region
habitet: attamen in nonnullis Pagis, u
Abbatiſcellæ, Ammanus, quamdiu ſu
munere fungitur, in principem Pagũ
vbi publicũ conſilium habetur, com
migrat. Tugii ſunt tres cõventus extr
urbem

urbem: præterea urbs ipſa duorum conventuum jus habet, ac Ammani ordine vices ex ſingulis conventibus deliguntur; qui vero ex conventibus exterioribus delecti fuerint, eo biennio, quo magiſtratum gerunt, in urbe habitant. Ammano delecto eodem cõventu deligitur eius vicarius, quem *Statthalter* vocant; item Quæſtores ſeu Tribuni ærarii, quos *Seckelmeyſter* vocant, non autem Carmalingos, ut quidam ſcribunt: præterea Scribæ, præfecti, qui vel eius Pagi proprias vel cum aliis Helvetiis communes præfecturas regunt; & alii magiſtratus, & quicunque publica officia adminiſtrant. Item publica edicta quotannis totius plebis ſuffragiis confirmantur aut abrogantur, veluti de alea, de choreis, de compotationib⁹, de foro rerum venalium, & alia huius generis. Præterea quando annuus conventus habetur, ſenatores deliguntur & confirmãtur, non quidem à toto conventu, ſed ſinguli ab omnibus ſuæ partis & quaſi tribus in qua habitant. Poſtremo, ſi alio tempore anni negotia incidant, quæ ad ſtatum reipublicæ pertinent, extraordinarii & indicti conventus habentur, ut ſi legati mittendi ſint ad publicum conventum Helvetiorum, aut regem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

aliquem & Principem, aut ſi agatur d
fædere ineundo, de pace aut bello, &c

Præter duo conſilia, unum ſenato
rum, alterum totius plebis, plerique Pa
gi arcanum quoddam & ſanctius con
ſilium habent paucorum, & prætere
judicia rerum controverſarum. Apu
Suitios, quorum regio univerſa in v
partes diſtributa eſt, ex unaquaq; part
præcipuus ſenator & præterea Am
manus VII-virorū & arcanum dictur
cōſilium cōſtituunt. hi omnes reditu
totius regionis, & quicquid rurſus pu
blico nomine expéditur, adminiſtrant
Præterea duo ſunt apud eos judicia
quorum unum à numero judicum IX
virorum nomen habet, cui etiam Am
manus præeſt: coram hoc graviore
cauſę de hęreditatibus, de contumeliis
& læſa alicuius fama, aliæq; injuriarun
actiones diſceptantur. alterum ....
vocatur, & huic præeſt Ammani vica
rius; & hi civiles cauſas de debitis &
contractibus judicant. Similis fere ra
tio eſt apud Vranios; apud quos VII
viri, inter quos primum locum tene
Ammani vicarius, judicant de debit
quæ ſummam LX librarum non exce
dunt. Aliud deinde judicium eſt viro
rum XV: in quo Ammanus præſidet, &
civiles cōtroverſias majoris momen

cogno

cognoſcit. Vndervvaldii duo habent publica cōſilia ſive judicia;unũ Stantii in ſubſylvana parte;alterum Sernæ ſupra ſylvam : atque utrumque peculiarem ſuum Ammanum habet. Dicitur autem, diviſioné regionis huius factã eſſe anno M C L, cum inter ipſos controverſia de tributo cōferendo exorta fuiſſet:atque cum antea unus conventus fuiſſet totius regionis,& eodem ſigno eodemq; ſigillo antea uterentur, nempe clavi duplicata; diviſione facta ſingulæ partes unam tantũ clavem ſibi ſervarunt.ac vexillum antiquum albi & rubri coloris hi,qui ſupra ſylvam habitant,retinuerunt,quod hęc major pars eſſet regionis. alterũ vero ſignum à Pontificibus Romanis duplici clave ornatũ,hi,qui ſub ſylva habitant,uſurparunt. etenim cum vicus eorũ Stantius olim totius regionis caput fuerit, ſignum, quo eo tempore publice utebantur,hoc nomine ſibi vendicarunt. Tugii urbs ipſa præter publicum totius regionis conſilium proprium ſenatum habet, & judicia ac magiſtratus urbanos, Ammani vicarium,Tribunum ærarii, Ædilem , &c. qui civium cauſas cognoſcunt , & publica urbis negotia adminiſtrant. Apud Glaronenſes duo ſunt judicia: unum IX, alterum V vi-

rorum, qui à publico conventu totiu
regionis quotannis deliguntur. Iudi
cant autem majo tantū & ſeptembr
menſibus. Et IX-viri controverſias hæ
reditatum cognoſcunt, & injuriarū a
læſæ famę. Quinq;-viri vero de debiti
& reddita pecunia judicant, idque ub
priores, qui ſex diebus reſident, ſuum
conventum diſſolverint. Abbatiſcel
lanorū judicia ſimiliter duo ſunt. Priu
in publico compito reſidet, & ind
nomen habet *das gaſſengricht*. judice
ſunt XXIV, è ſingulis partibus regioni
bini. præeſt his publicus apparitor, *de*
landtvveybel. ac ſingulis ſeptimanis
quarta feria conveniunt. hi mulctas
imponūt, & puniunt eos qui injuriam
alteri fecerint. Poſterius, qui juratum
judicium nominantur, *das gſchvvoren*
gricht, quoniam dubias controverſias
& quæ delato jurejurando finiuntur,
cognoſcunt: ſunt autem duodecim
judices in hoc conſeſſu. Apud eoſdem
ex ſingulis duodecim partibus totius
regionis ſinguli ſenatores deliguntur,
& è maioribus partibus plures. hi ob-
ſervant eos qui publica edicta viola-
rint; deinde ea, quę majori ſenatui pro-
ponenda ſunt, prius ab illis deliberan-
tur: ideoque Nomophylaces ſimul &
Probuli ſive Præconſultores exiſtunt;

eorum-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

corumque munus eſt perpetuum:vulgo autem apud ipſos vocantur *landtbalich.*

Forum matrimoniale.

Conſiſtoria in his Pagis nulla ſunt. nam primum quatuor Pagi ritibus & legibus Romanæ eccleſię obediunt, & ideo in cauſis matrimonialibus & eccleſiaſticis non alio foro aut conſiſtorio quam epiſcopali utuntur; ſunt autem in diœceſi Conſtantienſi. Glaronenſium vero multi Romanæ eccleſiæ adhærent; major tamen pars eius jugum abjecit. apud hos ſi controverſia matrimonialis in reformata eccleſia oriatur, Tigurum veniunt & illo conſiſtorio utuntur. Abbatiſcellanorum quoq; major pars reformatis ſe adjunxit, abolitis Romanæ eccleſiæ ritibus. univerſi tamen controverſias matrimoniales ad conſiſtorium Conſtantienſis epiſcopi deferunt. Adulteria autem à Senatu domi puniuntur, plerunque honorũ amiſſione; nonnunquam mulcta x librarum: eſt autem libra ipſorum talerus. Audio etiam, quandoque aliqua ad cauſas matrimoniales ſpectantia publico totius regionis conventu definiri, ac nuper ſanciviſſe compaternitatem & cognationem ſpiritualem, quam Canoniſtæ finxe-

runt in baptiſmo contrahi, non im-
pedire matrimonia. Cõtroverſia enim
huiuſmodi apud illos exorta, quum Pa-
pa Romanus pecunia accepta tale ma-
trimonium conceſſiſſet, populus reco-
gnita ſtatuit, ſi divitibus pecunia nu-
merata hoc licitum ſit, etiam pauperi-
bus abſque pecunia fas eſſe.

Capitis judicium.

IVdicia rerũ capitalium in omnibus
fere his Pagis à ſenatu ſeu publico con-
ſilio, & quidem plerunq; duplicato, ex-
ercentur, præſidente Ammano regio-
nis, aut eius vicario. Apud Tuginos ſe-
natui in judiciis capitalibus alii adhuc
aſſeſſores ſive judices è ſingulis con-
ventibus adjunguntur. Habentur au-
tem loco publico ſub divo, ubi omni-
bus ſpectare, & cauſam audire, & ju-
dicum ſententias cognoſcere licet.

Præfectura.

PRæfecturarum hęc in ſingulis Pagis
eſt ratio: nam de publicis ſuo loco
dicetur. Vrii Lepontinæ valli trans Al-
pes prępectum imponunt. huic additur
vicarius ex ipſa valle, & aſſeſſores ſive
judices; cum quibus una tam civiles
quam criminales cauſas judicat, &
triennio præfecturam obtinet. Trans
eaſdem

eaſdem Alpes Bilitionenſibus cum duobus aliis pagis præfectos mittunt: ſunt autem præfecturæ tres Bilitionum: Palenſa vallis, quam Itali Pleniam vel Breuniam vocant: & Riviera, quibus tres Pagi ita imperant, ut ſemper quilibet Pagus aliquam ex his obtineat; præterea Vrſarii Viberi, qui montem Gothardum accolunt, Vriorum imperium agnoſcunt, proprium tamen cõſilium & Ammanum habent, ſed qui ab Vriis confirmatur; & quoties cauſæ capitales aguntur, duo è ſenatu Vriorum conſilio ipſorum interſunt. peculiare quoq; ſignum habent, *eyn paner;* ſed quando Vrii majus ſignũ, *das handpaner*, proferunt, ſuum ſupprimunt. Suitii quatuor habuere præfecturas, Marchiam, Regionem ad Eremitanæ virginis fanum, Cuſſenacum, & viculos ad lacum Tigurinum, qui villarum nomen habent, *die höf oder ding-höf:* ſed ex his quatuor duæ priores jure quaſi municipali donatæ ſunt, ac è ſuo munere magiſtratus eligunt qui ipſis jus dicant. Verumtamen quotannis, quãdo cõventus totius populi Suitenſis habetur, pro more legatos illuc mittunt, ac petunt ſibi electionem propriorum magiſtratuum cõcedi: idq; illis ingẽtis beneficii loco cõceditur, hac

exceptione addita, ut modeſte & o-
dienter ſe gerāt, alioqui populo Sui
liberum eſſe præfectum illis impon
quotieſcunq;voluerit. Cuſſenacenſi
par fuit cōditio: ſed cum proximis
nis exteri homines, qui hoc itinere
& alias res frequēter vehere ſolent,
quererētur, injuſte ſecum agi, & ſe
mium ab ipſis premi, Suitēſes, re co
pertà, denuo illis præfectum & no
ordinationes & ſtatuta dedere. Pręt
ea cum Glaronenſib⁹ duas pręfectu
communes habent, Vzenacum op
dum & caſtra Rætica. Regio hęc vul
dicitur *Gaſtal*, ac per vices præfect
dāt,& ſemper uni tantū pręfecturę P
gus unus, alter vero alteri imperat. C
Vriis & Vndervvaldii tres præfectur
trans Alpes in Lepontiis communi in
perio regunt. Imperium præfectura
omnium biennium tantum durat,
ſolū in tribus poſtremis præfecti hab
tant; ad alia certo tantū tempore jur
dicundi cauſa proficiſcuntur. Togge
burgii, Suitenſium & Glaronēſium n
quidē ſubditi, ſed cives ſunt, & cū h
alternatim militant. Tugini oppida
Chamio oppidulo ad lacum Tuginun
item vico S. Andreæ, quondam etian
oppido, Hunebergo, VValchevilę, qua
dicas Italorū villæ, Steynhuſæ pago, &
alte

alteri qui S. VVolfgangi nomen habet, & præterea aliis quibuſdã Papis imperant per pręfectos qui in urbe habitãt. Glaronenſes VVerdenbergenſib⁹ præfectum dant in ſingula triennia, quem Comitatũ emêre anno 1517. cum Suitiis vero alternatim pręfectos mittunt Vzenacum, & in caſtra Rætica. Toggenburgii ipſorũ cives, alternatim, ut diximus, cum ipſis & Suitiis militant. Poſtremo, ex his Pagis v imperium habent in omnes præfecturas quæ communi Helvetiorũ imperio parent: ſed Abbatiſcellani tantum Rheguſcorum valli cum vii Pagis præfectum dant.

Conſuetudines quædam nonnullorum Helvetiorum.

CONſuetudines quaſdam peculiares horum Pagorum & non omnibus Helvetiis communes iſtæ ſunt, ut opinor. Quicunq; homicidium perpetraverit, etiamſi vim vi repulerit, exulare cogitur; neque ſenatui ipſum ab exilio revocare licet, ſed à publico conventu regionis reditũ petere & impetrare poteſt. Deinde nõ patiuntur agros & fundos cuiquam extra regionẽ oppignorari: exiſtimãt enim, ſe nõ fore amplius ſuæ regionis dominos, ſi plebs exteris ob æs alienum ſeipſam ſuaq; bona ob-
noxia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

noxia faciat. Similiter exteris etiam h
qui inquilini regionis facti ſunt, apu
Vrios nulla prędia emere licet, ſed ta
tum domũ & hortulum oleribus ale
dis. Si quis ex ebrietate aliquoties pe
carit, non tantũ carcere punitur, ſed i
vinum interdicitur ad annuum ten
pus, donec in publico cõventu venia
impetret. In cõventibus publicis & ho
noribus mandandis, cum de aliqu
ſuffragia rogantur, præſens intereſt, a
que parentes, fratres, liberi, pro illo ſu
fragium ferre poſſunt. Suffragia auten
ferunt manu in altũ porrecta; quę cer
ti homines ex ſuperiori loco æſtimant
Quod ſi hi dubitent, vel in partes ab
eunt, vel ſub jugo tranſeunt. cuius hæ
eſt ratio: Duo haſtam tenent utriſqu
eius extremitatibꝰ, ſub qua ſuffragium
ferentes tranſeunt, ac alii duo priori-
bus aſſiſtentes tranſeuntes numerant.
Poſtremo, illos dies quibus majores ip-
ſorũ inſigni aliqua victoria potiti ſunt,
feſtos habent, & ſupplicationes agunt.
Sic Glaronenſes quotannis celebrant
memoriam victoriæ, quam olim con-
tra Auſtrios, prope vicum Navalium
nomen habentem, adepti ſunt. quem
eorũ ritum paulo copioſius exponam,
ut inde etiam de aliorum feſtis judi-
cium fiat. Mẽſe igitur aprili quotannis

i hoc peragitur,feria quarta primę
timanæ, ni illa Paſcha proxime an-
dat, tum enim in ſeptimanæ, quæ
ha ſequitur,feriam quartam differ-
Dominica præcedente magiſtratus
emplo publice edicit, ut proxima
rta feria ex ſingulis familiis hone-
imus quiſq;, & præſertim viri,con-
iant, & proceſſione ſolenni per lo-
c itinera & veſtigia,in quibꝰ majo-
ipſorũ periclitati ſunt, proficiſcan-
,Mulhuſeram uſq;, ad fontem;neq;
ea in vicum Navalium dilabantur.
terea ut,dum concio habetur, om-
ſileant,& eo die in cibo & potu ita
gerãt ne quid indecorũ committa-
;ſenatũ enim animadverſurũ in eos
ſecus fecerint. Poſtremo,ut hoc die
nes per univerſam regionem Gla-
néſem ferias agant. Edicitur etiam,
quis equo utatur extra pagum Gla-
nenſem;niſi qui ſenes & infirmi fue-
it. ſed his quoque non licet ulterius
uo vehi quã Schneiſingam. Poſtquã
ro omnes cõvenere,orbe facto,Am-
anus regionis in medio aſtans, pere-
inos publico nomine amice excipit,
primũ omnium legatũ Suitenſium.
um hi quotannis legatũ ad hoc feſtũ
lebrandum mittunt,propterea quod
x è Suitenſibꝰ prœlio olim interfue-
runt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

runt. Similiter abbates, presbyteros
vicinos è caſtris Ræticis, Marchia, R
perſvila, Toggenburgis, ſalutat, & i
gratias agit quod venerint ad celeb
dam ſolennem proceſſionem, ut D
omnipotēti, & beatę Virgini Deipar
atq; ſuis patronis fidelibus Fridolino
Hilario laudes & gratias agant pro
ctoria majoribus ſuis quondā hoc
cōceſſa. Salutatione finita, hoc ordi
procedunt: Primum omnium vexil
rubrū cum S. Fridolini imagine pręfe
tur: deinde tūba inaurata à IV viris d
portatur, cui credunt neſcio quas re
quias ineſſe. Hanc ſequuntur imagin
crucifixi è vico Glaronēſi, & Navalium
& vallis Linthæ fluminis, & è proxim
tēplis extra Glaronenſem agrū, Schen
niſio, & aliis: pone crucifixi imagine
eorundem templorū vexilla geſtantu
Sacerdotes poſtea ſuo more canente
incedunt: primus omnium paſtor Gla
ronenſis vici, & cū eo abbas aut aliqui
alius eccleſiaſtici ordinis è peregrinis
& poſt hūc ordine reliqui. Sacerdote
pontificios ſequuntur euangelicarum
eccleſiarum miniſtri, & deinde ſenatu
Glaronenſis; Ammanus primum, una
cum legato Suitenſium; poſt hunc vi-
carius, & reliqui deinceps, ſinguli pere-
grinum aliquem honoratiorem ſecum

ducen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

icentes. Extremum agmen mulieres audunt, quarum magna multitudo erunque confluit. Poſtquam vero ad cum prœlii perventum eſt, lapides ic undecim d ſpoſiti ſunt, illis in lo- s in quibus impreſſionem in hoſtem cerunt; undecies enim prœlium re- ovatum fuit: ad ſingulos lapides ve- lla ſubſiſtunt, & cuncti procumben- s in genua precantur. Cæterum ad xtũ lapidẽ omnes in orbem coëunt, : ſcriba regionis cauſam & originem uius proceſſionis de ſcripto recitat; uius hæc ſumma eſt. Bello exorto in- r Leopoldum Auſtriæ ducem, & Hel- etios Tigurinos, Bernates, Salodorios, ucernates, Vrios, Suitios, Vndervval- ios, Tuginos & Glaronenſes; Leo- oldum exercitum duxiſſe Sempa- hium, ac anno M CCC LXXXVI, die IX unii ab Helvetiis victum & cæſum uiſſe, atque una cum eo XVI Comites, c nobilium præterea magnum nu- erum. Poſtea medio menſe auguſto iuſdem anni Tigurinos, Vrios, Sui- ios, & Glaronenſes, oppidum Veſe- am oppugnaſſe & cepiſſe, atque Ve- enios Helvetiis ſacramentum dixiſſe, c ſe in perpetuum obligaſſe. Inducias utem factas eſſe uſque ad initium arnisprivii ſequentis anni. quibus

finitis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

finitis,& bello renovato, Glaronen
pręſidium miſiſſe Veſeniis.cum aut
hi ſe tutos putarent,& Veſeniorum
ramento fidem haberent,quoſdam
ves Veſenios conſpiratione cum ho
bus facta noctu illis portas aperui
atq; ita pleroſque è pręſidio Glaron
ſium ab hoſtibus cæſos fuiſſe. Eod
anno, aprili mẽſe,tertia feria, Auſtr
exercitum xv millium ad Navalia d
xiſſe, & vallum regionis perrupiſſe;
ſe oppoſuiſſe ccc l homines è Gla
nenſibus,& xxx è Suitiis,qui ipſis au
lio venerant; illos hoſtem aggreſſos
auxilio Dei omnipotentis & beatę V
ginis, atque ſuorum patronorum F
dolini & Hilarii, eoſdem viciſſe, cap
xi ſignis primariis,cæſis autẽ bis mi
quingentis, pręter eos qui in aquis p
rierunt. Cæſos etiam eſſe pleroſque V
ſeniorum,qui Glaronenſes antea pr
diderant. Quapropter ut Deo omnip
tenti,& beatæ virgini Deiparæ,ac cœ
leſtibus hierarchis & patronis Frido
no & Hilario,ac omnibus divis,in pe
petuum gratiæ agantur,ac tantum b
neficium & auxilium præſtitum n
tradatur oblivioni,cõſtitutam eſſe a
nuam hanc proceſſionem,in ea loca
quibus multa gravia majores ipſoru
paſſi ſint,&c. Lectis hujuſmodi literi
eode

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

eodem loco concio habetur. concionâtur autem alternis annis ſacerdotes pontificii, & euangelicus concionator Glaronenſis eccleſię. Peracta concione & precibus abſolutis, eodem ordine & ritu, quo cœpere, ad ſingulos lapides procedunt, donec ad undecimum pervenerint; is juxta vicum Navalium Veſenam verſus poſitus eſt, quo loco poſtremo cũ hoſte congreſſi ſunt: tum ad templum Navalienſe iter convertunt; ac euangelici quidem è Glaronenſibus domum redeunt, reliqui templum petũt; ibi miſſa pro his, qui in prœlio cęſi ſunt, celebratur, & omnium, qui ex Glaronenſibus occubuere, nomina recitantur. Excipiuntur deinde publico ſumptu omnes eccleſiaſtici ordinis, præterea omnes peregrini qui hujus proceſſionis gratia venere. A prandio ſacerdotes tumbam ſacram, cũ vexillis & crucifixi imaginibus, cantu proſequuntur domum uſque. Atq; hęc Glaronenſium pompa eſt, & annuum feſtum, ad celebrandam inſignem hanc victoriam. Habent alii Pagi ſua feſta, quibus victoriam ad Moregartum, & Sempachianam, & quaſdam alias, celebrant. Horum omnium ritus commemorare non neceſſe arbitror. Neque etiam à me requiri exiſtimo, ut pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

nuntiem quid ego de his ritibus ſen tiam; de quibus non difficile eſt piis e ſacris literis pronũciare. Vt Deo agar tur gratiæ ob accepta beneficia, & ea dem perpetua memoria celebrentur ad poſteros tranſmittãtur, nemo nc probat: ſed quod victoria non uni De accepta refertur, ſed ſanctis hominil qui in cœlo æterna felicitate fruuntu & quod hi pariter cum Deo invoca tur, & celebrantur eodem honore, non video quibus Scripturarum teſt moniis aut exemplis probari poſſit.

DE REBVSPVBLICIS CON fœderatorum, ac primum de Abbatia S. Galli.

POſtquam de Pagis XIII & eorũ r pub. diximus, deinceps eodem o dine de ſociis & confœderatis agemu Inter hos autem primũ locum tene S. Galli abbas & oppidum. Abbatu S. Galli multis ſeculis magna fuit po tia, & non contemnendæ opes; ac i ter Principes imperii numerantur. C terum à quo Imperatore titulũ & h norem hunc acceperint, mihi incer eſt; Stumpfius annotat, à Conra Fabarienſi, annalium ſcriptore, tra Vlricum abbatem, ex Altoſaxa fami oriundum, Baſileæ à Philippo Augu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

i Principem promotum. Et quamvis oſtra ætate non tanta ſit abbatum otentia atque olim fuit, magna ta- ıen nihilominus eſt, & late imperant. aret illis in Turgea oppidum VVila, c eo loco palatium & vicarium ha- ent: deinde in ſuperiori Turgea, ager opuloſus & non contemnendus im- erio abbatū ſubjectus eſt; incolas vo- āt *die Gottshouſleut*, homines domus Dei, ſive cœnobii. qui in certas regio- ıes *(gegninen)* diſtributi ſunt, quarum æc ſunt nomina noſtrate lingua, *Ro- chach, Thumbach, Gold, Vnderegg, Morſvvyl, Tablata, Gottsouvv, Wald- ilch, Romiſzhorn, Summery, Mula, Hettiſchvvy, Bernhartscell, Lumiſvvyl, Berg, Wittenbach, Rodtmont, Struben- eck, Geiſervvald, Helfenſchvvyl, Berg- knecht, Zuzvvil, Zibervvangen, und Wiger.* Sunt autem hæc loca in certas præfecturas diſtributa, quibus præfecti ab Abbate imponuntur: præterea in pleriſque locis ſuos Ammanos & offi- ciales habet, qui ipſius nomine mino- rem juriſdictionem exercēt: ſummum judicium quoque ab ipſo conſtitutum eſt, ad quod ab his minoribus provoca- tiones fiunt, & ubi graviores cauſę diſ- ceptantur. Præterea officia omnis ge- neris pro more Principum conſtituta

ſunt. Porro præter jam dictam regionē Comitatus Toggenburgiorū abbatem S. Galli dominum agnoſcit; qui etiam præfectum regioni cōſtituit, ſummum judicem rerum capitalium: interea Toggenburgii cives ſunt Suitiorum & Glaronenſium, & ſua privilegia & immunitates habent, quarum beneficio inter alia libertate religionis fruuntur. Item in præfectura Rheguſcorum, quę ad Helvetios ſpectat, minor juriſdictio in pleriſque vicis ad abbatem pertinet, qui etiam Ammanos ſuos in his habet.

Reſpublica civitatis S. Galli.

INter Imperii civitates, S. Galli oppidum numeratur; Mulhuſium etiam & Rotevila; ideoque fere forma reip. utuntur quam primo deſcripſimus. ſed quia cives S. Galli quædam peculiaria habent, eorum remp. paucis hic perſtringam. Primum igitur omnium oppidum S. Galli in nobilium ſocietatem quam Nottenſteyniam vocant, & pręterea in tribus ſex diviſa eſt. inter quas primum & præcipuum locum obtinet textorum tribus, propter linificium: quoniam in oppido linea tela elegantiſſima texitur, idque maxima copia, quæ poſtea non tantum per Germaniam, ſed per Galliam, Italiam, Hiſpaniam,

rm, Bohemiam, Poloniam divendi-
r; unde magnæ opes civibus, & op-
o nomen celebre comparatur.

Conſilium majus & minus.

Vo conſilia hæc urbs habet, ut aliç
omnes; majus & minus. Minori
erſunt homines 24. Primũ duode-
n tribuum magiſtri. Habent autem
gulæ tribus tres magiſtros, qui per
nuas vices ordine tribum regũt, ſed
o tantũ in minus conſilium conve-
unt, quorũ primus in novo, alter in
teri ſenatu recènſetur: tertius magi-
orũ primus eſt inter XI-viros, qui è
gulis tribubus in majus conſilium
liguntur. Deliguntur autẽ tribuum
agiſtri à ſuis tribubus, tacitis ſuffra-
is; & à minori conſilio cõfirmantur:
q; quotannis bis fit electio ſenatus &
agiſtratuum, circa ſolſtitium, & poſt
umam. Præter tribuum magiſtros
ovem alii ſenatores minori conſilio
terſunt. hi à ſenatu libera electione
m ex nobilium ſocietate quam è tri-
ubus deliguntur. His additi tres con-
les efficiunt numerum XXIV ſenato-
um. ſunt enim S. Galli tres conſules;
rimus, qui conſulatu fungitur; ſecun-
us, qui vetus conſul nominatur, qui
roxime conſulatu abiit; & tertius, qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

præeſt judiciis rerum capitalium,
alibi Advocatus ſive prężfectus Impe
reychſvogt, nominatur. Conſul prim
dominica Adventus eligitur, nō à ſen
tu, ſed à tota univerſitate civium, c
cultis ſuffragiis, *mit den run*. Suffrag
colligunt inferior conſul & tribuu
magiſtri qui eo anno ſuo munere fu
cti ſunt. Maius cōſilium conſtat hom
nibus LXVI; undeni namque è ſingu
tribubus in conſiliū deliguntur. Atq
ita utrunq; conſilium eſt XC homin
Conſulibus & utroque ſenatu delect
ſtatuta civitatis in eorum conſeſſu r
citantur, & de his conſul ac novus ſ
natus deliberant. ac poſtea ordine bi
& bini in templum urbis maius, quo
dam D. Laurentio ſacrū, procedūt: ill
omnes cives conveniunt, ac, ſtatut
& legibus recitatis, conſul primum
leges jurat, deinde à ſenatu & tota un
verſitate civium jusjurandum accipi
Atq; hæc fiunt poſtride natalis Chri
ſervatoris. Proxima die, quæ D. Steph
no ſacra eſt, ſoli tribuum magiſtri
XI-viri in curiam conveniunt, & el
gunt tribunum, quem ipſi vocant *Vi*
derburgermeyſter, inferiorem cōſulem
huius munus eſt curare vigilias urbi
& viduis ac pupillis curatores & tut
res dare, eorumque rationes inſpicer

Quan

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Quando ſenatus habeatur.

MInus conſilium ſingulis ſeptimanis bis ordinarie convocatur, ſecunda & quarta feria, præterquam annuis nundinis & diebus feſtis: item quarta feria quæ carniſprivium proxime præcedit, quam inſanam vocant, *den unſinnigen donsdag*; quoniam hac die quondam plebs adverſus ſenatum tumultuata eſt; ideoque ſtatutum eſt ne deinceps unquam hac die ſenatus habeatur. Adminiſtrat autem minus conſilium res urbanas, & controverſias civiles dijudicat, & de hæreditatibus & teſtamentis ſententiam fert: ſed cauſas capitales, item controverſias debitorum, contractuum, injuriarum, non cognoſcit.

Quando majus conſilium habeatur.

COnſilium majus legitimũ quotannis quinquies habetur, primũ proximo poſt natalem Chriſti die, quando novi magiſtratus eliguntur & confirmantur. ſecũdo, media quadrageſima; ac tum xenodochii pręfectus eligitur & confirmatur. tertio, feria quinta quæ proxime præcedit diem 24 auguſti D. Bartholomæo conſecratum; & tum præfectus tributorum conſtituitur, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

de tributis agitur.quarto & quinto at
te ſingulas nundinas, quæ poſt feſtum
Aſcenſionis dominicæ & S. Galli diem
habentur, ac tum de nundinarũ tutel
& procuratione deliberatur. Extra ho
tempus quandoq; extra ordinem con
vocatur majus conſiliũ, quando eiu
modi negotia tractanda ſunt quæ tan
tum ad majoris conſilii cognitionem
pertinẽt, qualia ſunt judicia rerum ca
pitalium; ac tum Advocatus Imperi
cõſilio præſidet, ac ſententias rogat: a
fiunt hæc judicia non in publico, ſed in
curia ſenatoria, clauſis eius oſtiis. Ad
vocatũ Imperii minor ſenatus eligit, &
illi judicandi munus & poteſtatẽ con
cedit. Provocationes deinde ad majo
rem ſenatum factæ. Item nemo in ci
vium numerum aut inquilinorum ci
vitatis recipitur, niſi à majori conſilio
ſed hoc fit plerunque his temporibu
quibus legitimus ſenatus habetur: ſic
ut & pleræque provocationes tum di
judicantur. Quandoque etiam minus
conſilium rerum gravium delibera-
tiones ad majus conſilium remittit.

Conventus totius populi.

POpulus univerſus ter quotannis rei-
publicæ cauſa convocatur. primum
quando conſules deliguntur: ſecundo,
pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

proximo die poſt natalem Servatoris quæ D. Stephano ſacrata eſt; tum enim jusjurandum dant novo conſuli, & ſe obedientiæ magiſtratuum obſtrı̀ngũt: tertio, menſe auguſto circa Bartholomæi feſtum, poſteaquam tributorũ ordinatio conſtituta fuerit, quæ tum publice in cõventu populi recitatur. Præterea ſtatuta & leges civitatis in tres partes diſtributæ ſunt, & ſingulis his populi cõventibus pars una recitatur.

Iudicia.

INter judicia urbis, primum eſt v. virorum. hi autem ſunt quinqueviri; Conſul, Tribunus, è novis magiſtris tribuum unus, & duo è novo ſenatu. ac judicant de credita pecunia, de depoſito, de debitis quę non habent prę-finitum certum terminum, de mercede debita, de controverſiis ad annonam pertinentibus, de injuriarũ actionibus & mulctis. Conveniunt tertia aut quinta feria: ac ab eorum ſententia non licet provocare: ipſi tamen obſcuriores aut graviores controverſias ad minorem ſenatum remittere poſſunt. Alterum deinde eſt urbanum judicium, *das ſtattgricht.* cuius aſſeſſores duodecim ſunt, ex nobilium ſocietate & tribubus delecti, ſic ut unus ſit ex

undecẽ-viris tribuum, alter è popul
qui judicio præeſt, nominatur *Stat*
amman; prætorem urbanum dice
poſſumus: ac una cum aliis magiſtr
tibus circa nativitatis Domini delig
tur, & à majori ſenatu confirmatu
Aſſeſſores judicii quotannis bis pe
mutantur, ac circa nativitatis feſtum
majori, circa feſtum Ioannis Baptiſt
à minori ſenatu deliguntur. Ad h
judicium pertinent omnes controve
ſię de debitis, permutationibus, annu
cenſibus, quantumvis magna ſumm
fuerit. Cõvocantur judices pulſu can
panæ. & in curia conveniunt ſingul
ſeptimanis prima feria; niſi ſit di
feſtus, aut utrunque conſilium convo
cetur: tum enim judicum conventu
in tertiam feriam differtur. Ab hoc ju
dicio provocatio eſt ad minorem ſena
tum, modo controverſia non ſit m
noris æſtimatione quinque librarum
quod ſi is, qui appellavit, cauſa cecide
rit, judicibus mulctam perſolvit.

Conſiſtorium.

CONſiſtorium octo judicib⁹ conſtat
quorum quatuor ſunt miniſtri ec
cleſiæ, aut alioqui viri literati; duo prę
terea à minori, & totidem ex major
ſenatu: his omnibus nonus præſidet
minor

minori ſenatu aliquis; hic ſententias rogat, &c, ſi paria fuerint ſuffragia, alteri parti accedit, & eius ſententiam ratam facit. Fert autem conſiſtorium ſententiam de controverſiis matrimonialibus, & de divortiis; neque ab ea provocare licet. Verũ ſi difficiles controverſiæ incidãt, & ubi politicæ cauſę cum matrimonialibus conjunguntur, tum vel cauſam ad ſenatũ remittunt, vel rem differunt, atque interea ſenatum & viros doctos de ea conſulunt.

Magiſtratus ſive officia publica.

PVblica officia eiuſdẽ generis ſunt in hac repub. ut in aliis; Tribuni ærarii, vectigalium & portoriorum præfecti, ædiles. Qui vero hæc adminiſtrant, rationem reddunt, primum tribunis, poſtea minori, & demum majori conſilio: idque fit proxime poſt natalem Domini. redditis autem rationibus, tum ab utroque ſenatu vel novi deliguntur, vel veteres confirmantur, ac, quod eorum munus ſit, ſingulatim de ſcripto recitatur, ac poſtea in præſentia ſenatus jurejurando ſe obſtringunt ad id fideliter exequẽdum. Quinetiam ubi plures eidem muneri ſimul præficiuntur, ſtatuta officii ipſorum ſcripta ipſis traduntur.

Lini-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Linificii cura.

QVoniam vero præcipuum quæſt
è linificio faciunt, & non tantu
pleps urbana, ſed maxima pars vici
agri hinc ſibi victum parat, diligent
& accurate omnia conſtituta ſunt,
cautũ ne qua hic fraus admitti poſſi
Primũ igitur omnium rudis tela, mo
ut à textore opus abſolutum fuerit,
tribus huius rei peritis & juratis hom
nibus inſpicitur, & prout fuerit bo
na vel mediocris, tali ſigno notatu
Quod ſi mala & vitioſa videatur, a
textorum tribus magiſtrũ & XI-viro
remittitur. hi vel pecunia textorẽ mu
tant, vel telam juxta octonas ulnas i
partes dividũt, aut per mediam latitu
dinem telam integram diſſecant, aut,
prorſus nullius precii fuerit, public
eam comburunt. Quotidie autem in
ſpectio & examen huiuſmodi fit; & fo
rum lineæ telæ exercetur certis legi
bus; ad quas ſervandas proxenetæ lin
ſe juramento obſtringunt. Poſtquan
tela examinata fuerit & probata, jurat
menſores eam metiuntur & ſignant
menſoribus additi ſunt alii ex XI-viris
textorum; & mercatoribus, menſura-
rum inſpectores. Menſuram lineæ tela
vocant *den reyff*. ac varia eſt longitudo

tela-

larũ, ſed integra habet ulnas cxxxiv;
q; longiorem eſſe licet. Aliud deinde
amen eſt telæ opera fullonum jam
ndidę. qui hanc inſpiciunt, vocantur
e vveiſſeng ſchauvver. hi inſpiciunt
ndorem an ſatis alba ſit; item an in
ficina fullonis nõ ſit læſa; ac, prout
erit, ſigno notant, aut mulctam ir-
gant. Certi quoq; homines ex mer-
toribus & textorum tribu fullonum
fficinas inſpiciunt, an omnia ordine
rite fiant, an lignorum & cineris
pipiam habeant, ne cuiquam in mora
nt: officinarum quoq; magiſtri quot-
nnis gravi juramento obſtringuntur.
a vero tela, quæ tinctorum officinis
eſtinatur ab inſpectorib9, qui à colo-
e nomẽ habent, *blavv und ſchvvartz-
ſchauvver*, in partes æquales ſecatur
b lini ſectoribus, *leinvvathſchneider*,
ab aliis denuo examinatur an juſtã
nenſuram habeat. Vbi Veneto aut ni-
ro colore linum tinctum fuerit, ſi in-
pectoribus color probetur, ſigno no-
ant: & rurſus, ubi cylindro compla-
atum fuerit, denuo ab aliis probatur,
& ſigillum additur: quod ſi vitium ali-
quod habeat, vel ſecatur, vel id, ſi fieri
poteſt, emendatur, atque tinctores &
complanatores mulctantur. Hæc autẽ
omnia diligenter ab illis obſervantur,
&,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

&, qui aliquid peccarit, graviter m
ctatur: urbs enim S. Galli hoc privi
gii habet, ut eos qui in lino ſignand
ſigillo addendo, tingendo, comp
nando, texendo, & ſimilibus, fraude
dolo uſi fuerint, capitali judicio ſiſte
&, ſi in aſylum aliquod Cæſareu
confugerint, abinde eximere, atq
jure in ipſos animadvertere poſſit.

Cavendi incendii rationes.

INcendiorum cavẽdorum ratio, q
cives S. Galli utuntur, breviter adn
tanda eſt, quoniam ob incendia mul
& gravia, quæ olim paſſi ſunt, in h
dammo cavendo cæteris diligentior
eſſe videntur. Singulis noctibus car
pana per quartam horæ partem pulſ
tur, quam vocant *die feürglogken*; q
pulſu ſinguli admonentur ut domi ſ
ignem bene procurent, ne aliquod i
cendium oriatur. Duo præterea t
buum magiſtri quotannis quater p
totam urbem focos, fornaces, camin
inſpiciunt, atq; ideo nominantur ign
inſpectores, *die feürgſchavver*. iide
ſimul inſpiciunt arma civium, & a
nonam, an juxta magiſtratuum edic
inſtructi ſint. Porro ſi ventus aliqu
vehementior perflet, aut aliqua ten
peſtas oriatur, noctu præter quotidi

n

os vigilum prefectos, quos nominant
ie vvacht-bieter, duo alii conſtituti
unt, quos vigilum magiſtros vocant,
ie vvacht-meyſter. hi aſſumptis binis
ivibus armatis è ſingulis tribubus,
na cum vigilum præfectis, per urbis
icos obambulantes excubias agunt
d arcenda incendia. Singulis autẽ no-
tibus homines XXXII in turribus, mœ-
iis, & plateis oppidi, excubias agunt;
& has tribunus una cum vigilum præ-
fectis diſtribuit. Quod ſi incendium
aliquod exoriatur, civium alii, prout
illorum munus fuerit, portas urbis,
turres & mœnia curant; alii in publi-
cis compitis & areis conglobantur, alii
ad conſulem ſe conferunt; alii in ex-
tinguendo igne occupantur: quatuor
vero duces ſeu capitanei è minori ſe-
natu omnium horũ curam gerunt, &
ſingulis, quid faciundum ſit, pro impe-
rio mandant; qui vero his non parue-
rint, graviter mulctantur. Si proxime
extra portas incendium ortum fuerit,
certus civium numerus cum ſuo duce
ad id extinguendum porta emittitur;
reliqui ad portas & mœnia aliaq; con-
ſtituta loca excubias agunt.

De ſcholis, de eleemoſynæ ratione, &
pauperũ cura nihil hic dicã: hæc enim
illis cum aliis urbibus bene conſtitutis
com-

communia ſunt, & pie atque prud
ter ab illis adminiſtrantur.

Miniſtrorum eccleſiæ electione
ordinationem, & munus, item ſy
dorum rationem, omitto: quoni
politica tantum hoc loco tractam
alibi forte de his, quæ ad eccleſiam
religionem pertinent, acturi.

RÆTORVM RESPVBLIC

NOmen & imperium Rætorũ ol
late patuit; ſed nunc hoc nomi
intelligim⁹ Alpinos illos populos qu
Itali Griſones vocant, noſtri *Grau*
pündter, qui veterem Alpinam Rętia
juxta fontes Rheni & Oeni fluminu
incolunt. Dividuntur autem Ræti A
pini in tria fœdera.

I *Fœdus ſuperius ſive Canum.*

PRimum fœdus, quod Superius
Canum fœdus vocatur, habet co
ventus XIX. 1. Diſcẽtiſium cœnobiun
quod in vetuſtis tabulis Deſertina vo
catur; huic Aetuatius vicus, Trunu
& quædam alia loca conjuncta ſun
2. Deinde VValtenſpurgum dictũ Ge
manis, *Burtza* Rætis. 3. Supraſaxum
Oberſachs. 4. Vallis Leguntia, *Lugnitz*
5. *Vals*, vulgo; quaſi *Vallis* dicta. 6. Ilian
tum, *Ylantz*. 7. *Schlövvis*. 8. Liberi ſu
pra ſylvam; quorum vicus ſupremu

Laax

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Laax. 9. Thãnna. Atq; hæ jurisdictio nes novẽ Rętis uno nomine vocantur pars ſupra ſylvam, *die ob dem vvald.* reliquę vocãtur ſub ſylva. 10. Flemium, *Flims.* 11. *Trimmis*, Trimontium. 12. Stuſlàvia; *Savien* noſtris. 13. Rætium, *Rhætzüntz:* ſedes quondam antiquiſſimæ & nobiliſſimæ familię Baronum Rætienſium. 14. Domiliaſca vallis, ac Tuſciana, vicus illic celebris. 15. Scopina. 16. Seſſa, *Schamps.* 17. Speluca, *Splügen.* 18. Miſauci, *Maſax.* 19. Rogoretum, *Rufflee.* Singuli cõventus ſummum aliquem annuum magiſtratum habent, quem pleriq; eorum Ammanum vocant. hic, una cum aſſeſſoribus ſive judicibus ab eodem conventu delectis, cõtroverſias dijudicat, & criminib⁹ mulctas imponit. Pręter hos unus eſt totius fœderis præfectus, quem vocant *den Landtrichter.* hic quotannis in publicis comitiis omnium conventuum deligitur, & publicis comitiis & judiciis totius fœderis præeſt. Comitia vero ſuperioris fœderis habentur in Pago Trunio primæ juriſdictionis, & illic etiam judicia publica conveniunt; quibus præeſt præfectus hic publicorum judiciorum; ac aſſeſſores habet xv; præterea ſcribam & apparitorem. Pręfectũ hunc auctoritate ſuperat Ræ-

 tienſis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

tienſis arcis & jurisdictionis dominus antiqua quadam, ut arbitror, prærogativa Rætienſis familiæ, quam poste domini ejuſdẽ loci uſurparunt, quamvis non eadem familia orti.

II *Fœdus Domus Dei ſive Cathedrale.*

SEcundum fœdus Domus Dei nominatur, *der Gottshous-pundt*; Cathedrale fœdus quibuſdam, propter epiſcopatum & collegium Curienſis eccleſię. Conventus ſive communitates xx habet, quæ nonnunquam in XI majores contrahuntur. Vrbs Curia, caput huius fœderis, primo loco numeratur & ſola inter XI non componitur e duabus minoribus civitatibus, ſed ſic ut eodem oppido & iiſdem mœnibus cives continentur, ita etiam omnes unus conventus cenſentur: reliqui XX conventus, duobus in unum conjunctis, X alios majores conventus faciunt. Habet autem Curienſis civitas peculiarem rempublicam, non diſſimilem Tigurinæ & aliis eiuſdem generis. Nam ab initio cives omnes in quinq; tribus diſtributi ſunt: ex ſingulis tribubus viri XIV publicis conſiliis interſunt. ita utrumque conſilium homines LXX habebit. Ex his è ſingulis tribubus quinq; in minus conſilium de-

ligun-

liguntur. quibus adduntur magiſtri tribuum anni ſuperioris. atq; ita conſeſſus virorum xxx conficitur. horum pars media, viri xv, ſenatores vocantur, qui remqubl. adminiſtrant. Senatui præſunt duo Conſules; quorum annuum per vices eſt imperium. Senatus vero & magiſtratus urbis quotannis novemb. menſe, die D. Martino ſacra, deliguntur. Porro viri xxx, quorum mentionem fecimus, cauſas criminales judicant; & huic judicio præſidet Præfectus urbis, *Stattvogt*. duo autẽ hoc munere alternis annis funguntur; ſicut & Conſules. Alter deinde eſt conſeſſus judicum: cui præeſt Prætor urbanus, *der Stattrichter;* ac xv aſſeſſores habet, v tribuum magiſtros, & x ex conſilio xxx-virorum, qui propterea judices vocantur. In hoc judicio controverſiæ civiles, & actiones pecuniariæ de debitis, ſolent dijudicari. provocatio inde eſt ad minorem ſenatum. Cauſas matrimoniales ſenatus ſive minus conſilium dijudicat. Secundus conventus Cathedralis fœderis, nomen habet quatuor vicorum, *die vier dörffer*. Tertius conventus Berhonienſis vocatur. Quartus, Imum caſtrum. Quintus, ... Sextus, Bivium ſive Stalla. Septimus, Tinnetio, cũ Rętia

ampla, Reamps, & aliis vicis. Hic cum Imo caſtro unam juriſdictionem facit ac præfectus Rætiæ amplæ jus dicit in criminalib⁹ & capitalibus cauſis. Octavus, Vatium ſuperius; domus quond. Baronum Vatienſium. hic conventu cum Bergonienſi conjungitur. Nonus Forſtenovium. Decimus, Ortenſteyni in Domiliaſca. Vndecimus, Summada. Duodecimus, Sutzium. Hi duo cõventus ambo in ſuperiori Ingadina ſunt & unum majorem faciunt. Decimustertius, Ardetienſis. Decimusquartus Scultina. Decimusquintus, Eremuſienſis. Qui cũ Bivienſi & Averenſi unum è majoribus conventibus facit. Decimusſextus, Bregalia, ſive Præjulia, *Bergel*, ſupra portam. Decimusſeptimus Bregalia infra portam. Decimusoctavus, Peſclavium. Decimusnonus, Bruſeum, *Brüſch*. Hic conventus cum ſuperiore conjungitur, & unum ex undecim majoribus conſtituit. Vigeſimus, Vallis Monaſterienſis. Vigeſimusprimus, Ad malos, *Mals*. Singuli conventus proprios magiſtratus; & judices ſuas leges & conſuetudines habent, quibus libere utuntur.

III *Fœdus decem juriſdictionum.*

TErtium fœdus x juriſdictionũ nominatur. Prima & princeps harum

eſt

eſt Davoſiana, a Davoſio vico nomen habens; in quo curia eſt huius fœderis, & omnium juriſdictionũ comitia habentur. Secunda eſt Belforienſis vel Alvanovana, *Alvanuvv*. Tertia, Barponenſis ſeu Corvantiana, *Churvvalden*. Quarta, Prælõgana, *Langvviſz*. Quinta, Sancti Petri, *Sant Peter in Schanſil*. Sexta, Cœnobienſis in valle Rætica prope fontes Langari, *zucm Klöſterlein im Prættigouvv*. Septima, Caſtellana vel Ienatienſis in eadem valle. Octava, Accerienſis, *Schiers*. Octo hæ juriſdictiones ſupremum magiſtratum agnoſcunt archiducem Auſtrię. Etenim olim hæc loca paruere Vatienſibus dominis. extincta vero ipſorum familia, Toggenburgii Comites ipſis ſucceſſere, & his Amatienſis. poſtea Gaudentius Amatienſis Comes moriens an. 1489, hæc archiduci Auſtriæ reliquit. Imponunt autem Auſtrię Duces præfectum octo juriſdictionib⁹; quem hactenus è Rætis ſelegerunt. is in Rhæticæ vallis caſtello habitat, à quo ſeptima juriſdictio nomen habet; ac præeſt judiciis rerum capitalium; &, ſi qua alia Ducis jura ſunt, ab hoc adminiſtrantur. Verum non idem & par jus habet in ſingulas juriſdictiones, ſed quævis ſua privilegia & peculiares conſuetudines ha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

bet. quorũ omnium tabulæ in archivo Davoſiano conſervantur. Ipſum Davoſium cum Prælongana juriſdictione præ aliis plurimis immunitatibus & privilegiis fruitur. Nona juriſdictio, Malanſiana vocatur, à vico *Malans*, qui inter Langarum flumen & Rheticonem montem ad Auſtrũ jacet. Decima, nomen habet ab oppido quod Germani *Meyenfeld*, quidam Maię villam, alii Lupinum, vocant. Poſtremæ duæ juriſdictiones olim quoq; Vatienſium dominorũ fuere, & poſtea Toggenburgenſium Comitũ. ab his pervenere ad VVolfhardũ Brandiſſium, propter uxorẽ è familia VVerdẽbergia: ac tum ſalvo Brandiſſiorũ jure cum aliis octo juriſdictionibus duobus fœderibus Rætorum ſe conjunxerunt. Poſtea Ræti non tantum duorum fœderum, verum etiam tertii fœderis has juriſdictiones emerunt, & his præfectum mittunt, qui Lupini in arce habitat, & præſidet judiciis criminalibus, capite punit, mulctas exigit, vectigalia & alios reditus publicos colligit. Convenere autem in unum fœdus x juriſdictiones anno partæ ſalutis MCCCCXXXVI, his conditionibus legibuſque, ut ſibi mutuo adſint in omnibus rebus juſtis & æquis, & ſe mutuo contra ho-

ſtes

tes conſilio & auxilio juvent, ne cui vis & injuria afferatur, ſed ſinguli ſuum jus obtinere, eoque pacifice & tranquille frui poſſint: cæterum juſtis dominis præſtentur omnia quæ illis ex officio debentur; ac liberum ſit unicuique ſuis immunitatibus & privilegiis frui, atque ea reliqui illis conſervent & eos ab injuria tueantur. Poſtea eodem anno, aut ſaltem proximo, duobus aliis fœderib⁹ ſe in perpetuum conjunxere; atq; ita tria fœdera in unum quaſi corpus conjuncta ſunt, cuius partes à nobis enumeratæ ſunt. Sed in his enumerandis magis locorum ſitum quam ordinem, quem in comitiis ſervant, ſecuti ſumus: in quo tamen variari à quibuſdam video. itaque hic duorum fœderum communitates eo ordine quo in Helvetico fœdere ponuntur adſcribam. Superioris fœderis conventus ſunt: Leguntia vallis, Iliantum, & in Fovea; Supra ſaxum, VValtenſpurgum, Laxa, & Liberi ſupra ſylvam; Flemium, Schtvvis, Trimontium, Rhætium, Hetzenbergum & Tuſciana Seſſa, Rheinvvaldii, Miſaucum & Rogoretum; Saphia, Thenna, Schopina, Vallis. Cathedralis autem fœderis conventus hoc ordine ponuntur: Curia, Furſtenovv, Pagi quatuo

ad Aſperum montem pertinentes, Vallium ſuperius, Rætia ampla, Imun caſtrum, Gryſenſteyn, Bivium ſive Stalla, Averſa, Prægalia infra & ſupra portam, Zuzium, Summada, Peſclavium, Stenzebergum, Scultina, Eremuſium, Monaſterienſis vallis, Ad malos, & Galfa; Schantza. Decem jurisdictionum audio hunc eſſe legitimum ordinem, ut prima ſit Davoſiana; quam proxime ſequuntur tres juriſdictiones Ræticæ vallis; deinde Belfortienſis ſive Alvanovienſis, Coriovallenſis, Sampetriana, Pralogenſis, Malantienſis, Majevillenſis. Scio, eoſdem conventus ab aliis aliter nominari; ubi tamē nulla eſt diverſitas, propterea quod ſæpe in eodem conventu plures ſunt inſignes vici, ubi quidam ab uno, alii ab altero toti communitati nomen imponunt: nos autem illos præcipue nominavimus, qui capita ſunt illius conventus.

Senatus Rætiæ.

FOedera igitur Rętorū ſunt tria. Quę conventus L habent, ex quibus tamen una tantum reſpub. conſtituitur. etſi enim plerique conventus proprios magiſtratus, leges, ſeu potius cōſuetudines, & judicia rerum civilium & criminalium habent, major tamen pote-

ſtas

[..]as eſt penes ſenatũ trium fœderum. [N]omino autem ſenatum trium fœde-[r]um, quem ipſi vocant *eyn pundsdag*, [c]omitia legatorũ ex ſingulis conventi-[b]us totius gentis. Ac alii quidem con-[v]entus ſingulos, alii binos legatos ad [p]ublicum conventum mittunt: atta-[m]en ſi ſit ordinarius ſenatus, Superius [f]œdus ſenatores ſive legatos XXVIII [m]ittit, Cathedrale XXIII, Decem juriſ-[d]ictionum XIV. & quamvis plures mit-[t]antur, totidem tamen, quot numera-[v]i, ſingula fœdera ſuffragia habent. [N]onnunquam etiam conſilium totius [p]ene gentis convenit: quod proximis [a]nnis factum eſt: ſed id rarius cõtigit; [&] ſummam reipublicæ ſenatus admi-[n]iſtrat; ſic tamen, ut ſinguli ſenatores [ſ]ive legati, non ſuo arbitratu, ſed ex [m]andato ſui conventus, quod ſcri-[p]tum ad ſenatũ deferunt, agant, & ad [h]unc acta referant: ac eo, quod ſenatus major pars decreverit, reliqui tenen-tur. Eſt autem ſenatus Rætici pene par ratio atq; Helvetici: & ſimilia tractan-tur in utroque, quæ ad totius gentis rempub. pertinent, de pace & bello, de fœderibus, de legationibus, de legibus, & edictis; audiuntur appellationes quę ex communibus præfecturis ad ſena-tum ſive Comitia totius gentis fiunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Loca habendi ſenatus tria ſunt: Iliant
in Superiori fœdere, Curia in Cathe-
drali, Davoſium in x juriſdictionibus
frequentius tamẽ Curię convenit, ido
nundinarũ tempore. quę habentur te
quotannis: primũ menſe januar. po
diem feſtum Converſionis Pauli: ſe-
cundo, ſeptimana quæ proxime ſequ-
tur dominicam Trinitatis: tertio, men-
ſe novembri, Martinalibus. Habent &
alium ſenatũ quem vocãt *eyn beyda*
quando tantum pręcipui magiſtratu
& quaſi capita trium fœderum, con-
veniunt: ſunt autem hi; Iudex provin-
cialis, ut vulgo nominatur in Superio
fœdere, Conſul Curienſis in Cathedra-
li, Ammanus Davoſienſis in Decem
juriſdictionum fœdere. Quoties igitu
cauſæ publicæ agendæ ſunt, quarũ ta-
men cauſa non placet indici ſenatum
totius Rætiæ, tum hi tres præcipue &
pręterea aliquot alii ex ſingulis fœderi-
bus convocantur: ſed non habent ple-
nam ſtatuendi poteſtatem, verum act
ad communitates fœderum ſeparatim
referuntur, &, quod major horũ pa
ſtatuerit, ratũ eſt. Extrema etiam pro-
vocatio eſt à Senatu ad communitate
& tum cauſæ in ſingulis communi-
tatibus proponuntur, & earum ſen-
tentiæ in ſcripta relatæ colliguntur.

Iudi

Iudicia cauſarum publicarum.

IVdicia etiam publicarum controverſiarũ apud Rætos non diſſimilia ſunt Helveticis. Si enim inter tria fœdera controverſia oriatur, ex ſingulis fœderibus tres vel quatuor judices deliguntur, qui ſoluti juramento, quo ſuo fœderi obſtricti ſunt, cauſam vel amice componant, vel ex æquo & bono dijudicent: quod ſi paria fuerint ſuffragia, arbiter communibus trium fœderum ſuffragiis deligitur. Si autem duo tantum fœdera litem aliquam habent, deferant eam ad tertium fœdus; & id judicium utrique parti æquum conſtituat quo utantur. Si inter duos conventus ſive iuriſdictiones eiuſdem fœderis controverſiæ exiſtant, utantur judicio proximi conventus in eodem fœdere. Vbi vero diverſorum fœderum conventus inter ſe contendunt, ſenatus trium fæderum judices conſtituit qui cauſam cognoſcant. Quando conventus aliquis aut etiam privati homines controverſiam habent aliquam cum ipſis fœderibus, duo vel tres è ſingulis fœderibus judices deliguntur. Quando duo fœdera adverſus unum litem habent, ſex judices è duobus fœderibꝰ deliguntur, & totidem ex

alte-

altero; &, ſi hi cauſam componere aut
decidere non poſſint, trium fœderum
ſuffragiis arbiter deligitur. Conventus
autem juridici primo Ilianti habentur,
deinde Curię, poſtea rurſus Ilianti, quar-
to denuo Curiæ, & quinto Davoſii.

Conſuetudines.

PORRO, Rætorũ ſtatuta & conſuetu-
dines exponere perlongum foret:
quædam tamen hic annotare breviter,
non ingratũ lectori, nec, ut opinor, in-
utile erit. Primum igitur communi de-
creto ſancitum eſt, ne Epiſcopus Cu-
rienſis aut quiſquam alius eccleſiaſtici
ordinis civilem magiſtratum conſti-
tuat, & præfectũ aut Ammanum con-
ventui & judicio alicui præponat; ſed
populus Rætorũ ſuos magiſtratus pro-
priis ſuffragiis creat. Qui autẽ ab epiſ-
copo aliqua officia impetravere, quã-
diu illi ſerviunt, comitiis & Senatu
intereſſe non poſſunt. Miniſtros eccle-
ſiarum ſingulæ parochiæ ſibi deligunt,
& eos officio amovere poſſunt, & illi
ſtipendium ſolvunt; quod ſane pleriſq;
in locis perexiguum eſt. Decimas mi-
nores nullas ſolvunt tota Rętia: majo-
res, non in agro, ſed collectis frugibus
& vino domi ſolvunt, ac tantum deci-
mam quintam partẽ dant. Omnes, qui
in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

aliquo conventu habitant, libere in
nnibus fluviis & rivis ſui conventus
cari poſſunt: ſimiliter paſſim venari
aucupari. Per univerſam Rętiam eo-
m pondere & menſura tam rerum
idarum quam liquidarum utuntur,
ndere, inquam, & menſura Curien-
oppidi: neque in his quicquam mu-
re licet Curienſibus abſque conſenſu
iorum fœderum.

Præfecturæ.

Eſtant nobis præfecturæ Rætorum
enumerandæ, quibus tria fœdera
ę quo imperant. Cis Alpes igitur pro-
e Curiam Lupino & Melantio præfe-
um imponunt; de quo ſupra dixi-
ius. Superatis Alpibus infra Præga-
am ad Mairā fluvium Plurienſis præ-
ectura primum occurrit. Eſt autem
lurium vicus ingens in campis, qui
lpibus ſubjacent, poſitus, ad utranq;
Mairæ ripam, & ad oppidi morem ex-
ultus. Eo loco è ſaxo lebetes torno ca-
antur ad coquinæ uſum; ac dicitur ea
axi natura eſſe, ut venenum injectum
id ignem ebulliat & rejiciat; ideo lebe-
es huiuſmodi per Italiam magna co-
pia diſtrahuntur. Vicini pagi omnes
Plurium conveniunt; illic præfectus jus
dicit; hunc Poteſtatem vocant; & ſum-
mum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

mum ac merum imperium in his loci
Rætorum nomine obtinet. Poſt Plu
rium ſequitur Clavena oppidum, &
Comitatus Clavenenſis; quamvis Plu
rium quoque Clavenenſis Comitatu
pars olim fuerit. Iacet autem Claven.
oppidũ ſupra caput Larii, M P. X à lacu
diſtans, ut Antoninus quoque in ſuo
Itinerario indicat. Præfectum Clave
nenſem Commiſſarium vocant Ræti
& huius inter alios poſt Sondrienſem
ſumma eſt auctoritas. Tertium ordin
locum obtinet, dignitate tamẽ & am
plitudine reliquis præſtans, Volturen.
provincia; quam hodie vallem Telin.
nominamus: Plinio Vennonetes d.ct
videntur: vini præſtantiſſimi copia, &
quod longe in Helvetiam, Noricum
Germaniam avehitur, noſtra ætate ce
lebris. Diviſa eſt autem tota Volturen.
in ſex præfecturas. Initio in suprema
valle, ad Braulium montem, ſive juga
Rætica, Bormium oppidum jacet, pri
ma præfectura, & quæ plura privilegia
& immunitates præ aliis habet. Proxi
mum eſt Tirannum oppidum, altera
præfecturarũ Volturenenſium. Tertia
præfecturę caput eſt Telium, à quo val
lem Telinam quidam dictam putant
oppidũ hoc in edito ac natura muni-
to loco ſitũ eſt, & ideo totius provin-
cia

arx & propugnaculum cenſetur. ndrium, celeberrimum totius Vol- enæ oppidum, quartæ præfecturæ es eſt; quæ dignitate & poteſtate re- uas omnes præcedit. & qui eam te- t, non Præfectus aut Poteſtas nomi- tur, ſed Capitaneus: nam præter Son- ienſem præfecturam, pacem & tran- illitatem totius vallis tuetur, &, ſi iod periculũ immineat, imperatoris unere fungitur. Capitaneo additus t Vicarius. hic una cum Capitaneo ci- les controverſias Sondrienſis præ- cturæ cognoſcit; præterea jus dicit in iminalibus & capitalibus cauſis; quæ x tota valle ad eius tribunal deferun- ur; ac in conſilio habet viros doctos c juriſconſultos, & juxta leges ac ſta- uta Volturenæ vallis ſententiam fert, uam tamen in ſingulis pręfecturis hi, uos Poteſtates vocant, moderari & nitigare poſſunt. Præterea in omni- ous cauſis provocare licet ad ſenatum dominorum Rętorum, vel ad eos quos illi commiſſarios (ut vocãt) judices or- dinarint & miſerint: aut deniq; ad cõ- munitates; quæ ſumma penes Rætos poteſtas eſt. Quinta pręfectura eſt Mor- benienſis. Sexta vero & ultima Traho- nenſis. Atque hic quidem Volturenen- ſium præfecturarum ordo eſt: verum

Bor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Bormienſis præfectura à pleriſq; n
numeratur in Volturena. & tota val
in tres partes (*tertzier*, tertiarias v
cant) dividitur: harum prima Tirane
ſem & Telienſem præfecturas comp
ctitur: ſecunda Londrienſem: tertia
conſtituunt duæ reliquæ præfectur
Morbienſis & Trahonẽſis. In electio
autem præfectorum ordo & fœderu
& communitatum ſervatur. exemp
gratia, ſi fœdus Superius prçfectũ So
drienſem dederit ad hoc bienniũ, d
bit alium ad proximũ Cathedrale fo
dus, & ad tertium biennium fœdus D
cem juriſdictionum, præfectum co
ſtituet. In ſingulis fœderibus commu
nitatum ordo ſimiliter ſervatur; ac al
quando communitates ipſç, quç ex o
dine præfectum dare debebant, eun
ſolæ eligebant; nunc à ſenatu Rætic
eligitur. Monetam cudunt in Ræti
Epiſcopus & civitas Curienſis: Abba
quoque Diſentiſius vetera privilegi
& jura monetæ cudendæ habet.

VALLESIANORUM respublica.

VAlleſia tota in duas partes dividi
tur: ſuperiorem, ab ortu Rhodan
uſq; ac Morſiam fluv., qui infra Sedu
num Rhodano miſcetur; hanc olim

Vibe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Viberi& Seduni incoluere: & Valleſiam inferiorē, à Morſia ad Agaunum, quæ loca Veragri tenuerunt. Superior regio in ſeptem partes diſtincta eſt, quas ipſi deſenas, & Germanice *Zenden* nominant. quod nomen unde deductum ſit, ignoro: nam à decumis aut denario non poteſt derivari, cum tantum ſeptem deſenæ ſint. amicus quidam meus exiſtimat, idē eſſe quod διοίκησις. ſingulæ enim deſenæ ſuam διοίκησιν ſive juriſdictionem habent, ſingularē rempub. & peculiaria privilegia. aliqui putant, *Zenden* nomen à centenarii nomine deductum eſſe: atque in legibus Francicis inter officia Comitū numerantur Vicarii & Centenarii: & in quibuſdā Germaniæ locis vocantur *cendtgrafen*, qui certę alicuius diœceſeos judiciis præſunt. Nos originem nominis in medio relinquētes, deinceps *deſenas* Latine non male, ut arbitror, conventus nominabimus. Septem igitur ſunt Valleſiæ ſuperioris conventus; Gomeſianus, Brigian⁹, Veſpianus, Raronius, Leucianus, Siderianus, & Sedunenſis. Porro conventus univerſi eccleſias ſeu parochias habēt xxx. Inferioris Valleſię ſex ſunt cōventus, quos ipſi nominant ſigna militaria, *panner*, eo quod ſinguli propriis vexillis utuntur; eccleſiæ xxiv.

Veragri ſive Valeſiani inferiores diu olim cum Sedunis & Viberis bella geſſerunt, & tandem 93 abhinc annis victi, eorum imperium ſubierunt. arces munitæ numero ſexdecim ab his deſtructæ ſunt; quarum rudera hodie cernuntur; neque enim eaſdem reſtituere licet, ne libertati eorum inde periculum creetur. Itaque nunc Viberi & Seduni Veragris imperant, & illis præfectos mittunt, qui jus dicant, & rempublicam adminiſtrent.

Epiſcopus Sedunenſis.

PRinceps huius regionis eſt epiſcopus Sedunenſis, qui Comes & præfectus Valleſiæ nuncupatur: hunc ſuffragiis communibus deligunt canonici collegii Sedunenſis, & legati ſeptem deſenarum ſuperioris Valleſiæ. Tradũt autem Valleſianorũ annales, Carolum Magnum Imp. Theodoſio epiſcopo Sedunenſi, quod is ab angelo edoctus neſcio cuius ſecreti delicti remiſſionem ſibi indicaſſet, donaſſe Comitatum & præfecturã Valleſiæ, ipſi ac ſucceſſoribus, & jus præferendi gladii in ſignum civilis juriſdictionis, item cætera privilegia Principum Imperii conceſſiſſe. Et autem ſunt quædam quæ hanc narrationem ſuſpectam reddant, de quibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

in noſtra Valleſia diſſeruimus, illud tamen certum eſt, jura hæc, quæ diximus, ab aliis Imperatoribus poſtea epiſcopis Sedunenſibus conceſſa & confirmata eſſe, ac nominatim à Carolo IV Imp., eademque renovata & aucta per Carolum V Imp., qui libenter hoc dedit precibus Matthæi Schinneri epiſcopi & Cardinalis optime de ſe meriti.

Proximum ab epiſcopo locũ tenet, quem illi regionis ducem ſeu Capitaneum, & Gallica voce Balivum, vulgo *des landts hauptman*, nuncupãt. hunc juris præfectum nos nominare poſſemus, quando ad illum cauſę civiles deferuntur. Præeſt hic biennio, & ab epiſcopo & legatis deſenarum liberis ſuffragiis deligitur, & deinde publica approbatione ſingulorum conventuum confirmatur. Singuli quoque conventus ſummum magiſtratum habent, quem Gomeſanii, Raronii, & Leucenſes Majorem, cæteri Caſtellanũ, nominant: hic cum ſui conventus ſenatu quaſvis cauſas, etiam capitales, judicat. Præterea Ammanos. (quo nomine Helvetici quidam Pagi ſummũ magiſtratũ appellant.) ſed hi apud Valleſios ſunt ſub imperio Majorũ. Ab omnibus conventibus ad ſenatũ Valleſiæ provocare licet. Nomino hic ſenatũ, quem vulgo

vocant *den lands-radt*. Hic more majorum quotannis bis cõvocatur, majo & decemb. menſ.; quo tempore ex ſingulis Pagis bini, & nonnunquam terni, legati conveniunt, idque Seduni in caſtro Majoriæ. Senatui intereſt Epiſcopus; ſententias rogat Balivus: ac ab his de rep. cõſilia tractantur, eliguntur gubernatores, & qui publica officia adminiſtrãt; & ſummũ jus dicitur, à quo provocare ad aliud tribunal non licet.

Magnæ autoritatis & potentiæ in Valleſia quondam fuere Barones Raronii. horum ſucceſſores ſunt domini de Chiurone; qui ſunt Mareſchalci epiſcopatus Sedunenſis, vicedomini Seduni, & Seneſchalci Valleſiæ.

Matza, qua utuntur contra vim potentiorum, peculiare quoddam Valleſianorum inſtitutum eſt; cuius ratio copioſe à nobis in deſcriptione Valleſię expoſita eſt.

Imperium totius Valleſiæ, ut dixim⁹, eſt penes epiſcopum & ſeptem conventus ſuperiores Valleſiæ. Inferior regio his paret. & in ſex conventus ſive præfecturas diſtributa eſt. Contegium, quod vulgo *Gundes* vocant, Seduno proximum eſt, & primũ locũ obtinet. Fuit hæc præfectura aliquamdiu Bernenſium; ſed eam Valleſiani bello Sa-

bau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

baudico, anno 1536, permutatione alterius receperunt; id quod in Valleſia noſtra adnotavimus. ubi tamen perperam ſcribitur *Aelen*; quam Aquilejam quidam vocant: tum, datam fuiſſe Bernenſibus; cum certum ſit, eam multis antea annis à Bernenſibus fuiſſe poſſeſſam. Contegio proximum eſt Ardonium: deinde Sallonium: quarto loco Intramontii ſequuntur: quinto, Octodorum ſive Martiniacum hodie: poſtremo, Agaunũ, ſive S. Mauritii oppidum; quo loco coeuntibus pene montibus, vallis tota arce & duplici porta ponti Rhodani impoſita clauditur. Mœnia & arces horum oppidorum, excepto Agauno, à Valleſiis dirutę ſunt anno 1475. Cæterum extra ipſam Valleſiam tres præfecturas bello Sabaudico cepere: primam Montei dictam; alteram Iujanum; tertiã vallem Alpium, noſtris *Hochtal*: ſuperioribus tamẽ annis unã Emanueli Philiberto Sabaudię duci reſtituerunt; alias duas retinent.

BIENNENSIS RESPVBL.

Bienna, vel Bipennium, oppidũ, Bernenſib⁹, ut diximus, perpetuo fœdere conjunctum eſt; quod anno M CCC LII initum fuit. Poſtea cum Salodoriis, anno M CCC LXXXII, ſimiliter fœdus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

perpetuum fecit:& tertio cum Friburgenſibus, anno M CCCC VII. atque ita cum tribus Pagis Helvetiæ fœdus habet. Epiſcopum Baſilienſem, dominum agnoſcit in rebus civilibus aut temporalibus. nam, quod ad eccleſiaſticam juriſdictionem attinet, in diœceſi Lauſannenſi jacet: ſed Papatus jugum, epiſcopique ſpirituale imperium, dudum excuſſit, inſtituta eccleſiæ reformatione juxta ſacrarum literarum doctrinam, exemplo Bernatum & Tigurinorum; poſtea etiam Lauſannenſi epiſcopatu à Bernenſibus occupato, immunitate ab his donatum eſt.

Baſilienſi epiſcopo ſua jura integra manent. Is ſummum magiſtratum in oppido conſtituit, quem Majorem, *den Meyer*, vocant; ſed hunc ex ſenatu oppidi deligit: atque hic ſenatui ſe jurejurando obligat, & viciſſim ſenatus ipſi jurat. Pręeſt autem judiciis capitalibus, atq; cum ſenatu criminales cauſas cognoſcit. Mulctarum, quæ ternas libras exceſſerint, pars media epiſcopo cedit. pręterea decumas quaſdam & alios reditus epiſcopus habet. verum portoria, vectigalia, & tributa, civium ſunt, non epiſcopi. neque enim licet epiſcopo tributum vel aliquod onus civibus imponere, aut urbem oppignorare:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

rare: verum epiſcopo militare debent, non tamen longius ab oppido quam ut eadem die domum reverti poſſint; quod ſi ulterius eorum opera uti voluerit, ſtipendio eam conducat.

Recitantur etiam quotannis in conventu civium privilegia urbi data ab Immero Ramſteynio epiſcopo, anno M CCC LXXXIII. in his omnia privilegia, quibus majus oppidum Baſileæ fruitur, Biennenſibus conceduntur.

Societates, & electio ſenatus.

RESpubl. autem Biennenſis ſic adminiſtratur. Cives omnes in ſocietates ſex diſtributi ſunt, ſic tamen ut uni, duabus, aut plurib⁹ ſocietatibus liceat ſe conjungere: ac ſingulæ ſocietates duos magiſtros & famulum habent. Publicum conſilium ex omni civium numero libera electione creatur; ac minus conſilium XXIV hominibus plerunque conſtat, maius XXX. Electio ſenatus quotannis fit ſub finem præcedentis anni, & initio novi anni in templo promulgatur. Creantur autem electores aliquot ex utroque conſilio. hi in præſentia archigrammatei veteres ſenatores confirmant, & ubi opus fuerit, novos deligunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Magiſtratus.

EVm, qui publico conſilio præeſt, c[illegible] vium magiſtrum vocant; atque hi[illegible] ab utroque conſilio eligitur. huius pri[illegible] ma eſt auctoritas & poteſtas poſt Majo[illegible] rem; ac, quoties in ſenatu de repub. de[illegible] liberatur, & res civiles tractantur, Ma[illegible] jor, & cæteri, qui aliquod officium E[illegible] piſcopi adminiſtrant, ſenatu excedunt, & conſul ibi præſidet. Poſt conſulẽ hæc munera aliquam dignitatem habent[illegible] Tribuni ærarii, Signiferi, Ædiles, Iudi[illegible] ces conſiſtorii: habent item præfectos ecclesiæ, xenodochii, noſodochii, pu[illegible] blicæ eleemoſynæ, &c. Deliguntur au[illegible] tem ab utroque conſilio idonei homi[illegible] nes ad hæc munera obeunda. Solus ſi[illegible] gnifer ab univerſo populo creatur. huic non tantum ſignũ urbis commiſſum eſt, ſed una cum Conſule pupillorum defenſor eſt, &, ut fidos tutores & cu[illegible] ratores habeant, proſpicit, atque ab his rationem exigit. Senatus ter ſingulis ſeptimanis convocatur, prima, quinta, & ſexta feriis: ſi quis alio tempore ſe[illegible] natum haberi velit, & cauſam coram ipſo agere, Majori florenum numerat: qui deinde indictum ſenatum habet. Iudicum peculiarem conventum Bien[illegible] na non habet, ſed omnes controverſiæ

civiles

viles & criminales à ſenatu dijudicantur.

Subditi.

BIennenſium imperio paret vallis S. Immeri dicta;quę etiam dominium *Ergue* nominatur,ac in plures coventus dividitur, quorũ ſinguli proprium Majorem aut Ammanum habent; qui ſingulis annis majo menſe & ſeptemb. eliguntur & cõfirmantur. Verum prę-fectus huic dominio à Biennenſibus non imponitur, ſed ſinguli conventus propria judicia exercent ; ac, ubi ſententiæ diverſæ fuerint , cauſa ad ſenatum oppidi remittitur:ab eodem nonnunquam aſſeſſores aliqui mittuntur, qui judiciis paganorum interſint: præterea ab eorum judiciis ad ſenatum provocare licet.Incolæ vallis ſub ſignis Biennenſium militant.

RESPVBLICÆ POPVLOrum qui communi Helvetiorum imperio reguntur: ac primum de oppidis ſtipendiariis.

SVperiori libro populos,qui communi Helvetiorum imperio reguntur, diſtribuimus in oppida ſtipendiaria v, & præfecturas II. Oppida hæc ſuos magiſtratus propriumque ſenatum habent:

habent: & ſicut in aliis urbibus Hel-
tiæ, ita in his quoque duplex eſt pub
cum conſilium ; minus, quod fere
ſenatoribus conſtat ; & majus , vir
rum XL , adnumeratis prioribus x
Qui publico conſilio præeſt, *Schul*
heſʒ nominatur : hunc Badæ uterq
ſenatus eligit. Bremogarti VIII Pag
duobus alterum conſtituunt , ſed t
men è numero civium opidi : alteru
cives ipſi. Fravvenfeldi autem à to
plebe deligitur , idque occultis ſuffr
giis, *mit der run*. Tribunos ærarii, æd
les, & alios magiſtratus ſenatus crea
habent enim hæc oppida publica off
cia. Habent etiam ſingula peculia
ærarium; & ex his quædam ſatis loc
ples, pro ipſarum amplitudine & co
ditione; nam portoria, vectigalia, tr
buta ipſorum ſunt : Badæ tamen, qu
frequens eſt iter ex Germania in Ga
liam, portorium quidem oppidi eſt; ſe
vectigal mercium , quæ tranſportan
tur , ad Helvetios pertinet. Senatu
minor non tantum res urbis procura
ſed etiam civibus jus dicit; neque enim
aliud peculiare judicium habent, præ
terquam Fravvenfeldæ. Ac ſingula
urbes non tantum juriſdictionem re
rum civilium , ſed criminalium quo
que & capitalium habent.

Bre

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

BREMOGARTVM.

BRemogartum imperat vicis aliquot proximis urbi, quos vocant Cellæ præfecturã, *das Keller-ampt*. Ac pertinet hæc regio ad Liberæ provinciæ prę-fecturam, quæ Tigurinorũ eſt, ſed Bremogartenſibꝰ olim oppignorata fuit: Sigiſmundus autẽ imperator, cum Tigurinis poſſeſſionem Liberæ provincię tradidiſſet, ſimul quoque illis privilegium dedit ut hæc pignora redimere poſſent: verũ Bremogartenſes à Tigurinis petierunt, ut pro mutua amicitia, quę hactenus inter ambas urbes fuerit, ſibi pignus hoc relinquant; idque facile impetravere. Itaque eo tempore Tigurinorũ beneficio, datis etiam ſuper hac re literis, in poſſeſſione huius regionis collocati & comfirmati ſunt anno cIↃ-cccc xix. Summum tamen imperium & animadverſionẽ in capitalium criminum reos Tigurini ſibi ſervarunt. Poſtea anno 1528 cõtroverſia inter Tigurinos & Bremogartenſes orta eſt de provocationibꝰ, ad quem pertineant. quam Pagi VII ita diremerunt: Si qui judicio contendant in his Pagis ad Cellæ præfecturam ſpectantibus, eos primo Bremogartum provocare poſſe: deinde Tigurum, ſi Bremogartenſium ſenten-

ſententia ipſis non probetur. in co
troverſiis autem, quæ tantum Brem
garti diſceptatæ fuerint, provoca
onem ad VIII Pagos fieri.

FRAVVENFELDVM.

FRavvenfeldum oppidum præter
natum peculiarem, habet cõſeſſu
judicum, *das vvuchengricht*. Hi cogn
ſcunt controverſias civium & eoru
qui extra urbem in pagis proximis
urbis juriſdictioné pertinent. crimin
les tamé cauſas, & hæreditatũ, ac ſim
les controverſias, Senatus dijudica
Iudices decreta ſua certa mulctę imp
ſitione, & auctione bonorum credit
ris, exequuntur. Licet autem ab hoc j
dicio ad VII Pagos Helvetiorum prov
care: ſed à ſenatu nulla eſt provocati
Præſidet huic judicio noſtra ętate pe
miſſu ſenatus Ammanus regionis. oli
tamen ante annos circiter centum, u
bis apparitor, & poſtea Advocatus In
perii, judicio pręſedit. Porro ubi aliqu
capite damnãdus fuerit, iidem judic
ſuo arbitratu adjungũt ſibi duodeci
alios, ex urbe aut agro ipſorum. atqu
hi XXIIII de capite alicuius ſententia
ferunt. Atque hoc privilegium civita
dedit Sigiſmundus Imperator. Itaqu
oppidum hoc carcerem, & jus ſumend

capi

ꝑitalis ſupplicii, antiquitus etiam ſub
uſtriis Principibus habuit; atque ho-
: Helvetii jura eorum conſervant &
entur: &, quamvis ſumma juriſdi-
io rerum capitalium ad Pagos x per-
neat, Fravvenfeldum tamen excipi-
ır; quod tantum VII Pagis ſubeſt, ſal-
s ſuis privilegiis. Præterea, quod ad
ſtamentorum & hæreditatum jura
ectat, ſunt quædam huic oppido pe-
uliaria à reliqua Turgea. Adhæc Fra-
venfeldi cives nomina & debita ſua,
xceptis annuis reditibus, tota Turgea
ecũdum jura provincialis judicii exi-
unt; ac eos, qui à judicio banniti fue-
int, impune hoſpitio excipere poſ-
unt: ipſi vero ad nullum exterum ju-
licium, ſive aulæ ſit, ſeu totius provin-
iæ, evocari poſſunt; ſed actor, eorum
udicio uti debet. Habet etiam cœno-
bium Augiæ divitis quædam jura in
hoc oppido, & cives ſe ſacramento ob-
ſtringunt; & quondam non exigua eo-
rum pars ſervi eccleſiaſtici huius cœ-
nobii fuere: ſed poſtmodum ſe ab om-
nibus ſervitutis oneribus redemerunt;
ac nunc, priuſquam Augienſi domino
ſacramentum dicant, literas ab ipſo
accipiunt, quibus promittit, ſe jura
cœnobii ſui, quæ Fravvenfeldi habet,
nunquam oppignoraturum, venditu-
rum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

rum, alienaturumve eſſe, ac præter
conſervaturum ipſis ſingula ipſoru
privilegia, immunitates, jura, & bon
cõſuetudines. Poſtremo, belli tempo
quondam ſenatus Fravvenfeldi duce
& legatum ac ſigniferum & cęteros
militaris præfectos delegit; quos un
verſa Turgea ſecuta eſt, & illis ſacram
tum dixit: ſignum quoq; urbis à Pont
fice Romano, ſicut omnium Helveti
rum ſigna, imaginibus quibuſdã orn
tum eſt, nẽpe Chriſti crucifixi imagin
& duabus clavib⁹ decuſſatim poſitis:
ab adverſa crucis parte effigie, ut vo
lũt, faciei Chriſti linteo impreſſæ. Ver
ſuperioribus annis Turgeæ provinci
proprii duces & pęculiaria ſigna con
ceſſa ſunt: interim urbi, & his, qui a
eius juriſdictionẽ pertinent, ſui duce
& ſigniferi veteraque ſigna manent.

PRÆFECTVRÆ.

QVot ſint Helvetiorũ præfecturæ, &
ad quos Pagos pertineant, ac qu
ratione in eorum poteſtatem pervene
rint, antea à nobis expoſitum eſt. Cæ
terum præfecti à Pagis ex ordine mit
tuntur, & in pleriſq; Pagis hic mos eſt
ut ſolũ minoris conſilii hominib⁹ ſive
ſenatoribus hoc munus demandetur.
Hi tantum biennium præſunt, poſtea

proxi-

oximiPagi præfectus ſuccedit. Ita ve-
administrant præfecturas, ut ſecun-
m leges & conſuetudines ſingulorũ
pulorum jus dicant. verum tamen
præfecturis Ciſalpinis præfectus in
minalibus cauſis non ipſe ſolus jus
cit, ſed delecti judices ex tota ple-
mq; provincia, quorum conſeſſum
camus Provinciale judicium, *eyn*
ndtgricht, cauſas graviores, & præ-
tim capitales, cognoſcunt, & ſenten-
s ferunt: ſummum tamen imperium
nes præfectum eſt, qui judicio præſi-
t, & ſententiam mitigare poteſt. Sed
præfecturis Italicis ſive Transalpi-
s ſoli præfecti ſententiam de capite
icuius ferunt. poſſunt quidem viros
udentes in conſilium adhibere; ve-
m illi nullum jus habent ſententiæ
rendæ. Poſtremo in Senatu Helve-
orum quotannis circa ſolſtitium ra-
onem ſuæ adminiſtrationis reddunt.
iſalpini quidem Badæ: Italici Lugani
oram legatis duodecim Pagorum, qui
odem tempore illuc mittuntur: ac
um appellationes ſubditorum dijudi-
antur à Senatu Helvetico. Si bellum
Helvetiis ab aliquo extero hoſte in-
eratur, omnes præfecturæ militem
ant, & ſub propriis ſignis Helvetios
equuntur; ſingulæ tamen ſe illi Pago
con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

conjungunt penes quem illo tempo
imperium eius præfecturæ exiſtit. S
bello Burgundico Turgea præfectu
Tigurinos ſecuta eſt. Quando ve
bellum inteſtinum in Helvetia oritu
præfecturæ, cum utrique parti jurej
rando obſtrictæ ſint, non tenentur
militem dent, niſi id major pars Pag
rum ipſis imperet.

BADA SIVE AQVENSIS præfectura.

PRæfectura comitatus Aquenſis ca
teris ſplendidior eſt, propter Helv
tiorum ſenatum, qui plerunque Bad
habetur. nam præfectus Aquenſis ſem
per intereſt ſenatui, & ſententias ex o
dine rogat: ſi quid vero publico ſena
nomine ſcribitur, ſigno præfecti plerũ
que obſignatur; præterea ſi in Senat
paria ſuffragia fuerint, ipſe arbiter al
terutram ſententiam probat, & cõtro
verſiam dirimit. Habet autem præfe
ctus nullum jus in oppidum Aquenſe
ſed in Comitatũ; qui in plures pagos &
minores juriſdictiones diviſus eſt: i
his præfectus ſuos habet vicarios ſe
apparitores; qui una cum judicibu
eiuſdem pagi juriſdictionem ipſius no
mine exercent, mulctas impoſitas exi
gunt, & ad præfectum referunt; non

nunquam etiam ipſi præfecti huiuſmodi judiciis interſunt. Sed cum judicia capitalium criminum habentur, Iudices XXIV ex toto Comitatu Aquēſi conveniunt. deliguntur hi à præfecto: ſed moris eſt, ut ſemel delecti perpetuo hoc munere fungantur, niſi quid obſtet: ſed ſi quis moriatur, aut à munere hoc remotus fuerit, præfectus alterum illi ſurrogat. Iudices ſecundum leges de capite alicuius ſententiam ferũt, attamen præfectus, penes quem eſt ſumma poteſtas, ſententiam eorum mitigare poteſt. Inter officia præfecti pręcipuo loco eſt ſcriba totius provinciæ. quod munus cum dignius, tum etiam eo uberius eſt, quod huius opera Helvetii in ſuis conventibus utantur. Proximus ab hoc eſt quem ſuppræfectum Badenſem vocant, qui ſummus eſt apparitorum præfecti.

Pertinent etiam ad Comitatum & præfecturam Badenſem duo oppidula, Clingenovium, & alterum vulgo dictum *Keyſersſtuel*, ac ſi dicas, Cæſaris ſedem aut tribunal: verum Epiſcopus Conſtantienſis præfectos imponit, neque in illis præfectus Aquenſis ullam edicendi, aut imperandi, vel mulctas exigendi poteſtatem habet, ſed tantum judicia capitalium crimi-

num ad ipſum ſpectant, & cives h
rum locorum cum Comitatu Baden
Helvetiis militant. Præterea inter
trunq; oppidum jacet Zurzachum,
cus ingens ad Rhenum fluvium, op
di in morem excultus, ſubjectus epiſc
po Conſtantienſi, & ad Clingenovia
præfecturam pertinens. De cujus po
tia propter loci celebritatem quæda
addam. Etenim celeberrimæ nundin
bis quotannis in hoc loco habentu
ad quas mercatores non tantum
Helvetia & Germania, ſed ex Gall
quoq; & Italia confluunt, cum tam
nundinæ, quod mirum eſt, uno
peragantur. Pleriq; exiſtimãt, hoc e
forum Tiberii, cuius Ptolemæus m
minit, & ideo nundinas has antiquiſ
mas eſſe & ab ipſo Tiberio inſtituta
Nomen Zurzachi, quaſi *Certiaci vi*
accepiſſe videtur à *M. Iunio Certo* m
lite Romano, quem illic conditum v
tus inſcriptio teſtatur. Iuriſdictio hui
pagi ad Clingenovienſem præfectu
pertinet. Is quotannis menſe januar
apparitorem deligit; deinde eos qu
ſenatores vocant. qui octo ſunt; ſ
tamen quatuor anno uno munere ſu
funguntur, & jurati ſenatores nom
nantur; quibus poſtea quatuor alii ſu
cedunt. his adduntur adhuc IV judice

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

hi XII numero, præſidente ipſis præfe-
cto Clingenovienſi, cõtroverſias diju-
dicant, & alternis ſeptimanis conve-
niunt: interea ſi quis petat judices ex-
tra ordinem convocari, ſolutis XIII
aſſibus Lucernatis monetæ id impe-
trat. Porro epiſcopi præfectus non edi-
cit, aut mulctas imponit majores X li-
bris: ſed ſi crimen videatur gravius
mulctandum, aut etiam capite plectẽ-
dum, tum præfecti Aquenſis apparitor
judicium exequitur, & reum mulctat.
Verum extra nundinarum tempus ca-
pitalium criminum rei primum Clin-
genovii examinantur, & tum demum
confeſſi & convicti capitalis criminis
præfectoBadenſi traduntur. Nundina-
rum autem tempore, hoc eſt, kalend.
ſeptembris, & prima feria ſeptimanæ
quæ feſtos dies Pentecoſtes ſequitur,
pridie nundinarum adveniente præfe-
cto Badenſi, juriſdictio omnis epiſcopi
ceſſat, & ſolus præfectus imperandi &
edicendi jus habet, ad finem uſq; nun-
dinarũ. Nam quia magna hominum
multitudo ad nũdinas cõfluit; voluêre
majores noſtri, illas ex integro ſub tu-
tela & procuratione eorum eſſe quorũ
ſummũ imperiũ & major eſſet poteſtas
in his locis. hi aliquando fuere Auſtrii
Principes, Domini Comitat⁹ Aquenſis;
 hodie

hodie ſunt VIII Pagi Helvetiæ. Quod autem vici Zurzachenſis curam & adminiſtrationem attinet, id procurant viri XVI, quatuor ſcilicet adhuc aliis additis ad judicum numerum. Poſtremo ad totius plebis conventum referuntur quæ majoris momenti ſunt.

TVRGEA.

INter omnes præfecturas Helvetiorũ nulla eſt amplior & populoſior quã Turgea: quippe quę parochias ſupra L habet. Huic prętectos dant Pagi VII vetuſtiores, & ad hos dominium regionis & civilis juriſdictio pertinent, atque, ſi bello petatur Helvetia ab externo hoſte, cum his militant: ſuprema autem juriſdictio cauſarum criminalium & capitalium X Pagorum eſt. Cæterum eccleſiaſtici ordines multi, & quamplurimi nobiles, paſſim in vicis Turgeę inferiorem juriſdictionem obtinent, ſic tamẽ ut ipſi nihilominus præfecto totius regionis ſubjecti ſint: atque hi edicunt & mulctãt librę unius pœna: poſſunt deinde edicere & mulctas imponere ad decem uſque libras, ſed media pars mulctarũ cedit pręfecto, ſicut hęc omnia certo jure & ordine conſtituta ſunt, ipſis noto. Omnes autẽ qui juriſdictionem habẽt, nominantur *grichtsherren.*

rren. Ex his eccleſiaſtici ordinis ſunt
ti: Epiſc. Conſtantienſis, qui ſuos prę-
ctos in Turgea habet, Arbore felice,
anneggi, Guttingæ, Gottliebæ. Capi-
ulum eccleſiæ Conſtantienſis Aliena-
ii juriſdictionem obtinet. Cœnobium
ugiæ divitis, quod nunc epiſcopatui
nitum, &, ut dicitur, incorporatum
ſt, maximos reditus in Turgea & plu-
imas juriſdictiones habet, Stekburæ,
Bernangi, Manebachi, Ermatingæ, Tri-
eltingæ, &c. Multi quoq; nobiles hu-
us cœnobii vaſalli ſunt. Eremitani cœ-
nobii abbas, Eſchentzi dominus eſt. S.
Galli cœnobium etiam quorũdam vi-
corum juriſdictionem habet. Cœnobia
item quæ in ipſa Turgea jacent, Tobe-
la Ioannitarum domus, Fiſchinga ab-
batia ordinis Benedictini, Ittinga Car-
thuſianorũ domus, Munſtarlinga ab-
batia virginum Benedictinę familię, &
Tennikona Ciſtertienſium familię ab-
batia; item Veldbachum, Calchera, S.
Catharinę vallis prope Dieſſenhovium;
& præterea quędam Prępoſituræ juriſ-
dictionem in unum aut alterũ pagum,
& quandoq; in plures obtinent. Nobi-
lium autem familiarum arces, quæ ad-
huc incoluntur, & veterem juriſdictio-
nem retinent, multæ ſunt; quarum
eas, quæ nunc ſuccurrunt, recenſebo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

cum familiis ad quas pertinent: VVellenbergum & Grieſſenbergum Vlmi hodie incolũt;Herdera & Burgela Landenbergiorum arces;VVengia, Gieliorum;Spiegelbergum, Muntpratiorum VVinfelda Schellenbergii, &, ni fallor Gemmingiorum. Ad fines oppidũ Comitis Eberſteyni, Nuvvenburgum cum Mammera Tummiorũ, Salenſteynum & Blideca Halvilii, Clingenbergũ Heydenheymeri, Ottlishuſa Schenckiorũ, Eppishuſa Hagenviliorum, Libenfelſa Lanziorum, Clinga vetus Brumſiorũ, Nufera Stockerorum, Sonnenberga Hutenſuniorum. Multæ etiam arces dirutæ ſunt, quarum juriſdictionem maxima ex parte eccleſiaſticæ familiæ obtinent, partim etiam nobiles aliarum arcium incolæ, aut cives Turgeæ.

Porro non tantũ civilium, ſed etiam criminalium & capitalium cauſarum juriſdictionem habet abbas Rinovianus in oppido Rinovio. quod ſane pervetus oppidum eſſe videtur, quamvis hodie ædificiis parum excultum, & eo loci quondam caſtra habuiſſe Romani adverſus Alemannos creduntur. illic in Rheni inſula cœnobium eſt Benedictini ordinis, unũ ex vetuſtiſſimis totius Helvetiæ. Abbas merum imperium in oppido habet; verumtamẽ in crimina-

libus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

libus ſi quis damnatus fuerit capitalis criminis, traditur Præfecto ſive Ammano provinciæ, ac bona damnati à VII Pagis Helvetiorum confiſcantur. Habent Rinoviani peculiare ſignũ ſive vexillum ſub quo Helvetiis militant.

Præterea oppida quædam Turgeæ Helvetios quidem patronos agnoſcunt, ſed tamen ſuas immunitates & ampla privilegia habent, ac propriam juriſdictionem.

Epiſcopi cella, oppidum ad confluentes Sitteræ & Turi, jacet quidem in Turgea, & ſub ſuis ſignis cum Helvetiis militat, ſed præfectus nullum in illos imperium habet, neque quicquam illis imperare & edicere poteſt: paret autem partim Epiſcopo Conſtantienſi, partim αὐτονομίᾳ fruitur. Epiſcopus præfectum habet in arce oppidi, & omnium mulctarum media pars illi cedit; ſed cives oppidi proprium ſenatũ eligunt, & duos, qui huic præſint, quos veteres ſenatores vocant. hi rempub. cum ſenatu adminiſtrant, & alter horum judiciis rerum capitalium præeſt. neque licet cuiquam à ſententia ſenatus provocare, neque etiam civem oppidi ad judicandum citare. Vectigal vini & alii reditus reipublicæ cedunt. Quando epiſcopus jusjurandum à

civibus exigit, prius jusjurandum dat, ſe ipſorum privilegia & immunitates nulla ex parte imminuere velle.

Arbor felix vetus oppidum ad lacũ Acronium, cuius Antoninus quoq; Itinerarii auctor meminit. epiſcopo quidem Conſtantienſi paret; qui prefectũ ibi habet; ſed cives præterea Ammanum & ſenatum deligunt; qui res civiles adminiſtrant. habẽt etiam Helvetii aliquid juris & dominii in hoc oppido; nam arx eorum uſibus ſervit belli tempore, & cives iiſdem militant.

Dieſſenhovium, oppidum ad Rhenum inter Scaphuſium & Steynam, ad Turgeam pertinet, ac præter VII Pagos veteres, penes quos eſt Turgeæ dominium, Berna & Scaphuſium juris & dominii aliquid Dieſſenhovii habent: ſed tamen Dieſſenhoviani tantum octo Pagis juramento obſtringuntur. Oppidi huius cives privilegiis non paucis ruuntur, & peculiarem ſenatum habent, & Scultetum, ut vocant; quinetam juriſdictio aliquot pagorũ in vinula ad ipſos pertinet; verum omnes n prefectura Turgeæ cenſentur, & una um reliquis, attamen ſub oppidi ſui igno, Helvetiis militant.

Ceterum preter juriſdictiones eccleiaſticarum familiarum & nobilium, com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ɛnplures ſunt pagi quorum integra
iſdictio adHelvetios pertinet.nomi-
ıtur autem juriſdictiones Comita-
Turgeę,ac apparitores Præfecti per
s pagos judiciis præſident. Fuerunt
tem aliquando diverſæ actionum &
liciorum formulæ, & variæ admo-
m conſuetudines;verum ſeptem Pa-
Helvetiorum, conſentientibus & in
ſilium adhibitis juriſdictionum do-
nis, communem quādam juris for-
am per univerſam Turgeam conſti-
erunt. Porro ſi quis cum alicuius ju-
dictionis domino controverſiam
ıbeat, eam ad præfectum Provinciæ
fert, & ab illo jus petit.

Duplex autē eſt ſuperioris juris for-
a in Turgea;aut enim cauſæ aguntur
ɔram provinciali judicio, aut coram
ræfecto & eius aſſeſſoribus. hoc vo-
ınt *dag ſatzung;* alterum *das landt-
richt*. Iudicium hoc provinciale non
ıntum ad ſeptem Pagos pertinet, qui
'urgeæ præfectos imponunt, ſed præ-
ɛreaBernates,&Friburgii acSalodorii,
ius domini ſunt;cuius cauſam primo
ıbro expoſuimus.Cōvenit id aliquādo
/itoduri,cū Kyburgius Comitat⁹ cum
'urgea conjunctus eſſet: poſtea pro-
e mœnia Conſtantiæ, poſtquam ci-
ribus eius urbis à SigiſmundoImpera-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

tore oppignoratū fuit : alias etiam alibi habebatur : ſed nunc Fravvenfeldæ tantū habetur, & ab Helvetiis decreto cautum eſt ne alio trāsferatur. Iudices ſunt XII. quos præfectus deligit: & quatuor horum ex oppido Fravvenfeldo, reliquos ex agro Turgeo. Iudicio præſidet præfectus nomine X Pagorum; vel Ammanus regionis; quem iidem Pagi conſtituunt; vel etiam alius vicarius, quē ſibi præfectus ſubſtituerit. Appellationes ex tota Turgea in hoc provinciali judicio deciduntur. deinde ibidē judicantur pecuniarię cōtroverſię, quę ad hoc judicium deferuntur, & jure deferri poſſunt: item cōvicia, quibus alterius fama & honos læditur, cauſæ criminales & capitales. Porro de iiſdem rebus omnib⁹ prefectus cum ſuis aſſeſſoribus, qui plerunque ſunt Ammanus provinciæ, & Scriba, atq; Apparitorū primus, judicat: atque in actoris arbitrio ſitum eſt, utro judicio uti malit. Præfectus ſua edicta & ſententias executioni mādat, mulcta pecuniaria decem librarum impoſita, ni intra dies X illis ſatis faciat. Provinciale judicium non imponit mulctā pecuniariam ſuis edictis, ſed bannum ſive proſcriptionem. hoc tātum ſub mulcta edicit, nequis in judicio ipſe cauſam agat, nō adhibito

hibito

pito actore aliquo è numero judicũ:
m, ne quis intra ipſum conſeſſum
dicum ingrediatur. Qui præfecti e-
cta contempſerit, accuſatus cuſtodiæ
andatur. Ab utroq; judicio ad Hel-
tios provocare licet, &c, prout cauſa
erit, à Pagis VII vel X cognoſcitur.
militer mulctæ omnes partim ce-
unt VII Pagis, partim X; nempe bo-
a capite damnatorum, aut quæ ob
oxam capitalem confiſcantur, &
ulctæ criminum quæ cum capitali
oxa cohærent. Sunt autem hæc om-
ia certo jure definita;& præfecto no-
um eſt, quid quibus Pagis cedat. Ve-
iti ſunt, exempli gratia, atroces in-
uriæ, etiamſi non puniantur capite:
tem ſi quis pacem ſibi indictam ma-
u violarit: injuriæ quæ alicui in pu-
blica & regia via inferuntur, ſive vul-
nerando aliquem, ſive ſpoliando, aut
vim inferẽdo: item ſi quis ſibi uſurpet
& vendicet privatim publicas vias:ter-
minos aut bona fiduciario jure data
tranſmutet: fidem publicam violet:
dominos ſuperiores, præfectum, aut
judicium, contumelia afficiat, &c.

Porro quicunq; ſuperiori judicio ca-
pitalis noxę rei pronuntiati fuerint,ad
alios deinde judices accuſantur;qui ca-
pitis ſententiam ferunt. Numero hi
ſunt

ſunt XXIV. Atque aliquando hic mos fuit, ut XII judicibus provincialis judicii totidem alii à pręfecto adiungerentur, ex tota provincia ipſius arbitri delecti: hodie vero plerunque judices Fravvenfeldenſis oppidi de capite pronuntiant: idque fit vitandorum ſumptuum gratia; qui longe majores eſſent, ſi judices ex tota provincia convocandi eſſent. Ab hoc judicio non licet provocare; attamen in arbitrio præfecti poſitum eſt, ſententiam à judicibus latam mitigare, aut genus ſupplicii capitalis mutare, vel damnato vitam concedere; aggravare autem judicum ſententiam non poteſt.

SARVNETES.

SArunetum ſive Sanagenſium regio quondam Comites habuit huius nominis; à quibus Helvetii eam emêre. Fuerũt autem orti ex VVerdenbergenſium Comitum familia. quę eadem fuit cum Montfortia; nam hęc in plurimas familias aliquãdo diviſa fuit. Dividitur autem tota regio flumine nõ magno, quod Saram vocant, in duas partes. Superior habet vicos aliquot. quorum præcipuus eſt Regatium, ubi judicia eius partis exercẽtur: item cœnobium Fabarianum; cuius abbas quandam in

his

is locis juriſdictionem habet. Videtur
utem hęc pars olim ab altera ſeparata
iiſſe, ſic ut Sarunetum nomen ad il-
os pertineat, qui infra Saram habi-
ant,& à flumine forte nomé habent;
alii enim ſunt Sarunetes,quorum Pli-
ius meminit, ad ortum Oeni flumi-
is, hodie Ingadini dicti.) qui vero ſu-
ra flumen habitãt, Reguſcis aut Rhu-
antiis attributos fuiſſe veriſimile eſt:
i & proprio judicio, & aliis menſuris
tque ponderibus, quam inferiores,
tuntur. Sanegaunum vero oppidum
ıon magnum cum arce, in qua præ-
ectus habitat, caput eſt totius præ-
ecturæ. Oppidum ipſum,ſicut & alte-
um,eiuſdem præfecturæ ad lacum Ri-
vanum,quod *Wallenſtatt* vulgo nun-
cupatur,in antiquis autem diplomati-
bus Riva, proprium conſilium habet,
& eius præſidem Sculcetum; quem ta-
men Helvetii, qui imperium præfectu-
ræ obtinent, conſtituunt. Verum in-
ferior tantũ juriſdictio ad hos ſpectat.
Quo modo etiam præcipui vici ſua ju-
dicia habent. Supremum judicium re-
rum criminalium & capitalium Sane-
gauni habetur. Iudices deliguntur ex
oppido & tota pręfectura.Præſidet au-
tem judicio plerunque loco pręfecti is,
quem Ammanum regionis vocant.

Præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Præfectus ipſe cauſam adverſus reu
agit:habet autem ex officiis ſcribam
apparitorem. Si capitalium criminu
rei teneantur Rivę, illic judicium hab
tur, & capitis ſupplicium de condem
natis ſumitur: ſed præfectus judici
præeſt, non Rivenſium Sculcetus.

RHEGVSCI.

PRæfectus vallis huius, quæ à Rhen
nomen habet, &, ſupra ingreſſu
Rheni in lacum Acronium, ad ſiniſt
eius ripam jacet, ſedem ſuam hab
Rhynecci, oppidulo in inferiori par
vallis ſito. Dividitur autem tota pręf
ctura in partes certas, quas *hoof*, villa
nominant. quarum hæc ſunt nomin
Alteſtettum oppidum, Marpachium
Bernangũ, Taal, (ad hãc villa Rhyne
cum pertinet,) Oberrieda. Singulę vil
propriam juriſdictionẽ habent, & du
Ammanos; quorum unum præfect
Helvetiorum, alterum Abbas S. Ga
conſtituit. Multarum, quæ in his im
ponuntur, pars media Abbati cedit. a
tera Helvetiis. Alteſtetti tamen mulct
trifariam dividuntur, & tertia pars op
pidanorum eſt. Mentio hic fit Luſtene
vĩi. ajunt autem quidam, inferiorem
ſuperiorem iuriſdictionẽ huius loci ſp
ctare ad Auſtrium Principem. Iudici
rerun

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

rum capitalium Helvetiorũ ſunt, ac
efectus eorum hęc exercet in his vil-
, in quibus crimen capitale commiſ-
m eſt. Iudices ſunt Ammani villarũ.
ncolę huius vallis culturæ vinearum
nendo lino, quod S. Galli commode
ndunt, potiſſimum ſtudent, & inde
bi victum comparant. Cives quoque
Galli multa prędia & vineta hic ha-
ent, & non paucos colonos. itaq; una
um incolis novum vinum æſtimãt, &
ertũ precium conſtituunt; non quod
eneatur quis vinum vẽdere, ſed quod
omini colonis, & alii itidem his, à
uibus vinum hac conditione eme-
unt, juxta publicam æſtimationem
olvant. Inſtante enim vindemia, lega-
i ſingularum villarum S. Gallum con-
eniunt: his unus aut alter è conſilio
. Galli adjungitur, & communi con-
ilio de precio vini ſtatuunt. ſi ſenten-
iis diſcrepent, & paria fuerint ſuffra-
gia, is pagus, cuius vices tum fuerint,
arbiter eſt: ſinguli enim pagi certis vici-
bus ex ordine arbitrii jus habẽt. Pretio
vini conſtituto vindemia inchoatur;
neque enim antea licet uvas colligere.

Barones ab Altoſaxo.

IN intermedio loco inter Reguſcorũ
præfecturam & VVerdenbergium
Comi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Comitatum jacet dominium Baron
ab Altoſaxo. Etſi autem hi liberi ſun
merum habentes imperium, tamẽ h
loco prope Reguſcos, ſit⁹ ratione, ipſ
rum mentionem facere volui. Famil
Baronum ab Altoſaxo noſtra mem
ria ad unum D. Vlricum Philippu
redacta eſt. verum is eam Dei benefici
denuo auxit. nam è duabus uxoribu
quinque filios, jam adultos, & egregi
virtutis, ſuperſtites habet, Albertum
Ioannem Theobaldum, Ioannem Ph
lippum, Ioannem Chriſtophorum, &
Ioannem Heuldricum. Eſt vero Alt
ſaxorum familia vetuſtiſſima; ac is, q
deſcripſit ludos equeſtres, quos quid
Torneamenta, alii Trojanos ludos vo
cant, refert, ab Henrico Aucupe Frid
ricum Baronem Altoſaxum ex Suevic
nobilitate delectum, qui aliis forman
& rationem ludorum præſcriberet
Maſcauci Rętorum populus, qui Hiſar
ci in trophæo Auguſti nominantur
Plinio, paruere quondam Baronibu
Monſaxiis. poſtea Sigiſmundus Impe
rator Comitum dignitate ornavit; a
VVolffus Baro Monſaxius adverſus O
botritos militavit, anno 935. Dicuntu
autem hi ex Altoſaxorũ familia oriun
di, & vocantur domini *von Sax zu*
Monſax. In Rætia multi nobiles vetu
ſtiſſimæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

iſſimæ ſtirpis eſſe dicuntur , à primis
ætis, qui Tuſci fuerunt, ut creditur,
riundi: ipſi ſe à Romanis ortos glo-
antur:illic olim Altoſaxi habitarunt.
am & prope vallem Leguntiam, quæ
naxime antiqua nobilitate gloriatur,
icus nomen familiæ retinet, *Oberſax*;
c arx illic fuit à Saxo, vel, ut quidam
nalunt, à Sacco nomen habens. Mihi
aque veriſimile fit, Altoſaxorũ fami-
am Ræticam origine eſſe,ac à veteri-
us Tuſcis , qui Romanis antiquiores
uere, una cum aliis multis nobilibus
ætorũ familiis originem ducere. Illa
tiam regio, cui hodie imperant, olim
n Rætia cenſebatur; quando etiam
trabo Rętiæ fines uſque ad lacũ Acro-
nium extendit. Duas munitiſſimas ar-
ces hęc regio aliquãdo habuit: Saxiam ,
quæ bello Abbatiſcellanorũ combuſta
eſt: & Forſteggam; quę longe eſt recen-
tior; dicitur enim ab Altoſaxiis ædifi-
cata, auctore abbate S. Galli Vlrico ab
Altoſaxo, cum eo tempere bellum ad-
verſus Montefortios Comites gererent.
Subjecti ſunt arcibus in eadem valle
pagi plures, Altoſaxorum dominio ob-
noxii. ex his ſi bellũ ingruat Helvetiæ,
robuſtũ militem ſub ſuo ſigno illis au-
xilio educunt : ac Vlricus, pater Vlrici
Philippi qui nunc in his locis imperat,

bello adverſus Maximilianum Imp[illegible] & fœdus Suevicum, ſtrenue Helveti[illegible]rum partes defendit, & ab illis virt[illegible]tis ergo aliquot majoribus tormen[illegible] donatus fuit. Sunt autem à multis a[illegible]nis Barones Altoſaxi cives Tiguri[illegible] urbis. Cæteroquin Helvetii nullum [illegible] Altoſaxios imperium habent, ſed [illegible] ſuis hominibus libere, abſque ulla p[illegible]vocatione ad ſuperiorem aliquem d[illegible]minum, imperant.

PRÆFECTVRÆ ITALIC[illegible]

INter Præfecturas quatuor Italic[illegible] principem locum tenet Luganen[illegible] cuius præfectus Capitaneus nomi[illegible]tur, & omnium præfecturarum imp[illegible]rium habet, ſi bellum ſubito in his r[illegible]gionib⁹ oriatur. Proximũ locum te[illegible] Locarnenſis, priori amplitudine n[illegible] multo inferior. huius deſcriptione[illegible] exactam, quam meo rogatu confe[illegible] clariſſ. medicus Thaddæus Dunus L[illegible]carnenſis, amicus meus ſummus, [illegible] adjiciam: etenim ex hac de aliis qu[illegible]que præfecturis judicium fieri poter[illegible] quamvis enim amplitudine differa[illegible] & non par ſit politię inter ipſos incol[illegible] & forma & ratio; quod tamen ad H[illegible]vetiorũ imperium & præfecti mun[illegible] attinet, ubique fere eadem eſt ratio[illegible]

L

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Locarni deſcriptio.

Oppidum hoc Italice *Locarno,* Latine Locarnũ, Germanice vero *Lugarus* appellatur. Sic autem appellatum pleriq; exiſtimant, quod ſit quaſi locus carnium, quia ager bonis ſuavibuſque carnibus abundet. In plano ſitum eſt, inter radices mõtis altiſſimi, & Verbani lacus ripam. Habet ab oriente lacus, initium & caput; (Leander Bononienſis perperam Verbani caput ad exitum Ticini ponit;) à meridie lac⁹ ipſius, quaſi collum gracile, & ultra lacum excelſos mõtes. Ab occaſu diffunditur in pectus ſuum; à tergo, quod ſeptemtrionem ſpectat, montes ſunt magni. Orientem verſus, ad fines agri Bellizonenſis, campus eſt ampliſſimus, fœni in primis ferax, per quẽ Ticinus amnis delabitur. Non procul vero ab oppido inter jam dictum campum & ipſum oppidũ, & inter montis radices & Verbani ripã, prędia ſunt lætiſſima, frumẽta vinumque ſimul ferentia. Ad occaſum, juxta oppidum, agri ſunt ſatis late patentes, & valde fertiles. hi olim latius patebant, ſed à vicino fluvio vaſtati ſunt, & abrepti. Mõtes vero longo tractu porrecti, vitibus optimis ordine pulcherrimo diſpoſitis conſiti ſunt. Porro op-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

pidi amplitudo è familiarum numero cognoſci poteſt. numerantur enim familię plus minus quadringentæ. Oppidum nullum eſt ad Verbanum ſitum quod Locarnum amplitudine vincat. Nobiles quoque habet plures, quam ullum aliud, ideoque primarium & princeps oppidum eſt. Quanta autem ſit loci huius amœnitas, ex jam poſita deſcriptione ſatis liquet. Aëris vero temperies, clementia & ſalubritas tanta, quantā optare licet. Auſtri non niſi refracti & retuſi eo perveniunt, propter obiectos illis montes. Boreas & ipſe ſæpe clementior eſt, propter altitudinem montium, oppidum hoc quaſi tegentium. Ab oriente in occidentem perflatus eſt liberrimus. Nullę ibi ſtagnantes aquæ, nullæ paludes. In ſumma, locus ſatis amœnus eſt.

Arx Locarnenſis.

HAbuit ante annos non ita multos ampliſſimam & munitiſſimam arcem, turrib⁹ multis inſignem & clarā, magna foſſa circundatam. Sedes quōdam fuit Ruſcarū Comitum præcipua. Galli arcē annis aliquot tenuerunt, ab anno Domini M CCCC XCIX uſque ad annum M D XIII, Comitibus arce quidem privatis, ſed non pulſis. In ea palatium erectum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

rectum eſt, quod etiamnũ integrum
c intactum viſitur: eſtq; prætorium,
oc eſt, domus præfecti; in quo tamen
abitat ipſe quoque interpres, & ſatel-
es, ambo Helvetii; de quibus infra ſer-
monem habebimus. Portus intra arcis
muros eſt egregius, in quo naves ar-
matæ olim ſervabantur. Anguli eius
quatuor (eſt enim quadrangulus) turri-
bus totidem muniti erant. In ambitu
murũ habebat bene firmũ. Alluebatur
cum tẽporis Verbano; ideo naves è por-
tu in lacum cõmode exponi poterãt.
Nunc tanta illic congeſta à vicino flu-
vio, Madia dicto, glareę vis conſpicitur,
ut intervallo ſatis magno à lacu diſtet.
Diruta poſtea fuit arx tota, præter pa-
latium, ab Helvetiis, anno ſalutis M D-
XXXI. Fundamenta adhuc extant om-
nia, & parietes ædium multarum. Non
erat talis arx in regionibus illis. Bom-
bardę majores & minores inerãt mul-
tæ, & armorum variorum magnus cu-
mulus. De illa Franciſc. Guicciard. lib. 5.
Hiſtoriar. nonnulla ſcribit, quomodo
Helvetiorum millia XV ad eam oppu-
gnandam convenerint. Eiuſdem etiam
meminit lib. XI, & XII ad finem.

Præfecturæ amplitudo.

OLim temporibus Ducum Mediola-
nenſium Comitatus unus erat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ager is totus, cui nunc Locarnenſis præfectus imperat, (ſi tamen Briſagum oppidum excipias,) una cum eo, cui Madianus præfectus præeſt. Comites vocabantur Ruſcæ; qui nobiles Comenſes erant, magnæ authoritatis: ita ut urbe Como, vel Novocomo, potiti ſint; quam tamen Duci Mediolanenſi reſtituerunt anno M CCCC XVI. ſed Comitatus iſte poſtea diviſus fuit, & vallis Madia à Locarnenſi ditione ſejuncta eſt. Quo tempore vallis quoq; Verzaſcha, & Gambaronium, de quibus infra, Poteſtates quoſdam ſibi eligendi, jus facultatemq; obtinuerunt. Amplitudo eius, qui præfecto ſubjicitur, agri, ex conventuum ſive parochiarum numero colligi poteſt: Parochias enim computant plures viginti.

Agri fertilitas.

MOntium Locarnenſium radices, & reliqui territorii bona pars, vini, eiuſque generoſi & optimi, feraciſſima eſt. In collibus & montibus vites palis alligantur, ſub quibus fœnum nihilominus provenit: in planitie arboribus, quos *rumpos* vocant, maritantur; è quibus palmites bini & bini prælongi mutuo implexi, ad extremos oculos colligati, hinc & inde, ab una ad aliam arborem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

borem traducuntur: & ubi arbores ngius à ſe invicem abſunt, aut palnites breviores, quam ut arborem ontingant, (quod fere in vineę latitudine accidit,) tum palmitum extrema x duabus contra ſe poſitis arboribus ommittuntur (virga interdũ media) atis alte, ne frumentis, & frugib⁹ aliis, uę illic ſatæ ſuccreſcunt, impediméto nt. Palmites hi uberem & incredibiem uvarum proventum exhibét. Vvæ rãdes ſunt, & ut plurimum bene maureſcunt: unde fit ut preſſis calcatiſq; llis ingens muſti copia exprimatur. Agri in univerſum non adeo late patét, ob lacum & mõtes proximos: ſunt tamen fœcundiſſimi, tum ſoli bonitate, um agricolarum induſtria, crebraque ſtercoratione. Cũ enim agri non multi ſint, oppidum vero ſatis populoſum, ſumma cura & quaſi otio excoluntur. Vicecuplum non raro reddunt. Bis in anno meſſis celebratur. menſe jun. demetunt triticum optimum, &, quam vocant, ſiliginem. ſecunda meſſis eſt octobri. milium, panicum, & aliæ fruges è ſecũda aratione & ſatione colliguntur. Montes & valles carnium optimarum, hœdorum in primis, copiam mittunt & ſuppeditant: dein perdices, phaſianos, aviculas, lepores, capreas,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

butyrum, & caſeum abunde ſuggerũt. caſtanearum quoq; uberrimum proventum alendis ruſticis idoneum. Comedunt illas crudas, recentes, ſiccaſque: ſimiliter & coctas, modo elixatas, modo aſſatas: ex iis farinam quoque faciunt, & panes pinſunt, farinamque ad alios uſus multos adhibent: imo caſtaneæ nobilium deliciæ ſunt. Quamobrem ſi caſtanearum proventus felix fuerit, fame & inedia vix laboratur; cum ſcilicet ſint illis

—— mitia poma,

Caſtaneæ molles, & preſſi copia lactis.

adde, & vini. Proveniunt illic ficus optimæ; mala, ſive poma, multorum generum, valde mitia; ſic & perſica, pira, ceraſa, & multi alii fructus non ignobiles, ut pruna multiplicia, malogranata, cydoniaque, olivæ & arancia, & alii fructus, nõ infeliciter illic veniunt. Lacus piſcoſiſſimus eſt, & multa gignit piſcium optimorum genera. Mediolanum ſæpenumero piſces, in primis truttæ, venum mittuntur. In ſumma; rerum propemodum omnium ad victum humanum neceſſariarum abunde ſatis illic habetur. Solius frumenti caritate laborant non raro, agrorum, ſicut commemoratum eſt, paucitate. Sal aliunde importatur.

Mer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Mercatus.

CElebratur Locarni altero quoq; jovis die mercatus frequentiſſimus & celeberrimus, & naves ex omnibus Verbani lacus oppidis illuc advolant; in quibus hominum multitudo non vulgaris. Conferunt ſe eo emendi magis, quam vendendi gratia. Confluunt multi è variis ducatus Mediolani oppidis, è vicinis præfecturis, Luganenſi, & Bellizonenſi, item è Meſauciis, & Lepontiis; ut nihil dicam de vallibus & pagis omnibus Locarnenſis & Madianæ præfecturæ. Longe lateque ſi illinc proficiſcaris, tam celebrem mercatum vix reperias. Platea ibi eſt ad lacum capaciſſima, in qua mercatores tentoria multa & cadurca figunt contra tempeſtatum injuriam.

Populi ordines.

VNiverſus populus in tres claſſes diſtribut⁹ eſt: nimirũ in nobiles: cives antiquos, quos illi burgenſes nuncupant; & eos, qui aliunde illuc habitatũ conceſſerunt, quorum tamen plerique annis centum & amplius ſedes ſuas eo in loco fixas habuerunt. Nobilium familiæ, hoc eſt, cognationes, ſunt quatuor, Aureliana, Muralta, Magoriana,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

& præterea Dunorum familia cæteris antiquior. Suas ſedes & bona familia hæc habet tum Locarni, tum maxime Sconæ, quod oppidum eſt Locarno vicinum, & amplitudine illius ęmulum, ſed non ita populoſum, in planitie & ad lacum ſitum. Nobiles Duni ſummo in honore erant Ruſcis imperantibus; ab illis amabantur præ cæteris nobilibus, & ad honores & dignitates evehebantur: unde Ruſcarum Comitum inſignia in fronte ædium nobilium Dunorum Locarni viſuntur magnifice depicta. Plebis deinde nomine cenſentur dominii totius habitatores alii omnes in pagis & vallibus. Et communio ſocietaſque omnium ſimul COMMVNITAS appellatur.

Magiſtratus.

PRincipio præfectus, qui Commiſſarius vocatur, à duodecim Helveticorum Pagorũ rebuſpub., altero quoque anno finito, modo ex hoc, modo ex illo Pago, juxta Pagorum leges & fœdera electus, Locarnum mittitur.

Hic merũ imperium habet, ſummãque poteſtatem animadvertẽdi in ſontes; quos ſolus morti (ſi criminis atrocitas ita poſtularit) addicit; niſi de more aliquos ſibi aſciſcat viros judicio præ-

præſtantes, & patriarũ legũ morumq; peritos. Ad jus autem dicendum non admittitur, niſi prius ſolenni jurejurãdo populi leges, & inſtituta, quæ ſtatuta, id eſt, municipalia jura vocãt, ſe ſervaturũ promiſerit. Quod ubi præſtitit, populus, qui tunc præſens eſt, ſolenni publicaque acclamatione illum pro legitimo ſuo præfecto agnoſcit, & obedientiam, fidem, obſervantiamque interpoſito juramento promittit. Cæterum, quia pręfectus Helvetica, populus autem Italica lingua loquitur, præfecto interpres Helvetius ab ipſis dominis electus (à quibus etiam ſuum accipit ſtipendium, non à Locarnenſibus, ut pręfectus) adjungitur. Per hunc interpretem præfectus ad populum & cauſidicos, populus viciſſim & cauſidici ad illum, referunt omnia; hacque ratione cauſas ille cognoſcit & judicat, notariis omnia Latine excipientibus. Reipub. rebus, de quibus mox dicam, præfectus ſe non immiſcet; nam penes populum plena poteſtas eſt magiſtratus ſuos, ſive officiales, creandi, & de rebus omnibus ad rempublicam pertinentibus conſtituendi & ordinandi.

Eligitur pręterea procurator fiſci, qui criminales cauſas urget, & pecuniam fiſco, quam Cameram vocant, adjudicatam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

dicatam ſervat. Creatur & hic à dominis, ſed civium Locarnenſium unus ut plurimum. Magiſtratum is gerit quandiu viſum fuerit Dominis.

Quarto, ab iiſdem dominis præfecti vectigalium cõſtituuntur. Nam quotannis æſtate, quando legati duodecim illuc veniunt, cum uno aut pluribus civibus, quibus ius exigendorum vectigalium aſſignant, certa pecuniæ ſumma paciſcuntur, quam præfecti elapſo anno dominis perſolvunt. Hos magiſtratus quatuor, domini ipſi creant.

Porro præfectus ſatellitem ſibi deligit plerunque conterraneum ſuum, qui ab ipſius latere non diſcedit, ſed præſto ſemper adeſt, ſecuri halabardica gladioque armatus. Primus apparitorum eſt, & ſontibus capiendis cuſtodiendiſque in vinculis præeſt. Quoties autem Domini illuc proficiſcuntur, hunc pro oſtiario habent; numerantque ei ſtipendium domini ipſi, quemadmodum & interpreti.

Ab eodem Præfecto, ſeu Commiſſario, vicarius, qui locum tenens dicitur, eligitur; civis ſcilicet aliquis, cauſis tractandis jurique dicendo idoneus. is abſente, aut laborante, aut aliter præpedito præfecto, illius nomine & vice pro tribunali ſedens, cauſas quaſlibet civiles,

viles, quantumvis graves, judicat, ut
ii eadem, qua præfectus, authoritate
potestate polleat iis in cauſis.

Apparitores præterea aliquot è po-
ulo à Conſilio, de quo mox verba
ent, eliguntur, qui ad omnia impera-
ı dicto audientes ſint. Serviunt autem
: obediunt cum præfecto, tum etiam
eipublicæ, ſive communitati. Atque
i ſunt dominorum & præfecti magi-
tratus ſive officiales.

Populus & plebs, quæ nunc reliqua
ſt, Comitatus illius, ex veteri more
quotannis calend. januarii viros XXI
leligit, quos Conſiliarios vocant, quia
eipub. à conſiliis ſunt. Horum XII ex
præcipuo oppido, Locarno ſcilicet, aſ-
ſumũtur: tres è proximo alio oppido,
Scona, vel, ut aliis placet, Aſcona: reli-
qui ſex è pagis & aliis vallibus, hoc eſt,
è plebe reliqua. Eorum, qui Locarni eli-
guntur, ſex ſunt è nobilitate, quatuor
ex antiquorum civium cœtu, & duo ex
reſiduo populi: nonnunquam vero
tres; è nobilibus autem tantum quin-
que. E tribus porro, qui è populo Sco-
nenſi fiunt, unus de nobilibus Dunis,
duo alii de populo univerſo eliguntur.
Quum autem ex plebe ſex alios Con-
ſiliarios creari dixerim, per plebem do-
minii loca ea omnia intelligo, quæ
Poteſta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Poteſtates ſivePræfectos alios non habét,præter ſummum illum præfectum Commiſſarium. Quod ideo admonendum hic eſt,propter oppidum Briſagũ, vallem Verzaſcham,& Gambaronium, quæ Poteſtates ſuos, id eſt, ſubpræfectos quoſdam, & privata etiam jura, obtinent, ut paulo poſt monſtrabitur, & Conſiliarios non creant.

Conſiliariorum autem munus & officium eſt, videre curareque diligenter ne quid detrimenti reſpubl. capiat: præterea ſumptus publicos & ſtipendia omnia decernere, quæque ad totius reipub. incolumitatem facere videntur, diſponere & ordinare.

ConſiliariisProcuratores adjunguntur ſeptem. qui, quæ à Conſilio ſive Conſiliariis decreta, ſedulo diligenterque curant: dantque operam, ut quique ſuum faciant officium, nihil negligant, omnia exequantur. Sunt etiam Ædilium loco, quoniam ædificia publica procurant. Hi non carent fideli ſcriba, quem Cancellarium appellant, à quo omnia Conſilii acta in tabulas referuntur.

Porro autem, quia COMMVNITAS nullam publicam pecuniam reponit, Quęſtor ærarius quotannis nov⁹ creatur, qui à Conſiliariis decretâ pecuniæ ſum-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſummã colligit & exigit à Conſulibus ſive conventibus. Quilibet enim conventus, ſive parochia, ſuum habet Conſulem, (vocari autem Conſules videntur, quod quique publicis ſuorum pagorum rebus conſulant, ſintque patres pagorum quidam;) qui veluti minores quæſtores ſunt. Hi à ſingulis patribus familias, vel à familiis, exigunt debitam pecuniam, quam ſcilicet Conſiliarii præſcripſerint, & impoſuerint illis, dinumerandam & ſolvendam: quam quidem Quæſtori numerant. Modus autem exigendi eſt, pro cuiuſlibet familiæ & parochiæ ratione cenſus bonorum, ſive iuxta æſtimationem bonorum, & taxationum numerũ. ſcit enim quęlibet non modo parochia, verumetiam familia, quantumvis minima, quid quantumve debeat pro quaque taxatione. Vna vero taxatio illis eſt librarum centum Imperialium ſumma, aureorum videlicet Rhenenſium viginti ſeptem, tertia unius parte minus. Conſules itaq; à familiis, quæſtor à conſulibus exigit: qui poſtea ſuum, in primis dominis Helvetiis, annuum cenſum perſolvit: qui & præfecto, & medicis, & ludimagiſtris, & apparitoribus, & quibuſcunque aliis publico ſtipendio conductis, ſua

ſua ſtipendia exponit: adhæc ſumptu
alios publicos omnes facit: & in ſum
ma, quicquid reipub. nomine dandun
eſt, dat. Elapſo ſuo anno, adminiſtra
tionis rationem coram Conſilio au
Procuratoribus reddit: ſubductaqu
ratione accepti & expenſi, ſi plus ex
pendit quam acceperit, ſucceſſor red
dit: ſin contra, quod ſupereſt, ſucceſſor
dinumeratur.

Præter jam dictos magiſtratus ho
quoque creant; nimirum duos annon
præfectos; (ut alios quoſdam minore
officiales prætercam;) & totidem, qu
viis purgãdis, reparandis, ſternendiſv
præſunt. Creantur hi omnes à Cõſilio

Quoniam autem regio propter vici
nos montes, & valles, ſylvis cæduis re
ferta eſt, in quibus proceræ, ſpecioſæq
& pretioſę arbores, larix in primis (quę
etiam agaricum gignit ſelectiſſimum)
& abies, ad ædificia cumprimis expeti
tæ, creſcunt, ex quibus Locarnẽſes ma-
gnum lucrũ faciunt: rei lignariæ mer-
catores judicem ſive præfectum eli-
gunt, à quo lites & controverſiæ de re
lignaria ortæ judicantur. Excelſæ enim
arbores cæſæ primũ in partes aliquot,
quas *borras* vocant, ſecantur, ut com-
modius per anguſtias vallium perque
flexuoſos & ſaxoſos torrẽtes in Verba-
num

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

um deduci queant;ubi poſtea in rates iſpoſitæ per totum Verbani tractum, einde per Ticinum fluvium (qui , ut ıfluit in Verbanum , ita ex eodem ffluit) Mediolanum & Papiam mana copia deducuntur : nec tantum runci illi arborum , ſed etiam tigna, ive trabes larignæ, longæ & pulchræ. ſſeres quoque ex iiſdem arboribus bſque numero. lignorum item variorum copia pro calcariis. ſic & carboıum. Papia rurſum per Padum , in quem Ticinus ſeſe exonerat , Cremoıam Placentiamque deſcendunt. Imo i velint , Ferrariam, & Mantuam, & Venetias uſque, & in Adriaticum mae. Arborum trunci juſtam ſuam quandam tum longitudinem , tum craſſitiem habent. mercatorum quoque ſigno notantur. ſimiliter & tignorum vallis Verzaſcha, & vallis Media, liæque proximę, incredibilem numerum dant ; ubi torrentes impenſe augentur.

Briſagum, &c.

AD Locarnenſem præfecturam pertinet etiam oppidum Briſagum, ad Verbani lacus ripam ſeptentrionalem, in finibus totius Helvetici dominii: quatuor millibus paſſuum à cœnobio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

diſtans. Item vallis Verzaſcha, ad orientem, à flumine Verzaſcha per ipſam deſcendente nomen habens. Similiter & Gambaronium, ad Verbani littus meridionale. Habent vero loca hæc ſuos ſubpræfectos, quos Poteſtates nominant. ad quos civiles duntaxat cauſas referunt: nam criminales non niſi ſub communi præfecto Locarnenſi tractant. Imo in cauſis illis civilibus ad Commiſſarium provocare licet.

Porro quum ſubpræfectos illos ſibi ipſis pręficiant, quos volunt è ſuis, vallis Verzaſcha & Gambaronii habitatores; Briſagi tamen populus id juris non habet, ſed præfectum de Aureliana nobili familia, quæ Locarni eſt, altero quoque anno ſibi eligit quem vult. Horum locorum incolæ pecuniæ nihil contribuunt; ſuam tamen portionem cenſus dominorum, & ſtipendii Commiſſario debiti, conferunt, ſuos quoque publicos ſumptus ipſi ſuis in pagis faciunt.

Exules Locarnenſes.

EX oppido Locarno ſuperius deſcripto, oriundi ſunt Locarnenſes exules, qui Tiguri aliiſque in locis habitant. Quum enim cives eius loci aliquot, qui hodie vivunt adhuc omnes,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

te annos triginta purioris religionis
dio flagrarent, decretaque Pontifi-
ſuſpecta haberēt omnino; primum
nquiſitis hinc inde libris, euangeli-
m doctrinam hauſerunt; ipſi poſtea
ncives ſuos permultos eandem do-
erunt. Et duodecim annorum ſpa-
, ſub anno ſcilicet 1542, uſque ad
num 1554, factum eſt, ut gnaviter
s eam in rem incumbentibus mag-
s civium Locarnenſium numerus
ntra omnem perſecutionis vim, re-
tis Romani Pontificis decretis, unius
angelii decreta amplecteretur. Quod
um & dominorum pars maxima,
loci illius cives permulti ferendum
n eſſe ducerent, ſequenti anno 1550
ultos in exilium miſerunt, familias
inimum triginta: eos videlicet om-
s, qui à nova religione, ſicut illi vo-
nt, ad veterem redire recuſabant.
erunt autem eo in cœtu viri nobi-
& ignobiles, docti & indocti, divi-
, & pauperes, adulti, pueri, & in-
ntes: mariti abſque ſuis uxoribus,
ores abſque ſuis maritis: patres ſine
eris ſuis, liberi ſine parentibus. Hi
nigne admodum à Tigurinis hoſpi-
ſuſcepti, beneficiiſque multis affe-
fuerunt, & afficiuntur; ita ut etiam
civium numerum nonnulli relati

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſint; aliqui quoque publico ſtipendi
ornati. Acceperunt etiam initio à Ber
nenſibus collectã non vulgarem, iter
à Baſilienſibus, & Sabaudiæ urbibu
aliquot, quibus pauperes ipſorum an
nis jam multis fruiti ſunt.

FINIS.

V. DA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

V.

DANIELIS EREMITAE BELGAE DE HELVETIORVM, RÆTOrum, Sedunenſium ſitu, republica, moribus, epiſtola.

Ad

D. FERD. GONZAGAM, *Mantuæ Ducis filium.*

PROLOGVS.

PROMISSI tibi dudum muneris, licet exilis, immenſam gratiam tandem inire, veſtra, excellentiſſime Princeps, induxit majeſtas ſimul & humanitas; Humanitas ſupra omnem majeſtatem; Majeſtas nullam infra humanitatem; Illa qua jubere poteras, petere voluiſti; hac, quæ petebas, ſecurius imperaſti. Ac ſicut diverſiſſimis virtutibus, familiaritate & animi magnitudine, & amaris ſimul & ſuſpiceris; ſic in hac ſtudiorum parte, idem iiſdem & invitas ad gratiam, & deterres: cum nihil excelſo & ſublimi judicio tuo offerri debeat, niſi ſublime idem & excelſum. Venio tamen etiam ſupplex ad amœniorem ingenii tui aram; non thure

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

aut incenſis, ſed lacte ac libo litaturus certa ac non dubia ſpe, gratius, cum tenui facultate obedientem, quam cum onere munerum ambitioſum oſtendere. De Helvetiorum Ræorumque moribus ſcribere promiſi; Congruens ſimplicitati noſtræ materia, ſed tuæ impar majeſtati: cui ne demtum quicquam tenui oblatione videatur intercedat tenuitati noſtræ veſtra humanitas, ſuppletura laboris defectum cui addere velle laudem ut præſumtionis nimiæ; ita accipere ab ea lumen decuſque, modeſtæ ambitionis erit.

Situs Helvetiæ.

ERgo [1] Helvetia omnis, [2] Rætiaque, Germaniæ pars, ab ortu, Norico & Tirolenſi Comitatu; à ſeptentrione Suevia; ab occidente Allobrogum Ducatu terminatur; à meridie Italiam oſtentat: vaſtis undique altiſſimiſque clauſa montibus eadem & obſeſſa: clementius inſurgentibus montium jugis, qua Vindelicis, Rauraciſque; ad miraculum editis, qua Noricis Inſubribuſque obtenditur. Iis & ipſi inter ſe, & undique ab aliis ſeparantur; præſcribente ſuis cuique finibus terminos ipſa natura & eaſdem muniente.

Alpes.

Alpes.

HIc fama celebratiſſimę illę 3 Alpes, jam olim Herculis & Hannibalis trajectu notæ: Pœninæ ſummæ, Cottiæque, apud Salaſſios Viberoſque: Adulæ, Grajæque, Miſaucos penes & Lepontios: In Engadinorum ora Iuliæ. Vatarus & Brantius montes apud Venones: Rætico in Rucantiis, & notatus magni Cæſaris ſcriptis Iura mons, Lemanno imminens lacui. Adduntur & Abnobæ montes in Tulingorum finibus, falſo Danubii origine clari. Horridi ſylvis omnes, vagi ſolitudine, & informes terris plerique; ſed aſperiores cœlo, triſtiores cultu aſpectuque qua Italiam monſtrant, Rætis Seduſiiſque habitati. Vaſtum in vorticibus ubique ſilentium, ingens ſolitudo; in crepidinibus veſtiti ſylvis. Amnibus paſſim torrentibuſque perfunduntur. Frigus habitat pæne perpetuum, niveſque etiam æſtivæ; ſed clementiores tunc ſine damno: hybernis menſibus durius inimicæ: oneroſa quippe nix, ventorum intemperie declivi montium acta in ima vallium incredibili cũ immanitate præceps it, & villas vicoſque ſubvertit; unico in hunc hoſtẽ remedio, muris ædes molibuſque parietem munire;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

nullum quippe hoſtē gravius metuunt, ad integros ſæpe menſes obſidentem; dum frigoris niviumque injuriam intra domorum clauſtra hypocauſtis ſuperant, quoad æſtatis & ſolis ſubſidio leventur. Parva videantur hæc, conſiderantibus, eam eſſe locis quibuſdam ſeveritatem rigoremque naturæ, inter contiguitates præſertim montium, ut ad defectum terræ mortuorum corpora [4] glacie condantur; ingenti ſtoliditatis humanæ argumento, quaſi non alibi felicis terræ abunde ſit, ut eam nobis & viventibus negemus & demortuis. non deſerit nos natura, ſed illam nos. Habet tamen etiam infelix hæc habitatio avaritiæ humanæ fomenta: in cacuminibus & convallibus ſummorum montium armenta alunt; lactis caſeique perquam optimi ex eo numerus ſimul & pretium : at miſerū mehercle genus hominum, & nihilo ſuis armentis felicius, quibuſcum ad cuſtodiam excubant; ſecreti à conſuetudine, à commercio; nulla niſi pecudum ſocietate;iiſdem illis magis quam ſibi ſimiles;quippe quibus & ſermonis nonnunquam longa intermiſſione oblivio eveniat. Lenitur hæc aſperitas leni quoque ope opibuſque naturæ: Venas quippe metalli, plumbi, ferri,

æris,

ris, argenti oſtendit potius natura uam dedit. Cryſtalli ingens copia, efoſſi terra partim in ſummis montius, partim præruptis in montibus ollecti. duum id generum, clarum num & pellucidum, pretii majoris; ibfuſcum alterũ ac livens colore ſubiteo. magnitudo variat, ſicut omium è terra naſcentium: ad quinquainta pondo integrum & nõ vitiatum ſe reperi. Apud Sedunos carbo vituinoſus metalli inſtar effoditur; is in alcaria fornace combuſtus, ſtrue linorum adhibita, in calcem converitur, novo & eleganti modo. Abundat larice; ex qua agaricum, inter purantia celebre; & reſina, qua terebinhinæ loco ipſa gens utitur. In tanta uſteritate locorum rerumque penuia vivit tamen illa gens; ſparſis paſim domibus, & quibuſdam locis adeo niquis, ut viſu, nedum habitatu, duum ſit. Retruſiſſima inibi ædificia, ædeſque etiam ſacræ, montium crepidiibus præcipitiiſque adhærent; in hoc irgente religione, tanquam major ibi ius ſit reverentia, ubi major ſolitudo; cultus potior, ubi major labos. Sic abariæ illa, ſic Bremiſa, ſic apud S. Bernardi Divæ Virgini ſacra, ſic infinita urrexerunt: in tantum aucta ſuperſti-

tione, ut idolo, quod ibi antiquitus prętereuntium cultui habebatur, ſacellum circumſtruxerint; nugante vulgo & credente, dejectos hic à D. Bernardo dæmones ididem includi. Sed in his Alpium tractibus maxime mirum, variare ſub eodem cœlo tempeſtates, eodemque die iter facientes in hyemem, in ver, in meſſem incidere. ſummis in montibus nives & gelu; in depreſſioribus eorum partibus paſcua perpulchre viridantia conſpicari eſt; ad radices colligi fenum; ſimulque imis in vallibus frumenta ſecari vidimus ipſi, & mirati ſumus.

Aqua.

CAuſſatur frequẽs nix aquas copioſiores: Coactæ & quaſi inhibitæ montium obſtaculis nubes, nivem ponunt, quæ ſubinde diverſos per meatus decidua de montibus aut impetu acta, aut mollius collecta, in torrentes abit, & hi conjuncti in fluvios; quibus deficiente alveo, ac ſtagnantibus, lacus excitantur multi magnique. Videas paſſim aquarum collectos gurgites magno cum pondere de montium cacuminibus, factis ſpatiis, decidere, excitato per impetum caſumque violentum pulvere fumo ſimili: ſed illæ mira

gentis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

gentis ſolertia uſui paſſim urbium domuumq; accomodatæ & ornamento: diductis ſubinde per urbes aquis & in canales coactis, aquarum ſimul inopię conſulunt, & munditiei oppidorum: decurſu quippe earum ſordes & illuvies cæni efferuntur. Corrigitur aliquando natura, ſicubi deficiat. Eadem arte & ſterilitati medentur agrorũ, deflexis paſſim fluminum ac torrentium curſibus, aut correctis; prętereuntemq; & otioſam alias aquam ſuis egeſtas humana uſibus accommodavit. Vidimus apud Lepontios non procul à Rheni capite perrari rem exempli, audaciæ majoris dicam an impenſæ, traductum ex vicino monte flumen, in proximum, qui cætero ſatis amænus aquarum indigebat, ingenti & gigantea prorſus mole. ſuppoſitis tibicinibus & canteriis canales & aquę ductus lignei ſuſpendebantur, cæſis ante nudarum rupium lateribus. Non agnoſcit ingratitudo humana naturę bona, niſi labore emantur.

Nec is tamen ſine uſu aut uſura labos: ad labentis aquæ impetus molas frumentarias adhibent, alibi pro ſua quiſque neceſſitate ſubducit partem quam ad ſuos uſus referat. Sic & ad ſignandam monetam, alibi ad tornan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

dos lebetes aheneos accomodatam vidimus, miranda felicitate inventionis.

Fontes.

AVgent aquarum copiam fontes per univerſum hunc tractum frequentiores, diligẽtia majori & operoſitate, quam arte aut ornamentis, ad noſtratium uſum diductæ; inter quos uſu ſalubri nonnulli, & calidæ aquæ, morbis medentes, etiam experimentis claræ.

Thermæ.

NOtæ præter cæteras Aquæ Helveticæ, in modum municipii auctæ: quæ apud Seduſios nomine tantum & fama valent. utiliores Ræticæ in Engadinorum tractu, guſtu vini; ut alio potu peregrino nõ utantur. Sed omnium magis mirandæ Fabariæ, à vicino Benedictinorum cœnobio nomen ſortitæ, in Racantiorũ ambitu, intra montium fauces portentoſo aſpectu, aditu difficiles, infernali trucique ſitu; ac, velut horrendo in barathro, ſtrepitu prçterlabentis per vicina ſaxa cauteſque fluvii, & continuo ruentis aquæ impluvio, pulſantur. Nec deterret ea loci facies ab ingreſſu, cum frequentes eo morbidi conveniant. Mirum vero, periculum homines ſanitatis facere, ut ſanitatem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſanitatem acquirant: quis namque inter fœtorem, fumos, contagia, ſperet morbos depellere, cum ex ipſis fiant? ingunt tamen exempla miſeri, & credunt: ſanatoſq; audiunt ſemper alios; ſe vident nunquam. Non tanta terræ aquiſque ſocietas nobiſcum eſt, ut eas cuivis morbo medicinam facere poſſe putemus.

Flumina.

ABeunt tandem conjunctę hæ aquæ in fluvios: ex quo præcipuis Europæ fluminibus hinc origo. hinc fama celebratiſſimi Rhenus & Iſter, hinc Rhodanus, hinc Ænus, junctis pene initiis, diverſiſſimas per oras in maria evomuntur.

Rhenus.

RHeni [5] duplex ac dubia origo in ambiguo reliquit, anteriorne an poſterior (nam ita diſtinguuntur) verum illius caput. Ille apud Antuates ſummas pone Alpes; hic penes Miſaucos incipit. ego veram originem neutri aſſignaverim; cum infinitis pene initiis, Rheni omnibus nomine inſignitis, utrimque naſcatur; quibus in unum tandem coactis, & apud Ilianum ſupra Curiam unum in alveum con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

confluentibus, continuo & minime interrupto curſu it, donec aliorum quoque interventu fluminum augeatur: Lacum deinde Podamicum ingreſſus, & ſub Scaphuſia cataracte præcipiti interruptus, Germaniam in occidentem verſus æquus præterlabitur, donec apud principium agri Batavi nomen ſimul perdat & curſum; obturato olim per caſum vero & antiquo eius ore, reliquo Moſa aliiſque fluminibus hauſto.

Rhodanus.

VIcinus Rheno Rhodanus [9], adverſa ſummarum Alpium parte è monte glaciali ac nivoſo nat[9], ſoluta ſole glaciei niviſque vi, & adjuta fontis copioſi ſcaturigine, citato ſtatim curſu ingens à primordio rapiduſque per Seduſios ruit. Dein per Allobroges inter rupes & ſaxa coactior, latiore mox ac liberiore alveo Galliam præterlapſus, ſupra Arelatenſes in oceanum effunditur.

Danubius.

IN conterminis Helvetiorum finibus ſupra Tulingos Danubius [7] ſurgit, nō longe ab Abnobæ montis jugis hactenus credita origine, pellucido è fonte, ab eius ditionis dominis ſuperbo ædificio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

io circumjecto, ebulliens: auctus ſta-
n ditatuſque vicino flumine, & aliis
ox, ac infinitis ſeſe inſinuantib⁹, per
ermanias, Pannonias, Daciaſque di-
rſis anfractibus meat: donec in mare
nticum ſex meatibus irrumpat.

Aenus.

ENus, apud Venones tribus lacubus in Iuliis Alpibus ortus, Noricos æterfluit, donec & idem Danubio iſceatur.

Reliqui fluvii.

Aurus, Arula, Limagus, Vrſa, iiſdem Alpibus orti, veterum Helve- orum 8 Pagos diſtinguentes, & hæc icerinum per lacum, ille per Tiguri- um productus, Rhenum adjuvant; quem & Langalus ex Prætigoia deſ- ndit: & in Rucantiorum finibus xta Scalam montem lapſus Sara, & bi Ticinus, aliique innumeri.

Lacus.

NIhilo inferiores fluminibus lacus, quos pene ſingula, quædam & du- ices faciunt: Rhenus, Venetum & odamicum; Lemanum, Rhoda- us; Rivarium & Tigurinum nobiles, magus ignobile flumen: Lucerinum

Vrſa

Vrſa facit: Cæteros, Verbanũ, Gaunũ, Larium, Semnium, Benacum, in meridie omnes, ſui quemq; fluvii gignunt. Ampliſſimus Lemanus, adjectu clararum antiquarumque urbium nobilis; ſed cui non cedat Podamicus, nunc Brigantinus, nunc Acronius, nunc Venetus, cognominatus. certo & olim creditum, Rhenum præterlabentem non miſcere undas; quod & de Benaco memoriæ traditur. Cinctus undique amæniſſimis locis & caſtellis in delicias exſtructis, ſpeciem præbet mirabilem: addit decorem ſub ipſa fauce etiam ponte cluſum oppidũ Conſtantia, claras mox inter urbes memoranda. Notati & fama celebratis urbibus Tigurinus & Lucerinꝰ: ſed ille etiam pōte memorabilis ad duo millia aut eo amplius paſſuum excedente, Rapperſvvilam prope, qua ad Eremitas, Divæ Virgini ſacram ædem, iter eſt. Rivarius editiſſimis & viſu horrendis undique montibus clauſus metum facit inſpectanti, tanquam nuſquam exitus ſit. Eſt & Pilatiꝰ lacus, miraculo & vanitate notatus; injectu quippe ſordium irritatum ciere tempeſtates ajunt: quod tamen ego in medio reliquerim; ac, ſicut probare argumentis longum, ita refutare ſupervacuum ſit.

Piſces

Piſces.

Eraces hi omnes piſcium; inter quos & rariores quidam, & proprii ſuis uique lacubus. Truttarum nuſquam ajor copia. adverſo fere flumine nt, frigoris captandi cauſa. hinc eſt, uod maximas & ad triginta pondo b primordio Rhenus Rhodanuſque ant. In tanta tamen aquarum copia ræ naves cymbis in Liburnicarum odum utuntur: nec ſemper vento, ut oſtrates. non niſi ſecundo navigant: bliquare ſinus neſciunt: remis fere dſident. ita obtinuit, ut ubi incedi erra poſſit, aqua non volentes utan-ur. id ex equorum copia fit, ſecurius eleriuſque euntium: nam ex vento endere, aut ſulcare undas lento itine-e, ubi per negotia urgeare, permole-um eſt. etiam regio montoſa ventos rcet, unicum navigationis pręſidium.

Valles.

TAlis vera & genuina Helvetiæ facies ſituſque: nam & clementius libi ſalubreque & fertile ſolum, ſed ua aut Galliæ aut qua Germaniæ adicet. Plurima apud Bernates & Tiguinos vineta, & alibi & paſcua & viriaria omni fructiferarum arborum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

genere conſita. cætero ſterilior, niſi quod valles quædam amænæ juxta ac feraces frugum. Qua Rhodanus fluviorum Galliæ fertiliſſimus apud Lepontios Viberoſque oritur, vallis eſt modice lata; undique præruptis altiſſimiſque montibus cincta, ſinuante ſe fluminis curſu porrigitur; & inferente ſe mox anguſtis in lacum faucibus fluvio, coeuntibus pene in unum montibus clauditur. eam vallem hodie [10] Valeſii habitant, præcipuam fertilitate, & ferendo vino fructibuſq; nulli parem; (niſi quis primas [11] Volturenæ detulerit Italico cœlo ſoloque;) nihil ex vicinorum Rhætorum auſteritate retinentem; atque hoc ipſo campis ac planicie feliciorem, quod oppoſitorū montium reflexione calor augeatur; bis quippe annuatim reponit commiſſas fruges. vina eius, & olim celebria, & Mantuani vatis carminibus decantata, ſummo hodie in pretio ſunt. Includitur hæc quoq; montibus, ſed arctior & reſtrictior orientem verſus, difficili ad Tridentinos aditu; utroque etiam latere continuis montibus obſeſſo, ſed ſterilibus, qui ſeptemtrionem Rætoſque; fertilioribus, qui meridiem Galliamque Ciſalpinam ſpectant. patet in occidente declivis jugis; & à dextra alia

quoque

quoque valle ſeſe aperiente, lacum Larium oſtentat. Cæteræ vallium aut modice fecundæ aut ſteriles. quædam tamen, arctę licet, & exiguæ, fertilitate ſupra reliquas ſunt ex incolarũ diligétia: induſtrii enim ac ſolertes vincunt ſterilitatem loci. Operæ haud parum in derivandis aquis ponunt; prata, hortos, vineas irrigant. Apud Rhætos vallium eæ pene populoſæ magis quæ ſteriles; Iliantum, Longaniſſa, aliæque: Ibique demum vera Rhætia eſt, non alienis imbuta moribus, non corrupta deliciis; ſolas nives, ſolas ſolitudines veneratur: hic ambitionis meta, hic cupiditatum terminus, hic manent, hic generant; nec extra, nec ultra norunt; hic ſui ſimilis natura ſuas tantum leges ſequitur, nec præpoſtera aut præmatura venere corrupta numeroſas validaſque gentes alit.

Strumæ.

SVnt & in his vallium nonnullæ ſtrumoſæ [12] dictæ, eo quod earum incolæ grandibus ſub gutture ſtrumis ſint. aquarum id vitio fieri autumant, falſa ratione; cum & idem divitibus aquam perraro bibentib⁹ eveniat: nugantur alii, implere pituita artus & inflare aquas venis metallorũ infectas.

ego incertas rei cauſas in medio relinquam: niſi quis & loci vitio adſcripſerit; cum eadem ratione naturæ, iiſdem in locis ſint & pagi fatuis [13] referti. nullo ii cibo humano, quidam & ſtercore & excrementis, alii fæno paſcuntur: nudi etiam per hyemem incedũt: ſono magis quam ſermone utuntur, quippe qui à nullo mortalium intelligatur. Monſtratur tamẽ & fons in agro Tigurino paulo ſupra qua Taurus [14] Rhenum ingreditur, cuius aqua hauſta ſtrũmoſos efficiat; & in Cicera valle amnis qui fatuos ac ſtolidos: quarum rerum cauſę in occulto latent. Et, quod magis mirere, vidi in Bernatibus, mulierem ad decem annos citra omnem cibi potuſque humani uſum vixiſſe tamen, ſed per miraculum oſtentatam; torquentibus ſe fruſtra medicis & cauſam quærentibus, cum ſupra infirmitatis humanæ terminos ſit. Fructus tractus hujus in conterminis Italiæ vicinis feliciores, alibi agreſtes: vinum, cuius avidiſſimi ſunt, locis etiam parum idoneis colligunt; inde ægra maturitas; nec eadem ubique bonitas. quibus omnino deficit, à Seduſiis Voltureniſque, junctis ſarcinariis, exportant. Fert & Valeſia crocum, magno gentis lucro.

Ani-

Animalia.

ANimalia eadem fere quæ apud nos, ſed & rariora generat. Frequentiores capreæ montanæ in ſummitatibus duntaxat montium agunt; ſaltu montes integros metiuntur: nive victitare ajunt; ligno & foliis rarius: calorem averſantur, nec ferunt, certo experimento, in valles expulſas ſtatim deficere. non niſi primis annis capi à venatoribus accepi: excellentiſſimas ſolas, invidia gloriaque pulchritudinis. capiuntur, ſicubi à matribus imperitia viarum deerraverint; cæteroquin captu difficillimæ. Ipſe integrum ad menſem apud Curienſes vivam alui.

Eſt & ibex, velocitate admiranda; licet capite vaſto, cornuum pondere onerato, mira & incredibili pernicitate è monte alio in alium tranſiliens. Librat ſe in cornua: ut tormento aliquo rotatus in petras, viſu celerius huc aut illuc exſultet. ſed magis mirere, loci illi tantillum ſufficere, quantum capiendis extremis ungularum tibiis ſatis ſit; eas arctiſſime conjungit, & uno impetu aſſurgens tanquam vento raptus, oculis eripitur. Etiam venatori cautio eſt, arcte ſaxis aut montibus inniti, ne quid ſpatii medii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſit; transverſis ſiquidem cornibus in præceps agunt ſi quem erectum montibus diſtare viderint.

Hic & mures illi, à loco nomen ſortiti Alpini, magnitudine felium: ſomniculoſi à cõtinuo ſomno dicti, quem ad ſex fere menſes protrahunt: ad eum ante ſe inſtruunt, pabulo in ſpecus convecto, non devorando, ſed cui mollius incubent. Videas alternos marem ac fœminam, ſupra ſe complexo faſce herbæ, ſupinos cauda mordicus apprehenſa invicem detrahi ad ſpecum; ideoq; illo tempore detrito ſunt dorſo. Mox citant ſe excitantque alto ſono; eodem &, à venatoribus inſectati, produnt ſe, aut fugam mutuo monent. Comedunt innixi natibus, pedibus anteriorib9 vice manuum fungentibus; poſteriorib9 & ſolis gradiuntur.

Reliqua animalium, vrſi, lepores, colorem pro tempeſtate anni variant. Albi hyeme; ſuccedente æſtate, paulatim naturalem colorem induunt; intermedio temporis maculoſi. ſed & copia eſt: quinquaginta una die lepores una in domo diſtractos vidi. Immenſæ ſupra fidem magnitudinis boves, quorum in Italiam quotannis infinita aguntur armenta. Sunt & lupi, rhoes, lynces; ſimiliter phaſiani, perdices,

erdices, utriuſque generis otides; la-
opodes, ſed ſylveſtres.

Sylvæ.

SYlvis Helvetia tota Rætiaque referta eſt; diſcurrēte olim ſaltu Hercynio; unc interciſo adeo, ut non niſi por-iunculis videatur. Sed hic eius initia, irca vetera Auguſtæ Rauracorum [5] veſtigia, pene in totum ipſo inum-rata: Certis dein intervallis Germa-iam implet, donec apud Cheruſcos omen iterum inveniat & magnitu-dinem.

Vrbes.

VRbes & municipia pro loco egre-gia. Ambitu fluminis, peninſula pene Berna, [16] eleganti & pervenuſta ædium omnium & viarum ſimilitudi-ne, nulli urbium quam ſibi ſimilis.

Certat ſitu & flumine Baſilea, [1] cæ-terum ſtructuris ſuperbior, loci volu-ptate etiam gratior: ſcindit mediam Rhenus altiori quam latiori alveo: ponte ſtratus ſublicio, ut diviſa urbs videri non debeat: ædificia picturatis paſſim veſtibulis mirum quantum ad-dāt decoris: notabilis in ea venuſtas & forma mulierum; prope ſine exemplo; in tam numeroſa gente pauciſſimas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

deformes. Famam nomenque academia dat, literatorum conſeſſu illuſtris.

Æmula illi amnis ſimilitudine Scaphuſia; ſed reliquo minorem nobilitat cataractes fluminis, horrendo cum impetu & ſpecie mirabili dilabens.

Lucerna [18] amæna prorſus vicinia lacus, quem ponte tegit, in uſum ſimul & ſpeciem.

Idem Tiguri ſitus; ſed quantum cultu & nitore contendit, tantum antiquitatę præcedit: ingens id oppidum; ædibus, populo, mercatu frequens, & affluentia peregrinorum; prima Helveticarum vrbium.

Habet & Valeſia urbem antiquitate, ſitu, fama illuſtrem Sedunum. qua amœniorem ad formam pandit ſeſe vallis Sittæ, flumini adjacet, cincta planicie. Imminet ab oriente mons medius inter adverſos, quibus utrinque vallis cingitur, duplici vertice aſſurgens: Invius alter & præcipiti ac inacceſſibili pene apice arcem in ſummitate oſtentat, temporibus dubiis & peſtilentia infectis epiſcopo reſervatam; auram inibi ſalubriorem frigidioremque exiſtimant: Alterum ſacris deſtinatum Canonici tenent. Civitas ipſa radici montis adjacet; ſatis pro loco elegans, turribus & ædificiis aſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

urgit. Vetus procul dubio oppidum, ſed ſublatis per inteſtina bella aut incendia monumentis, fidem eius rei ſola credulitate tuentur: gloriantur & ipſi dedecore ſuo, victos ſe olim à Cæſare; oſtentantque effoſſa monumenta effugientibus litteris. In circuitu paſſim urbis arces, domus, templa exciſa. Etiam alibi rupes pagum integrum ſummo mõte ſuſpendit. Patriam hanc Cardinalis Sedunenſis nuper illuſtrat.

Supereſt & antiquæ quondam urbis Agauni tenue veſtigium, ſancti Mauritii magni martyris manibus nobilitatum. Stant & hodie campi ferales, quibus ſancti viri memoriam Comitumque eius reliquias inſepultas venerati ſumus. patent late mæſti loci, viſuque ac memoria deformes: ſparſa paſſim albentia vetuſtate oſſa, fragmina telorum, equorum artus prope ſacras ædes, & ara divis martyrum manibus dicata.

Eſt inter Rætos Curia, caput gentis, ad pedes trium montium ſita, præterlabente Rheno, ibi demum nomen ſuum per magnitudinem merente. Ponte illum momentaneo & temporaneo ſtratum vidi aliquando miro artificio, quo vincta, ſecurius trajicerentur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

SuperſuntGlarona, Tugium, Vnder-vvalda, æmuli urbium vici, ſed in Helvetiis ſiti; & Suitienſes, toti Helvetiæ nomen ſuum dantes.

Eſt & Bada, amœno ſalubrium aquarum uſu frequens, meditullio loci ſita. annua comitia aperit.

Friburgum, Soloturna, inter urbes numerantur magis quam merentur; ſed & hæc antiquitatem jactat, tamquam prima Germanicarum urbium cum Treveris nata.

Sunt & inRhætisChiavena, Morbenium, & ſacraDivæ Virginis æde nota Tiranum; ſed Italiæ annumeranda; quibus cum Rhætis commune nihil præter imperii ſocietatem.

Annumerabimus & urbibus Conſtantiam, medio magni lacus ſitam. qua anguſtis utrinque brachiis pene clauditur, amœno & eleganti opere aſſurgit, incertum ſpecie magis & nitore ædium an venuſtate & civilitate civium commendetur.

Reſpublica & regimen.

HAs terras, hæc loca, quæ gens, quibus legibus, moribus, inhabitet, ſupereſt dicere. Helvetii, antiqua Galliæ olim gens, armorum laude & ſtudio literarum juxta nobilis, niſi Romanorum armis ceſſiſſent: Variis & ſuis & alio-

iorum cladibus inſignes. Cum ever-
one mox imperii inventa potius quã
:cuperata libertate, inclẽmentia loci
ıtata eſt quo minus vicinis armis pe-
:rentur: donec Auſtriæ præclaræ do-
ıui, velut conciliante natura, ſeſe in-
nuarunt verius quam ſubjecerunt. &
ıanebat procul dubio felix imperiũ,
felicitati Principum, proregum ſub-
:cuta eſſet modeſtia moduſque. ii
entem, in libertate natam, quo ma-
is ſervitio voluntario detentam, eo
nagis indies magiſque laceſſere, caſtel-
s munitiſque locis coërcere; ac, tan-
uam metus major per injurias fieret,
ıbique inſolentia uti: quoad privatæ
n;uriæ in publicum tandem exitium
rupere: &, ne vindictæ comites deeſ-
ènt, ſumptus libertatis prætentus, ad
ùmenda arma irritandoſque ac mo-
vendos animos haut tenue momen-
:um. Primum recuperatæ libertatis
ıutorem Tellum celebrant, domeſtica
:alamitate publicis ſeditionibus cau-
ſam aperientem; quæ mox invalue-
re, accitis ſtatim pluribus in eandem
ſpem: pauciſque primo præfectorum
odio tumultuantibus, mox crevit la-
te malum; auctumque pertinaci & per
naturam inſito libertatis ſtudio, ac
negligentia dominorum, cum tolli
pote-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

poterat, poſtquam adolevit ingenti crimine Principum, peſſimoque ſeditioſorum exemplo ſtetit ac viguit. Neque, quod ſuperari levi patientia poterat, cum belli fortuna tentatum eſſet, componi cogique in priſtinum ſtatum potuit. Tantum valet in animis humanis obſtinatæ ſtudium libertatis. Aucti exinde termini, & principantium impunita licentia plures eadem audere impulit: reſq; tenues primum; mox, gliſcente audacia ſimul & impunitate, tandem invicti manſerunt. ſubductis varie hinc inde locis, & in fœdus coeuntibus, ſuavi delinimento blandientis libertatis, temeritas populi, adjuta fortuna, facilem exitum ſortita eſt; & ad quæ ſtudia temeraria primum detrectatio, mox evitandæ pænæ metus excitaverat, iiſdem illis ſupra ſpem, ſolo fortunæ beneficio, antiquam pene priſtinamque rei bellicæ gloriam recuperarunt. Sic per Pagos rurſum diviſi; quibus, prout ſorte aut armis provecti, pro meritis locus dignitaſq; evenit; cæteri, pro ratione armorum, ſubditi his aut illis manſere.

Pagi.

SVntque hodie Tigurini, Bernates, Lucernates, 19 Vranii, Suitienſes, Vnder-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

..dervvaldii, 20 Tugiani, Glareani, ..ſilienſes, Solodurnii, Friburgii, Sca-..uſiani, Appezellenſes. Reliquæ val-..m ſuperioribus variè ſubjectæ: Ergo-..u, Briſgovia, Nuithones, Aventicum, Alſatiæ quoque pars. Præfecturæ ..ædam Italicæ: Belinzona, Locarna, ..rtutis pretio datæ. Venere & in fœ-..ris partem Ræti, diverſis cauſis, ea-..em ad libertatem pertinacia; ſuntque ..urienſes, Ilienſes, Tavoſiani, Lepon-..i, Miſauci, Prætigoi, ſuis vallibus di-..incti, & tot fere gentes quot nomi-..a. Civitates ſeu communes infinitæ ..ibus, fœderibus comprehenduntur. ..ecepti ſunt & Seduſii, in decurias di-..iſi; ſua fere valle contenti, quæ illis in-..ar orbis eſt. Coiere & San-Gallenſes; ..ed, quo ſubjectionem averterent, ſa-..ius viſum, in fœdus, quam in ſervitutẽ ..enire: unum hoc etiam reliquorum ..xemplo peccarunt, habere Principẽ, & ..on obedire; ferre, & non admittere.

Horum omnium potentiſſimi Ber-..ates, amplis finibus; ſed uni urbi in ..eliquas jus. alternatim ſinguli civium ..ræfecturam gerunt. ex quibus opibus & potentia, augentur ita æquali cives omnes facultate, ſimilique opulentia. Bellicoſi ipſi; ſed imbellis turba ſubdi-torum: quorum pars Sabaudiæ, alia

aliis debeatur: eos Helvetios non eſſe, lingua & degener animus arguit; nihil etiam ex proceritate illa corporum, nihil ex virtute retinent; hoc ipſo lubentius parent & facilius imperantur. Sed Bernatibus cum magnitudine finium invidia crevit odioſa, velut inter pares potentia. Melius Tigurini, quiete nobiles, nec ambitione aut ſuperbia notati, licet in primatu & præſidentia. Præfecturæ eorum non numero ſed ſpecie potiores. Non abeunt ut reliqui in ſtudia partium; ſed gentes liberæ nulli ſe Principum fœdere adſtringunt; nec teneri ſe cuiquam putant alieno. Inferiores terris Baſilienſes, opibus valent. Neutro Quinque pagi, ſed armis potiores ſunt: ſane in affluentia & copia rerum hebet animus & enervatur; hic neceſſitate ipſa virtus retinetur; audaces & animoſos paupertas facit, quibus nullo perdendi metu acquirendi omne præſidium in armis ſit. Certe ſive natura loci ſive antiqua propagine, & forma corporis, & oſtentatione virtutum, reliquo antecedunt. Scaphuſiani ſuis mœnibus potentiam terminant; ne ponte quidem prætereuntis Rheni eorum juri relicto.

Ii populariter omnes, omnium maxime

me Rhæti, agunt,ad viginti quatuor
risdictionum capita; & ſingulis in-
iti conventus, omnes abſoluti: ſine
ctore, ſine capite, ſibi unoquoque
vente: ipſi regunt, ipſi reguntur: ipſi
gationes obeunt, ipſi audiunt: ipſi
perant, etiam dum imperantur. Si
æfectum legant, leges præſcribunt
uas illi ſervare neceſſe, illis rumpere
: mutare liberum ſit. Publicæ rei con-
ſulturi, omnes per conventus coëunt;
ox ſingulis è conventibus ſinguli: ex
uibus duo treſve præcipui claritudine
guntur de ſumma rei decreturi. ſed
ec decernunt tamen niſi relatione
em per conventus facta. Ferunt &
aleſiani dominum religionis, antiſti-
em, ſed nomine tenus, nulla alia au-
oritate quam quod primus ſit. Cæte-
um reipublicæ regimen penes ipſos
opulos eſt.

Fœdera.

HI omnes fœderibus [21] inter ſe &
conventionibus firmantur: ſemel
aut bis annuatim ſingulis è civitatibus
duo treſve, niſi aliter ratio belli aut pa-
cis poſtulet, conveniunt, nec quicquam
niſi in commune conſultant. Sed &
cum vicinis regibus fœdera inierũt, ſer-
vituti magis quã ſecuritati; Arma ſua
vitaſ-

vitaſque levi pretio addicunt: Idque apud illos reip. munimentum dicitur, cum ſervitus ſit: libertatem quippe exteri cuiuſque opibus gratificantur: turpe vero, quod armis pepereris, auro vendere. hinc illæ tot tantæque diſſenſiones, ſimultates, partium ſtudia; his pro Hiſpaniarum, illis pro Galliæ rege nitentibus. alios Sabaudiæ regulo, alios Venetorum reip., alios Ciſalpinæ Galliæ proregi conventionibus aſtrictos, quid mirum ſit; cum hanc aut illam in partem pretio flectantur. Nulli tamé avidiores ad pauxillũ hoc commodi Rætis ſunt, paupertate & ambitione diverſis inter ſe malis ſtimulantibus. in totum venales: & tamen ſe liberos vocant; cum in illis pretium ſit auctoramentum ſervitutis. Illa demum vera libertas eſt, quæ ſub patrocinio ductuque Principis, à vicinorum incurſu tuta libere ſuis perfruitur bonis. non eſt liber ille, qui arma vitamque non propriæ virtuti, ſed aliorum commodis emancipavit. Principum, quibus fœderibus adſtricti apud ſe legatos eſſe patiuntur, ſpecie amicitiæ, etiam imperio utentes, pecuniæ vi, ambitu, corruptionibus trahunt turbantque res, ut pro arbitrio fiant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Virtus bellica.

Communis juxta Rætis ac Helvetiis armorum gloria. citati, lubentes, & velut ad prædam decuſque exeunt: domi quippe paupertas & parſimonia; foris gloria & abundantia rerum. Pedites fere præliantur: rarus aut nullus equitum uſus; eoque victores ſæpius, quam victi. Nam in univerſum & cum judicio æſtimandum, plus penes peditem roboris. Propria genti conglobatio & per acies cuneoſque pertinax conjunctio invictos præſtat. Pugnam ſimul inire, ſimul cedere, eadem pertinacia. Diſponuntur per civitates Pagoſque ſinguli, quo diſcretus honos & infamia ſit. Privatorum laude & Pagī gloriantur. Imperant & imperantur eadem ambitione. nulloſq; puto mortales aut doctius cædere, aut ambitioſius pręcedere poſſe. Duces ex nobilitata aut virtute ſumūt. ſed nec iis infinita poteſtas; ordine tantum & nomine præcedunt; cæteris velut ſociis præeunt potius exemplo, quam imperant: parent tamen volentes, & ſerviunt. quoquo alii juſſi, ipſi ſponte eunt. Domum regreſſi ægre ad labores redeunt; nec, niſi confœderatis quoque Principibus pacem & otium agentibus, po-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

nere arma poſſunt: nam nec ingemere agris, arare terras, ſuas alienaſque fortunas incerta ſpe dubioque metu verſare adeo promptum, atque armis uti, adeſſe legionibus, hoſtem ferire, agere prædas, inter tympana tubaſque audiri. Regreſſi otio aut potationibus conſeneſcunt: oſtentant à reditu dona, torqueſque & inſignia Principum, vilia ſervitutis pretia. Nihil neque publicæ neq; privatæ rei ſine telo agunt; accubant & armati: per fora, per urbes, per agros accincti vagantur; tenui argumento libertatis; cum metus ſit potius, cum ferro eſſe. ſed vulgus ex more etiam portare gladios magis quam ſtringere docti, hereditarios fere enſes ferunt; quidam & onera cultrorum, oſtentui magis quam uſui. Armorum hæc ſtudia teſtantur vultuum feritate & truculentia; Rhæti præcipue & montium accolæ. feri homines cum locorū difficultate & auſteritate conſentiunt: rudes plerique moribus, colore difformes, ſed civiliores qui urbes incolunt. Eæ ut ſeſe habeant, dictum prius eſt: reliqui per pagos aut diſcreti habitant, nullo ædium nitore, operoſa tantum ſtrue lignorum, quæ & tempeſtatibus reſiſtat, & vetuſtate nigreſcens, hebeni Æthiopicæ ſimulitudine.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

æ. tecta è fiſſili lapide ad incendia arendia.

Sermo.

Ermo Germanus, ſed incomtior & ſine ornamento. Rhæti Seduſiique ngua [22] utuntur ante omnia defori. incolę Romanam vocant, nonnul. veteris linguæ ſimilitudine: ſed aliaum interventu corruptior: minime ubio contractæ olim cum S. imperio ocietatis teſtimonio. In confinio Itaæ idiomate Italico. Plures ex crebra onverſatione Gallica utuntur. Latina etus nuſquam vulgarior; minime mium, tanto in otio & quiete. Literas cire quam videri malunt; multique iunt multa, & multos multa etiam tent. Injurias neque faciunt libenter, eque accipiunt; acceptas graviter feunt: nec ſilentio iras nutriunt: ſtatim periunt, ſtatim conciliant. Cauſæ liſque omnes nono fere die aut octao interciduntur, nec ducunt ultra rotrahuntve. hic tantum nondum deo corruptis moribus, ut vendant nagiſtratus, emant judicia.

Religio.

DEorum cultus variat. Religione nonnulli meliores. cæteri ſuperſti-

tione utuntur: contemtu ſanctorum, obliterata divorum memoria, & libertate quoque divini cultus inſoleſcunt: Deos, quos colere non niſi pro libitu volunt, ne in templis qnidem admittunt: exempla Sanctorum cum imitari nequeant, ſupervacuum putant credere & memorari; ſcilicet eadem, qua Principes rebellione dejecerunt, Deos quoque oblivione traducturi. Manet tamen antiqua fide & moribus potior pars, reliquorum pervicaciæ exemplo relicta, ne error impetu cœptus, ignorantia & abſentia veritatis nutriatur.

Victus.

VIctus domi parcior, foris opulentior: Convictibus non alia gens effuſius indulget; ſine loci, perſonæ, temporis diſcrimine, iiſdem epulis, eodem potu, quemvis excipiunt: cum familiaribus & notis familiarius & diutius adſident; comi ſemper vultu; tanquam volentes & non inviti faciant. Epulæ operoſæ magis quam delicioſæ; & quãquam inconditi, largi tamen apparatus. Cibi ſimplices, ſed copioſi. apud Rhætos ferina & agreſtis; cuius idem apud illos uſus, qui apud nos bubulæ aut ovillæ. mures montanos & mihi in ſolenni convivio appoſuerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Potus.

SEd & in vino eadem ſimplicitas: nõ eadem temperantia. In potu deliciæ, in potu voluptas, nullo impenſiore ad alia guſtu. in hoc conveniunt, in hoc coeunt, in hoc negotiantur, hoc auſpicantur, hoc initiantur, hoc peragunt. Inde dies noctéſque potando trahunt. Ebrietas nulli probro. Saturi à convivio ad vomitum & ad reliqua exeunt; exonerati redeunt, penatum domuſq; cura fœminis liberiſque delegata; mira parcimonia ac frugalitate viventibus, quo maritorum gulæ parcatur, continuo popinis adſidentium. Etiam de rebus agendis inter pocula conſultant: prẹclare aut à majoribus aut à ſe geſta, tanquam audientibus exemplo futura, libenter memorant. eadem qua cætera libertate ſe ſuoſque extollunt. aperiunt quoque ſecreta pectoris per vinum, nihil ſilentio tranſmittentes. Nec dies tantum potu & ſermone trahunt; in ætates ducuntur pocula. Hyeme juxta focum & hypocauſtis adſident; ſed tum incluſi & ægre advenas hoſpitio excipientes. ſtultum videtur fovere illos qui ſibi ipſis parcere neſciant, tali tempeſtate foras euntes. Raræ ut inter vinolentos rixæ, raræ con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

tentiones; ſed & illæ de æmulatione armorum aut rerum præclare geſtarum. ſæpius convitiis, raro cædibus aut vulneribus tranſiguntur; quod mirum in continua ebrietate eſt. Quin & ſiquando vehementius in ſe inſurgunt, depoſitis in medium armis, pugnis rem manibuſque decernunt: ſed eodem momento conveniunt, iiſdem epulis, iiſdem poculis, à quibus ſurrexere, conciliantibus; & nullo alio ex contentionibus damno, niſi quod innovata pocula in noctem ducantur. Inter convivandum delinimenta quoque ſoni adhibent, ſed incultis inconditiſque numerorum modulis. ſaltu etiam capiuntur, ſed ad ſonum tympani gravi & affectato inceſſu, ita tamen ut delectari videas: feſſi ad pocula redeunt. Nulli mulierum ingredi in publicum convivium jus, niſi ſolenni apparatu nuptiarum. eas novo quoque modo celebrant.

Nuptiæ.

PRimum nova nupta armis domo excitur. ad tympani tibięque ſonum iter ingreditur, tanquam armorum quoque ſocia futura. Pro facultatibus major equorum comitatus. ipſa inſigni equo pone pronubii tergũ vecta,

ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ad mariti ædes ducitur. Inde initiata ſacris,in comitatu lectarum virginum obnuptis diademate vittaque capitibus,accipit ſacramentum. Ipſam antiqui uſus veſte conſpicuam mox ſponſus educit, apprehenſam cingulo tenens. & plura barbarum in morem. Ad ingreſſum egreſſumque ſacrarum ædium tubæ,tibiæ, tympana;& comitatus etiam ſupra fortunam ſplendidi non niſi in arma accipiuntur.· his ineunt, his initiantur. Etiam ad armorum ſonum tripudia & cantus formant. ſaltus cantuſque barbaro ritu. bini, mas & fœmina, rotantur in gyrum; neſciunt flexus modoſque; vix in tres quatuorve modulos variant.Mira in conviviis mulierum modeſtia, altum ſilentium. erectæ virgines, & habitu ac veſte inſolita coactiores, non immutato vultu,ad tres fere horas accubant. Viri mutuis ſe poculis invitant. In reliquum ſepta fere pudicitia mulieres agunt; domi cum liberis neglectæ & ſordidæ adſident. Nudi pueri & incomti,ſine cura,ſine nitore ſquallidi neglecti, in hos artus, in hæc membra, quæ miramur, excreſcunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Veſtes.

VEſtitu à Germanis diſtinguuntur locupletiſſimi, fluitantibus & verſicoloribus braccis, tegmine quondam veterum Gallorum. Cæteri ſtrictis & ſingulos artus exprimentibus. Rari ſagulo aut pallio utuntur. Domi tamen frugalior, & rudi craſſaque lana. foris cultior; per urbes, per itinera ornatiores incedunt, uno atque altero ſervorum comitati. Fœminarum habitus elegantior. opulentiores ſerico, aliæ lineis amictibus velant; utræque purpura aliiſque coloribus variant: nigro fere, etſi diverſo capitis velamine, pilei in modum; nam centone non utuntur. Nudæ quædam brachia, apertæ ſinus, & pectora monſtrata potius quam detecta: raris ea linteis tegunt, fallendo ſimul viſui, & alliciendo. ornatiores operaturæ ſacris incedunt, raro ſine comitatu. Formæ naturali arte & tempore lenocinantur, velata parte oris, ne ſatient aſpectum, & quo venerationis plus inſit. Omnium ornatiſſimæ Baſilienſes veſtiunt, non abludente naturali venuſtati cultu quoque corporis. utroque cæteris præcedunt, cedente jam olim formarum laudem Baſileæ Tiguro; ne hic quidem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

ſtabili natura, ſed & ſubinde variante, alternatim foyendo ac præferendo ſingulos. Dominum ac ſervum vix ulla neque veſtium neque ordinis differentia dignoſcas; ſimul incedunt, ſimul accubant, ſed ſerius accedens ſervus, prior convivio abit. quod mirum; cum inter pares difficiles loci prærogativæ & æmulationes ſint.

EPILOGVS.

HÆc pene ſunt, excellentiſſime Princeps, obſervata mihi obiter, dum regionem eam, vitio curioſitatis humanæ, diligentius circumeo; & nunc, te jubente, quatenus memoria affuit, vere magis relata quam eleganter. ſed in ſterili materia quid dici poterat? & convenientius erat familiaritati noſtræ, familiarius ſcribere. Cæterum qualiſcunque is bidui labor, obedientia noſtra, aut veſtra humanitate, laudari mereatur, aut excuſari.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

IN HELVETIAM NOSTRAM BREVES NOTAE.

SVbjungam & notata mihi quædam, dum creſcit ſub manu labos, & ne interrupto curſu epiſtola iret, in hoc reſervata: diverſi pleraque guſtus, ſed forſan non ingrati iis qui veterum libris recenſendis, ſolis ſibi judicii & literarum nomen vindicarunt: cum nihil minus ſint; quippe quibus moris, minutiis indagandis & ineptis ſordidiſque ſtudiis bonum otium contere re: nobis nugando ſatius placere omnibus; quam nimium ſapiendo, paucis.

[1] *Helvetia*] Antiquum nomen. hodie *Suitzia*: non à Vitis Saxoniæ populis, à Carolo Magno ſedibus quondam privatis, & in Alpes conjectis, ut curioſe nimis argutantur ſuperſtitioſi quidam: nihilo magis à Suetiis, qui tempore Segeberti Regis in Helvetiam commigrarunt: ſed à Suitio pago, toti Helvetiæ nomen evenit, qui primos fœderis autores prodidit. Eutropio Quadi dicuntur. Fines eius etiam hodie fere cum deſcriptione Cæſaris conſentiunt.

[2] *Rætia*] Solis Griſonibus manſit Rætorum nomen: quos olim Caninos voca-

vocabant,& hodie *Die gravven Buntner.* adi Æg. Tſcudum.

[3] *Alpes*] Noti nimis hi montes quam ut referri mereantur. Nomen iis datum cenſet Feſtus à candore; Sabini enim *alpin* dixere *album.* Iſidorus Alpium nomen Gallicum eſſe vult,& Alpes altos vocari. Agnoſcit hodie idioma Germanicum Alpium nomen; *Alp* enim & *Alpen* montes vocant paſcuos in quibus fœnum non ſecatur. Varie GræcisLatinisque autoribus nominantur. De earum tractu Simleri liber eſt particularis.

[4] *Glacie condantur*] Fit hoc ad cœnobium D.Bernardi,in Pœnino monte, & alibi.

[5] *Rhenus*] Tacitus: Rhenus Ræticarum Alpium inacceſſo & pręcipiti vertice ortus,modico flexu in occidentem verſus, ſeptentrionali oceano miſcetur. Et annal. lib. 2: Nam Rhenus uno alveo continuus, aut modicas inſulas circumiens, apud principium agri Batavi velut in duos amnes dividitur: Servatque nomen & violentiam curſus, qua Germaniam prætervehitur, donec oceano miſceatur:Ad Gallicam oram latior & placidior adfluens,verſo cognomineVahalim accolæ dicunt; mox id quoq;vocabulum mutat Moſa flumine

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

flumine; eiuſque immenſo flumine in oceanum effunditur. Plinius: Sarunetes ortum Rheni accolunt. Quod falſum. Pompon. Mela utroq; antiquior: Rhenus ab Alpibus decidens, prope à capite duos efficit lacus; Venetum, & Acronium: mox diu ſolutus, & certo alveo lapſus, haut procul à mari huc & illuc diſpergitur. Simili veritate Strabo, ſed fuſius. Ammianus etiam parum diligenter: Inter montium celſorũ anfractus impulſu immani Rhenus extenditur: qui penes Alepontios in deciduas cataractas inclinatione pernici, ut Nilus, effunditur. torrens ab ortu, protinus primogenitis copiis aquarum propriis irruit curſu ſimplici: jamque adiutus nivibus liquatis & ſolutis, alta divortia riparum abradens, lacum invadit rotundum & vaſtum, quem Brigantinum accola Rętus appellat; & reliqua, affectatæ magis diligentiæ quam veræ. Integrum eius curſum poſt Glareanũ & nos aliquando deſcripſimus; quæ iterare longum ſit, cum tabulis commodius oculis objiciantur. Illud addã; antiquum eius os ſupra Lugdunum collibus arenariis obturatum, fruſtra nuper Lugdunẽſes aperire tentaſſe, irrito & inriſo labore; & iccirco *Malle gat* à ſtultitia nomina-

minarunt. Cæterum, omnia Rheni capita uno nomine *Rhein* appellantur: antiquo procul dubio vocabulo; cum ῥεῖν Græcis ſit fluere, & antiqua Celtica lingua *rijen* incidere ſive produci; quaſi generali nomine, fluviorum præcipui, Rheni appellari mereantur. Græca vero paſſim nomina Græcis è coloniis, etiam literæ Græcæ Helvetiis Galliſque manſerunt, Cæſaris teſtimonio: licet nec Lipſii præceptoris mei opinionem abnuerim, quod tanquam *reyn*, id eſt, purus dictus ſit, quod notham prolem, quam in Rheno Germani explorabant, à legitima, immerſione diſcernerent: ideoque Nonnus ingenioſus Poëta ἐλεγξίγαμον nominat.

6 *Rhodanus*] Ex monte Furca, qui & Coalius & Vrſellus & Vberus nominatur, oritur. Strabo oriri ſcribit ſupra Antuates & Veragros, à cuius fontibus nõ longe abeſſe Rheni fontes. Diverſa Polybio, Plinio, Solino, Melæ, Plutarcho; quos adeat lector curioſus. Silius Ital.

Aggeribus caput Alpinis & rupe navali
Proſilit. ———

Cæterum, circa fontem Rhodani glacies frequens, & adeo ſolide affixa mõtibus, ut vis impetuſque cadentis glaciei terram ſubruat, & in vicinos mõ-

tes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

tes impingat. Plinius, à Rhoda Rhodiorum colonia nomen inveniſſe, non abſurde ſcribit; nugantibus contra Germanis, & à *root* derivantibus, quod eſt fulvum; quaſi circa initia ruber ſit: quod falſum eſt.

7 *Danubius*] Iſter Plinio & Straboni dictus; ſed ſuperior Danubius, inferior Iſter nominatur. hodie *Done*, & *Donavv*. Ad ſylvam Hercyniam oritur, in pago *Toneſchingen*, ex terræ viſceribus magno ſcaturigine ebulliens. Eius nominis rationem hanc puto; corruptum ex *Doneſchein*, quod eſt, ſi interpretere, Danubii origo. eſt enim *Erſcheinen* vel *Scheinen* apparere; quaſi ibi primum Danubius appareat. Erroris manifeſtus eſt Tacitus, qui in Abnoba monte *die Baare* oriri ait; cum ubique horæ aut amplius ſpatio montes diſtent. Tenentur & errore Herodotus, & eum ſecutus Ariſtoteles, qui eum Pyrenæis montibus oriri memoriæ tradiderunt. niſi ſi excuſari eos libeat, credendo, duorum illorum fluminum alterutrum, qui ſupra Danubii originem ſurgẽtes eundem in amnem influunt, pro vera fluvii eius origine habitum; cui nec ratio nec nomina abludant: vicinis enim locis *Beine* & *Poe* nomina manent. Ab hac qualicunque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

cunque tandem origine prolapſus, divagatur in paluſtria; mox in alveum receptus, & ſubinde allabentibus rivis auctior, multas gẽtes adit; donec ſexaginta amnibus receptis in mare Euxinum evolvitur, tanto impetu & aquarum copia, ut XI millium paſſ. longitudine intra amaras maris undas dulcem exhibeat hauſtum. De oſtiis eius variæ opiniones aliis deſcriptæ.

[8] *Pagos*] Pagum è Græco πηγὴν, καὶ Δωρικῶς παγὴν, fontẽ, derivari, Glareanus argutatur; quaſi pagum dicas cuiuſq; fluvii tractum. inepte; cum vix unus aut alter pagus è fluviis nomen, nedum è fontib⁹, ſumat; ut *Durgovv*; &c. & Cæſar Suevorum centum pagos dicat, quos ſingulis villis cõſtitiſſe notum eſt. Ego ita exiſtumo: antiqua & Celtica voce *Pach* Pagũ ſignificari; inde & Romanis mutuatũ; cum aliter non utantur hinc tot hodie vicorum urbiumq; compoſitione ex eo nomine; ut *Marpach*, *Sumpach*, *Roerpach*, *Weitsbach*, *Dieſpach*, *Rotenpach*, *Wunenſpach*, & alia infinita. *Ach* vero Celtica lingua agrum ſignificat. hinc Germanicum *Ackher*; & compoſita per Germaniam, Galliam, Helvetiamque innumera, *Curſach*, *Reinach*, *Siſſach*, Gallice

Faver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Favernach, Overnach, Montanach, Perignach, &c. Weil vero, aut *Wÿl*, habitationem ſignificat: *Rapperſvveil, Halvveil, Klockgenvveil, Weilvveil.* Alias manet & hodie vocabulum; ſed moram ſignificat; quod Latinis idem cum habitatione eſt: hinc Gallicum *ville*, non à *villa* Latino, ut vulgus nugatur; & tot nomina ex eo compoſita, *Theonville*, *Neufville*, &c. Taurus, *Daur*, quaſi *die Aur;* vel *Vhr;* contracte *Dur.* hinc *Durgovv*, pagorũ unus. *Vrſa*, tranſpoſitis literis vulgo Ruſa, *Rus*, alter Pagus, *Viſliſpurger Geuvv.* Arola, *die Ar*, tertius, Aventicum, *Argeuvv.* Limagus, quartus, *Zuricher geuvv*, ſeu Tigurinus. Nam veteri lingua Celtica *Geuvv* tractum ſignificat. quod varia ex eo nomina compoſita arguunt; ut, præter ſuperiora, *Briſgovv*, *Ergevv*, *Elgevv*, *Phingevv;* & Belgis, licet corrupte, *Dergavv.* Sed *Stadtloo* ex *Statlavv*, *Tongerloo*, *Ameloo*, Belgica quoque; & Germanica *Nidavv*, *Aravv*, *Williſavv*, ex *Auvv* Celtico compoſita ſunt; quod licet in ſimplici nihil ſignificat, in compoſitis tamen vim habet. ſic & hodie Belgis manet *Landavv*, quod regionẽ vel agri tractum ſignificat; & *Aravv*, tractus illius fluminis;

nis; ut infinita ſunt apud Germanos & Belgas, *Rhynauvv, Lignauvv, Kirchavv*, &c. Sed & nos nugari tandem aliquando deſinamus. *Arola*] Vt Rheni nomine varii amnes, ſic & *Ar* nomine apud Helvetios appellantur *Ar*, Arola, Arar. *l'Arne*, Arnus. veteri autem lingua Celtica *Ader*, & contracte *Ar*, venam ſignificat, quaſi fluvios dicas venas terræ.

9 *Lacus Pilati*] Mirum, quod de eo vulgus nugatur, ſed nec fidẽ meretur, nec habet; Cæterum qualiſcunque is lacus ſupra Lucernam eſt, ſummo & acclivi montis jugo, ſylvis undique circundatus, tanquam hęc illi munimenta natura fecerit, ne temere irritetur. Non eſt tamen prætereundum, aquam ſuo alveo incluſam, nec flumen in ſe ullum recipere, nec habere exitum; fluviis tamen nivibuſque nec augeri unquam, nec minui; ſed ſibi ſemper ſimilis, nigras & ſuas tantum tuetur undas. adire locum peregrinis nefas; ne temere re quapiam injecta viçina regio periclitetur.

10 *Valeſia*] Duplex ea vallis: ſuperiorem Viberi & Seduni, qui & Vberi dicuntur; inferiorem Veragri, qui & Valeſiani dicti, tenent. Cæſar, Antuates Veragros & Sedunos nominat. Vallem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

autem habent centum millia paſſuum extentam. De ea Æg. Tſcudus copioſe; fuſius Simlerus, cuius de ea valle liber ſingularis.

11 *Vallis Tellina*] Vulgo Volturena, quaſi *Voltorrens*, Celtice.

12 *Strumoſi*] Idem Georg. Agr. retulit; ſed errat, cum dicit, eos Medullorũ nationem vocari; cum nihil minus ſit.

13 *Fatui*] Illos ipſos *Gevehen* vocant, vix hominum nomine dignos.

14 *Flumen*] Eſt id flumen in agro Tigurino, ad Taurum amnem, in villa *Ilaach* nomine, quod gutturoſos efficit.

Hercynia] Huius paſſim omnes autores meminere: ſed elegantiſſime omnium Cæſar. variant hac ætate nomina: & apud Helvetios inepte *Svvartzvvald*, alibi Othonis ſylva, inibi venari ſoliti; alibi Thuringica & Bohemica, à populis nomen mutuatur: apud ſolos autem Cheruſcos hactenus conſtanter retinet nomen vetus; & *der Hartzvvald* dicitur, à reſina, quæ antiqua & hodierna lingua *hartz* vocatur. Seneca: *Lucis Suevi nobilis Hercyniis*. Claud:

—— Sublimis in arcton
Prominet Hercyniæ confinis Rætia ſylvæ;
Quæ ſe Danubii jactat Rhenique parentem.

Cona-

Conatur illam deſcribere Pand. Collenuccius, ſed infeliciter.

15 *Circa Aug. Raur.*] Eſt & hodie locus *Waldtshuet*, quaſi *ſylvæ cuſtodia*, in Rauracis, certum huius rei argumentum.

16 *Berna*] Nova urbs, à Berchtoldo Zeringiæ Duce IV, una cum Friburgo, conſtructa, augurio primi occurrentis *aalis* nomen invenit, quod *urſum* ſignificat. Sylvoſus primum locus & quercubus obſitus; quę vrbis condendę uſui penitus exciſæ. Habent pleræque harum urbium caput magiſtratus, quod *Schuldtheyſſen* vocant; quæ & vox reperitur in Longobardorum legibus, & *Sculdahis* ſcribitur: compoſium ex *ſchuld*, quod debitum & peccatum ſignificat, & *heyſſen*, quod eſt jubere, vel *heyſchen*, punire: quaſi qui noxiis puniendis præfecti ſint, & imperio quoque debita officia exigant.

17 *Baſilea*] Variæ de huius urbis nominis origine opiniones, alibi eluſæ. nulli potius quã Rhenano acceſſerim, qui à trajectu, quem veteres Galli *paſſum* vocabant, Baſileam, quaſi *Paſsileam*, dictam putat, *Baſel* pro *Paſſel*; cum B & P literæ apud Germanos fere confundantur. Trajectum autem inibi fuiſſe, haut dubio conjecteris argu-

 mento,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

mento, cum Auguſta Rauracorum (cuius adhuc obſcura quędam veſtigia exſtant) non ad flumen, ut alii putant, ſed quarto fere à Baſilea lapide ſita fuerit. Nam quod nominis argumento nituntur, ut vicum eſſe credant, qui hodie *Augſt* dicitur, quid vetat quo minus credamus, vicum eum ex deſtructione urbis natū, quo gens, everſa urbe, res ſimul nomenque deportarit. Nugatur in hac, ut ſæpe, Marcellinus, à Græca voce deducens, vano ex ſimilitudine nominis argumento. Erat olim Baſilea in Sequanis: manet adhuc nomen vico cuidam relictum *Seckingen.*

18 *Lucerna*] Nugantur, qui à *lucerna* urbe nomen, quæ ibi noctu navigantium uſui habebatur, ortum volunt. Meyerus Lacocernam vocat, infelici ſubtilitate; cum fieri non poſſit, cuiuſque rei origines cauſaſque inveniri, cum pleræque ſine cauſis fiant.

19 *Vrienſes*] Sive Vranii, antiquis Tauriſci dicti; ex quo corrupte, omiſſa priori, Auri; inde Ouri & Vri: licet & Sibentalenſes *Tauros* veteri voce Germanica *Vros* vocent, & incolæ, eius capite pro inſignibus utantur, magna taurorum ſimilitudine. Vros Cæſar deſcribit.

20 *Tu.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

20 *Tugienſes*] Straboni Toigeni dicuntur; antiqua gens; quæ cum Tigurinis & Cimbris inito fœdere, Romanos laceſſivere. *Plutarch. in vita Marii; & Eutrop. lib. v.*

21 *Fœdera*]Ea, ut variè variis temporibus inita, fuſe tractat Simlerus. eo curioſos remittimus. Sunt & urbes cum Helvetiis fœderi adſtrictæ, Geneva, Bienna, Mulhuſa, Rotvila. Eſt & noſtra, de præſenti Helvetiæ ſtatu & regimine particularis epiſtola, olim ad eius loci Legatum ſcripta.

22 *Lingua*] Ea procul dubio Celtica eſt, licet & tempore & loco variet. Aliquantum ea, quondam Rheni omnes accolæ, Belgæ, Vangiones, Tribochi, Elſatici, Sequani, Rauraci, Helvetii, ſicut & hodie, utuntur. Galli olim eadem fere uſi; hodie Romane, ſed corrupte, loquuntur. Notata ſunt nobis vocabula infinita, ab antiquis ſcriptoribus pro Germanicis citata, quæ & hodie in uſu ſunt. Plin. *margam* medullam, anſeres *ganſas* vocat; *marg*, & *ganſe*. & in Tacito Tuiſco *Teutſch*, & Mannus *Man*, Dii eius terræ, nominantur: & terra *erthum*. Martianus cap. 6. Heroes ab *herra* derivat; terra. & Tanfanę templum, quaſi *aanſanckh*, principium rerum. Britanni ſua lin-

gua *fovvr* ignem vocant. Paulus Diac. dicit, *Wondam* Mercurium appellari; quem antiqui Germani colebant. hinc *Wonſdagh*, dies Mercurii. Lipſ. Hoc etiam addam, nomen ipſum Germanorum Germanicum eſſe, *Germann*, vir integer, & ſine fraude. à quo fortaſſe Latini fratres germanos cognominarunt, quod omnes Germani eo ſe nomine ſalutabant: ſicut & Helvetii hodie. Nomina etiam propria Cæſari notata fere Germanica ſunt, *Ehrenreich*, Orgentorix, *Eynrich*, Ampiorix, & ante Glareano obſervata. Sed & Plinius Orobios Gallica lingua Vergomates appellari ait, quaſi *Bergmannen*; & alia infinita. de quibus diligenter Glareanus ad Cæſarem & diverſe dicit: melius & doctius præceptor meus Lipſius, & Ioann. Gorop. Becanus, in Originibus, uterque ſeculi noſtri lumina.

23 *Veſtes*] Sidon.

Strictius aſſutas veſtes, procera coercent
Membra virûm, patet his arctato tegmine poples.

Vid. Lipſ.

VOlebam addere plura, ſed & nos nugari tandem aliquando deſinamus: in infinitum quippe extendatur labor, ſi memoriæ venas laxe-

laxemus. Erat & animus addere ſynonyma vocum antiquarum. ſed ea cum ab Ortelio peti poſſunt, tum ex tabula noſtra Rætiæ brevius & expeditius. eam ad te mitto, miſſurus & brevi Helvetiam: licet actum acturus. multi eadem, licet non eadem diligentia fecere. Vt omnium rerum, (ait Philoſophus,) ſic literarum quoque intemperantia laboramus. in id ne & nos incurramus, tædioſi eſſe deſinamus. Vale.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

INDEX

Rerum maxime memorabilium.

A.

*Abbas S.Galli.*214. *eius potentia.* 402
eius fœdus cum IV *Pagis.* 152
Abbas Rinovianus. 454
Abbattes Eremitani cum Suitiis contendunt. 66
Abbatiſcella Pagus. 19,149,197,384
Abbatiſcellanorum fœdus cum VII *Pagis.*152.*cum reliquis Pagis.*197. *& ſeq. judicia publica.* 390
Academia Baſilienſis. 354
Acronius lacus. 6
Adolphus Imper. Privilegia Helvet. confirmat. 42
Æni fluvij ortus. 495
Agaricum ſelectiſſimum. 480
*Agnes Alberti filia regina Vngariæ.*108
*Albertus Auſtrius libertati Helvet. gravis.*43.*præfectos ſingulis tribus Pagis imponit.* 48. *Helvetios opprimere conatur.* 49. *cæditur à fratris filio.* 63. *Liberi eius Pagos infeſtant.* 64
Alpenacum vicus Vndervvald. 73
Alpes. 487,523
Alpium incolæ. 488

Alter-

Altorſum præcipuus Vriorum pagus. 386
Altoſaxi Barones. 376, 464. liberi domini. 466
Amgand, Agannum. 6
Ammani officium. 381. quamdiu munere fungatur. 386
Antuatum Pagi veteres fines. 12
Aquæ Helveticæ. 237
Aquenſis comitatus. 448
Arbergum Bernatum oppidum. 143
Arbitri in judiciis Helvetiorum. 333
Arbor felix. 453, 456
Argouvv olim Vrbigenus Pagus. 10
Arolo fluvius. 6, 25
Aſcona oppid. 477. alias Scona.
Attinghuſanus Baro. 55
Attinghuſani nobiles. 36
Aventici ruinæ. 11
Aventicenſis Pagi limites. ibid.
Aureliana familia nobilis Locarni. 474
Auſtriaca fœdera cum Helvet. 264

B.

BAda oppidum. 237, 324
Badenſis Comitatus. 149. quomodo ad Helvet. pervenerit. 238. cur Senatus Helvet. hic habeatur. 324
Balivus Valeſiæ. 435
Barones Raronii. 436
Baſilea civitas. 19, 182, 503. in XV tribus diviſa. 339. quando fœderi acceſſerit. 182.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

182. *nobiles cur à repub. moti.* 336. *judicia publica.* 347
Bella ab Helvetiis geſta poſtquam in unum fœdus coaluerunt. 176
Bellum contra nobiles. 40
Berna oppidum. 17, 134, 503. *quando fœderi acceſſerit.* 134
Bernenſis urbis diviſio. 366. *regimen.* 364 *judicia.* 368. *præfectura.* 371. *Moneta.* 375
Berona Michaëlis præfectura. 374
Betzelinga vicus. 385
Bienna oppidum. 231. *fœdus cum Helvetiis.* 232. *reſpublica.* 437. *& ſeqq. magiſtratus.* 440
Bilitionum oppidum. 150, 257.
Boden-zee. 5
Bormium oppid Rætiæ. 430
Borra quid ſignificet. 480
Breytenvvald mons. 7
Bremogartum oppidum. 244. *quibus vicis imperet.* 443
Brigantinus lacus. 496
Briſagum oppidum. 478
Brunigus mons. 70
Buchenaſſum, hodie Hertenſteyna. 88
Buchſgovia. 11
Burgenthal. 10
Burgdorffium oppidum. 144
Burgundica fœdera cum Helvet. 270
Burgundici belli cauſæ. 153

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

C.

CAmpus regius, monaſter. 132
Cantones Pagi. 29
anum fœdus Rætorum. 220
arbo bituminoſus apud Sedunos. 488
armina de rebus geſtis majorum. 304
arna ſilva. 15
auſidici Helvetiorum. 329
ellæ præfectura. 443.455
halybis fodinæ. 23
ives Pagorum ſoli muniorum publicorum capaces. 385
lavenna in Rætia. 430
lingenovium. 449
omites de Glana. 12
onſilium totius plebis in quibusdam Pagis. 385
onſules Helvetiorum. 344
ontegrum in Valeſia. 436
onventus publici Helvet. 312. de quibus rebus conſulant. 315
Convivia publica Helvetiorum. 310
Cornicines Helvet. 375
Cryſtallum in Alpibus. 488
Curia oppidum. 505
Curienſis Reſp. 418
Cuſſenacum vicus. 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

D.

DAnubii ortus. 494
Davoſium. 422
Delectus Helvetiorum. 299
Deſenæ Valeſianorum. 433
Dieſſenhovium. 456
Diſſentiſius abbas in Rætia. 220.432
Duni nobiles. 474
Dunium Bernatum oppidum. 143
Duras fluv. 24

E.

EBerhardus Com. Habeſpurgius. 66
Ebrietatis pœna. 396
Eccleſiaſticarum familiarum potentia. 43
Egerius lacus ſeu aqua regia. 72
Egeria vallis. 383
Emanna fluv. aurifer. 23
Equeſtris colonia. 13
Eremitanum monaſterium. 66. eius abbas Eſchentzi Dominus. 453

F.

FAbariæ Thermæ. 492
Faruſpergum arx. 360
Fatui homines in quibuſdam vallibus. 500
Ferri fodinæ. 23
Fluvii aliquot Helvetiæ. 24

Fœdus

Fœdus Gallicum an ſit utile Helvet. 209
Fœderis Helvetici fundamentum. 75
Formula priorum III Pagor. 76
Fœderis inter octo Pagos initi capita. 160
inter quinque poſtremos Pagos. 201
Fœdus Helvetiorum cum Mediolanenſi. 260. cum Sabaudo. 272. cum Gallis. 275
Fœdus Domus Dei in Rætia. 220
Fœdus Rætorum cum Helvet. 224
Fravvenfeldum caput Turgeæ. 246. reipublicæ forma. 444. urbis inſignia. 446
Frauvventhal monaſterium. 9
Fredericus II Helvetios in Imperii tutelam recepit. 37
Friburgum oppidum. 18
Friburgenſes Fœderi accedunt. 171
Friburgenſium reſpub. 376. judiciorum ratio. 378. præfecturæ. 379. vadimonia. 380
Fulachii nobiles Schaphuſiani. 189

G.

GAmbaronium oppid. 478. 482
S. Galli oppid. 217. magiſtratus. 411. ejus regimen. 404. linificii cura. 412. conſilium majus & minus. 405. conventus totius populi. 408. judicia publica. 409. conſiſtorium. 410
Gallica fœdera cum Helvet. 275

Genevi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

*Geneva oppidum liberum.*232.*fœdus ſociale cum Helvet.* 234
Gielii nobiles. 454
Glarona Pagus. 16, 383. *quando fœderi acceſſerit.* 127
Gnoſſaminen partes agri Vriorum. 382
Grimſel mons. 7
Grinovium arx. 106
Grislerus præfectus. 53
Groningenſes popul. in Pago Tigurino. 101
Grooſzvveybel, primus apparitor. 378

H.

H*Abeſpurgũ arx ab Helv. everſa.* 130
Haſelia vallis. 372, 136
*Helvetiæ veteres limites.*5.*hodierni limites.*8.*longitudo & latitudo.*8.*diviſio vetus in* IV *Pagos.*8.*ſoli natura.*21. *diviſio hodierna.* 29. *libertas à quibus parta.* 55
*Helvetii quomodo rempubl. efficiant.*26 *defenſores Eccleſiæ à Pontif. dicti.*194
Helvetiorum reſpubl. 290.*belli & pacis ſtudia.*292.*arma.*297.*academiæ.*305. *hoſpitalitas.* 309. *convivia & ſympoſia.*310.*leges in communi.*318.*legationes extra rempub.*320.*judicia publicarum controverſiarum.*331. *à quibus & ubi diſceptentur.* *ibid.*
Henricus Lutzenburg. Imper. 64

Hom-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Homburgius Comes. 46
Huldricus Zvvinglius ſuos à mercenaria militia dehortatur. 208

I.

Iber animal. 501
S. Immeri vallis. 441
Incendiorum præfecti. 357
Ioannes Habeſpurg. Raperſvilæ Dominus. 82, 105. *cæſus ab Helvetiis.* 107. *ejus filius Iohannes.* 110. *captus à Tigur.* 115
Iudicia publicarum controverſiarum. 331
Iulianum. 437
Iuriſdictiones x *Rætorum quando in unum fœdus coierint.* 422

L.

LAndmannus & Landvveybel. 321
Langarum flumen. 422
Lavvbrigorum pagi. 360
Lebetes è ſaxo torno excavati. 429
Legationes Helvet. 320
Leges Helvet. in communi. 318
Leguntia vallis. 423
Leyſtungen, vadimonia apud Friburg. 380
Lentzburgiorum Comit. 11
Leopoldus Auſtrius bellū infert Pagis. 70 *ad Moregartum profligatus.* 73
Leopoldus Alberti Sapientis fil. ab Helvet. cæſus. 147
Lepontii. 31

Libe-

Liberæ provinc. Helvetiis parentes. 250
Limagus fluv. 24
Linthus fluv. ibid.
Locarnum oppidum. 255, 467. *Locarnenſis præfectura.* 466. *ejus amplitudo.* 469. *arx.* 468. *agri fertilitas.* 470. *mercatus.* 473. *populi ordines.* 473. *magiſtratus.* 474
Lucernæ oppidum. 15, 83. *quando fœderi acceſſerit.* 83. *præfecturæ.* 373
Ludovicus Imperat. Vriis, Suitiis & Vndervvaldiis αὐτονομίαν conceſſit. 32
Luganum oppidum. 255
Luganenſis præfectura. 466
Luſtenovium. 462

M.

MAdia fluvius. 469
Madia vallis. 256
Magiſtratus urbani Helvetior. 365
Malans vicus. 422
Marchia regio. 117
Maſcauci Rætorum populus. 464
Matza Valeſianorum. 436
Mediolanenſe fœdus. 260
Melchthal vallis. 50
Mellinga. 244
Mendriſiana præfectura. 255
Meriſuenda vicus. 374
Meyenfeld. 422
Michaëlis præfectura. 374

Mili-

Militum delectus. 299
Moneta Helvetiorum. 375
Montfortia familia. 460
Monſaxii Barones. 464
Moratenſe prælium. 156
Mulhuſium oppidum. 229. *ſociale fœdus illius cum Helvetiis.* 230
Muntpratii nobiles. 454
Mures Alpini. 502

N.

N*Æfelius vicus Glaronenſis.* 129
Neocomum. 235
Nobiles familiæ in Helvetia ab Auſtriis deletæ. 64
Nobilium ſocietates in quibuſdam urbibus. 336
Nufera Stockerorum arx. 454
Nuptiarum ritus. 519

O.

O*Berſax vicus.* 465
Octo juriſdictiones Rætorum quomodo ad Auſtrios devenerint. 421
Ottlishuſa. 454
Ort, Pagi Helvetiis. 29

P.

P*Agi primi Helvetiæ.* 32. *quinam alios de auxilio poßint appellare.* 161. *quo judicio inter ſe utantur.* 331. *Pagi V qui ſint.* 314. *qui quib. præfect. imperẽt.* 249

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Pagorum trium priorum fœdus à Ludovico Bavar. & cæteris Imp. confirmatum. 80
Patenſa vallis. 257, 393
Pauperum cura apud Helvet. 358
Pilati lacus. 496
Plurium, vicus Rætiæ. 429
Populi qui communi Helvet. imperio reguntur. 236
Præfecti Imperii in Helvetia. 41, 48. *eorum tyrannis.* 51
Præfecturæ IX *Helvetiorum.* 248
Præfectura Italica Helvetiorum. 255.
Præfectura Gallicæ VIII. 373

Q.

Quinquepagici qui. 314

R.

R*Ætiæ fines.* 219
Ræti inter ſe confœderati & cum Helvet. 220
Rætorum fœdera tria. 220. *reſpub. Comitia.* 417. *fœdus ſuperius ſive Canum.* 416. *fœdus Domus Dei, ſive Cathedrale.* 418. *fœdus decem Iuriſdictionum.* 420. *ſenatus.* 424. *conſuetudines.* 428. *judicia cauſarum publicar.* 427. *lingua.* 416 515
Rappenmuntz moneta. 356
Raperſvila oppidum. 105, 245
Raronii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Raronii Barones. 436
Ratio agendi in publicis conventibus. 327
Regenſpurgi Dominus. 97,98
Rheguſci populi. 253 regimen eorum. 462
Rheni curſus & origo. 493
Rhyneccum oppid. 462
Rhodani fluv. fontes. 494
Rinovium oppid. 454
Riva oppidum. 461
Rimera. 257
Rinarius lacus. 496
Rodulphus Habſpurg. Lauffenbergæ dominus. 64
Roden partes Abbatiſcell. ditionis. 384
Rodolphus Habeſpurg. Imp. 41
Roræ Comitatus. 250
Rotevila. 227. ejus ſociale fœdus cũ Helv. 229. curiæ judicium, hoofgricht. 228
Rotzbergi arx capta. 61
Ruſa fluvius. 25,83
Ruſcarum Comites. 470,474

S.

SAbaudicum fœdus. 272
Salgeri. 12
Salodorum oppid. 18,174. quando fœderi acceſſerit. 175
Sanagenſium regio. 460
Saneganum oppid. 461
Sanetſch montes. 7
Sara fluv. 460

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Sarna arx. 62
*Sarunetes populi.*252.*reſpub.* 460
Schachtlan, Caſtellani. 372
Schaphuſia civitas. 19,186
*Schaphuſiani fœdus ineunt cum Helvet.*152.*quando cum cæteris confœderati.*187.*judicia illorum.* 384
Schuldheyſz, Scultetus,&c. 361
Scona oppidum. 474
Sercomenſe monaſterium. 44,128
Seckel-meyſter, quæſtor. 352
Sedunum oppidum. 504
Sedunenſis epiſcopus. 225,434
Sella mons, ſive Satel. 41
Sempachium oppid. 374
*Senatus totius Helvet.*313.*per quos haberi poßit.*323.*quo loco habeatur.*324.*quo potißimum tempore.* 325. *Ordo agendi in illo.* 327
Senatus electio in urbibus. 364
Sietzius fluv. 7
Sigger fluv. 10
Silvaniæ limites. 15
Simmia vallis. 372
Socii Helvetici fœderis. 213
Solium Cæſaris, Keyſers-ſtuel. 6
Sondrium oppid. in Ræt. 431
Stantiani pacti ſumma. 167
Steyna oppid. 360
Strumoſi homines. 499
*Suffragia in magiſtratib. eligẽd.*342,396

Suitiæ

Suitiæ limites. 14
Suitiorum regio. 382. in VI partes diſtributa. 388. judicia illorum. ibid.
Suitzeri unde dicti. 75
Surina fluv. 11
Surſeium oppidum. 374

T.

TAgvvan, partes Pagi Glaronenſis. 383
Talionis lex apud Lucernates. 374
Taurus fluvius. 500
Telium oppid. Rat. 430
Tellii hiſtoria. 58
Tigurini Pagi veteres limites. 9
Tigurum urbs. 16, 93, 504. quando & quomodo fœderi acceſſerit. 93. in XII tribus diviſa. 340. judicia publica. 346. ab Alberto Auſtrio obſeſſa. 129. pax cum Auſtriis. 141. forma reipub. mutata. 104. præfecturæ majores IX. 360
Toggenburgii. 404
Toſa fluv. 104
Tribuum ratio apud Helvet. 339
Tribuum magiſtri apud Helv. 344
Truttarum copia. 497
Tugium oppidum. 16, 131. quomodo fœderi acceſſerit. 131. reſpublica Tuginor. 381
Turegum curia Imperatoris. 34

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Turgæa præfectura. 249, 452. *regimen.* 457
Turgouvv regio. 10

V.

VAat regio. 13
Vadimonia Friburgenſium. 380
Valeſianorum fœdus. 225. *reſpubl.* 432. *diviſio. ibid. eorum regio.* 498
Vchtland. 11
Vchter Zee. 12
Veragri Valeſiani. 434
Verzaſcha. 478, 482
Veſtitus Helvetiorum. 520
Vetus Pagus Vriorum præcipuus. 14
Vitodurum oppidum. 360
Vlmii nobiles. 454
Vnderſea oppidum. 372
Vndervvaldiorum regio. 383. *publica conſilia ſive judicia.* 389. *diviſio regionis quando facta.* ibid.
Vocetius mons. 6
Volturena provincia. 430. *ejus diviſio. ibid. ejus amænitas,* 498
Vraniorum limites. 14
Vrbes liberæ vicinos Principes mercede adſe tuendas conducunt. 40
Vrbigeni Pagi limites. 10
Vriorum & Suitiorum fœdus cum Tigur. 37. *reſpublica.* 382
Vrſa fluv. 25

Vrſatii Viberi. 393
Vtzingii Barones. 36

VV.

WAllenburgum oppid. 360
Wallenſtadium oppidum. 332
Walthenſtath, Riva. 461
Werdenbergenſes Comites. 460
Wernherus Stouffacherus. 54
Williſovium. 373

Z.

ZOfinga, liberum oppidum. 372
Zug, Tugium. 16
Zunfft, tribus. 339
Zunfft-meyſter, magiſter tribus. 342
Zurzachum. 6, 450, 452.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

SVMMA PRIVILEGII.

ILluſtrium & Præpotentium D. D. Ordinum fœderatarum Belgiæ provinciarum decreto cautum eſt Bonaventuræ *&* Abrahamo Elzeviriis, *Academiæ Leydenſis typographis, Ne quis præter illorum aut hæredum voluntatem toto decennio proximo, his in regionibus excudat, aut alibi extra provincias excuſum inferat vendatve librum hunc, cui titulus,* Reſpublica Helvetiorum. *Quod ſi quis contempta auctoritate, directe vel indirecte, librum hunc, totum, vel partem ejus, hoc ſive alio modo, extra dictum temporis intervallum typis mandare, vel impreſſum alibi in has oras inferre & vendere præſumpſerit; confiſcatione exemplarium, mulctaque inſuper ſexcentorum florenorum damnas eſto; uti latius patet in ipſo privilegio, dato Hagæ in conventu D. D. Ordinum Generalium,* XV *Maji,* MDCXXVI.

G. V. HERTEVELT V^t.

Ad mandatum Præpotentium D. D. Ordinum General. ſſ.

I. van GOCH.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 19